ROLL

ROLL 42

900 000 TL mayıs. sayı: 2000/05

oasis

ute lemper

buena vista social club

jethro tull

şahturna • anouar brahem • ahmet insel • kip hanrahan • aphex twin • halil turhanlı • chumbawamba

Kraftwerk

Aynalı salon

Genç adam bir gün aynalı bir salona girer
Ve kendi yansımasını fark eder
En büyük yıldızlar bile
Fark ederler kendilerini aynada
Bazen kendi yüzünü görür
Bazen de tanımadığı bir yabancınınkini
En büyük yıldızlar bile
Bulurlar yüzlerini aynada
Bazen kendi yansımasına tutulur
Ve sonra yine çarpık görür kendini
En büyük yıldızlar bile
Beğenmezler kendilerini aynada
Olmak istediği kişiyi yaratır
Ve yeni bir kişiliğe bürünür
En büyük yıldızlar bile
Değiştirirler kendilerini aynada
Sanatçı aynada yaşar
Kendi yankısıyla
En büyük yıldızlar bile
Yaşarlar hayatlarını aynada
En büyük yıldızlar bile
Hazırlanırlar aynada
En büyük yıldızlar bile
Yaşarlar hayatlarını aynada

Model

Bir modeldir o, güzel görünür
Onunla eve gitmeyi çok isterim
Soğuk görünür ve yaklaşmaz kimseye
Ama neler yapabileceğini gösterir kamera önünde
Gece kulüpte hep sek içer (doğrusu budur!)
Ve buradaki erkekler geçmiştir elinden
Far ışığında parlar gencecik gülüşü
Güzel görünür ve güzelliğin vardır bedeli
Bir tüketim maddesi gibi sunar kendini
Ve milyonlarca göz seyreder onu
Yeni kapak fotoğrafı tek kelimeyle harika
Yine görmeliyim onu, evet, becerdi bunu

Robotlar

Doldururuz pillerimizi
Enerji doluyuz şimdi
Robotlarız biz
Ja tvoi sluga (Kölenim senin)
Ja tvoi robotnik robotnik (İşçinim senin)
Otomatik olarak çalışırız
İstersek mekanik dans ederiz
Robotlarız biz
Her şey için programlandık
İstediğini yerine getiririz

Trans-Avrupa Ekspresi

Trans-Avrupa Ekspresi
Champs-Elysées'de buluşma
Sabah Paris'ten TAE ile ayrılma
Gece oturuyor oluruz Viyana'da bir barda
Doğrudan bağlantı TAE
Gireriz Düsseldorf kentine
Buluşuruz Iggy Pop ve David Bowie ile
Trans-Avrupa Ekspresi

Vitrin mankenleri

Öylece duruyoruz
Ve sergiliyoruz kendimizi
Vitrin mankenleriyiz biz
Seyrediliyoruz
Ve nabzımızı duyuyoruz
Vitrin mankenleriyiz biz
Birbirimize bakıp
Duruşumuzu değiştiriyoruz
Vitrin mankenleriyiz biz
Harekete geçip
Camı kırıyoruz
Vitrin mankenleriyiz biz
Dışarı çıkıp
Geziniyoruz şehirde
Vitrin mankenleriyiz biz
Kulübe gidiyoruz
Ve başlıyoruz dans etmeye
Vitrin mankenleriyiz biz
Vitrin mankenleri

Türkçesi: Tezgör Hilmi

ROLL OVER

sayı 42 mayıs '00

4 Ajans

9 Jethro Tull

12 Chumbawamba

14 Oasis

18 Ute Lemper

22 Anouar Brahem

24 Kip Hanrahan

28 Şahturna

31 Kıraathane

32 Ahmet İnsel

38 Halil Turhanlı

44 20 Yılın Ardında Hip-Hop

48 Gayd

50 Albümler

56 Liste

58 Buena Vista Social Club

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Yıldızay, Alican Tayla, Atilla Aydoğdu, Ayşe Draz, Baran Özdemir, Bihter Sabanoğlu, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Donat Bayer, Duygu Akın, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Günay Usta, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Kutlukhan Kutlu, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Osman Kaytazoğlu, Özgür Uçkan, Özhan Binici, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Sarven Bingül, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serkan Seymen, Sevan Ataoğlu, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yücel Göktürk **baskı:** Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri **dağıtım:** Bir-Yay **adres:** Sıraselviler Cad. Billurcu Sok. 32/3 Taksim İstanbul **tel-faks** 245 56 06 **yıl** 4 **sayı** 42 **mayıs** '00 **imtiyaz hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **sorumlu yazışleri müdürü:** E. Derya Bengi **ilan irtibat:** Orhan Esen (231 53 48 - 233 49 81)

AYDA BİR YAYINLANIR

1 gazeteci, 1 senatör, 1 haber, 3 zaman, 1 tarih

16 Nisan güzel isyan

Bir halk entellektüel bakımdan daha özgür bir biçimde gelişebilmek için artık fiziksel gereksinmelerin köleliğinden kurtulmalı ve artık kendi bedeninin kölesi olmamalıdır. Öyleyse ona, her şeyden önce, entellektüel bakımdan yaratıcı olabilmesi ve tinsel sevinçleri tadabilmesi için zaman kalmalıdır. Emeğin örgütlenmesinde gerçekleştirilen ilerlemeler bu zamanı sağlar. (...)

Fransa'da, üretimin güncel düzeyinde, çalışabilecek herkesin çalışması koşuluyla, günde beş saatlik ortalama çalışma zamanının toplumun tüm maddi gereksinmelerini karşılaması için yeterli olduğu kanıtlanmıştır. (...)

Lord Broughman'ın işçilere yaptığı "kapitalist olun" çağrısı acı bir alaydır. Kötülük şudur ki, milyonlarca insan yaşama araçlarını, kendilerini fiziki bakımdan kemiren, ahlaki ve entellektüel bakımdan solduran bir çalışma ile zar zor kazanabiliyor, hatta böyle bir iş bulma mutsuzluğunu bir talih saymaları gerekiyor. Demek ki, mülk sahibi olmayanlar, yaşamak için, dolaylı ya da dolaysız olarak mülk sahiplerinin hizmetine, yani onların boyunduruğu altına girmek zorunda.

(Wilhelm Schulz, Üretimin Hareketi / Die Bewegung der Prokduktion, 1843)

•••

Mayısın biri günlerin piri

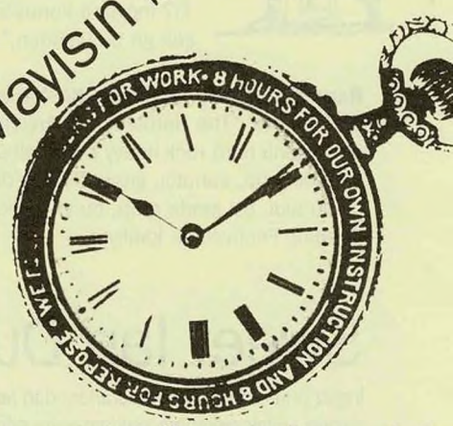

New York senatörü Seward, bütün dünyada köleliğin kaldırıldığını söyledi. Evet, köleliğin adını kaldırdılar, ama kendisini değil. Çünkü, günlük çalışmasının karşılığı olarak geçimini ancak temin edebilen, emeğini daima daha fazla verene satmak zorunda bir adam, kısacası sizin kol emekçileri ve zanaatkarlar dediğiniz o adamların hepsi de köleden başka bir şey değildir. Bizimle sizin aranızdaki tek fark, bizim kölelerimizin ömür boyu kiralanıp bunun için iyi tazminat almaları ve bizim işçilerimiz arasında açlığa, dilenciliğe, işsizliğe veya aşırı iş yığılmasına rastlanmamasıdır. Sizin işçileriniz ise gündelik olarak kiralanarak bakılır ve az ücret alırlar. Bunun en hüzün verici kanıtları büyük şehirlerinizin caddelerinde her saat görülebilir.

(Köleciliğin hüküm sürdüğü Güney Carolina eyaletinin senatörlerinden Hammond'un 1858'de, ABD Senato'sunda yaptığı konuşma - Sosyalizm Ansiklopedisi, Cilt 1)

•••

Protestolar 9 Nisan'da, yoksul ülkelerin kredi borçlarının silinmesi için yapılan yürüyüşle başladı. Hafta ortasına doğru, sendikalarının amblemlerini taşıyan kepleriyle işçiler geldi. Washington'un duvarları ve kaldırımları renkli tebeşir ve siyah sprey boyayla yazılan IMF'nin "açılımı"yla bezendi: "International Mother Fuckers", "International Misery Feeders", "Imperial Manipulative Fund"... Takvimler 16 Nisan'ı gösterdiğinde, ABD'nin başkentinde 10 bin kişi, IMF ve Dünya Bankası'nı protesto etmek için toplanmıştı. 17 Nisan pazar günü, göstericilerin mesajı basın-yayın organlarına ulaşmıştı: IMF ve Dünya Bankası ya düzeltilsin ya da ortadan kaldırılsın. Önce insan, önce dünya! Göstericiler arasındaki genel kanı, Seattle'da bir "değerler devrimi" başlamış olduğuydu, gerisi gelecekti. 22 yaşındaki Malezya asıllı eylemci Lillianne Heyzer-Fan'a göre "gelişme ve ekonomik büyümeyle gerçek insani gelişme aynı şey değil"di, "insani gelişme, seçeneklerin çoğalması, eğitim özgürlüğü, açlığın ortadan kalkması ve insanların kendi geleceklerini belirleyebilmeleridir."

(Village Voice, 25 Nisan 2000)

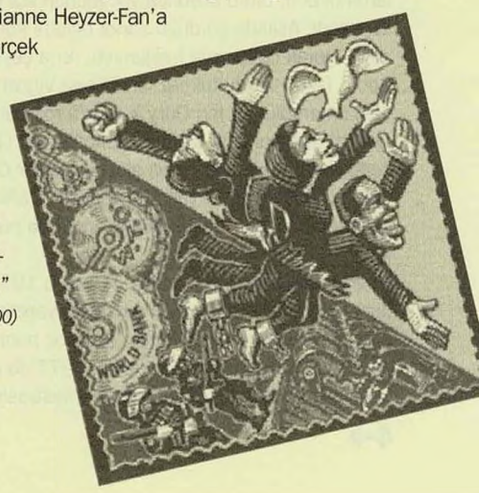

Saz çalmayan tel kadrini ne bilir **KARACAOĞLAN** | Köpeğin dudağıyla derya kirlenmez **MEVLANA** | Çarşıda mum pahalı, körün neyine

Ben insanın yapmayı bilmediği şeyleri yapması gerektiğini düşünüyorum, çünkü yapmasını bildiğimiz şeyleri zaten yapabiliriz! **JEAN-LUC GODARD**

Halkların ve insanların birbirlerini anlamadıkları için dalaştıklarını düşünmek doğru değildir. Birbirlerini anladıkları için dalaşırlar. **EMILE AJAR**, Yalan Roman

başka filmler izleseydim başka romanlar okusaydım aşkım sen olmazdın **UYGUR DAVASLI**

Şişman asistan doktor bana dedi ki: "Beş dil konuşmam benim için büyük kazanç. Böylece her yerde otel kapıcısı olabilirim." **KURT TUCHOLSKY**

Cihanın zevkleri uyuz bir elin kaşınması gibidir. Önce hoş olur amma, sonra ele ateş düşer. **GENCELİ NİZAMİ**

Geçen aralık ayında **George Harrison** ve karısını bıçakla yaralayan saldırgan, mahkemede kimliğinden başka hiçbir bilgi vermeyince, yeniden psikiyatrik gözetim altına alındı. 12 Mayıs'ta cinayete teşebbüs suçundan yargılanmak üzere tekrar mahkemeye çıkacak.

Hard rock gitaristi **Ted Nugent**, Kiss'in ön grubu olarak çıktığı konserde, "doğru dürüst İngilizce konuşamayan Latinolar ne diye ülkelerine dönmüyorlar ki" mealinde uzun uzun konuşunca şimşekleri üstüne çekti... İfade özgürlüğüne bir şey demediklerini, ama bu lafların düpedüz Hispaniklere karşı ırkçı bir nefret anlamına geldiğini söyleyen azınlıkların sözcüsü Charles Flores'a, Nugent'ın cevabı en az ilk konuşması kadar aşağılık: "Vatandaşlarınla aynı dili konuşmuyorsan, ailene, çevrene ve ülkene nasıl faydalı olabilirsin ki? İngilizce konuşamıyorsan çek git bu ülkeden."

Rage Against the Machine, Kaliforniya Müzik Ödülleri'nde "The Battle of Los Angeles" ile en başarılı hard rock-heavy metal albümü, en başarılı grup, sanatçı, gitarist ve bir de özel ödülü aldı. Bu arada grup, bu yıl İngiltere'de Reading Festivali'ne katılıyor.

Niye çattın kaşlarını

Halk müziğinin ustası, türkülerin babası Neşet Ertaş'ın türkülerini bir seride toplayan Kalan Müzik, geçtiğimiz aylarda "Zahidem", "Zülüf Dökülmüş Yüze", "Mühür Gözlüm", "Gönül Dağı" adıyla dört albüm yayınlamıştı. Serinin yeni dörtlüsü "Ayaş Yolları", "Niye Çattın Kaşlarını", "Garibin Dünyada Yüzü Gülmez" ve "Çicek Dağı" da artık piyasada. Yine ustanın 1969-74 yılları arasında yaptığı kayıtlardan oluşan albümler bilinmeyen pek çok Neşet Ertaş türküsüyle dolu. Davut Sulari ve Muharrem Ertaş etkisinin yoğun hissedildiği yıllarda kaydedilen türküler yine içli Neşet Ertaş narasıyla söylenip gidiyor. "Bağa gel bostana gel", "Çiçekler ekiliyor", "Ne yaşamış ne yaşıyor ne yaşar", "Gülüşün gülden güzel" gibi pek çok baba türkü yer alıyor albümlerde. Hepsi de rakı ister...

Harvard Üniversitesi'nde Afrikan-Amerikan müziği dalında açılan **Quincy Jones** kürsüsünün sponsoru Time Warner şirketi, tam miktarı açıklamasa da yapacakları bağışın üç milyon dolar veya yukarısı olabileceğini belirtmiş. Belirtelim, ilk kez bir Amerikan üniversitesinde bu dalda bir kürsü açılmış oluyor.

Sting tüm dünyadaki yağmur ormanlarını korumak için bir konser organize ediyor. Katılımı beklenen sanatçılar arasında, Elton John, Billy Joel, Gladys Knight var. Amaç binlerce yıldır orada yaşayan insanlara, medeniyetle olan davalarında da maddi destek sağlamak, avukat, mahkeme vesair masraflarını karşılayabilmek. "Bir kere onların olsun da, onlar kendileri ne yapacaklarını iyi bilirler bu topraklarda" diyor Sting.

John Mellencamp 6 Mayıs'ta, uzun süredir mali destek verdiği İndiana Üniversitesi'nden fahri doktora alacak.

Sweet Ian Dury

İngiliz punk müziğinin emektarlarından Ian Dury, 27 Mart günü Londra'daki evinde, –plak şirketinin açıklamasına göre– yüzünde bir gülümsemeyle öldü. Dury, beş senedir kolon kanseri tedavisi görüyordu, hastalığı kısa sürede karaciğere de sıçramıştı...

Müzik dünyası onu "Sex & Drugs & Rock & Roll", "Billericay Dickie" gibi şarkılarıyla, 1977'de yayınlanan "New Boots And Paintes" albümüyle tanıdı. Dönem fotoğraflarında, Elvis Costello, Nick Lowe gibi 20-22 yaşlarındaki delikanlıların yanındaki 35'lik moruk Ian Dury'den başkası değildi.

1942 Essex doğumlu Dury yedi yaşındayken geçirdiği çocuk felci nedeniyle iki sene boyunca hastanede yattı, özürlülere eğitim veren okullarda okudu, ömrü boyunca vücudunun sol yanındaki arazlarla yaşadı. Aslında gördüğü sanat eğitimi sonrası resim öğretmeni olarak çalışmaya başlamıştı. Ama şeytan dürttü. "Be Bop A Lula"nın unutulmaz ismi Gene Vincent'in 1971 yılındaki erken ölümü, Ian Dury'yi rock'n'roll sahnelerine arkasından itti. Ian Dury, ilk albümündeki "Sweet Gene Vincent" şarkısından da anlaşılacağı gibi gerçek bir Gene Vincent hastasıydı. Vincent'ın 20 yaşında geçirdiği trafik kazası sonucu sakatlanmasıyla kendi hastalığı arasında paralellik de kuruyordu.

İlk grubu Kilburn and the High Roads'u 1971'de 28 yaşındayken kurdu ve caz katkılı rockabilly yapmaya başladı. Uzun yıllar öğrencilerinin gruplarında abi gibi, baba gibi çaldı durdu. Chaz Jankel ile girdiği ortaklık 1977'de ona büyük liste başarıları kazandırdı. Blockheads orkestrasıyla, punk, pub-rock, disko ve ska arasında kurduğu dengeyle, şarkılarında anlattığı küçük hikayelerdeki toplumsal duruşuyla, kenar mahalleli ağzıyla, acı mizahıyla bir kült statüsü elde etti. Stiff şirketinin üyeleri Elvis Costello ve Nick Lowe'la yaptığı 1977 turnesi new wave akımının da çıkış noktası kabul edildi... 1980'deki "Laughter" albümünde Wilko Johnson ve Don Cherry'yle çalıştı, bir yıl sonraki "Lord Upminster"de ise Jamaikalı dub devleri Sly Dunbar ve Robbie Shakespeare'le... 1984 albümü "4000 Weeks Holiday" için Music Studends grubunu kurdu. Rock'n'roll "yorucu" gelmeye başladığında oyunculuğa merak sardı. Peter Greenaway'in "Aşçı, Hırsız, Karısı ve Aşığı"nda, Polanski'nin "Pirates" filminde rol aldı. 1989'da "bu işler Andrew Lloyd Weber'in tekelinde mi yani?" diyerek "Apples" isminde bir müzikal yazdı. 1992 yılında "Bus Driver's Praye and Other Stories" albümünü yayınladı. 1998'de Blockheads yeniden bir araya gelip konserler verdiğinde şöyle dedi: "Hatırlanmak için değil, yaşamak için buradayım." 1998'de UNICEF elçisi oldu, çocuk felcine karşı dünya çapında kampanyalarda görev üstlendi. "It's All Lies" (Baştan aşağı yalan) adıyla otobiyografisini kaleme aldı. Geçen sene "son" olduğunu bilmeden yeni bir albüm yayınlamıştı: "Mr Love Pants".

Ian Dury öldüğünde 58 yaşındaydı.

4→

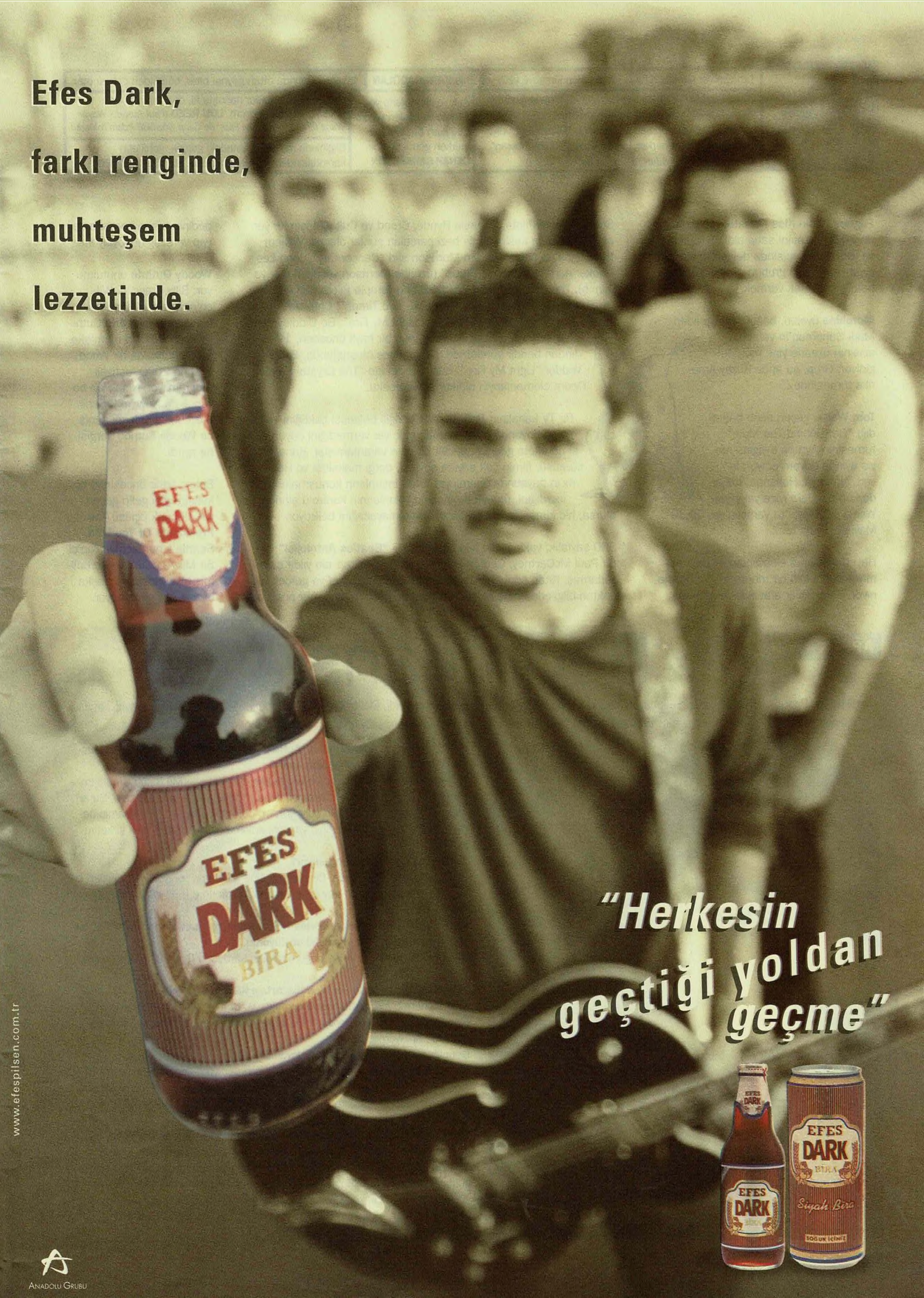
Efes Dark,
farkı renginde,
muhteşem
lezzetinde.
EFES
DARK
BİRA
"Herkesin
geçtiği yoldan
geçme"
EFES
DARK
BİRA
Siyah Bira
SOĞUK İÇİNİZ
www.efespilsen.com.tr
ANADOLU GRUBU

Tırnağın var ise başın kaşı / Kimseden kimseye vefa yoğ imiş **KARACAOĞLAN**

İnsanın başında ottan gayrısı biter, bülbülden gayrısı öter

Derler ki, meşhur fizikçi Einstein, bir toplantıda Şarlo'ya "Siz büyük bir adamsınız" demiş, "Herkes sizi anlıyor, herkes size hayran." Şarlo, "Siz daha büyüksünüz" diye itiraz etmiş, "Size herkes hiç anlamadığı halde hayran". *(Oğuz Atay'ın "Bir Bilim Adamının Romanı"ndan)*

Aşk yolunun garip yokuşları ve inişleri vardır. Çıkarken baş döner, inerken gönül bulanır. **CENAP ŞAHABETTİN**

Çocukluğum o kadar nahoştu ki, otuz bir yaşından öncesini hatırlamıyorum. **LOU REED** *(Paul Auster - Wayne Wang filmi "Blue In The Face"de Garip Gözlüklü Adam rolünde)*

Bilginlerin mürekkeplerindeki gerçek, şehitlerin kanındakinden çok daha fazladır. **Hz. MUHAMMED**

Fugees Berlin Kiss FM istasyonunun yüzde 50.2 hissesini satın aldı. Çalışanlarda ve radyonun yapısında değişiklik olmayacağını açıklayan grubun amacı, genç sanatçılara destek vermek.

Morphine üyeleri, basçı ve grup lideri Mark Sandman'in vefatının acısının üzerine yine müzikle gidiyor: Grup, şu anda Kuzey Amerika turnesinde...

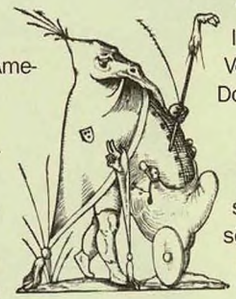

Tom Waits, geçen sene başladığı "Get Behind The Mule" turnesinin Avrupa ayağına mayıs ayında devam ediyor: İsveç, Almanya, Hollanda, İtalya derken buralara iyice yaklaşan Waits, 26 Mayıs'ta Varşova'da, 29-30 Mayıs'ta Paris'te...

Hayattaki **Doors** elemanlarının da katılımıyla Doors için bir tribute albüm hazırlanıyor. Katılımcılar arasında Aerosmith, Stone Temple Pilots, Chrissie Hynde, Creed ve Cult gibi isimler yer alıyor. Albümün kesinleşmiş bazı parçaları şunlar olacak: William Burroughs'un son kaydı Jim Morrison şiiri "Cancer City", John Lee Hooker'dan "Roadhouse Blues" (üzerine Morrison vokalleri dub yapılmış), The Cult'tan "Wild Child", Stone Temple Pilots'dan "Break On Through", Aerosmith'ten "Love Me Two Times", Chrissie Hynde'dan "Touch Me", UB40'den "Light My Fire", Bo Diddley'den "Love Her Madly"... Aslında proje bir hayli önceden, 1993 yılından beridir gündemde. İlk düşünce oluştuğunda, Eddie Vedder "Light My Fire", Kurt Cobain ise "The Crystal Ship"i Doors elemanlarıyla birlikte söyleyecekti.

Bir TV kanalının **Jimi Hendrix**'le ilgili belgesel çektiğini ve belgesel boyunca onun müziğine hiç yer vermediğini duyan ailesi harekete geçmiş, ancak bir yere varamamışlar. Kanalın sözcüsü, filmin çok sayıda söyleşi, dergi makalesi ve Hendrix'in hayatında önemli yer tutan insanların konuşmalarını içerdiğini, üstelik de insanın yakınlarının kontrolü altında olursa, hiç kimsenin biyografisinin yazılamayacağını belirtiyor.

360 sayfalık, yaklaşık iki kilo ağırlığındaki **"Beatles Antolojisi"** için Sir Paul McCartney, George Harrison ve Ringo Starr altı yıldır çalışıyorlarmış. Kitap sonbaharda piyasada. 1200 fotoğraf ve gerçek kaynaktan bilgilerle emsallerinden ayrılan bu dört başı mamur ansiklopedinin bütün sorulara cevap vereceğini söylüyorlar.

Woody Guthrie unutulmuyor: Billy Bragg ve Wilco'nun yeni albümlerini beklerken, oğul Arlo Guthrie de babasının memleketi Oklahoma'da bir Woody Guthrie 2000 festivali programlıyor. Nisan ayı boyunca da New York Şehir Müzesi, salonlarını geniş bir Woody Guthrie sergisine ayırdı.

Birkaç sene öncesinde bir kasırga gibi gelip geçen neşeli punk üçlüsü **The Presidents Of The USA**, Seattle'lı hemşerileri rap'çi Sir Mix-A-Lot'la takviye edilmiş bir biçimde ve başka bir isimle geri dönüyor.

APHEX TWIN

Beyin dansı

Evvelki sene Park Orman'daki partide elimizden kaçmıştı ama bu sefer kendi ayaklarıyla geldi. Elektronik müziğin hippi kılıklı dahisi Richard David James, nisan ayında Sepetçiler Kasrı'ndaki "Braindance" partisindeki performansının ardından, sabaha karşı votkasını yudumlarken Roll'la konuştu...

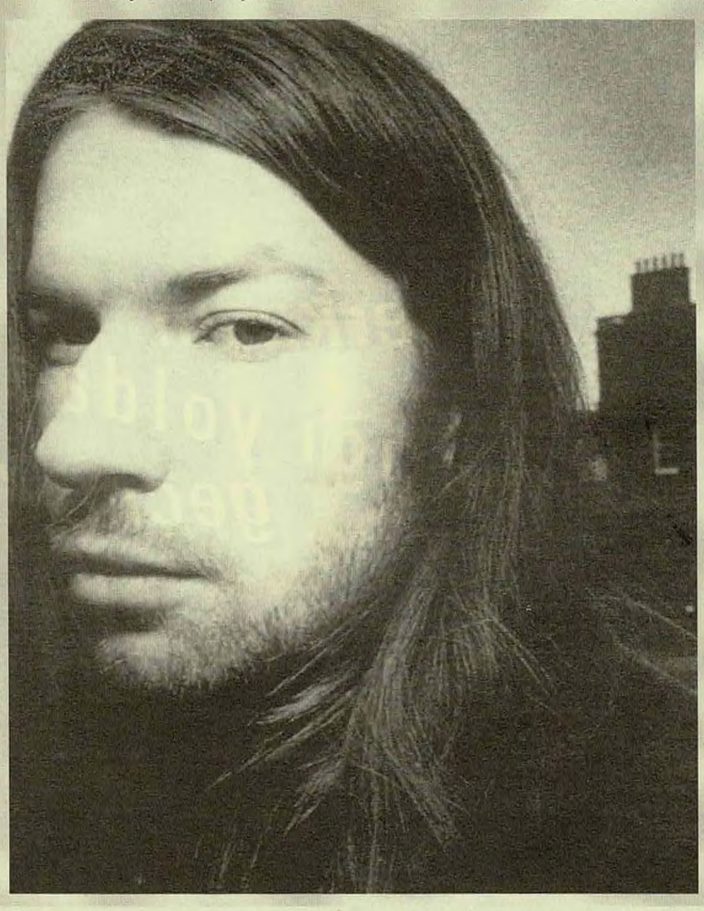

Çok fazla isim kullanıyordunuz: ApHex Twin, AFX, Polygon Window, Caustic Window gibi. Bunun nedeni nedir?
Richard David James: İlk zamanlar başka plak şirketleriyle de çalışmalarım vardı. Her plak şirketinden farklı isimlerle yayınlanıyordu çalışmalarım. Şu an sadece Warp ve RepHlex ile çalışıyorum. Çok plak şirketiyle çalışmamın nedeni, biraz da plak şirketlerinin yapısını anlamak içindi. Kendi plak şirketim için.

Aphex Twin ismi nereden geliyor?
Pek bir anlamı yok aslında. Bir gün öylesine karalama yapıyordum, harfleri çiziyordum. Aphex diye bir şey çıktı karşıma. Harflerin düzeni güzel geldi gözüme.

NME dergisi 1993 yılında, apHex kelimesinde "a" harfinin asidi, "pH"in ise asitlik derecesini simgelediğini söylüyordu...
Onlara katılıyorum. Twin ise doğumda ölen kardeşim Richard James'den geliyor.

"Girl/Boy" single'ında yer alan mezartaşı kardeşinizin mi?
Evet. Annem o fotoğrafı odasına asmıştı. Ve ben her gün üzerinde ismim olan bir mezartaşı görüyordum. Bu beni korkutuyordu. Büyüyene kadar da nedenini anlayamadım.

Gençlik zamanlarınızda neler dinlerdiniz?
Punk müziği dinliyordum, ama pek fazla beğenmiyordum. Sadece "cool" olmak için. Zaten fazla da param yoktu, o zamanlar müzik satın alamıyordum. Kırsal kesimde oturduğum için de pek fazla müzik yoktu çevremde. Ailem, dinlemenin ötesinde müzikle ilgili insanlar değillerdi.

Uzun süre müzik ürettiniz ve bunları yayınlamadınız. Çok sonraları ise birden piyasaya sürdünüz. Piyasaya girmeye nasıl karar verdiniz?
Aslında ilk albümümü ben çıkarmadım. Arkadaşlarım benim sample'larımı kullanarak bir albüm yaptılar ve bana "senin sample'larını kullandık, bu yüzden albümü Aphex Twin ismiyle yayınlatacağız" dediler. Ben de "peki" dedim.

Parçalarınıza nasıl isim veriyorsunuz?

6→

Her yürek vuruşu mezara yaklaştırıyor. İleri, ileri durmadan. Ölüm, içimde boy atıyor.
KURT TUCHOLSKY

uzun bir süre öldürüldüm ama hep değil
LALE MÜLDÜR

ölmedim, bir gençlik ölümü saklı kaldı bende **İSMET ÖZEL**

Hey sokaklar uçup giden sokaklar!
CAHİT KÜLEBİ

Ne mutluyum ne mutsuz; anıların puslu karışımının içinde bir saç teli ya da bir tüy gibi uzanmış yatıyorum.
LAWRENCE DURRELL, Justine

New York'ta yaşamamın nedenlerinden biri, galiba, New York'ta yolumu kaybetmemem. Paris'te yolumu kaybediyorum. Denver'da yolumu kaybediyorum. Maui'de yolumu kaybediyorum. Toronto'da yolumu kaybediyorum, vesaire, falan filan... Tanıdığım çoğu New Yorklu sık sık, "artık bu şehirden gideceğim" der. Ben kendim şu son otuz beş yıldır New York'u terketmeyi düşündüm durdum. Her an terkedebilirim. **LOU REED** (*"Blue In The Face" filminden*)

Grubun yeni ismi Subset. Aralarında bir Devo cover'ının da olduğu yeni parçalarını kaydetmek için şu sıralar stüdyodalar.

Eagle Eye Cherry'nin ikinci albümü "Living In The Present Future" hazır. Sanatçı, albümde "Long Way Round" isimli parçada ablası Neneh Cherry'yle düet yapıyor.

Björk, içinde "April", "Five Years", "Sod Off" ve "Yoga" isimli şarkıların yer alacağı bir EP'yi yaz aylarında yayınlayacak. Şarkılara omuz veren isimler, Atari Teenage Riot'ın anarşist delikanlısı Alec Empire ve daha önce Elvis Costello'yla çalışan yaylı çalgılar dörtlüsü The Brodsky Quartet.

Belle And Sebastian'ın haziran ayında yayınlanacak yeni albümünün adı "Fold Your Hands Child" olacak.

Johnny Cash, kariyerinin en önemli parçalarının yeni kayıtlarından oluşan üç tematik albüm yayınlıyor: "Love", "God" ve "Murder". Bu aşk, tanrı ve cinayet şarkıları, Rick Rubin'in prodüktörlüğünde bir araya getiriliyor.

Baby Bird kod ismiyle tanıdığımız şarkı yazarı Stephen Jones, "The Bad Book" isimli ilk romanını yayınladı.

Pulp'ın haziran ayında çıkması beklenen yeni albümünün kayıtları Londra'da tamamlandı.

Grant Lee Buffalo'yu dağıttıktan bir sene sonra **Grant Lee Phillips** solo albümüyle geri dönüyor. "Ladies' Love Oracle" adındaki albümün kayıtları, Fiona Apple'ın son albümündeki olağanüstü sesleri yaratan Jon Brion'la birlikte gerçekleştirildi.

Blondie, yıl sonlarında yayınlanması düşünülen yeni albüm için stüdyoya giriyor.

Mick Jagger'ın film şirketi Jagged Films, başrolde Kate Winslet'in oynadığı "Enigma"nın çekimlerini tamamlamak üzere. Bu arda Martin Scorsese de pop-rock dünyasında neler dördüğünü anlatan bir senaryoyu Jagger ile oturup incelemeye almış.

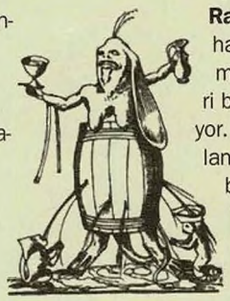

Radiohead'in sonbaharda çıkacak albümündeki şarkı isimleri birer birer belli oluyor. Kayıtlarının tamamlandığı söylenen albümde "Cuttooth", "Egyptian Song", "Dollars and Cents", "Everyone (The National Anthem)", "Follow Me Around", "How To Disappear Completely And Never Be Found", "Kinetic", "Knives Out", "Lost At Sea", "Morning Bell", "Optimistic", "True Love Waits", "You And Whose Army" gibi şarkılar var. Sizin anlayacağınız, olay bir double-albüme doğru gidiyor gibi gözüküyor. Bu arada grup, 1 Temmuz'da Scott Walker'ın davetlisi olarak Meltdown festivalinde sahne alacak.

Ben pek isim vermeyi sevmiyorum. Ama bir şey yayınladığınızda ona bir isim vermeniz lazım. Bu yüzden çoğunlukla o an aklıma ne gelirse onu koyuyorum. Yani uyduruyorum isimleri denebilir.

"Ventolin" ne demek?

Astım hastalığı için kullanılan bir nefes açıcı.

Peki o parçanın başındaki o iç gıcıklayıcı ses ne?

Ventolin'den yüksek dozda alırsanız işte öyle bir ses duyarsınız. Astım hastası olduğum için biliyorum.

Müziği yaparken sadece bilgisayar mı kullanıyorsunuz?

Hayır, bir sürü elektronik alet de kullanıyorum.

Müziğinizi yaptığınız bilgisayar programlarını nereden buluyorsunuz?

Çoğunu kendim yazıyorum.

Müziğinizi "braindance" diye adlandırıyorsunuz. Bunu biraz açar mısınız?

1991'de RepHlex'i kurduğumuzda yaptığımız müziği tekno olarak isimlendiriyorlardı. Biz bu isimden memnun değildik. Aslında elektronik müzik tayfında nerede olduğumuz hakkında da bir şey söyleyemiyorduk. Ve yaptığımız müziğe "braindance" diye bir isim uydurduk.

Roni Size, Goldie, Adam F gibi drum'n'bass sanatçıları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Roni Size'ın bir parçası güzel, gerisi boktan. Ortalama drum'n'bass. Adam F de aynı bence. Goldie'nin ise beş sene önce yaptığı bazı çalışmalar güzeldi ama şimdikiler boktan.

Internet üzerinden müziğin mp3 formatında kaçak kullanılması sizi rahatsız ediyor mu?

Normal olarak karşıyım buna. Ama sonuçta engel de olamıyoruz. Bir sanatçıyı seviyorsunuz, ama onun parçalarını mp3 formatında sayfanıza koyuyorsunuz. Bu da o sevdiğiniz sanatçıya zarar veriyor.

Müziği hangi formatta dinlemeyi tercih ediyorsunuz?

İlk tercihim plak.

Arşiviniz yaklaşık kaç plaktan oluşuyor, saydınız mı hiç?

12 bin.

Bugün canlı çalmak yerine DJ'lik yaptınız, bunun nedeni nedir?

Uzun bir turnedeydim ve 300 kadar canlı performans sergiledim. Sıkıldım canlı çalmaktan.

Bu gece bir sürü drum'n'bass ve breakbeat parçalar çaldınız. Neler çaldınız, bunların arasında kendi parçalarınız da var mıydı?

Minidisc'ten kendi parçalarımı çaldım. Bunun yanında plaktan da, daha çok RepHlex'e bağlı sanatçılardan, mesela Squarepusher'dan çaldım.

Çalacağınız parçaları nasıl seçiyorsunuz?

O an canım ne isterse onu çalıyorum. Yere göre veya dinleyici kitlesine göre bir seçim yapmıyorum.

Seyirciyi nasıl buldunuz?

İyiydi. Başka yerlerdeki seyircilerle kıyaslamak gerekirse, Japon ve İskoç seyirciler çok gaz, Amerika'daki seyirciler ise gerçekten çok kötü. Verdiğiniz konserden hiçbir zevk alamıyorsunuz.

Türkiye'de buranın müziklerini dinlediniz mi?

Maalesef hayır. İkinci gelişim ama müzik dinlemeye vakit olmadı hiç.

Geçen sefer geldiğinizde sahneye çıkmadınız. Bunun nedeni neydi?

Utanarak söylüyorum, ormanda uyuyakaldım. Yani gerçekten üzgünüm, çünkü beni dinlemek için para vererek gelen insanlara çok ayıp ettim. O sefer için çok üzgünüm.

Bir sürü sanatçıya remiksler yapıyorsunuz.

Artık yapmıyorum. Ama yapıyordum. Bunun da tek nedeni paraydı. En son Madonna 50 bin dolarlık bir teklif yaptı ve geri çevirdim.

Brit Awards'a aday oldunuz. En iyi single ve videoklip dallarında.

Brit Awards hiç umrumda değil aslında. Zaten beni çağırmadılar. Ben de bir arkadaşıma maskemi giydirip yolladım.

Yeni bir projeniz var mı?

Benim "Windowlicker" ve "Come To Dady" kliplerimin yönetmeni Chris Cunnigham yeni bir film çekiyor. Onun müziklerini yapıyorum şu aralar. Filmin ismi "Porno", ama pornoyla hiçbir alakası yok. Aslında bir sürü yeni müzik yaptım ama, biraz daha bir şeyler üretmek istiyorum. Yani, sırada yeni bir albüm var diyemem. Bu aralar çok tembelim.

İngiltere'de nerede yaşıyorsunuz?

İki evim var. Biri Londra'da, diğeri ise büyüdüğüm yer olan Cornwall'da.

Cornwall'daki evinizde bir tank olduğu hakkında söylentiler var.

Evet, Ferret Armoured Scout Car Mark II. 4,5 tonluk. Üzerinde 72 mm'lik taramalı tüfek var.

Kullanılması yasal mı?

Evet ama Londra gibi yerlerde kullanmama izin vermezler herhalde. Kullanmak için ehliyet almak gerekli, ama ben almadım. Şimdiye kadar da kimse durdurup ehliyet sormadı.

Peki ne amaçla kullanıyorsunuz?

Normal bir araç gibi. Çoğunlukla alışveriş için kullanıyorum.

Söyleşi: **Özhan Binici**

DOUBLEMOON RECORDS

Wax Poetic
Three

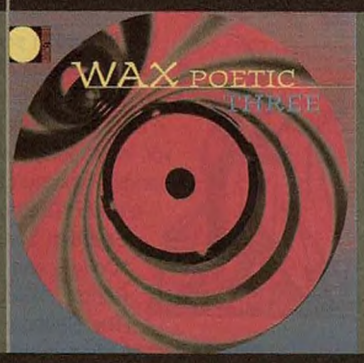

Brooklyn Funk Essentials feat. Laço Tayfa
In The BuzzBag

Craig Harris & The Nation of Imagination feat. Barbaros Erköse Istanbul

İlhan Erşahin Trio
Home

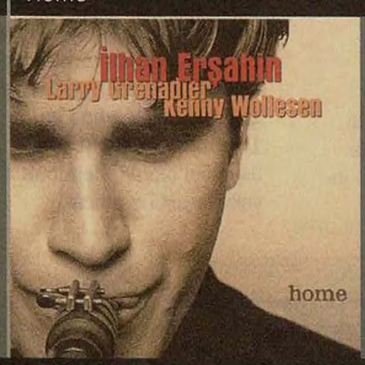

İstanbul Blues Kumpanyası
Sair Zamanlar

Burhan Öçal & Jamaaladeen Tacuma feat. Natacha Atlas
Groove alla Turca

Aydın Esen
Timescape

Baba Zula
3 Oyundan 17 Müzik

Mavi Müzik
01/00

Hüsnü Şenlendirici & Laço Tayfa
Bergama Gaydası

Rh Pozitif Müzik Yapım Sanayi ve Organizasyon Tic. A.Ş.
Yeni Yuva Sokak No. 27/29, 80060 Cihangir, İstanbul/Turkey
Tel: (90212) 292 97 71/72 Fax: (90212) 292 97 73

Genel Dağıtım EMI-KENT Elektronik San. ve Ticaret A.Ş.
İ.M.Ç. 6. Blok No. 6302 34470 Unkapanı/İstanbul
Tel: (0212) 514 16 22 Faks: (0212) 519 10 65

Jethro Tull

Mayısın 13'ünde Açıkhava'da olacakları haberi gelince, bir hazırlık karşılaşması elzem oldu. Arşivleri karıştırıp idmanımızı yaptık, maç saatinde sahadaki yerimizi aldık. Gelgelelim, daha ikinci soruda kendi kalemize bir gol attık. Meğer antrenörümüz Nick Kent, Ian Anderson'ın kanlısıymış. Neyse ki, haftaymda beraberliği sağladık, zor geçen karşılaşmayı kazasız atlattık...

Beethoven blues

Dokuz yıl önce, İstanbul'da yaptığımız söyleşide, 90'lı yıllar için iyimser olduğunuzu söylemiştiniz. Bu iyimserliğinizin başlıca sebebi neoliberalizme duyduğunuz inançtı... 90'lı yıllar umduğunuz gibi oldu mu? Siyasi düşüncelerinizde bir değişiklik var mı?

Ian Anderson: Evet, var. Fikrimi değiştirdim, sola döndüm... Şimdi soldayım, merkez solda...

Bu sabah, 1975'te Nick Kent'le yaptığınız bir söyleşiyi okurken...

Vaktinizi boşa harcamışsınız. Nick Kent, 1970'lerin en bednam, kibirli, kötü gazetecilerinden biriydi; uyuşturucu müptelasının tekiydi, ayrıca Keith Richards'ın kıçının dibinden ayrılmazdı, hakikaten berbat bir herifti, bir Rolling Stones groupie'siydi, Jethro Tull'dan ve progressive rock'a dair ne varsa hepsinden nefret ederdi. Nick Kent'le söyleşi yapmak benim açımdan nahoş bir hadiseydi. Karşılıklı olarak birbirimize kötü duygular besliyorduk. Hayatta olup olmadığını, hâlâ yazıp yazmadığını bilmiyorum... 70'lerin zayiatlarındandır o –rock'n'roll hayat tarzı denen şeyin zayiatlarından. Nick Kent ve benzerleri, rock'n'roll yıldızlarından daha büyük yıldızlar olduklarını sanırlardı. Söz konusu söyleşi bir halta benzemiyordu. Neler söylediğimi hatırlamıyorum, ama Nick Kent'le karşı karşıya oturmaktan çok rahatsız olduğumu, söyleşinin bir an önce bitmesini istediğimi hatırlıyorum.

Ama ilginç bir söyleşi... 1975'te, Los Angeles'ta, 92 bin kişinin izlediği konserinizden sonra yapılmış bir söyleşi...

92 bin, birkaç gecenin toplam rakamı. Bir stadyum konseri değildi o. Los Angeles'daki Forum'da üç-dört gece çalmıştık...

92 bin yine de büyük bir rakam. Ve Nick Kent'in sorduğu soru şu: Nasıl oluyor da 92 bin kişi Jethro Tull dinlemeye geliyor? Ian Anderson ve grubunun hikmeti ne?

Ne kadar saçma bir soru!.. Eğer bir rock gazetecisiysen, New Musical Express'e yazı yazıyorsan, o soruyu cevaplandırması gereken sensin. Bu, bir müzisyenin cevaplayabileceği bir soru değil ki. "Başarılı olmamızın sebebi budur" diyecek halimiz yok. "Bu kadar insan Jethro Tull'ı dinlemeye geliyor, çünkü..." demesi gereken Nick Kent. Birisinin bana gelip "niye 92 bin kişi sizi dinlemeye geldi?" diye sorması çok saçma. 92 bin tane konser bileti sattık, çünkü 92 bin kişi bizi gelip dinlemek istedi.

Tamam da, insan merak ediyor, o kadar büyük bir kalabalığı Jethro Tull'a çeken ne? Ayrıca, New Musical Express veya Roll okurlarının, o büyük kalabalığı toplayan müzisyenin neler düşündüğünü merak etmesi niye saçma olsun ki? Çünkü mesela Roger Waters, o büyük kalabalıklarda ve grup - fan ilişkisinde otoriter, totaliter bir yan olduğunu söylüyor...

Ben de, aynı şekilde, her gece altı-yedi milyon kişinin David Letterman'ın talk şovunu niye seyrettiğini merak ediyorum... Sizce, İstanbul'da 60 bin kişi gidip niye filanca gazeteyi alıyor? Pazarlamayla, promosyonla alakalı şeyler bunlar. İnsanların alışkanlıklarıyla ilgili bir şey. İnsanların serbest zamanlarında ne yaptıkları, onları niçin yaptıkları derinlemesine analiz edilmesi gereken şeyler, doğru. Ama bunu yapacak olan müzisyenler değil.

Peki, sizin için şaşırtıcı olmuş muydu, o kadar büyük kalabalıkların sizi dinlemeye gelmesi...

Hayır, çünkü birdenbire olmadı bu, tedrici bir şeydi. Kuzey İngiltere'de, bir blues kulübünde on kişiye çalarak başlamıştık, 1968'in ilk aylarında. Sonra, 50 kişi oldu dinleyicilerimiz, sonra da 200. Derken nisan 68'de, Londra'nın ünlü kulüplerinden Marquee'de 400 kişiye çalmaya başladık. 68 yazında, Sunberry Blues ve Caz Festivali'inde 20 bin kişiye çaldık, o güne kadar karşısına çıktığımız en büyük kalabalık oydu. İnsan büyük kalabalıklara çalmaya alışıyor. Los Angeles'da çaldığımız yerin, Forum'un kapasitesi 15-20 bin kişiydi, orada dört-beş gece çaldık. Jethro Tull, bugün de 10-15 bin kişilik açık hava tiyatrolarında, üç-dört gecede 40-50 bin kişi toplayabilir. 74'te, 75'te Shea Stadyumu'nda 50 bin kişiye konser verdik. Önemli olan rakamlarsa, bu benim olayım değil, beni alakadar etmiyor. Beni alakadar eden şey konserin niteliği. Shea Stadyumu çok boktan bir yerdi, orada çalmak berbat bir olaydı. Kariyerlerinin sonuna doğru Beatles da orada çalmıştı ve o konser de berbattı. Onlardan altı-yedi yıl sonra da biz Shea'de konser verdik ve yine berbattı. Hatırlamak bile istemiyorum. Ama, mesela, birkaç yıl önceki Efes konserimizi hatırlıyorum, 8-10 bin kişi vardı ve çok mutlu, hafızamda iz bırakan bir konser oldu. Coşkulu bir kalabalık, olağanüstü bir mekan... Hatırlamak isteğim konserler böyleleri... Müzikal olarak tatminkar olanları hatırlıyorum, yoksa en büyük kalabalık ne zamandı, neredeydi, en çok parayı hangi konserde kazanmıştık, bunlar beni ilgilendirmiyor.

Efes konserimizi hatırlıyorum, çok mutlu, hafızamda iz bırakan bir konser oldu. Coşkulu bir kalabalık, olağanüstü bir mekan... Hatırlamak isteğim konserler böyleleri... En büyük kalabalık ne zamandı, neredeydi, en çok parayı hangi konserde kazanmıştık, bunlar beni ilgilendirmiyor.

Paradan söz açılmışken... Söz konusu söyleşide, "minimum mülk ve parayla yaşama kabiliyetim var" demiştiniz...

Nick Kent'le yaptığım o söyleşi hakkında bir yorum yapmak istemiyorum. Bizim ilişkimiz kötü bir ilişkiydi ve o söyleşi esnasında kafamdaki tek şey, bir an evvel oradan çıkıp gitmekti. Lütfen bu konuyu kapatalım, yoksa telefonu kapatmak zorunda kalacağım.

Burada konu Nick Kent değil, onun söyledikleri değil, sizin söyledikleriniz. O söyleşide minimum mülk ve parayla yaşama kabiliyetiniz olduğunu söylüyorsunuz. Dokuz yıl önce İstanbul'da yaptığımız söyleşide ise ticari faaliyetlerinizden, somon çiftliği projenizden, karınızın Porche arabasından bahsetmiştiniz... Ayrıca, siyasi görüşlerinizin değiştiğini, artık Thatcher yanlısı olduğunuzu, yeni sağı, Muhafazakâr Parti'yi desteklediğinizi anlatmıştınız.

Evet, siyasi görüşlerimi yine değiştirdim. Şimdi yeniden ortanın solundayım.

İşçi Partisi'ne mi oy verdiniz, Blair'e?

Hayır, Blair'e oy vermedim, Blair'den hiç mi hiç hoşlanmıyorum, İşçi Partisi'ne oy vermek anlamında değil, felsefi olarak soldayım. Fakat şunu da teslim etmeliyim ki, Blair hükümeti, John Major'ın hükümetinden daha dengeli, daha iyi yönetiyor ülkeyi. Siyasal ve felsefi anlamda, ortanın solundayım, ama ben "s"si büyük harf olan "Siyasal bir hayvan" değilim, tıpkı sanatçılığımın "s"sinin büyük harfli olmadığı gibi. Bu çok önemli ve ince bir ayrım.

Fikrinizi değiştiren ne oldu, Thatcher ve yeni sağ taraftarlığından vazgeçip sola dönmenize ne sebep oldu?

Bakın, hükümetler değişir, siyasi liderler değişir... İnsanların siyasi fikirleri değişir. O zaman ehveni şer olan Muhafazakâr Parti'ydi, o günün Muhafazakâr Partisi. Ama, o günden bugüne birçok şey değişti, Muhafazakâr Parti de değişti, 90'lı yıllarda çok kötü bir yönetim sergilediler. Sonuçta İşçi Partisi iktidara geldi ve çok daha iyi bir yönetim gösteriyorlar. Ama yine de Tony Blair'i beğendiğimi, sevdiğimi söyleyemem.

Blair'in özellikle beğenmediğiniz tarafları neler?

Öncelikle kişiliğinden hoşlanmıyorum. Egoist, iktidar tutkunu –maalesef politikacıların birçoğu öyle– ve ben bireyleri değil, politikaları destekliyorum. Aslına bakarsanız Blair'in temel politikalarının 90'ların, 80'lerin sonundaki Muhafazakâr Parti politikalarından pek bir farkı

→9

yok. Şimdi İşçi Partisi iktidarda ve bugünün genel, global şemasındaki pozisyonu itibarıyla merkezde yer alıyor. Bugünün İşçi Partisi'nin politikaları, 15-20 yıl öncesine kıyasla çok daha merkezci. O zamanlar radikal biçimde soldaydı. Fakat bunlar Britanya'nın politik durumuna dair şeyler, bunların Türkiye'deki okurların ilgisini çekeceğini sanmıyorum, onları sıkıyor olmayalım...

Bunlar Britanya'ya özgü şeyler değil ki... Yeni sağ, yeni sol, sizin tabirinizle "genel, global şema" Türkiye'deki gazetelerde de insanların okuduğu, merak ettiği, üzerine düşündüğü şeyler... Ayrıca, sizin gibi önce solda, sonra sağda ve sonra tekrar solda yer alan bir müzisyenin felsefi, siyasi konulardaki düşünceleri dergi olarak ilgimizi çekiyor... Ama, siz sıkıldıysanız konuyu değiştirebiliriz...

Siz bilirsiniz, bu sizin röportajınız, nasıl yapmayı uygun görüyorsanız öyle yapabilirsiniz, fakat şu ana kadar gördüğüm kadarıyla, yıllar önce Nick Kent'e ne söylemiş olduğumdan öteye gidemedik... Nick Kent'e söylediklerimin geçerli olmadığını söylemiyorum, sadece sinir bozucu bir söyleşi olmuş olduğunu söylüyorum ve ortaya çıkan sonucun benim görüşlerimi temsil ettiğini sanmıyorum. O esnada, tek düşüncem, bir an evvel o odadan çıkıp hoşlanmadığım birisinin sorularına muhatap olmaktan kurtulmaktı.

Nick Kent'i bir yana bırakalım lütfen, bizim merak ettiğimiz fikirlerinizdeki değişim sadece...

Benim siyasi görüşlerimi bir miktar değiştirmiş olmam, bir "mutlak" değişim değildir. Değişen ben değil, içinde bulunduğum, bir parçası olduğum sosyal ve ekonomik ortamın yapısının değişimidir. 2000 yılındaki durumla 1991'deki durum, 1991'le 1981'deki durum aynı değildir. Benim siyasi eğilimim, ister istemez içinde yaşadığım siyasi iklimle ilişkili olacaktır. Eğer hükümetin yaptığı işleri doğru bulursam, sola olan eğilimim güçlenecektir, eğer İşçi Partisi hükümetinin yaptığı işleri doğru bulmazsam, sola eğililim zayıflayacaktır. Bu hükümetteki şahıslar hoşuma gitmiyor, ama uyguladıkları politikaları doğru buluyorum ve destekliyorum. Bir-iki konuda ise radikal biçimde farklı düşünüyorum onlardan. Ama genelde, kendimi sola yönelmiş görüyorum, geçmişe kıyasla, on yıl öncesine kıyasla. O zamanlar solda ya da merkezde bir siyasi pozisyonum olamazdı, çünkü o takdirde icraatını beğenmediğim bir yönetime destek vermiş olacaktım. Ama, dünya değişiyor, en azından bana öyle geliyor. *(gülüyor)* İnsanın hayat boyu aynı görüşe çivilenmesini de doğru bulmuyorum. Hiç değişmeden, aynı inançla aynı pozisyonlara kendini adamak, bana göre bir şey değil. Gerçekçi bir şey değil. Ben fikrimi değiştirmeye hazırım, açığım... Hep öyle olmuşumdur, başka fikirleri dinlemeye, başka pencerelerden bakmaya, olup bitenleri yeniden değerlendirmeye açığım. Ve umarım, hayatımın sonuna doğru, size veya Nick Kent'e *(gülüyor)* veya bir başkasına dönüp "fikirlerimi birkaç sefer değiştirdim" diyebilirim. 80'lerde, 90'larda, yeni sağın daha iyi bir bakış açısı olduğuna ikna olmuştum, edilmiştim... Mesela, din hakkında da benim kemikleşmiş düşüncelerim yoktur. Bir hıristiyan olarak doğdum, hıristiyan bir toplumda yetiştim, fakat kendimi hıristiyan olarak tanımlayamam, müslüman, budist veya hindu da değilim, fakat hayatımın belli bir noktasında, bu dinlerden birini daha ikna edici bulup ona inanabilirim. Bunun hangisinin olacağını şimdiden bilemem. Belki de hiçbirine biat etmem. Ama, kendimi bunlara kapalı tutmuyorum, değişime açık olarak her birinin ne dediğine bakıyorum, üzerinde düşünüyorum.

Politik görüşle, tutumla dini inanç farklı şeyler ama...

Olsun. Ben değişime açık olmaya, istekli olmaya inanıyorum. Ve bunu sağlıklı bir şey olarak görüyorum.

Müzikal tercihlerinizde bir değişim oldu mu? Bir söyleşide –Nick Kent'inkinde değil– Rolling Stones'un gelmiş geçmiş en büyük rock grubu olduğunu söylüyorsunuz...

Bence öyle. Buna itiraz edilebileceğini sanmıyorum. Led Zeppelin iki numara, kıl payıyla. Rolling Stones'un benim için ayrı bir yeri var. 16 yaşındayken Stones'u ilk duyduğumda benim için bir süreç başladı. Müzik yapmayı ciddi olarak düşünmeye başladım, önce bir hobi, sonra da bir kariyer olarak... Ama, kalbimdeki bu özel yerleri olmasaydı da, objektif olarak onların en büyük rock'n'roll topluluğu olduğunu söylerdim. Led Zeppelin de burun farkıyla ikinci olur. Onların da kalbimde özel bir yeri var. *(gülüyor)* Çünkü, bize ön grupları olarak sahneye çıkma fırsatı vermişlerdi, 1969'daki ABD turnelerinde. Jethro Tull'un çok daha geniş kitleler tarafından farkedilmesinde çok önemli bir hisseleri var. Onlar olmasaydı, Jethro Tull bu denli şöhretli olamazdı herhalde.

Rolling Stones gelmiş geçmiş en büyük rock grubudur. Buna itiraz edilebileceğini sanmıyorum. Led Zeppelin iki numara, kıl payıyla. 16 yaşındayken Stones'u ilk duyduğumda müzik yapmayı ciddi olarak düşünmeye başladım, önce bir hobi, sonra da bir kariyer olarak...

Stones'un son albümünü nasıl buluyorsunuz?

Eski grupların yeni albümleriyle ilgili şöyle bir mesele var: Hep eskiyle kıyaslanıyor ve eski albümleriyle o toplulukları seven insanlar yeni albümlere pek o kadar itibar etmiyorlar, dolayısıyla eski grupların yeni albümleri de hak ettikleri yeri bulmakta zorlanıyorlar. Konserlerde filan insanlar hep eski hitleri dinlemek istiyorlar. Bu da anlaşılır bir şey aslında, ben de bir Stones konserine gittiğimde eski parçaları dinlemek istiyorum. Yeniyetmeliğimde dinlediğim şeyleri duymak istiyorum, yeni Stones parçalarını değil. Tabii yeni parçaları da ilgimi çekiyor ama, öyle aman aman da çekmiyor. Dolayısıyla, Jethro Tull konserine gelen insanlar da haklı olarak eskileri, aşina oldukları şarkıları dinlemek istiyorlar. Sadece küçük bir kısmı son şarkıları merak ediyor. Ama, bunu anlayışla karşılıyorum. Uzun bir kariyerin kaçınılmaz sonuçları bunlar... Bütün eski toplulukların derdi aynı: Yeni yaptıkları şarkıları tanıtmak, duyurmak, gerçekten dinlenmesi...

Bugünlerde kimleri dinliyorsunuz?

Beethoven, Muddy Waters... Jack Bruce'un yeni albümü masamın üstünde. Amerikalı bir folk müzisyeni var, Patty Larkin, onu dinliyorum. Bir de Andrea Boccelli diye bir klasik müzikçiyi... Geniş bir yelpaze yani. Unutuyordum, bir Captain Beefheart derlemesi var elimin altında, bir de onu dinliyorum bugünlerde.

Captain Beefheart öteden beri sizin gözdelerinizden...

Captain Beefheart'la ilişkimiz şöyle başlamıştı: 1972'de beni arayıp Jethro Tull turnesinde ön grup olmak istediklerini söylemişti. Ben de Captain Beefheart'ın yaptığı müziği severdim... Hem çok yaratıcı, çok zeki hem de biraz tuhaf biridir... Nasıl desem, biraz palavracıdır, geyik muhabbetine bayılır. Mavracıdır... Seyircisiyle de, müzisyenlerle de, gazetecilerle de taşak geçmeye bayılırdı. Biraz da üçkağıtçı bir tarafı vardır. Ama, harika bir müzisyendir, olağanüstü bir müziği vardır. Şarkı sözleri de çok güçlüdür. Onunla ve grubu Magic Band'le birlikte çalışmak, turneye çıkmak, yol arkadaşlığı yapmak müthiş zevkliydi. Çok hasta şimdi, durumu ciddi. 80'lerde musallat olan o hastalık yüzünden artık müzik yapamıyor ve maalesef bundan sonra da yapamayacak. Ama hâlâ resim yapıyor. Müzik dünyası için büyük kayıp. Captain Beefheart bir kişilikler kokteyliydi, bazen pek hoş bir tat bırakmayan bir kokteyl, ama müzisyenliğine diyecek yoktu.

Sizin en gözde yazarınız Graham Greene galiba...

Evet, Graham Greene'i severim, ama asıl favorim John Le Carré'dir. Romanları iyi tasarlanmış, dikkatle yapılandırılmış, ilginç kitaplardır. Bir hayli ağır oturaklı bir stili olmasına rağmen ticari başarıya ulaşmayı bilmiştir. İngiliz dilinin takdire şayan bir yazarıdır.

Son günlerde neler okudunuz?

En son Hintli yazar Vikram Seth'in "An Equal Music" adlı kitabını okudum. Ondan önce de, Vikram Seth'in ezeli rakibi Salman Rüşdi'nin "The Ground Beneath Her Feet"ini (Ayaklarının altındaki yer) okumuştum. Bu iki kitabı, birbirle-

Ian Anderson, 1975

riyle rekabet eden iki Hintli yazarı –bu rekabetleri de pek dostane bir biçimde değil– art arda okumak ilginç olur diye düşünmüştüm. İki yazar da kitaplarına konu olarak müziği seçmişlerdi. Ayrıca, bu iki kitap aynı günlerde piyasaya çıkmıştı... Salman Rüşdi, U2'nun Bono'suyla ahbaplık kurmuş ve rock dünyasının ifratlarını romanının background'u yapmış. Bence olağanüstü başarısızlıkta bir kitap. Salman Rüşdi, Captain Beefheart gibi bir palavracı olduğunu kanıtlamış. *(gülüyor)* Dolayısıyla bu iki kitap arasında, Vikram Seth'in "An Equal Music"ini galip ilan ediyorum.

Hanif Kureishi'yi nasıl buluyorsunuz?

Sadece filmini biliyorum... "Benim Güzel Çamaşırhanem"i... Kitaplarını okumadım, merak etmedim değil, ama denk düşmedi, okuyamadım.

Son günlerde en çok beğendiğiniz film hangisi?

"Amerikan Güzeli"... Tesadüfe bakın ki, Chicago'da seyrettim, karımla birlikte. Ve şaşırtıcı bir şekilde karım da beğendi "Amerikan Güzeli"ni. Çocuklar da beğendi. Dolayısıyla ailenin bütün fertlerinin aynı şeyi beğenmesi gibi ender rastlanan bir şey oldu.

"Amerikan Güzeli"nin başarısını neye bağlıyorsunuz?

Aynı anda birçok farklı düzeyi işliyor. Mizah unsuru var, kara mizah var, psiko-drama boyutu var, rahatsız edici unsurları var... Olayları gözlemlemenin çeşitli biçimlerini, orta sınıf bir Amerikan ailesinin hayatı bağlamında sergiliyor. Bu da filmi görkemli, cesur ve tehlikeli kılıyor. "Amerikan Güzeli" bana bir İngiliz yönetmeni hatırlattı, Mike Leigh'i. Onun yapıtlarında da şahsi ve ailevi ilişkiler aynı yoğunlukta ele alınıyor ve ürkütücü sonuçlara varılıyor. "Amerikan Güzeli", olayların bir aile hayatında ne denli sürreel bir hale gelebileceğini gösteriyor, hatırlatıyor. Ve bütün bunları hafif bir dokunuşla yapıyor, bir komedi hafifliğinde... Ayrıca bayağı seksi bir filmdi.

Yeni Jethro Tull albümünün ismi bir web sitesi adresi gibi...

Albüme başladığımız sıralarda, aralık 98'de, ilk parçaların provalarını yaptığımız günlerde bir web sitesi kurduk, adı "j-tull.dot.com"du. Albüm ve web sitesi birlikte büyüdüler, iki kardeş gibi. Albümün bitimine doğru, plak şirketine albümün isminin web sitesinin ismi olmasını önerdim. Onlar da bunu iyi bir fikir olarak gördüler. Bu ismin parlak bir fikir olduğunu sanmıyorum, ama web sitemize dikkat çekmek, Jethro Tull'ın da internette yerini aldığını duyurmak bakımından iyi oldu. Albümün adını öyle koyunca, oturup aynı isimli bir şarkı yazmak durumunda kaldım.

Albümün sonunda bir duyuru var...

"Dot Com"a başladığımız sırada, solo albümümü bitirmiştim, "Secret Language of Birds"ü... Fakat önce Jethro Tull albümünü yayınlamayı tercih ettik, çünkü Jethro turnesi için sözleşmemiz vardı, turneden önce albümün çıkması gerekiyordu. Albümün sonuna "Secret Language Of Birds"ün yolda olduğunu duyuran bir anons koyduk. Solo albüm 1998'in ortasında kaydedilmişti fakat ancak iki hafta önce piyasaya çıkabildi. Sırasını beklemesi gerekiyordu. Fıçıda beklediği süre içinde güzel bir şarap gibi olgunlaşmış olduğunu umuyorum.

Bunca yıl sonra solo bir albüm yapmak nereden icap etti?

Çünkü daha şahsi şeyler yazmıştım ve onların rock şarkıları haline gelmesini istemedim. Jethro Tull için müzik yazarken, kendim için olduğu kadar grup için de yazıyorum. Onları da düşünerek yazıyorum, örneğin davulcumuzun hoşlanacağı, çalmaktan zevk alacağı biçimde yazmak durumundayım. Hiç olmazsa bir seferliğine davulcunun beğenip beğenmemesine göre değil de, kendi kafama göre müzik yazmak istedim. Armonisiyle, melodisiyle, sözleriyle benim şahsi ilgilerimi yansıtan ve tamamiyle bencil bir şekilde gelişen bir albüm yapmak istedim. Grubun öteki üyelerinin hoşuna gitmesini gözetmeden, rahat rahat kafama göre takıldım. Bazı parçaların 70'lerdeki kimi Jethro Tull albümlerindeki akustik sound'u andıran bir hali var. Jethro Tull albümlerinde, arada böyle küçük şarkılar yapardım, fakat bunlardan suçluluk duyardım, çünkü grubun öteki üyeleri o şarkılarda çalmamış veya parçanın evrimine katılmamış olurlardı. Bir tür emrivaki olurdu. Kendi kendime, gitarımla çalıp söyler, kaydeder ve elimde bantla gelip, "evet beyler, bir de böyle bir şarkı var" demek zorunda kalırdım ve bundan suçluluk duyardım. 80'lerde, 90'larda bu tür şarkılar pek yer almadı Jethro albümlerinde. Solo albümde, "The Secret Language Of Birds"de, müzik yazmanın en bencil biçimine dönmek istedim.

Pearl Jam'i dinler dinlemez, gidip albümlerini aldım. Vaktiyle bizim yakalamaya çalıştığımız şeyin peşinde olduklarını hissettim... Oasis ise inanılmaz derecede taklitçi ve sıkıcı. Bugüne kadarki yaratıcılıktan en uzak şöhretli grup onlar. Mutlak olarak berbat. Kişilikleri ise müziklerinden beter.

Nasıl karşılandı?

Pek bilmiyorum, ABD'deydim. Değerlendirmeler gayet iyiydi, Q'da, Mojo'da filan okuduklarım arasında beğenmedim diyeni görmedim. Ama, genel bir alaka görür mü, bilemiyorum... Çünkü, biraz önce söylediğim gibi, müzikseverlerin yeni bir Rolling Stones albümüne dikkat kesilmeleri çok güçtür. Bir Ian Anderson veya Jethro Tull albümünün promosyonu için, eskisine kıyasla iki kat fazla gayret sarfetmem gerekiyor. 25 yaşındayken bu kadar çok söyleşi yapmak, promosyonla iştigal etmek durumunda kalmazdım. Bugün işimiz çok daha zor, çok daha fazla bir rekabet var, her hafta çok daha fazla albüm yayınlanıyor... Ve bir avuç gazetecinin, eleştirmenin, radyo istasyonunun, TV'nin ilgisini çekmek için yarışılıyor. Onlar da 60'lara, 70'lere kıyasla çok daha büyük bir sayının içinden seçim yapmak zorundalar.

Yeni kuşak müzisyenler, gruplar arasında en çok ilginizi çekenler kimler?

Listelerdekiler hiç ilgimi çekmiyor. Zerre kadar. Yeni kuşaklarla ilişkim daha çok bana gönderilen bantlar, CD'ler vasıtasıyla oluyor. Fikrimi almak için veya onlara yardımcı olmam için veya Jethro'nun ön grubu olmak isteyen gençlerden tonlarca bant geliyor. Kimi isimsiz, kimi duyulmuş isimler... Beğendiklerimi plak şirketine gönderiyorum, beğenmediklerim ıskartalar kümesindeki yerini alıyor. Beğenmediklerim ezici ağırlıkta.

Çok beğendiğiniz, birlikte çalışmak isteyeceğiniz hiç kimse çıkmıyor mu o tonlarca bantın içinden?

19 yaşındaki bir gencin çağdaş, yeni müziğine vurulabilecek tiplerden değilim. Eski kuşak müzisyenlerden kimileri yeni kuşak müzisyenlerle takılmaktan hoşlanıyor, ama o benim tarzım değil.

Yeni bir Jethro, yeni bir Stones, sizin kuşağınızın oluşturduğu geleneği sürdüren ve yenileyen birilerini görmek hoşunuza gitmez mi?

Elbette, arada bir öyleleri çıkıyor, 90'ların başında Pearl Jam öyleydi benim için. Dinler dinlemez, gidip albümlerini aldım. Vaktiyle bizim yakalamaya çalıştığımız şeyin peşinde olduklarını hissettim. Pearl Jam'in ilk haliyle Jethro arasında bir akrabalık bulunca çok hoşuma gitmişti. Bir de, Spin Doctors diye bir topluluk vardı, onlarda da aynı şeyi hissettim. Fakat kaybolup gittiler. Pearl Jam ise buralarda bir yerlerde, ama pozisyonlarını iyi koruyamadılar gibi geliyor bana.

Oasis'i nasıl buluyorsunuz?

Oasis'in inanılmaz derecede taklitçi ve sıkıcı olduğunu düşünüyorum. Bugüne kadarki yaratıcılıktan en uzak şöhretli grup onlar. Berbat, mutlak olarak berbat. Kişilikleri ise müziklerinden beter. Öyle yontulmamış, öyle kaba ki... Onlarda sevecek, beğenecek bir şey bulamıyorum. Keşke minnacık bir şey bulabilseydim, ama ortaya çıktıklarından beri yaptıkları müziğe bakıyorum, bana cazip gelen tek bir şarkıları bile yok.

Bugünlerde Mogwai'nin sözü ediliyor bir hayli.

Evet, ben de duydum isimlerini, ama hiçbir şarkılarını dinlemedim. Bilmiyorum. Fakat içimden bir ses onları sevmeyeceğimi söylüyor.

Robert Smith onlardan övgüyle bahsediyor...

A, Cure'u severim... Çok iyi oldukları anlar var... Robert Smith sevmişse belki ben de severim... *(gülüyor)*

Vaktimiz doluyor galiba, eklemek istediğiniz bir şey var mı?

O Nick Kent söyleşilerini yırtıp atın.

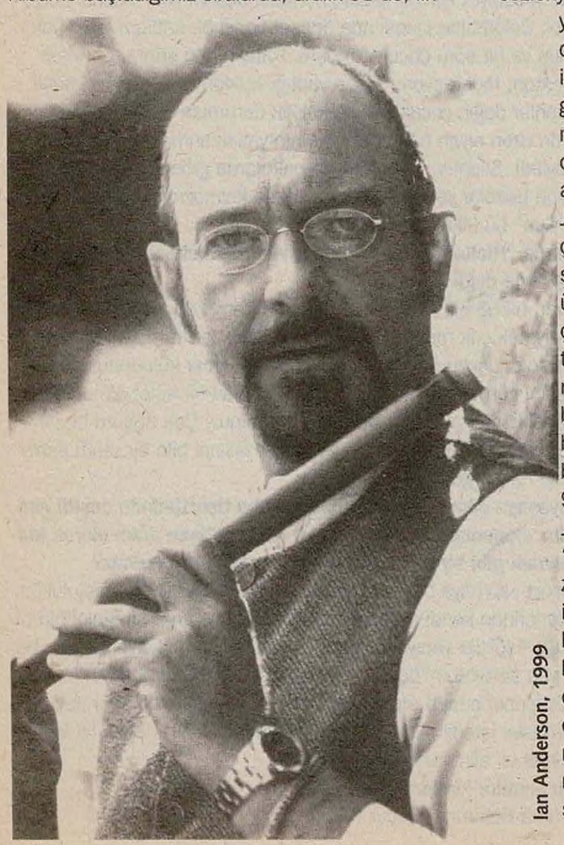

Ian Anderson, 1999

Söyleşi: **Yücel Göktürk**

Chumbawamba

Bu yaz İstanbul'a geleceklerine dair söylentileri biz de işittik. Yeni albümlerini bahane edip "alo" dedik. Hattın öteki ucunda Boff Whaley vardı (sağ sayfadaki fotoğrafta üstten ikinci)... O şarkı, bu şarkı, "What You See Is What You Get"te gezindik.

Külodunuz Calvin Klein'sa...

Son albümdeki şarkılar hakkında epey sorumuz var... Dördüncü şarkı "Hey Hey We're The Junkies"... Kim bu cankiler?

Boff Whalley: Televizyon müptelaları, şöhretli insanların hayatlarında olup bitenleri dikkatle ve merakla izleyenler. Başka insanların hayatlarına gösterdikleri ilgiyi, tecessüsü kendi hayatlarına göstermeyen, kendi hayatlarına kayıtsız kalan, onu değiştirmek için hiçbir şey yapmayan insanlar...

"Politics doesn't exist" (Politika namevcut) diye bir dize var o şarkıda...

O bir sample. TV programlarını konu alan bir radyo programından yaptığımız bir sample. TV dizilerinde iyiler yakışıklı, kötüler çirkindir, bütün arabalar köşeyi dönerken tekerleklerini cavlatır, bekar kadınlar çalışır, evli kadınlar çalışmaz, evde oturur. Bütün bunlar aslında politik şeylerdir. Ama, TV'nin ve genelde medyanın yarattığı kurgusal, romansı, gerçek dışı dünyada politik değilmiş gibi görünür.

Haberler de mi öyle?

Haberler de öyle. Seyrederken çok tetikte olmak, haberi kimin yaptığına, neyin haber olduğuna dikkat kesilmek lazım. "Bu haberi kimin bakış açısından alıyoruz?" diye sormak lazım. Çünkü her haberin birkaç veçhesi var ve çoğu zaman bize gösterilen veçhesi yanlı ve öznel oluyor. Tek yönlü bir enformasyon akışına maruz kalıyoruz. O şarkıda bu duruma dikkat çekiyoruz.

"She's Got All The Friends Money Can Buy" (Paranın satın alabileceği bütün arkadaşlara sahip) adlı parçada anlatılan kim, nasıl bir insan?

O şarkı da medya şahsiyetlerine dair. Şimdilerde İngiltere'de şöyle bir durum var: Bir takım kızlar –20'li yaşlarda ve varlıklı ailelerin kızları bunlar– birdenbire ünlü oluyorlar... Gazeteler bunlara köşe veriyor, onlar da köşelerinde kendi hatıra defterlerine yazıyormuş gibi, ne yiyip içtiklerini, neler yaptıklarını, çeşitli konular hakkındaki kanaatlerini yazıyorlar. Çok acayip bir durum. En önemli özellikleri "tın tın"lıkları. Ama şöhretler. Şöhretli oldukları için şöhretler, bir marifetleri olduğu için değil. O şarkı bu insanları anlatıyor...

Peki "Social Dogma" adlı şarkı ne anlatıyor?

O parçanın esprisi şu: Bazen sokakta, caddede yürürken kazara köpek pisliğine basarsın ve bir türlü onu temizleyemezsin. Eve geldiğinde, ilk iş, o pislikten kurtulmak istersin. Bir iş gününden sonra eve döndüğünde de aşağı yukarı aynı şey oluyor, üstüne başına bulaşan, hatta zihnini kirleten sosyalliklerden temizlenmek istiyor insan. Gün boyu bir bombardımana uğramışsındır, tıpkı ayakkabının topuğuna bulaşan köpek pisliğinden kurtulmak ister gibi, üzerindeki sosyal dogmalardan arınmak, yıkanmak, temizlenmek istersin.

Albümde "The Physical Impossibility Of Death In The Mind Of Jerry Springer" (Jerry Springer'ın zihninde ölümün fiziksel imkansızlığı) adlı bir parça var, bu parçada anlatılan ne?

İngiltere'de bir takım kızlar –20'li yaşlarda ve varlıklı ailelerin kızları bunlar– birdenbire ünlü oluyor... Gazeteler bunlara köşe veriyor, onlar da köşelerinde kendi hatıra defterlerine yazıyormuş gibi ne yiyip içtiklerini, neler yaptıklarını anlatıyorlar. Çok acayip bir durum. En önemli özellikleri "tın tın"lıkları. Ama şöhretler. Şöhretli oldukları için şöhretler, bir marifetleri olduğu için değil.

Jerry Springer kim?

Damien Hirst diye ünlü bir sanatçı var İngiltere'de, bu adam devasa bir cam tank yaptı, içine de ölü bir köpekbalığı yerleştirdi. Bu yapıtın adı "Physical Impossibility Of Death In The Mind Of Someone Living"di. (Canlı birinin zihninde ölümün fiziksel imkansızlığı). Bu devasa ve güçlü kuvvetli görünen fakat hakikatte ölü, cansız, beş para etmez yaratığın Jerry Springer'e benzediğini düşündük. Jerry Springer, ünlü bir televizyon talk şovcusu. Marifeti şu: Karşıt görüşlere sahip insanları canlı yayında karşı karşıya getiriyor ve kapıştırıyor... Boktan, rezil bir herif. Onun, benzerleri gibi ölü bir köpekbalığına benzediği düşüncesi o şarkının esin kaynağı oldu.

"The Health And Happiness Show"un esin kaynağı ne?

Hank Williams'ın aynı adı taşıyan bir radyo programı vardı, sponsoru bir ilaç firmasıydı. Ve Hank Williams, her programı "Welcome to the health and happiness show" diyerek açardı. Fakat kendisi alkolizmden ve uyuşturucu iptilasından muzdaripti. Kendisini yavaş yavaş öldürüyordu. "Sağlık ve mutluluk programına hoşgeldiniz" diye program yaptığı günlerde adım adım ölümüne yaklaşıyordu. Bu şarkı Hank Williams'ın trajedisini ve bugün ilaç, kimya ve gıda sanayiinin elbirliğiyle genetik olarak modifiye edilmiş ürünlerini "sağlık ve mutluluk" sloganıyla pazarlamasını anlatıyor.

"Moses With A Gun"ın (Tabancalı Musa) konusu ne?

Charlton Heston, Musa peygamberi oynamıştı ünlü "On Emir" filminde. Aktörlüğü bırakalı çok oldu, şimdi Avcılık ve Atıcılık Federasyonu'nun sözcülüğünü yapıyor. Bu federasyon, ateşli silahların serbestçe alınıp satılmasını savunuyor ve silah ticaretinden payına düşeni alıyor. Bilindiği gibi, ABD'de ateşli silahların sebebiyet verdiği facialarn haddi hesabı yok. Hatırlanacağı gibi, Colombine Lisesi'nde dehşet verici bir katliam vuku bulmuş ve bir sürü çocuk ölmüştü. Katliamdan sonra, Charlton Heston, federasyonu adına yaptığı açıklamada, "sorun ateşli silahlar değil, çocukların psikolojik durumları" dedi ve öğrencilerin uzun siyah palto giymelerinin yasaklanması gerektiğini söyledi. Silahlar, o uzun siyah paltolarda gizleniyormuş, eğer uzun paltolar yasak edilirse, mesele kalmazmış. "Moses With A Gun" bu hikayeyi anlatıyor.

Bir de "Nickers" diye bir parça var, bu nickers bildiğimiz külot, öyle değil mi?

Evet, bildiğimiz külot. Bugünlerde Britanya'da, pahalı iç çamaşırı giymek çok moda. Eğer külodunuzda Calvin Klein yazıyorsa, pantolonunuzu öyle giymelisiniz ki, bakanlar külodunuzun markasını görmeli, yani külodunuzun sıradan bir külot olmadığını, pahalı bir külot olduğunu gösteriyorsunuz. Çok absürd bir hikaye değil mi? İnanılır şey değil, iç çamaşırını bile bir statü sembolü haline getirmeyi başardılar.

Piyasaya çıkardığınız Chumbawamba tişörtlerinde çeşitli alıntılar, sloganlar var. Tişörtleri bir çeşit iletişim aracı olarak kullanmak gibi bir düşünceden mi hareket ediyorsunuz?

Tişört yapmaya başladığımızda şunu gördük: Bütün topluluklar, üzerlerinde kendi adlarının, resimlerinin ve grup simgelerinin olduğu tişörtler yapıyorlardı. Ve bu tişörtlerin fonksiyonu "ben bu grubu seviyorum"dan ibaret oluyordu. Biz, Chumbawamba tişörtlerinin bunun ötesinde bir beyan olmasını, bir tavır ifadesi olmasını istedik. Dolayısıyla, tişörtlerimizin sırtına çeşitli sloganlar ve alıntılar koyuyoruz.

Bu alıntılar kimlerden?

Emma Goldman, Oscar Wilde...

12→

Oscar Wilde'dan yaptığınız alıntı ne?
"Ballad of Reading Gaol"dan bir bölüm koymuştuk. Bazı insanların görevinin rahat kaçırmak olduğuna ilişkin bir alıntıydı...
Oscar Wilde'dan yaptığınız alıntıyı özellikle merak etmiş olmamızın sebebi, bugünlerde onun bir kitabını, "Sosyalizm ve İnsan Ruhu"nu yayınlayacak olmamız...
70'lerde okumuştum onu, üniversitedeyken... Büyüleyici bir heriftir Oscar Wilde. Snob ve aristokratik olduğu doğru ama, fantastik fikirleri var. Anlatımı da çok parlak.
Ken Loach'u nasıl buluyorsunuz? Web sitenizde, şu sıralarda Graham Fuller'ın derlediği "Loach On Loach" adlı kitabı okuduğunuz yazıyor...
Çok beğendiğim bir yönetmen. Benim çok iyi bildiğim, tanıdığım bir kültürün içinden geliyor. Onun kaygılarına katılıyorum, mesele edindiği şeyler, benim de meselelerim. Siyasi pozisyonunu, duruşunu çok doğru buluyorum.
Kitap nasıl peki?
Bir söyleşiler derlemesi. Loach, kronolojik olarak filmlerini anlatıyor, kimle çalıştığını, neyi niye yaptığını, siyasi görüşlerini anlatıyor.
Loach'un siyasi görüşü ne?
İşçi Partisi üyesiydi –bu tutumunu hiç anlayamazdım– fakat sonunda umudunu kesti ve ayrıldı. Son üç-dört yıldır yaptığı filmler, "yeni İşçi Partisi" yönetim kademesi tarafından ağır biçimde eleştiriliyordu. O kadar ki, İşçi Partisi için yaptığı bir filmi reddettiler. Loach da üyelik kartını yırtıp attı. Bence çok doğru bir iş yaptı. İnsanlar, bazen tuhaf bir sadakatle, körü körüne bağlanıyorlar siyasi görüşlerine. Dolayısıyla, Ken Loach gibi bir adamın çıkıp da, "sizin gibi düşünmüyorum, bundan böyle de üyeniz değilim" demesini çok olumlu buluyorum.
Loach'un filmini parti yönetimi niçin reddetmişti?
Çünkü İşçi Partisi'nin bazı fikirlerini ve uygulamalarını kıyasıya eleştiriyordu. İşçi Partisi, bazı temel yaklaşımlarını değiştirdi. Bunlar İşçi Partisi'nin sosyalist özünü oluşturan şeylerdi; sendikalar, grev hakkı gibi... İşçi Partisi, kendisini İşçi Partisi yapan niteliklerini terketti. Ken Loach da bu yönelimi eleştiren bir film yaptı. Ve tabii, parti yönetiminden kabul görmedi. Aslına bakarsanız, İşçi Partisi'nin gidişatı, kendi milletvekillerini de –sol kanat miletvekillerini– fena halde hayal kırıklığına uğrattı.
Siz İşçi Partisi'nden pek hazzetmiyorsunuz galiba?
Hiç hazzetmiyorum. Tahammül edemiyorum. İyi niyetli ve düzenin değişmesini gerçekten isteyen birkaç İşçi Partili milletvekili var, ama genelinde, bugünün İşçi Partisi merkez-sol bir parti. Fena halde "Clintonize" edilmiş bir vaziyette. Bir ideolojisi yok. Ve kesinlikle yoksul insanlarla, işçi sınıfıyla bir bağı, bir alakası yok. Emekleriyle geçinen insanlara sağlık hizmeti sunmak, işsizlere istihdam yaratmak gibi bir dertleri yok. Ticaret ve iktidardan başka umursadıkları bir şey yok.
Arthur Scargill ve Sosyalist İşçi Partisi'yle aranız nasıl?
Artık sadece "Sosyalist Parti" diye geçiyor. Scargill'in söylevleri çok güzel. Madenciler grevi dönemindeki tavrı da müthişti. Fakat yine de bana klasik bir sendika lideri gibi geliyor. Paylaşmadığım fikirleri var, ama Scargill'in kalbi doğru yerde, buna hiç kuşkum yok.
Seçimlerde oy kullandınız mı?
Hayır. İnsanların İşçi Partisi'nin seçim galibiyetini coşkuyla kutlamasına şaşırdım. Yeni bir dönemin başladığı, muhafazakârların onca yıllık egemenliğinin sona erdiği, artık halkın partisinin iktidarda olduğu ve bir değişimin gerçekleşeceği söyleniyordu. Halbuki, görüldü ki değişim filan yok, gerçekte hiçbir şey değişmeyecek. Çünkü İşçi Partisi hükümeti, başka bir "takım elbiseli beyaz adamlar" grubu sadece. Bu insanların hakiki bir değişim gerçekleştireceklerine inanmak hayalcilikten başka bir şey değil.
Bu sıralarda neler dinliyorsunuz?
"1,2,3,4 Punk-New Wave 1976-1979" diye bir derleme var, bugünlerde onu dinliyorum daha çok. Şimdiye kadar birçok punk derlemesi çıktı, hemen hepsi de çok üstünkörü şeylerdi. Fakat bu sefer ilk defa üzerinde düşünüp taşınılmış ve punk tarihini gerçekten temsil eden bir derleme çıkmış ortaya.
Punk sizin için ne ifade ediyor?
Bizim yetişme dönemimizde şöyle bir şey vardı: Bu pop, bu rock. Bir şarkı ya biriydi ya ötekiydi. Birden punk çıktı ortaya ve binlerce ve binlerce imkanın, ihtimalin olduğunu gösterdi. Mantar gibi bir sürü grup bitiverdi ortalıkta. Ne tür müzik yaptıkları önemli değildi, kimi akustik takılıyordu, kimileri "noise" yapıyordu. Bütün bu değişik tarzların hepsine punk deniyordu; hepsinin böyle ortak bir adının olmasının sebebi, o ortak tavırdı: Meydan okuyan, özgürlükçü bir tavır...
Bugünlerde o geleneğin temsilcileri kimler?
Asian Dub Foundation ve Primal Scream. Bu grupların albümleri punk ruhu taşıyor. Başka türlü şeyler yapmaya, yeni ifade biçimleri bulmaya çalışıyorlar. Öfkelerini en iyi nasıl ifade edebileceklerini arıyorlar, bunun üzerine titizleniyorlar, kafa yoruyorlar...
Primal Scream'in "Swastika Eyes"ını nasıl buldunuz?
Benim favorim o şarkı değil."Swastika Eyes" yuvarlanıp gidiyor. Bence albümdeki öteki parçalar daha iyi, çünkü daha deneysel.
Mesela...
Mesela "Kill All Hippies"... Böyle bir şarkı yapmaları harika bir şey. Doğrudan meydan okuyan bir şarkı. Böyle popüler bir grubun "Kill All Hippies" diye şarkı yapması çok takdire şayan bir şey. Aslında, albümün tamamı müzikal olarak da meydan okuyor.
Peki, Chumbawamba'da da punk ruhu var mı?
Bizim her yaptığımız şarkıya biçim veren punk'tır, 50'li yıllardan bir pastiş yaptığımızda bile. Bize göre punk bir müzik türü değil, bir tavırdır. Her yaptığımız şarkının o tavırda olmasını isteriz. Ve her toplantımızda da, yaptığımız şarkıları bu gözle değerlendiririz.

Bugünlerde Britanya'da, pahalı iç çamaşırı giymek çok moda. Eğer külodunuzda Calvin Klein yazıyorsa, pantolonunuzu öyle giymelisiniz ki, bakanlar külodunuzun markasını görmeli. Çok absürd bir hikaye değil mi? İnanılır şey değil, iç çamaşırını bile bir statü sembolü haline getirmeyi başardılar.

Söyleşi: **Y.G.**

Oasis

Büyük grupları mı seversiniz, yoksa iyi grupları mı? Başından beri kafayı büyüklüğe takıp rotasını ona göre çizen Oasis, şimdi pusulayı şaşırmışa, dümeni "iyi"ye doğru kırmışa benziyor. En azından grubun bestekar abisi Noel Gallagher öyle söylüyor. Bakın, son albümleri "Standing On The Shoulder Of Giants"la ve bundan sonrasıyla ilgili, Uncut dergisine neler anlatmış...

Yok mu bir Neil Young falan?

Geri dönmek nasıl bir duygu?

Noel Gallagher: "Standing On The Shoulder Of Giants" piyasaya çıktığında aradan üç yıl geçmiş olacak. Uzun bir süre sayılır. Arada bir yıllık bir tatil yaptık. Yine de tatil boyunca şarkı yapmaya devam ediyordum, ama albüm aralarını düşünürsen, evet, uzun bir süre sayılır. Fena bir duygu değil sanırım.

Şarkılar hâlâ bir anda mı geliyor?

Bir önceki albümün sonunda elimde hiç şarkı kalmamıştı. Turne de resmen bir kabus gibiydi. Bir yıl ara verelim dedik ve o bir yıl içinde yirmi şarkı yazdım.

Çalışma şeklinizde bir değişiklik oldu mu?

Evet, çünkü şimdi tamamen uyuşturucudan arınmış durumdayım. Kafam berrak. Akşam yediğim haltı sabah hatırlayabiliyorum. İlk albüm zamanında uyuşturucuya takılamayacak kadar yolsuzdum. Bu albüm biraz ilk albüm zamanını andırıyor. Aradaki iki taneyle ilgili hatırladıklarım bulanık şeyler. İlk albümdeki şarkıları yazarken vaktimi rahat kullanmıştım. Ama diğer iki albüm piyasa gerekleri icabı alelacele yazılmış şeylerdi. "Hazır parlamışken bunu nakide dönüştürmeliyiz" diye düşünüyorduk. Son albümden önce bir süre ara vermeliydik, ama dokuz aylık Amerika turnesinden döner dönmez stüdyoya girdik. O zaman yazdığım şarkıların fena olmadığını düşünüyordum, ama albüm ilerledikçe "ne kadar da boktanmış" diye düşünmeye başladım.

Primal Scream gibi art-punk ya da Blur gibi art-pop albümleri yapmıyoruz. Bildiğimiz rock'n'roll albümleri yapıyoruz ve elli milyon satmasını umuyoruz.

İnsanlar sizin suratınıza karşı şarkılarla ilgili gerçek fikirlerini söylüyor mu?

Eğer yirmi milyon albüm satmış bir grupsanız kimse yeni şarkılarınızı dinleyip "olmamış" diyemez. Her dinleyen "mükemmel" diyordu, ama takside giderken gerçek fikirlerinin bu olmadığını anlıyorsunuz.

Fikrine güvendiğiniz kimse var mı?

Evet, kendi fikirlerime güvenirim. Dana önceleri stüdyoda sürüklenip giderdik, yaptığımız şeyle ilgili objektif bir görüşümüz yoktu. "Be Here Now" iki-üç hafta içinde ortaya çıktı, bu albüm ise bir yılımızı aldı. Daha önceleri elimdeki bütün şarkıları önüme gelen herkese çalar, dinletirdim, onlar da fikirlerini söylerdi. Bu seferse, şarkılardan tamamen tatmin oluncaya kadar hiç kimseye dinletmeme kararı aldım, yararlı da oldu. Şarkıları mümkün olduğunca kısa tutmaya çalıştım. Eski albümdeki şarkıların her birinin girişinde uzun, aylarca süren feedback'ler vardı. Stüdyoda uçmuş durumdayken kulağa hoş geliyor, ama arabada dinlediğiniz zaman insanı bayıyor.

İngiliz rock'unun kaderi gerçekten sizin omuzlarınızda mı yükseliyor?

Dünyayı fethedecek sembolik İngiliz grubu olarak görülmek istemiyoruz. Sürekli şöyle bir hava yaratıldı: "Oasis'in albümü Amerika'da iyi satmazsa, İngiliz müziği ölmüş demektir." Tam da ihtiyacımız olan şey buydu zaten. Evet, bu görüşün doğru bir tarafı da yok değil. Şimdiye kadar Amerika'da en çok plak satmış İngiliz grubu biziz.

Büyüklük sizin özünüz mü? Büyüklük sizin varlığınızın nedeni mi?

Biz büyük olmak için yola koyulduk. Knebworth konserine kadar uzanan altı ay içinde dünyada plakları en çok satan gruptuk, en büyük konserlere imza atan gruptuk, en iyi şarkıları yazan gruptuk, kısaca dünyanın en büyük grubuyduk. Knebworth konserinden sonra şöyle bir durup, geri çekilip cool davranmamız gerekirken, biz ne yaptık, Amerika'yı bir kere daha turlamaya kalktık. Her şey delice bir hızla yuvarlanırken kimse "hadi cool olalım, son içkileri içip bardan çıkalım" demiyor. Albümün içindeki hayatı emen, turnenin bu kadar uzaması oldu bir bakıma.

Beatles'ın 66'da yaptığı şeyi yapabilir ve sadece bir stüdyo grubu olabilirdiniz.

Bunu ancak şimdi düşünüyorum. Yeniden dokuz aylık bir turneye dayanabilir miyim? Dokuz ay yeterince uzun bir süre. Hele bir de benim gibi çocuk bekliyorsanız. Bir yandan plaklarınızı satın alan insanlara karşı da bir sorumluluğunuz var, ama yakın bir gelecekte farklı kararlar alabilirim gibime geliyor. Çalacağımız yerlerde daha önce çaldık, söylediğimiz şarkıları daha önce binlerce kez söyledik, kalacağımız otellerde daha önce kaldık. Bütün bunlar bir süre sonra kabusa dönüşüyor. Ekipteki diğerleri ise turneyi seviyorlar. Bu yüzden kendimi Beach Boys'dan Brian Wilson gibi davranırken düşünebiliyorum. Stüdyoda varım, turnede yokum. Bu benim işime gelirdi. Ama ben gitmezsem grup da gitmez. Grup gitmezse, plak şirketi "bir sonraki albümünüzün tanıtımını nah yaparım" der. Sonuçta bir kısırdöngü bu.

Ne kadar büyük olursanız olun, bazı şeyler yapmak zorunda olmak rahatsız etmiyor mu sizi?

Bu büyük, çok büyük bir operasyon. Bizden çok daha büyük. Bir minibüse atlayıp, bir bara gidip "bu gece sahneye çıkabilir miyiz?" demek hoş olurdu. Ama sanki "X Files"daki gibi adamlar milyonlarca monitörle sürekli bizi izliyorlar. Sanırım bu durumda grubu koruma altında tutmaları gerekiyor. Ne demek istediğimi anlıyorsun, değil mi?

Paul "Guigs" McGuigan ve Paul "Bonehead" Arthurs'un ayrılmasıyla grup kimliğinizi kaybettiğinizi düşünüyor musun? Dışardan suni olarak iki eleman getirdiniz.

Ama bu adamların gelmesinin kendi içinde "gerçek" bir tarafı var. Bizim kararımızla olmadı. Bu kararı almaya zorlandık diyebiliriz daha çok. Ve hiç kimseye "bensiz başaramazlardı" deme zevkini de tattırmam.

Gem Archer ve Andy Bell kayıtlar sırasında grupta olsaydı albüm farklı mı olurdu?

Tabii farklı olurdu, çünkü onlar daha iyi müzisyenler. Ama şarkılar yine aynı şarkılar olacaktı. Liam'ın sesi daha farklı olmayacaktı.

Şu anda haleti ruhiyen çok dışadönük görünüyor, ama albümün daha sessiz bir havası var.

Hakkında yazabileceğin bir sürü başka şey var dostum.

O sinirli tavırların, herkese sataşmaların son buldu mu?

14→

Sanırım büyümeyle ilgili bir şey. Resmi olarak şöyle bir açıklama yapabilirim: "Artık kaşınmıyorum". Liam ise hâlâ kaşınıyor, kaşınmaktan da öte...

Menejeriniz "Oasis bir eroin grubu değil" demişti. Ama aynı zamanda sizin vahşi dönemlerinizden bahsederken "beyaz yoksa, konser yok" formülünüzü de söylemişti. Uyuşturuculara takılma seviyeniz neydi?

Fena değildi hani... Ayda birkaç bin pound gidiyordu sanırım. Bu parayla küçük bir plak şirketi döndürebilirdiniz.

Peki bir rock tarihi fanatiği olarak kendi uyuşturucu kullanımını Keith Richards ya da Iggy'le karşılaştırırsan...

Onların yanında tüy siklet bile sayılmam. Keith Richards'dan bahsediyoruz, bak, kendi payının yanında diğerlerinin payını da yiyip yutan ve bu yaşta hala bu tempoya devam eden adamdan bahsediyoruz. Ben neyim ki?

Araz var mı?

Uyuşturucuyu bırakmamın başlıca nedeni, gecenin bir yarısında geçirdiğim panik ataklarıydı. Soğuk terlerle uyanıyorsun ve dünyanın sonunun geldiğini düşünüyorsun. Son turneyi bitirdikten sonra uyuşturucuya iyice asıldık. Ev sürekli insan kaynıyordu. Bir gece panik ataklarımdan birini geçirirken, doktor çağırdılar. Doktor kim için geldiğini bilmiyordu. Yukarı çıktı. Elindeki dosyaya baktı "Bay... Gallagher" dedi. Başını kaldırdı, "size yapabileceğim bir şey yok. Uyuşturucu alıyorsunuz, değil mi?" dedi. "Eh, evet" dedim. "Almayın, sıkıntınız geçer" dedi. "Ne yani, bana hiçbir şey vermeyecek misin?" dedim. "Hayır" dedi. Ve gitti. 250 pound karşısında aldığım tıbbi yardım buydu. Ertesi gün, "hayatımın geri kalanına böyle devam etmek istiyor muyum?" diye sordum kendime. Neredeyse iki yıldır temizim.

"Standing On The Shoulder Of Giants" daha önceki yüksek enerjili Oasis albümlerinin yanında çok alçak tonlu, bıkkın bir sound'a sahip.

Ne demek istediğini anlıyorum, bunun nedeni genelde asabi bir adam olmamamdan kaynaklanıyor. "Sunday Morning Call" ve "Where Did It All Go Wrong" şarkılarında bu durum daha iyi ortaya çıkıyor bence. Bu iki şarkı tanıdığım gerçek insanlarla ilgili. Tabii isimleri zikredilmiyor. Bu şarkıdaki adamlar, evime olur olmadık saatlerde, ellerinde içkilerle ve uyuşturucularla gelen zengin ve genç tipler. Yaptıklarının bedelini özel bir kliniğe yazdıkları bir çekle istedikleri an ödeyebileceklerini düşünen tipler. İşler boka sardığında yirmi bin pound harcayıp kliniğe yatıyorlar, ondan sonra etrafa gülücükler saçarak geri geliyorlar. Tabii altı hafta sürüyor bu durum. Sonra "dayanamıyorum, başa çıkamıyorum" teraneleri başlıyor. Yapmak istemiyorsan yapma. Ama aynaya bakıp kendi kendine de söyleyebileceğin bir şey için yirmi bin pound harcama. Bu şarkı, işte bu adamlarla ilgili.

Bir keresinde ilk üç albümünüzün bir set oluşturacağını, bu üç albümden sonra kalın bir çizgi çekip ikinci safhaya geçeceğinizi söylemiştin. Bu albüm ikinci safhanın başlangıcı mı?

Kesinlikle. Bu dördüncü albüm ve bizi farklı yerlere götürüyor. Beşinci ve altıncı albüm de bu farklı yolun devamı olacak. Bundan sonraki iki albümü hayal meyal görebiliyorum, çünkü albümleri üçlü albümler olarak düşünüyorum. Ama müziğimizde çok radikal bir değişiklik olmayacağını şimdiden söyleyebilirim. Çünkü bence bu tür radikal değişimlere giden grupların üreteceği fikirler bitmiş demektir. Bilinçaltında şöyle düşündüklerini sanıyorum: "Hasiktir, ne yapacağımla ilgili hiçbir fikrim yok, en iyisi deneysel bir albüm yapayım, satmazsa da sanat için yaptım derim". Bizse her seferinde dünyayı sarsmaya çalışıyoruz. Sanat dünyasıyla işimiz yok. Primal Scream gibi art-punk albümleri ya da Blur gibi art-pop albümleri yapmıyoruz. Bildiğimiz rock'n'roll albümleri yapıyoruz ve elli milyon satmasını umuyoruz. Onların yaptığı albümlerin elli milyon satma gibi şansları yok, bizimkinin en azından bir şansı var. Cool ticari müzik yapmak çok zor bir iş. Plaklarının satıyor olması iyi oldukları anlamına gelmez. Öyle olsaydı, Phil Collins en büyük olurdu.

John Lennon cool ve ticariydi. Ayrıca kendine göre bir felsefesi ve politik bir gündemi vardı. Senin şarkıların ne anlatıyor dersin?

İlk iki albüm dostlarınla beraber kadeh kaldırabileceğin alkol şarkılarıydı. Dinlemesi zor değildi ve oturup sözlerini okumanın bir anlamı yoktu, çünkü anlamlı değildiler. Ama şimdi biraz daha fazlası olduğunu düşünüyorum. Hâlâ içki şarkısı havasındalar ama sözlerde biraz daha fazlası var.

Sanat dünyası tarafından kabul görmeyi mi tercih ederdin, on milyon plak satmayı mı?

İdeal bir dünyada her ikisini de. Hiç doğru dürüst plak satamayan Velvet Underground olmayı isterdim. Eminim Lou Reed yaptıklarından dolayı gurur duyuyordur, duymalı da, çünkü çok iyi şarkılar yaptı. Mercury Rev gibi gruplarla karşılaştığında, "albümün çok iyi" dediğinde, "keşke biraz daha fazla satsaydı" diyorlar. Açılış cümleleri hep bu oluyor. Büyük albümler yapmak ve elli milyon satmak mükemmel olurdu.

Bunu beceren tek grup olduğunuzu mu düşünüyorsun?

Kesinlikle.

İnsanlar, Oasis'in ne kadar büyük olursa olsun Beatles'ın kültürel etkisine erişemeyeceğini söylediğinde hayal kırıklığına uğruyor musun?

Hayır, çünkü bu doğru. Sex Pistols'ın kültürel etkisine de sahip değiliz. Üstelik o adamların sadece tek bir albümleri var. Ve tek albümle bütün modayı değiştirdiler. Yazarları etkilediler. Önce müziği, sonra politikayı, sonra sanatı, sonra müzik yazarlığını, sonra Irvine Welsh gibi yazarları, yönetmenleri etkiliyorsun. Bütün bu gerçeklerin farkındayım. Ama bu ülkede esinlenecek adam kalmadı artık, çünkü herkes ecstasy atıp video oyunu oynamakla meşgul. Kendi dünyanı kendin değiştirmek, kendine esin kaynağı olmak zorundasın.

Sence Oasis'in etkisi, Manchester'dan çıkan Stone Roses ve Smiths gibi gruplardan daha uzun soluklu mu olacak?

İngiltere'de hayır, ama dünya çapında muhtemelen öyle diyebilirim. İngiltere'deki gençlere İngiliz müziğini sorduğun zaman ilk verecekleri isim bizimki. İngiltere dışındaysa, çekinmeden söyleyebilirim, Smiths ya da Stone Roses ismi bilinmiyor. Modayı ve kültürü etkilemedik belki ama, 90'larda müziğe iyi bir gaz verdik.

Bu başka bir grup da olabilir miydi, yoksa Oasis mi olmak zorundaydı?

Bilmiyorum. Biz başladığımızda etrafta The Verve vardı. Bize esin kaynağı olmuşlardı. Müzikal olarak değil ama, yaşlarımızın yakın olması ve aynı şehirden geliyor olmamız dolayısıyla. Sonra bir süre ortadan yok oldular ve bizim piyasaya verdiğimiz gaz sayesinde tekrar "Bitter Sweet Symphony" ve "The Drugs Don't Work"le sıkı bir dönüş yaptılar. Bu yüzden birkaç müzisyeni bir şekilde etkilediğimizi düşünüyorum. Biz olmasaydık ne olurdu? Samimi olmak gerekirse, o günlere baktığımda bizim yarattığımız etkiyi yaratabilecek başka isim göremiyorum.

Kendini 90'lardaki geçmişe dönüş trendinden, retro tarzından sorumlu hissediyor musun? Manchester daha önceleri elektronik müzikle eşanlamlı bir şehirdi.

Stone Roses, "Fool's Gold"a kadar gayet retro bir gruptu, öyle değil mi? Ama ben hep bu müziğe takıldım. Manchester'da yaşarken dans müziğine takılıyordum. Her gece Hacienda ya da benzeri bir yerlerdeydik. Kulüpten sonra birinin evine gidilirdi ve kulüpte çalan parçalar evde de çalınırdı. "Biraz ara verin" derdim, "yok mu bir Neil Young falan?" "O da kim?" derlerdi. Gençken şarkı yazdığınız zaman plak koleksiyonunuzu taklit edersiniz. Benim plak koleksiyonumda Bernard Sumner'ınki kadar Kraftwerk yoktu. "Slide Away", "Rock'n'Roll Star" gibi şarkılarla T Rex ve Neil Young vardı.

Uyuşturucu konusunda Keith Richards'ın, Iggy Pop'un yanında tüy siklet bile sayılmam. Keith Richards'dan bahsediyoruz, bak, kendi payının yanında diğerlerinin payını da yiyip yutan ve bu yaşta hâlâ bu tempoya devam eden adamdan bahsediyoruz. Ben neyim ki?

Neil Young hayranları onun albümlerine bakarak duygusal iniş çıkışlarını takip edebilirler. Acaba siz de yedi albüm sonra bu hale gelebilir misiniz?

Evet, şimdiden buna benzer bir şey oluştu bile. "Definetely Maybe" genç, hırslı, bulunduğu yerden kurtulup ortalığı dağıtmak isteyen bir albüm. İkinci albüm şöhret otoyoluna çıkmadan önce durup derin bir nefes aldığımız albüm. Üçüncüsüyse sarhoş ve şişko. Yeni albümse temiz, sağlıklı, ne istediğini bilen bir albüm.

İlk albüm rock tarihine göndermelerle doluydu. Bu albümse daha çok kendi duygularınıza ait bir albüm gibi duruyor.

Doğru. Belki yine tipik bir rock'n'roll albümü yaparız, çünkü doğru yapıldığı zaman ilginç oluyor. Ama diğer yandan 32 yaşımdayım ve 25 yaşımdaki gibi şarkılar yazmak istemiyorum. Artık insanlar sana baktığında "genç değil ki" diyecekler.

Küçük kasaba cehenneminden kaçıp şöhrete adım attığınızda problemler değişiyor mu?

Hep aynı bok aslında. Kusursuz bir hayat yaşayıp, kusursuz bir grupta çalıp kusursuz bir müzik yaparsan hayatın ne anlamı kalır ki?

Sen ve Liam aslında muhafazakâr sayılırsınız. İkiniz de evli ve çocuklusunuz. Bu güvene gerçekten ihtiyacınız var mı?

Pek bekar kalmam. Okuldan ayrıldığımdan beri bekar kalmadım. Genelde zaten yalnız bir adamımdır ve bir eşim olsun isterim. Erkeklerle çok vakit geçirmeyi sevmiyorum. Zaten dört erkekle bir grupta çalışıyorum ve iki erkek kardeşim var. Gençliğimden beri istikrarlı ilişkilerim oldu. Bu konuda muhafazakâr olduğum doğru. Seks, uyuşturucu ve rock'n'roll teraneleri ilk albüm zamanı için doğru, çünkü o zamanlar ben de, Liam da bekardık. Kusursuz bir uyum içindeydik. Ama doğru insanı bulduğunda

yapabileceğin bir şey yok.

Son altı-yedi sene içinde aşırıya kaçmaktayken kendine bakıp bunu fark ettiğin belli bir an oldu mu?

İlk defa Brits ödül törenine (1995) katıldığımızda bize on kişilik büyük bir masa düşmüştü. Gece ilerledikçe hepimiz masanın altına kaydık ve orada takılmaya başladık. Bol bol Jack Daniels'ımız vardı. Ödül için bizi anons ettiklerinde masanın altından çıkıp gidiyorduk. Etrafta ağır, oturaklı pop yıldızları oturuyor ve bize iğrenmeyle bakıyorlardı. Ama gecenin sonunda bizim masanın etrafında inanılmaz bir kalabalık birikti. Herkes "işte partinin olduğu yer burası" diyordu.

John Lennon adına FBI dosyası olduğunu düşünürsek, senin de hiç takip edildiğin endişesine kapıldığın oldu mu?

Evet, özellikle bir gece. Meg, Londra'daki evimizde bizim için 30 yaş doğumgünü partisi veriyordu. Ben doğumgünü partilerinden nefret ederim. Herkesinkinden, ama özellikle kendiminkinden. "Mutlu yıllar" deyip dururlar sana. Her neyse, Meg bu sürpriz partiyi hazırlamıştı, hatta Gwyneth Paltrow bile vardı. "Şehirdeki herkes buraya doluşmuş" dedim kendi kendime. Eve geldiğimde ilk tepkim, "benim evim ne zamandan beri siktiriboktan bir gece kulübü oldu" demekti. Saat 12 civarında "tamam, şimdi polis basacak ve mahvolacağız" diye düşünmeye başladım. Ama hemen sonra kötücül yanım ortaya çıkıyor, "iyi, iyi, ev en azından bin pound değer kazanır" diye düşünüyordum. Nihayet kapı çaldı. Kapıyı açtım ve karşımda polisler duruyordu. Arkama döndüm ve "polisler" diye bağırdım. Tahmin edebileceğiniz gibi evin her yanında bir sifon senfonisi duyuldu. Meğer kapının önüne iki araba yan yana park etmiş. Kırmızı Mercedes'in sahibini arıyorlardı. Arabanın sahibi bulundu ve sorun çıkmadan o geceyi atlattık.

Lennon, Beatles'ın ilk zamanlarını Fellini'nin "Satyricon"una benzetmişti. Senin de böyle hissettiğin zamanlar oldu mu?

Brits'e ikinci gidişimizde (1996), bize ödülü verecek kişi Michael Hutchence'dı. Bizim bir sürü ödül toplayacağımız söylentisi daha önceden basında çıkmıştı. "Tamam" dedik, "her sahneye çıktığımızda birkaç kişiyi aşağılayalım." Çıktık ve yaptık.

Sizin işiniz de bu zaten, değil mi: Gücün kötüye kullanılması.

Rock'n'roll istediğini yapmak ve sonuçları siklememekten ibarettir. Aptalca şeyler yaptık ama kendimize karşı hep dürüsttük. Hiçbir şey önceden planlanmış değildi. Michael Hutchence "Liam benimle kapışmak istiyormuş" demeseydi, belki de yapmazdık. O bunu deyince biz de "sakın bizimle kapışmaya kalkma dostum, acayip iyi küfrederiz" dedik.

Yeniden dokuz aylık bir turneye dayanabilir miyim? Kendimi Brian Wilson gibi davranırken düşünebiliyorum: Stüdyoda varım, turnede yokum. Bu benim işime gelir. Ama ben gitmezsem grup da gitmez. Grup gitmezse, plak şirketi "sonraki albümünüzün tanıtımını nah yaparım" der. Sonuçta bir kısırdöngü bu.

Ödül organizasyonlarını yapanlar bütün pop yıldızlarının birbirini sevmesini mi bekliyor?

Rock starlarını bir odaya topla, ortalarına da bir çuval kokain koy, hayatlarının sonuna kadar birbirlerini severler. Nefret ettiğim ve benden nefret ettiğini bildiğim bir sürü adamla "albümün çok iyi dostum, takdir ediyorum" türünden konuşmalar yaptığımı bilirim.

Yeni albümünüz iyi karşılanmazsa rahatsız olur musun, yoksa bu sana ihtiyacın olan enerjiyi mi verir?

Bu albümden beklentimin ne olduğunu henüz kestiremedim. Sadece bittiği için memnunum. Arada çok şey oldu. İki üyemiz ayrıldı, şu, bu... Ve nihayet bütün bunların arasında albüm tamamlanabildi. Evvelki albümden memnun değildim. "Be Here Now"ın kayıtlarına başladıktan kısa bir süre sonra "albüm nasıl bir şey?" diyenlere "pub rock saçmalığı" diyordum. "Yani çok iyi, öyle mi?" diyorlardı. "Hayır, hayır, gerçekten pub rock saçmalığı" diyordum. Bu albümle ise gurur duyuyorum. "Be Here Now" yedi milyon sattı ve buna başarısızlık dediler.

İyi de, orada sorun, "Morning Glory"yle çıtayı kendiniz için çok yükseltmenizdi.

Evet, "Morning Glory" 14 milyon satmıştı, "Be Here Now" yedi milyon satınca bunun adı başarısızlık oldu, ki bu mantığa benim kafam basmıyor. Bundan sonra hiçbir zaman "Morning Glory"nin başarısına erişebileceğimizi sanmıyorum. O döneme ait bir başarıydı. Kurt Cobain henüz ölmüştü, Amerika'da büyük olabilecek isim yoktu, o yüzden herkes İngiltere'ye bakıyordu. Genelde olan şudur: Amerika kendisinin pek iyi olmadığı bir türde İngiltere'ye dönüp baktığı zaman bir grubun üzerinde karar kılar. Ama o grup "ben evimi özledim, Amerika'da üç konser verir, evime dönerim" diye tutturur. Bizse ne yaptık? Bir düzine gitarı yüklenip Amerika'ya gittik ve "bu iş ne kadar sürecekse o kadar kalacağız burada" dedik. Bu bir daha olmayacak. O bizim parlama zamanımızdı, biz de bunu değerlendirdik ve bitti. İnsan uzun süre parlayamaz. Şimdi yapabileceğimiz tek şey plak yapmak.

Eğer Amerika'da kalsaydınız ya da daha sonraki albüm de çok büyük bir başarı elde etseydi, durum bugünkünden farklı mı olurdu?

Eğer "Be Here Now", "Morning Glory" kadar çok satsaydı, ne olacağını düşünmek bile istemiyorum. Çünkü şarkı yazmaya o kadar az zaman ayırıyordum ki, plak satışlarında düşüş olmasaydı, "kırılmıyorsa, onarmaya gerek yok" diye düşünürdüm herhalde. Plak satışlarından çok, dergilerdeki yazılar azdırdı beni. Açıkça söylenmiyordu ama hissediliyordu. "Peki" dedim, "yapabileceğimin en iyisinin bu olduğunu mu düşünüyorsunuz, görürsünüz siz."

Bu etkiyi bir daha yakalama fırsatı çıkmaz mı dersin?

Trendlere ne kadar bağımlı olduğunla ilgili bir şey. Bu albümde, bir yanım rock'n'roll köklerimi tükettiğimi söylüyordu, çünkü diğer albümler kadar rock değil bu seferki. T-Rex, Beatles, Rolling Stones severim ben, ama bu albüm tam da o kanalda değil. Diğer yanım ise hâlâ rock'n'roll yaptığımı söylüyordu, çünkü hiçbir zaman trip hop'a, lo-fi punk müziğine falan takılmadım. Doğrudan rock'n'roll'a takıldım. Bu yüzden Spike'la çalışmak iyi oldu. Daha önce Massive Attack ve U2'yla çalışmış bir adam ve bu isimler bence çağdaş isimler. Spike'a şarkılarımızı dinlettik ve "bunlara çağdaş bir sound kazandır" dedik. İşin kontrolünü biz elimizde tutsaydık, tipik bir rock'n'roll albümü çıkardı ortaya. Gruptaki diğerleri gece kulübe falan gitmezler, bu yüzden ortada dönen müzikten haberleri yoktur. Spike'a "şu grubun plağındaki sound'u hatırlıyor musun, işte öyle bir şey" demek yeterliydi.

Albümdeki "Gas Panic" ve "Roll It Over" gibi şarkılar neredeyse trip

hop'a doğru gidiyorlar.
Evet. "Gas Panic" daha çok Led Zeppelin'i andırıyor. Bence biraz daha fazla kesinti ekleyerek trip hop'a daha fazla yaklaştırabilirdik ama Liam ve Alan için 1969'dan sonra müzik yoktur. Chemical Brothers kim, bilmezler. Prodigy kim, bilmezler. Bu yüzden diğer üyelerin kabul etmediği kadar ileri gitmek istemem.

İstesen bir Chemical Brothers albümü yapabilir misin?
Samimi olmak gerekirse, solo bir albüm yapacaksam bunu bir an önce yapmak istiyorum. Çünkü hâlâ daha etrafta çalınan yeni müziklere aşinayım ve yeniliklere kulak kabartıyorum. Bunlardan kopmadan önce bir albüm yapmak isterim. Bu bir Chemical Brothers albümü olmazdı herhalde, çünkü onlar şu anki dans müziğinin en babasını yapıyorlar. Prodigy de ilgimi çekiyor çünkü rock'la dans müziğini evlendirmeye çalışıyorlar ve yaptıkları işin en iyisi onlar. Fatboy Slim'i de seviyorum ama o tamamen başka bir hikaye. Müthiş ama farklı bir şey yaratıyor.

Liam'la aranızdaki ilişki nasıl? Basındaki imajınızın aksine, karşılıklı oturup ciddi meselelerden bahsettiğiniz olur mu?
"Biz de normal insanlar gibi oturup çocukluktan, babalıktan bahsederiz" demek isterdim ama doğru değil. Grup içinde bir ilişkimiz var elbette, ama dışarı çıkınca herkes kendi yoluna yollanıyor. Birlikte çok takılsaydık, çok sıkıcı olurdu. Yine de diyebilirim ki, birbirimizle eskiden olduğu kadar tartışmıyoruz. Ben her zaman Liam'ın benim gibi normal, şirin bir adam olmasını ve bu kadar kalın kafalı olmamasını istedim, o da benim kendisi gibi olmamı istedi hep. O bana "sıkıcı yaşlı herif" derdi, ben de ona "sen psikopatın tekisin" derdim. Şimdiyse "tamam ne istiyorsan yap, ama ben yan odada televizyon seyrediyor olacağım" diyorum. Çünkü kaos içinde değilim. En azından eskisi kadar.

İnsanlar kaos içinde olmanızı tercih ediyorlar, değil mi?
Bundan sonra ne olacağını bilemem. Her gece televizyonda Avrupa filmleri seyrediyor değilim. Benim de dağıttığım geceler oluyor, ama genelde geceyarısı dağılmış oluyorum.

Kardeşiniz Paul'ün çocukluğunuzu anlattığı kitabı okurken ne hissettin?
İşin doğrusu, okumadım. Kitap piyasaya çıkmadan önce onunla bu konuda tartıştık. "Bunu niye yaptığını anlamıyorum, bunlar özel aile meseleleri" dedim. Liam ve Paul'ün babamla olan derdi benimki kadar büyük değildi. "Eğer bu işi para için yapıyorsan, yapmaman için sana para veririm" dedim. Ama sonra düşündüm ve yapmak istediği buysa yapsın dedim. Orada anlatılanların şu anda yaşadıklarım üzerinde doğrudan bir etkisi yok. Evet, ailemdeki boktanlık bana hırs verdi ama asıl açlığı yaratan Manchester'da olup biten her şeydi.

Babanıza telefon açıp "sen bir orospu çocuğu olduğun için şu anda dünyanın tepesindeyim" demeyi düşündün mü hiç?
Hayır. İnsanlar babamla ilgili konuların etrafında dönüp dolaşıyorlar ve sonra da "babanla ilgili konuşabilir miyiz?" diyorlar. Ben de "istediğiniz her konuda konuşabiliriz. Konuşamayacağım hiçbir şey yok, çünkü bütün bunları ben yaşadım ve hatırlıyorum" diyorum.

Modayı ve kültürü etkilemedik belki ama 90'larda müziğe iyi bir gaz verdik. İlk iki albüm dostlarınla beraber kadeh kaldırabileceğin alkol şarkılarıydı. Dinlemesi zor değildi ve oturup sözlerini okumanın bir anlamı yoktu, çünkü anlamlı değildiler. Ama şimdi biraz daha fazlası olduğunu düşünüyorum. Hâlâ içki şarkısı havasındalar ama sözlerde biraz daha fazlası var.

Yani ket vurmaya çalışmıyorsun?
Çalışmıyorum, çünkü bunlar oldu. Şu anda yaptıklarımla da bir bağlantısı yok. Oturup şarkılarımda bunları anlatma gereği hissetmiyorum.

Son altı yıla baktığında ne elde ettiğini düşünüyorsun?
Umarım 90'ları anlatan programlarda konuk sanatçı olarak kalmayız. 90'ların grubu olarak anılmak istemiyorum. Görebildiğim kadarıyla önümüzdeki beş yıl hayli zorlu geçecek, bütün gruplar için. Büyük bir fırtına yaklaşırken onu çok önceden hissedersin. Diyelim altı ay önce herkes bunun farkındadır. "Supersonic" şarkısı piyasaya çıkmadan altı ay önce Oasis fırtınasının yaklaştığının herkes farkındaydı. "Herkes saflarını seçsin, büyük bir fırtına yaklaşıyor" diyordu herkes. Şimdi baktığımdaysa havada böyle bir fırtınanın izini görmüyorum. Yeni bir müzik oluşmuyor, bu yüzden önümüzdeki beş yıl zorlu geçecek. Senin soruna dönersek, umarım bizim için "Oasis 90'ların en büyük grubuydu, sonra ortadan kayboldular" demezler.

Rock'n'roll'un otuz yılı Beatles, Stones, Who, Pistols, Smiths, Roses, Oasis diye mi yazılacak?
Pistols'la Smiths arasına The Jam'i de yerleştirmek lazım. Ayrıca Prodigy ve Chemical Brothers'ı da.

Oasis bir kırılma noktası mı, devamlılığın bir parçası mı?
İkisinin arası olmasını yeğlerim. Bizden sonra birçok büyük grup çıkacağını umuyorum ama şimdiye kadar ortalıkta göremedim açıkçası. Daha önce de dediğim gibi, tamamen yeni bir müzikal alana atlayacak halimiz yok. Ben rock'n'roll müziğini seviyorum. Bas, davul, gitar ve vokalin büyüsüne inanıyorum. Beta Band, Chemical Brothers, Prodigy gibi isimlerin kullandıklarını kullanmamak için kafanı kumun içine gömmüş olman lazım, ama hâlâ rock'n'roll grubuyuz. Siyah bir Les Paul ve Marshall takımlardan güzeli yoktur. Hele doğru ellerdeyseler. Bir sonraki albümü yapmak için şimdiden sabırsızlanıyorum. Elimde şimdiden birkaç parça var. Radikal bir değişiklik değil ama bu şarkıların sound'ları çok farklı olabilir. Bu kendinize dürüst davranmakla ilgili bir tavır. Artık hayran kitlenizi memnun etmek zorunda değilsiniz, tamamen yetişkinlere hitap eden sıkıcı bir rock grubu olmak zorunda da değilsiniz. O gençlik ateşini korumak istiyorum. Mikrofonda Liam olduğu sürece bu mümkün. Biliyorum ki ben 43 yaşında şarkı yazdığımda, o bu şarkıyı 21 yaşında söyleyeceği tavırla söyleyecek.

93 yılında baktığınızda bu albümün gelişini görebilir miydin?
Bu ideal üçüncü albüm olurdu herhalde. Geçen albümde hiçbir şeyle yeterince uğraşmadım. "Siktir et, iş görür nasılsa" diye düşünüyordum. O albümü uyuşturucu bağımlılığımızı sürdürebilmek için yapmıştık. Şimdiyse bütün bunlar geride kaldı. Artık yaptığım işte iyi olduğumu kanıtlamak için albüm yapıyorum.

Çeviren: **Ogan Güner**

Ute Lemper

Brecht / Weill şarkılarının usta yorumcusu, kabare geleneğinin vefalı mirasçısı, Marlene Dietrich'lerin, Edith Piaf'ların yakın akrabası, pop şarkıcısı, sinema oyuncusu... Ute Lemper'i kaç zamandır takip ediyorduk, ama doğrusu bizi hiç "Punishing Kiss" albümü kadar sevindirmemişti. Fazla söze gerek yok, bestecilere baksak yeter: Nick Cave, Tom Waits, Elvis Costello, Scott Walker, Divine Comedy, Philip Glass, ve olmazsa olmaz kabilinden Kurt Weill... Ute Lemper önce bestekarları anlatıyor, Almanya hatıralarına geçiyor, sonra da sözü yeni arkadaşlarına aktarıyor...

Allah kahretsin, o komünistin şarkılarını söylüyor

Ute Lemper: Hep değişik deneyimlere karşı ilgi duydum. Hem Weimar Cumhuriyeti'nin kabare ve tiyatro dünyasının parçalarını söylerken, hem de Fransız şansonu ve diğer müzik alanlarındaki yaklaşımımı çağdaş, sert ve psikolojik, yalın bir şekilde gerçekçi ve nadiren de duygusal bulmuşumdur. Weimar Cumhuriyeti repertuarımdaki şarkıları çok sevmeme rağmen hem duygu hem düşünce olarak hem de siyasi bilinç açısından çağdaş bir insanım. Bu yüzden çağdaş bir şey yapmak istedim. Ama bu ilk deneyimim de değil. Çok öne çıkmayan birkaç Fransızca plak deneyimim oldu. Ama bu seferki harika bir şey.

Çağdaş kabare şarkıları

David Sefton, birçok çağdaş besteci ve sanatçıdan benim için şarkı yazmalarını istedi. Bu albümün Elvis Costello, Nick Cave, Neil Hannon, Joby Talbot, Philip Glass, Tom Waits ve Scott Walker tarafından yazılan şarkıları çağdaş kabare şarkıları gibi teatral ve yumuşak. Flux Festivali ve Meltdown'ın yöneticisi David Sefton'ın bu sanatçıları bana şarkı göndermeleri için nasıl ikna ettiğini bilemiyorum. Bu projenin fikir babası odur... Kabare dünyasını pop kavramı içine yerleştiren bir grup olan Divine Comedy'den üç şarkı var. Ve muhteşem Neil Hannon... Onun sesine ve yorumuna bayılıyorum. John Jacobs albümün prodüktörü. Bütün Divine Comedy albümlerini de o çıkartmış, en azından son dördünü. Yani bu takımla çalışmaya alışmış.

Bize okulda II. Dünya Savaşı'nı Napolyon kadar tarihe karışmış bir şey olarak okuttular. Soykırımı bilmemek feciydi. Hiç Yahudi tanımıyordum. Büyüyünce onlarla çıkmaya başladım. Din değiştirmedim. Ama bir Yahudiyle evlendim.

Costello: İnce ve karmaşık

Sonra Elvis Costello var. Bir pop kültü olsa da değişikliği seviyor. Bu albüm için üç şarkısını vermesi büyük onur. Parçaları oldukça kesin ve teatral, kendisi söylediği zaman da çok uyuyor. Costello'nun çalışmalarının hayranı olduğum kadar, bunları kendi dünyama taşımaya da gayret ediyorum. Şiirleri ve besteleri inanılmaz derecede ince ve karmaşık. 60'ların Fransız entellektüelleri ve şairleri gibi tavizsiz, sevgi dolu ve karmaşık duygularla yazıyor. Kaybolmuş, yazarken sanki Stephen Sondheim konuşuyor, hem müthiş tasvirci hem de sivri dilli. Umarım bu, çalışmamızın başlangıcı olur.

Tom Waits'in puslu görüntüleri

Ve Tom Waits var. O idolüm, bütün çalışmalarına bayılıyorum. Parçalarındaki kötülük, vahşet ve gerçeküstü duygu... Sonra karamsarlık yüklü, her şeyin yıkıldığı kabare tarzı şarkıları... Hep marjinal karakterleri, toplum dışına itilmişleri, yalnızları, kaybedenleri anlatıyor. Görüntüler puslu, çarpık, ümitsiz fakat her şeyin yitirildiği anda elde kalana büyük bir sevgi besleniyor. Şarkıları bana Fassbinder, Wenders filmlerini, Serge Gainsbourg, Weill ve Brecht

parçalarını hatırlatıyor. Bu yüzden kendimi onun dünyasına çok yakın hissediyorum. Nick Cave'in "Little Water Song"u en güzel şarkılardan biri. Parçayı kaydederken bütün yaylıları kullandık. Sevgilisi kadını suda boğuyor, kadın suyun altından onun yüzündeki öfkeyi görüyor. Bunlar onun gördüğü ve düşündüğü son şeyler. Harika bir gerçeküstü parça. Nick Cave'i çok beğeniyorum. İstediğini taviz vermeden yapıyor. Bütün çalışmalarının arkasında güçlü bir kişilik ve ruh var.

Berlin: 2030 ya da 1919

Philip Glass'ın "Streets of Berlin"i aslında benim için yazılmadı. "Bent" filmi için yazmış, Mick Jagger yalnızca piyano eşliğinde söylemişti. Bu parçayı çok güzel düzenledik. Oldukça neo-klasik, "Blade Runner" gibi, korkutucu bir havası var. 2030'daki Berlin gibi, veya 1946'da her şeyin yıkılmasından sonraki Berlin gibi. Belki de 1919'da I. Dünya Savaşı sonrası gibi. Berlin benim için çok özel bir yerdir; Almanya'da, Avrupa'da ve hatta dünyada en çok sevdiğim şehirdir, tarihle öyle iç içe ki.

"Blade Runner" havası

Bu albümde iki düet var. Birini Divine Comedy'den Joby Talbot yazdı, Neil Hannon'la beraber söylüyoruz. İsmi "Split". İki kişinin kavga edip ayrılmalarını anlatıyor. Sözleri çok derin değil ama nefis bir parça. Kaydetmek ve söylemek benim için bir keyifti. Öbür parça da Kurt Weill'dan. "Üç Kuruşluk Opera"dan seçtik, ismi "Tango Ballad". Parçayı çok çağdaş bir müzik anlayışı içine yerleştirdik. Albümdeki öbür parçalar gibi çok "Blade Runner" bir havası var, zamanın ve tanımın dışında kalıyor. Bir Kurt Weill parçasını tamamen değişik bir tarzda söylemek çok eğlenceli. 2000 yılı onun yüzüncü doğum ve ellinci ölüm yılı. Hep istedimse de çağdaş Weill yorumu yapma fırsatım olmamıştı. Nihayet Brecht'in bu sözlerini günümüzün asabi ve korku dolu ses dünyasına taşıyabildim. Bence yorum Weill'ın bestesinin güzelliğini koruyor, hatta belirginleştiriyor. Bu parçada pop ve tiyatro birleşiyor.

Bu ülke tüylerimi diken diken ediyor. Açık söylemem gerekirse bende Alman karşıtı bir yan var. Bunu bir Almana söylemek hoş olmaz ama dayanamıyorum! Televizyonda futbol maçlarının ardından Alman milli marşı okunduğu zaman aklım başımdan gidiyor ve odadan kaçıyorum.

Gözler bağlı, kulaklar tıkalı

Scott Walker'ın parçası epik bir eser. Ses ve dil bütünlüğünü, varoluşun karanlık macerasını ifade edememenin donakalmış parçalanmışlığında kullanıyor. "Scope J"i "Hamlet"teki Ophelia'nınkine benzer bir hezeyan içinde söylemeye çalıştım. Scott'un direktifleri çok açıktı. Kendini gözlerin bağlı, kulakların tıkalı olarak düşün. Sessizlik ve karanlıkta düşüncelerin özgür kalıyor, zihninin, korkularının, görüntülerin sesleri öznel dünyana taşınıyor, ve bu noktada Scott Walker'ın müziği başlıyor. Besteleri müziğin ulaşmaya cesaret edemediği sınırların ötesinde deneyimler.

Soykırımı bilmemek

1963'te Almanya'nın kuzeybatısında Munster'de doğdum. Babam bankada çalışıyordu, annemse opera şarkıcısıydı. Evde çok şarkı söylerdim. Ella Fitzgerald, Sarah Vaughan, Bette Midler, Barbara Streisand, Janis Joplin... Annem şan dersi almazsam sesimin bozulacağını söylerdi. Ben onun gibi şarkı söylemek istemiyordum ama... Şu anda durduğum yer ailemin ahlakçı değerlerinin çok ötesinde. Onlar benim deli olduğumu düşünüyorlar. Bize okulda 2. Dünya Savaşı'nı Napolyon kadar tarihe karışmış bir şey olarak okuttular. "Yüzyılın başında Almanya dünyayı fethetmek ve Yahudileri yoketmek istedi" gibi. Pekala, devam edelim. Savaştan sonra ne oldu?.. Soykırımı bilmemek feciydi. Hiç Yahudi tanımıyordum. Büyüyünce onlarla çıkmaya başladım. Din değiştirmedim. Ama bir Yahudi'yle evlendim. Babası sinagog korosunda. Çok dindar bir aile ama David *(Tabatsky, kocası)* öyle değil.

İmkansızın peşinden koşma

1918-1933 arasındaki Weimar Cumhuriyeti, siyasi sanatın yüzyılımızda en yoğun, kışkırtıcı ve soysuz olduğu dönem... Bugünün Alman müziğini pek tanımıyorum ama, yüzyıllar boyunca, fakat benim için özellikle önemli olan yüzyılbaşı ve 20'li yıllarda edebiyat, şiir ve belki resimde de, bir yere varma, bir şeye kavuşma özlemi veya gidilmesi imkansız olan yere gitme duygusu var. İmkansızın peşinden koşma. Faust'un çelişkisi, mutluluğun imkansızlığı, anın tadını çıkartmak için zamanı durdurmak. Goethe bütün bunların birkaç yüzyıl önce farkındaydı. Belki bu karamsar bir ruh hali olabilir. Fakat aynı karanlık hal Strindberg gibi Norveçlilerde ve Rus yazarlarında da bulunuyor, yalnız Almanlarda değil. Her yerde huzur bozuluyor ve insanlar baskı altında kalıyor. Özgürlük zamanında bile bu ruh hali dinsel değil, gerçekçi bir çehre alıyor. Varoluşçu da diyebilirim. Yaşamın ötesinde bir şey yok ve bunu kabul etmek gerekir, bundan ne çıkartacağınız da size kalmış. Ama ardında başka bir şey olmasını beklemeyin. Bir şey olmasının özlemi, ama olmadığının bilgisi, duyarlılığı ve sağduyuyu her yerde aramak, doğada, sözcüklerde, şiirde. Veya elbette müzikte.

Auschwitz'de maaş alan insanlar

Auschwitz'in boşaltılmasından elli yıl sonra televizyon ve gazeteler bu konuyla dolu. Her seferinde tüylerim diken diken oluyor. Auschwitz'de çalışan insanlar, SS veya SA yöneticileri çıkıp "orada kimsenin öldürüldüğünü bilmiyorduk", veya doktorlar –Mengele değil, başka bir doktor– "bu işi yapmalıydım çünkü başka iş yapamazdım, ailemi geçindirmem gerekiyordu ve kamplarda maaş iyiydi" diyorlar. Bu insanlar hiç hapse girmemişler ve bunları söylüyorlar! İnanamıyorum. Bu ülke tüylerimi diken diken ediyor. Açık söylemem gerekirse bende Alman karşıtı bir yan var. Bunu bir Almana söylemek hiç hoş olmaz ama dayanamıyorum! Televizyonda futbol maçlarının ardından Alman milli marşı okunduğu zaman aklım başımdan gidiyor ve odadan kaçıyorum, tahammül edemiyorum.

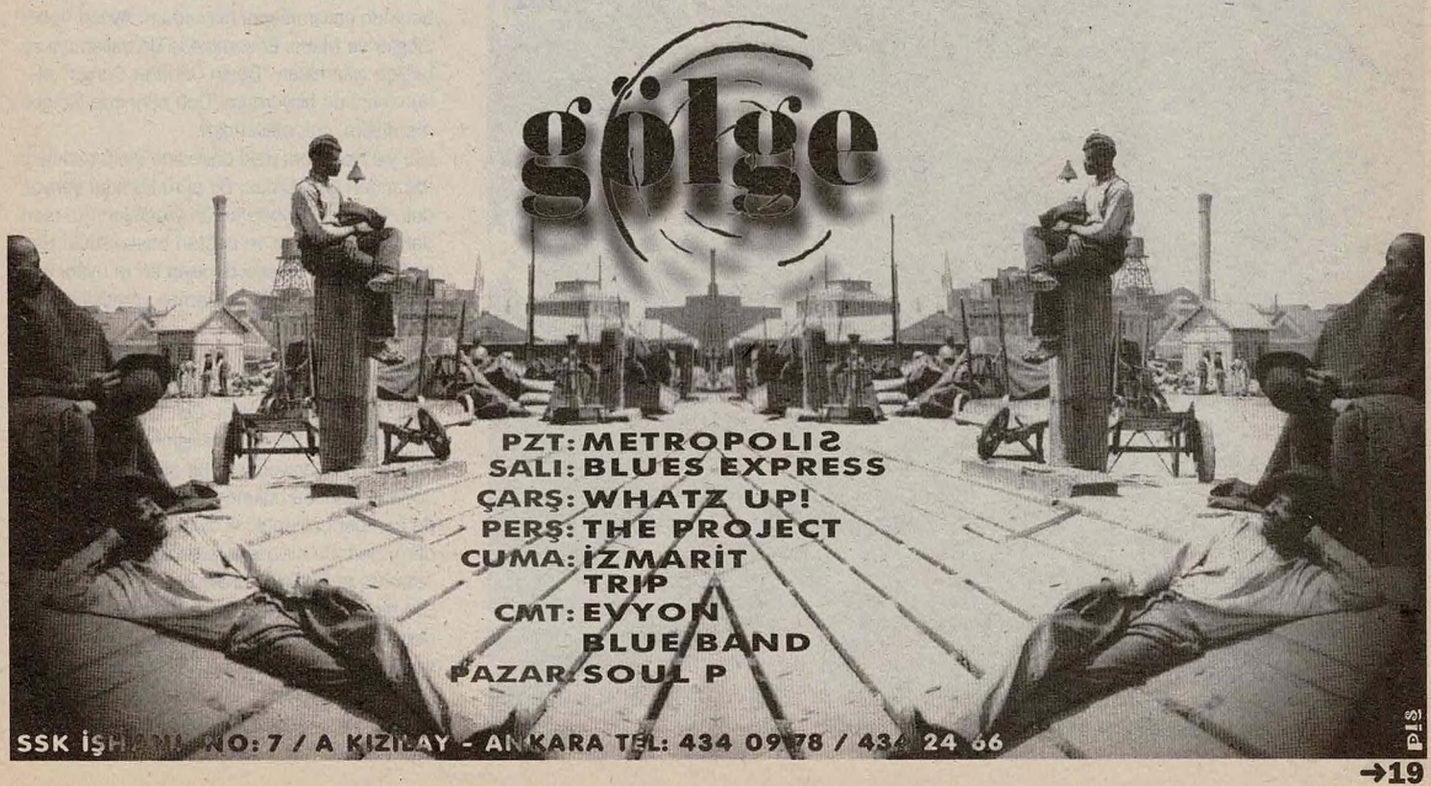

Cenneti yaratmak istiyorlardı, fakat...

Nazi döneminin birçok yönden yanlış anlaşıldığını düşünüyorum, özellikle de bunun Almanya'ya özgü bir durum olduğunun düşünülmesi. Evet, Almanya'da oldu ama Naziler, "Youkali" şarkısında da dendiği gibi, her insanın kalbinde olan bir şeyi arzuluyorlardı. Cenneti yaratmak istiyorlardı, fakat bunu yapmak için de acımasız olmak gerektiğini –yanlış tabii– düşünüyorlardı. Fakat insanlar Almanları özellikle suçluyorlar, sanki kendileri veya başkaları böyle bir şey asla yapmazlarmış gibi. Bu doğru değil, bence bu başka ülkelerde de olabilirdi. Birçok kere, fakat başka şekillerde, olmuştur da. Fakat Almanlarda otoriteci bir yön de var, körü körüne izliyorlar, düzen izleniyor, yapıyı, sistemi kabul ediyorlar çünkü bu ülke insanları sistemleri seviyor.

Brecht ve Weill

Cumhuriyet dönemi şarkılarını söyledikçe, bu şarkıların oldukça dışavurumcu olduğunu gördüm ve bir Alman olarak bu şarkılarda kendi ifademi yakaladım. Çok rahatsız edici konulardı, savaş, şiddet... Bize okulda Brecht okuttular, ama bir devrimci olarak değil, büyük bir klasik yazar olarak. Sonraları yazılarının seyircinin gözünü açma amaçlı olduğunu anladım. O seyirciyi eğitiyor.

O zamanlarda zaten anarşist ve muhalif olan yeni devrimci ve politik tiyatronun kurucusu Weill'dır. "Üç Kuruşluk Opera" sahnelendiğinde birçok kişi sahneye domates atmıştır. Brecht çok politik bir insandı. Ben sahnede Weill ve Brecht'in bir şarkısını söylerken seyircilerden biri yerinden fırlayıp "allah kahretsin, o komünistin şarkılarını söylüyor" diye bağırmıştı.

Weill'ın yalnızca Brecht'le birlikte olduğu dört yıl yaratıcı ve üretken geçmiş, çalışmaları yeniliklerle yüklü olmuştu. Sürgünde işler değişmiş. Çalışmaları çok daha duygusaldır ama politik açıdan hiç yüklü değildir. Amerika'dayken de Amerikan müzik geleneğinin etkisinde kalmış, müziği Berlin'deki gücünü yitirmiştir. Ben Amerika dönemini de seviyorum ama Almanya dönemi benzersiz. İlk dinleyişinizde müziği kavrayamıyorsunuz, melodiler o kadar yaratıcı ki, akıp gidiyorlar...

Bu duygular Weill'ın "Youkali" parçasında görülebilir. Weill Fransa sürgününde, Naziler tarafından sürekli hakarete uğramaktadır. Hayatının hüzünlü bir dönemindedir ve o dönem şarkılarında da bu özlem görülebilir. Bu özlem, bir bakıma köklerine yöneliktir. Fransa'da sürgün olarak geçirdiği beş yıl içinde hep Yahudi tınıları hakim olmakta, müzik eğitiminin temelini oluşturan geçmişine dönmektedir.

Özgürlüğü ve aşkı savunmak

Sahneye çıkmak bir ahlak sorgulaması gibi, bir tür tutuculuğu sorgulamak gibi, özgürlüğü ve aşkı savunmak gibi. Sahnede fikirleri olan bir insan olmak çıkıp da güzel şarkılar söylemekten daha önemli. Güzel şarkı söylemek beni fazla ilgilendirmiyor. Amacım bu değil. Fakat kasten kötü şarkı da söylemem.

Marlene Dietrich gibi

Elvis Costello: Bir arkadaşım, David Sefton, projeden bahsetti ve bir şarkı yazmamı istedi. Bende daha iyisi var dedim. Biraz değişiklikle projeye cuk oturacak birkaç şarkım vardı. Bir tanesi çalışma odamda bölük pörçük duruyordu, nasıl toparlayacağımı daha düşünmemiştim. İkincisini kısmen kaydetmiştim, sonuncusunun ise sözleri hazırdı. Üçünden birinin Ute'ye uyacağını düşündüm. Üçünü de kaydetti, demek ki doğru düşünmüşüm.

Ute'yi sahnede görmemiş ama şarkılarını dinlemiştim. Michael Nyman'la çalışmalarından ondaki potansiyeli sezmiştim. Alman kabaresinin ötesinde bir Broadway eserinde de oynadığını biliyordum. Bu şarkıları hak ettiğini düşündüm.

Neil Hannon: Sanırım herkesi David Sefton bir araya getirdi. Bize projeden bahsetti. Ute'yi Marlene Dietrich gibi tek kişilik gösterilerinden tanıyordum. İyiydi. Chicago müzikalinde şehri fethetmişti. Eğlenceli olur diye düşündüm. Benim albümle fazla ilgim yoktu. Joby fikri geliştiriyor, ben de arada kafamı kapıdan içeriye sokup bir şeyler mırıldanıyordum. Grup o kadar çok çalışıyordu ki, işleri bozmak istemiyordum. Hepsi iyi müzisyenler. Ben onlara göz kulak oldum, tıpkı iyi bir baba gibi.

Sonuçtan çok memnunum. John Jacobs'un marifetlerini biliyorduk, şarkıları hayal ettiğimizden çok daha içerikli bir hale getirdi. Şimdi bu parçalar güzel, hacimli, işitsel bir şölen havasında.

Joby Talbot: Ute'nin Michael Nymann'la Songbook'da çalışmalarını biliyordum. Ayrıca Robert Ziegler ve Matrix Ensemble'la da çalışmıştı ve birlikte çıkattıkları "Berlin Cabaret Songs" albümlerini de biliyordum. Onu sahnede hiç görmemiştim, çok etkilendim.

Ute'yle New York'daki dairesine gidip şarkıların üzerinden geçiyorduk. Bir sürü kararlar veriyorduk. Sonra stüdyoda bütün yazdıklarımızı camdan aşağıya atıyor ve baştan başlıyorduk. Hep böyle yaptık. Her şeyi deneyip en iyi uyanı seçtik. Bu açıdan onunla çalışmak yaratıcılığı teşvik ediyor.

Philip Glass: Ute'yi New York'ta Joe's Pub'da şarkı söylerken dinledim. Çok beğendim. Hem performansını hem de kişiliğini beğendim. David Sefton'u tanıyordum, bir albüm yapacağını söyledi. Katkıda bulunan insanları öğrendiğimde beraber çalışmak iyi olur diye düşündüm. Benden bir parça istediler, ben de "Streets of Berlin"i verdim.

Ute bir şarkıcı. Kabare şarkıcıları geleneğinden; özellikle Alman kabaresinden gelme bir şarkıcı. Başka şarkılar söyleyebileceğinin de farkındaydım, biliyordum, ama kabarede çok iyi. Şarkı da onun kişiliğine çok uyuyor.

Çeviren: **Ali Yıldızay**

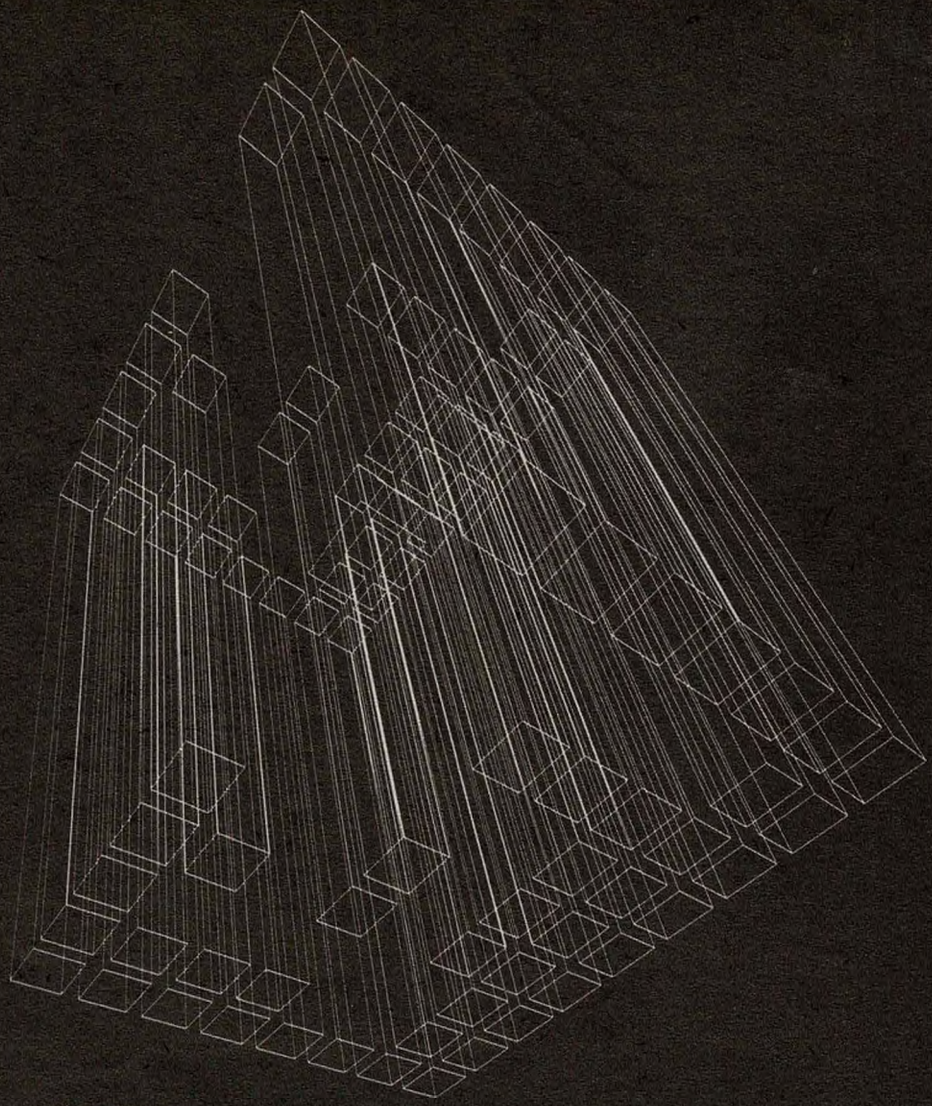

elektronik iyidir

staj: MAGMA

05 06 mayıs Darren Price .-nova mute rec. (GB)
12 13 mayıs Brenda Russel .-acces 58 records (GB)
19 mayıs Ugur + Bergiten
20 mayıs Dj Banggoes (CH)
26 mayıs Gravity Zero Crew
27 mayıs Martin Comini (CH)

infoline: 0212 292.11.19

MAGMA music club
akarsu sk. 5 galatasaray
www.soap-system.com

23:00 itibariyle bekleniyorsunuz...

Anouar Brahem

Akbank Caz Festivali'nin altıncısını idrak ettik: Bir sürü güzel konser izledik ama, baştan söyleyelim, Art Ensemble of Africa konseri, bir değil on festivale bedeldi. Habib Koite, Art Ensemble of Chicago, ve koca bir Afrika korosu, tam 19 kişi sahnedeydiler; çocuklar da vardı, yaşlılar da, rock da vardı, caz da, geleneksel danslar da vardı, oyuncak çalgılar da... Onları sayfalarımıza buyur edemedik, ama Tunuslu udi Anouar Brahem'le –Enver İbrahim'le– bütün bir Ortadoğu'yu turladık. Teybe girenleri aşağıda okuyacaksınız, ama biz devamını da getirdik: Söyleşinin ertesi günü oteline giderken yolda rastladığımız İbrahim'le felekten bir gece çaldık ve umarız ki ona İstanbul'dan bir tatlı huzur aldırdık. Nevizade'de rakı içip fasıl dinleyen İbrahim, bira cilasını da Shaman'da Muammer Ketencoğlu, Brenna MacCrimmon ve arkadaşlarının rembetiko'su eşliğinde aldı. Gece boyunca Türkiye'yle Tunus'un ortak kelimelerini tespit ettik, tarihin sayfalarını araladık... Buyurun, biz bir gece evveline dönelim, dostumuz Enver İbrahim'in Cemal Reşit Rey salonunda Barbaros Erköse ve Şevket Hüseyin'le verdiği konserin yorgunluğuyla Roll'a söylediklerini dinleyelim...

Lütfen bana söyleyiniz, bu world music kaça ayrılır?

Sizin için ud ne ifade ediyor?
33 yıldan beri hayatımı paylaştığım vefalı bir dost; yani ud, bir müzik enstrümanından çok daha fazla bir şey benim için.

Müzik eğitiminizden bahsedebilir misiniz?
Udla 10 yaşımda tanıştım ve ona aşık oldum. O günden beri bu sazı çalıyorum. Tunus Devlet Konservatuarı'nda Klasik Arap Müziği ve ud eğitimi aldım. Daha sonra Paris'te Ecole Normale de Musique'te Klasik Batı Müziği formasyonu edindim. Ama benim için esas önemli olan öğrenme süreci, müzikal kimliğimin oluşmasında çok değerli bir yeri olan Profesör Ali Siriti ile olan özel çalışmalarımdır. Ali Siriti Tunus'ta ud alanında başlı başına bir ekoldür, ayrıca konservatuarda da hocamdı. Konservatuar bittikten sonra dört yıl boyunca her gün evine gittim; işte ud tekniğimi ve ud müziğine bakışımı bu günlerdeki eşsiz eğitime borçluyum. Bu anlamda çok şanslı bir ud talebesiydim.

Türk ve Arap müzikleri arasındaki ilişkiyi nasıl görüyorsunuz?
Bu çok derin bir ilişki. Öncelikle her iki müzik de makam temeline dayandırılmış. Yani hemen hemen aynı nazariyelere sahibiz. Rast, nihavend, segah, bayati... Söz dillerimiz farklı olsa da temelde müzikte aynı dilleri kullanıyoruz. Tabii ki her kültürün müziği kendi gelişim çizgisi içerisinde orijinal tarihlere sahiptir. Bu anlamda Türk müziğinin kendine has, çok güzel özelliklerini belirtmek gerekiyor. Türk müziği gerçekten tam bir ezgi müziği. Sizin makam seyirleriniz o kadar açık ve incelikli ki... Evet, Türk müziğini bu iki kelime çok güzel anlatıyor; açık ve incelikli. Bu durum özellikle taksim ve gazellerdeki istiflerde ve cümlelemelerde ön plana çıkıyor. Ancak temel unsurlar her iki müzikte de aynıdır. Tabii klasik müzik alanı için söylüyorum bunu, halk müzikleri her yerde çok büyük bir çeşitlilik gösteriyor, özellikle de Türkiye bu konuda çok zengin bir ülke yanılmıyorsam. Şunu da eklemek isterim: Biz Tunus'ta konservatuar eğitimi süresince birçok Türk eserini tetkik ve icra ettik. Bu, müfredatta yer alan zorunlu bir çalışmaydı. Tanburi Cemil Bey, oğlu Mesut Bey, Tatyos Efendi, Hacı Arif Bey, Itri... Bu büyük Türk bestecilerini Omar Bacher'lerin (Ömer Beşir), Meragi'lerin yanında inceledik. Yani demem o ki, Klasik Arap Müziği açısından Türk Musikisi bize hiç de uzak değildir. Burda benim için özel önemi olan bir Türk müzisyeni, udi Yorgo Bacanos'u da anmak isterim. Şöyle ki, benim hocam Ali Siriti gençliğinde uzun yıllar Paris'te bulunmuş ve birçok Türk müzisyeniyle birlikte çalma imkanı bulmuş. Bunların içerisinde Yorgo Bacanos onun için çok özel bir yere sahipti. Çalışmalarımız esnasında hemen hemen her gün bana ondan bahsederdi. Herhalde Yorgo Bacanos, Ali Siriti için Türk tavrıyla ud icrasının en güzel ve somut örneğiydi.

Yorgo Bacanos Rum asıllı bir İstanbulluydu...
Evet, bunu biliyorum. Geçen sene bir Yunanlı arkadaşım Yorgo Bacanos'un birkaç CD'sini bana hediye etmişti ve ben çok şaşırmıştım, çünkü Yorgo Bacanos'u Türk zannediyordum. Fakat ud tavrı bakımından Türk tavırlı bir udidir. Ne de olsa İstanbullu. Belki de sizin, Türkiye'nin en önemli özelliği bunca farklı kaynaktan beslenen bir kültüre sahip olmanız. Anadolu, Asya, Balkan, Arap, Fars, Avrupa, Kafkas... Sanki dünyanın yarısı burada. Ama ilginçtir, ortaya karman çorman bir çorba da çıkmamış; yani sonuçta bir Türk tavrından, estetiğinden bahsedebiliyoruz.

Ud, Tunus'ta bir halk müziği çalgısı mı, yoksa şehirli yüksek zümreye ait bir enstrüman mı?
Ud, klasik müzik, ilmî musiki geleneğine ait, klasik bir çalgıdır. Zannediyorum, udun Türk müziği içersindeki yeri de üç aşağı beş yukarı böyledir.

Türkiye'nin en önemli özelliği bunca farklı kaynaktan beslenen bir kültüre sahip olması. Anadolu, Asya, Balkan, Arap, Fars, Avrupa, Kafkas... Sanki dünyanın yarısı burada. Ama ortaya karman çorman bir çorba da çıkmamış. Bu benim İstanbul'a üçüncü gelişim, İlginç olan nokta şu ki, tipik bir Türk çehresi göremiyorum insanların yüzünde. Bu şehirde adeta her milletten özellikler taşıyor insanlar.

Fotoğraflar: Muhsin Akgün

Ud daha çok şehirli kesimler tarafından kullanılmış bir çalgıdır. Hele Mağrip ülkelerinde bu durum daha da belirgindir. Çünkü Mağrip ülkelerinin kırsal halk müziklerinde daha Afrikalı ögeler mevcuttur. Bu müzikte çok çeşitli davullar, ilkel kavallar ve zurna kullanılır. Melodi zenginliğinden ziyade, ritmlerin vuruculuğu ön plandadır. Oysa Suriye, Irak, Lübnan, Mısır gibi ülkelerin halk müziklerinde de zaman zaman uda rastlıyoruz. Mağrip'in başka bir özelliği de Endülüs müziği ile olan yakın ilişkisidir. Biliyorsunuz, İspanya-'nın güneyinde bir dönem Arap egemenliği yaşandı ve ud oralara da taşındı müslümanlar tarafından. Buradan bakınca İspanyol müziğinde, Flamenko'da, hatta Portekizlilerin fadosunda çok yoğun bir Arap müziği ve ud etkisi görülüyor. Zaten İspanyollar gitarlarını uddan mülhem lütü (Avrupa lavtası) geliştirerek yaptılar.

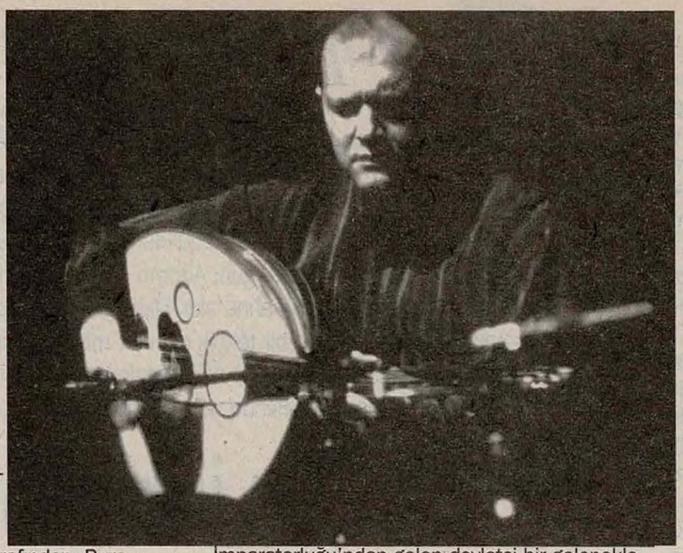

Türk müziğinde de lavta 18. ve 19. yüzyıllarda kullanılmış...

Evet, sanırım bu daha çok Yunan kaynaklı bir enstrüman ve Avrupa'daki lütten çok farklı. Türk lavtasının, Türk müziği perde sistemine göre perde bağlanmış bir sapı var. Bu tip sazlara Suriye ve Irak'ın kuzeyinde de rastlıyoruz. Bunlar Avrupa'daki lütten farklı; sizin bağlamanızın etkilerini görüyorum bu çalgılarda daha ziyade.

Galiba tek bir Arap müziğinden bahsedilemez. Çünkü çok geniş bir coğrafyaya (Atlas okyanusundan Basra körfezine kadar) yayılmış bir kültürün müziğinden bahsediyoruz. Siz ne dersiniz?

Her ülkenin halk müzikleri çok çeşitli ve birbirinden oldukça farklı geleneklerden etkilenmiştir. Ancak ilmî musiki, yani klasik Arap musikisi nazariyatı bir olmakla birlikte, kanımca üç büyük okula ayrılıyor. Birincisi Endülüs yani Mağrip tarzı, ikincisi Suriye-Mısır geleneği ve üçüncüsü Irak tavrıdır. Tunus müziği Suriye-Mısır tarzı ile Mağrip tarzı arasında bir yere sahiptir. Özellikle 20. yüzyılın başından itibaren Tunus'a birçok Mısırlı sanatçı geldi ve hem klasik müzik hem de popüler müzik çevresini derinden etkilediler. Böylece Tunus'ta Mısır müziği kalıcı bir yer edinmiş oldu.

Peki bu durumda Türk müziğini nereye yerleştiriyorsunuz?

Öncelikle şunu söyleyeyim: Biz iki farklı kanal aracılığıyla Türk müziğinden etkilendik. Birincisi, Tunus'ta uzun yıllar süren Osmanlı egemenliği sayesinde, daha çok şehirdeki yönetici zümreye yayılan bir etkidir. Hatta bir dönem Mevlevi tarikatı ve müziği bu kesimler üzerinde etkili olmuştur. İkincisi ise, 20. yüzyıl başlarından itibaren Tunus'a gelen Mısırlı müzisyenlerin getirdikleri Türk etkisi. Çünkü Mısır klasik müziği de Osmanlı musikisinden çok etkilenmiştir ve Mısırlılar Klasik Arap musikisi eğitiminde Osmanlı eserlerine her zaman özel bir önem atfetmişlerdir. Aynı müzikal temellere dayanmakla birlikte Türk müziğinin kendine özgü bir estetiği olduğunu söylemiştim. Bence burada iki önemli faktör var: Siz Osmanlı İmparatorluğu'ndan gelen devletçi bir gelenekle kurumlar oluşturmuş, organize bir şekilde müziğinizi geliştirmiş ve koruyabilmişsiniz. Tabii bu noktada sufi tarikatların çok önemli bir rolü var. Daha sonra da konservatuarlar aracılığıyla bu gelenek sistemleşerek yeni nesillere aktarılmış. Bir de Arap kültürünün yoğun olarak karşılaşmadığı bazı müzik kültürlerinden de çok şey almışsınız, Balkan müzikleri, İran müziği gibi...

Tunus'taki Osmanlı egemenliği Tunuslular tarafından nasıl karşılanıyor?

Bu belki sizi çok şaşırtacak ama biz bağımsızlıktan sonra bile Osmanlı egemenliği için işgal sözcüğünü kullanmadık. Yani Fransızlar işgalcidir, ama Türkler kardeş bir ülkeden uzun süreli yatıya gelmiş dostlardır bizim tarihimizde. Burda Müslümanlığın çok önemli bir ortak nokta olduğu düşüncesindeyim. Hiçbir Tunuslu Türk egemenliğini esefle zikretmez. Hatta yaşlılar tatlı bir nostaljiyle hatırlarlarmış o günleri. Bir de Tunus'un devlet kademesinde yani şehirli yönetici kesiminde hissedilir miktarda Türk soyundan gelen ya da Türk olduğunu iddia eden insanlar var. Mesela benim büyükbabam hep Türk soyundan geldiğimizi söylerdi. Bunun yanısıra, bağımsızlık mücadelesinde ve yeni Tunus Devleti'nin kuruluşunda da Türkiye'den çok etkilenmiştik. Tunus Devleti'nin kurucusu Habib Burgiba tam bir Atatürk hayranıydı. Bir de sanıyorum, Tunus bayrağı da Türk bayrağından esinlenerek yapılmıştır. Şüphesiz hilal tüm İslâm alemi için kutsaldır. Ancak ay ve yıldızın, Türk reformunu hatırlatır bir şekilde, Tunus'un kurucularına özel bir moral, artı bir motivasyon verdiğini düşünüyorum. Yani Tunus ve Türk kültürü arasında bu denli sıkı bağlantılar var.

Türkiye'de romanların müzik hissiyatlarına hayranım. Kendileri zaten sürekli müzikle yaşıyorlar ve müziği hiç stilize etmeden ama çok etkili ve içten bir şekilde size de yaşatıyorlar. Belki romanlar çaldıkları şarkılarla bu şehre pozitif enerji şarj ediyorlardır.

Tunus'ta da sufi tarikatlar müziğin gelişmesinde etkili olmuşlar mı?

Hayır, pek değil. Bizde derviş ritüellerinde sadece vurmalı çalgılar ve insan sesi kullanılır. Basit ezgilerle ve ritm ağırlıklı olarak Allah'ın adı zikredilir. Müzik ve din arasındaki daha incelikli ilişki Türklere özgü gibi geliyor bana. Belki İran ve Hindistan müslümanlarında da böyle bir etkileşim vardır; fakat Arap müziği için bu pek geçerli değil.

Sizin için İstanbul ne ifade ediyor?

Bu benim İstanbul'a üçüncü gelişim, fakat ilk defa bir konser için geliyorum. Burası benim kendimi çok iyi hissettiğim, kendimi doğal ortamımda hissettiğim bir yer. İnsanların yüzleri, hareketleri, sokaklar... O kadar tanıdık ki... Ancak Akdeniz çevresinde bu kadar farklı tipte ve bu kadar güzel insanı bir arada hiçbir yerde görmedim. Açıkçası İstanbul'daki kadınlar çok çok çok güzel!!! Ayrıca ilginç olan nokta şu ki, tipik bir Türk çehresi göremiyorum insanların yüzünde. Bu şehirde adeta her milletten özellikler taşıyor insanlar. Belki biraz turistik olacak ama, yemeklerinize de hayranım. Bir de sokakta Türk müziği çalınması ve insanların bunu severek dinlemesi, dahası insanların böyle bir şeye ihtiyaç duyması beni çok mutlu etti. Bu hem müzisyenlerin yaşaması için mütevazı da olsa bir ekonomik kaynak hem de Türk müziğinin toplumla ilişkisini gösteren yaşayan somut bir vaka. Böyle bir müzik ortamını Atina'dan başka bir Akdeniz şehrinde görmediğimi de belirtmeliyim. Ama buradaki çok daha doğal ve salaş. Türkiye'de romanların müzik hissiyatına hayranım. Kendileri zaten sürekli müzikle yaşıyorlar ve müziği hiç uhrevileştirmeden, stilize etmeden ama çok etkili ve içten bir şekilde size de yaşatıyorlar. Belki romanlar çaldıkları şarkılarla bu şehre pozitif enerji şarj ediyorlardır. Bilemiyorum, neyse...

Benim kültürümle sizin kültürünüz arasında birçok ortak nokta var: Müslümanlık, Akdenizlilik, kültürlerarası yaşam biçimi... Deniz kenarındaki şehirler, özellikle Akdeniz'le bağlantısı olan şehirlerin bir kültürel rahatlığı, farklı kültürlere bir açıklığı var. Ben bu hissiyatı çok seviyorum. Bunun yanısıra İstanbul'un, Osmanlı İmparatorluğu gibi çok geniş bir coğrafyaya yayılmış bir devletin payıtahtı olmasından ileri gelen farklı bir zenginliği de var. Bunu sadece Akdenizlilikle veya liman şehri olmakla açıklayamazsınız. İstanbul'un Asyalı bir boyutu var, müslüman bir hissiyatı var ve bu şehirde Avrupaî bir etki mevcut. ışte ben bu etkilerin tümünü kucaklayan İstanbul'u çok seviyorum. Bu kucaklayıcı ama mütevazi atmosferi seviyorum. Aynı havayı Latin Amerika'da, Brezilya'nın, Arjantin'in büyük şehirlerinde de görebilirsiniz. Bunlar bence geleceğin şehirleri; çok büyük bir potansiyele sahipler fakat kendilerini henüz pek fazla göstermemişler. Oysa Avrupa'da çoğu zaman tükenmişlik duygusunu hissediyorsunuz, her şeyin çoktan keşfedildiği, tamamlandığı ve tüketildiği şehirler... Bu çok sıkıcı geliyor bana. Ama İstanbul gibi hem çok eski bir tarihi olan hem de içinde birçok yeniliğe yataklık edebilecek, vakur fakat mütevazı şehirler; bence geleceğin şehirleri bunlar. Biraz farklı da olsa Tunus için de benzer sözler edebiliriz.

Sizce farklılık hangi noktada?
Tunus'ta şehirli, burjuva kültürüne sahip insanlar çoğunlukla hıristiyanlar ve musevilerdi. Fakat bağımsızlıktan sonra bu kesimler Avrupa'ya ve Amerika'ya gittiler. Şehirli müslümanlar ise altan alta komprador ve Fransız işbirlikçisi olmakla suçlandılar. Bu yüzden ya kendi içlerine kapandılar ya da ülkeyi terkettiler. Eskiden büyük bir azınlık oluşturan Yahudiler de İsrail'in kurulmasını takiben oraya göçtüler. Böylece Tunus, hem kozmopolit yapısını hem de şehirli kültürünü kaybetti. Ama hâlâ Akdenizliliğinden ve Endülüslülüğünden kaynaklanan bir açıklığı ve rahatlığı var. Çünkü Endülüs kültürü de içinde birçok farklı ögeyi barındırır: Müslüman-Arap, Katolik-Latin, Yahudi, Afrikalı... Ancak görüyorum ki İstanbul'a nazaran çok sınırlı bir rahatlık. Tunus şehrinin deniz kenarındaki "Sahel" (Sahil) kısmı, buraya, benim gördüğüm İstanbul'a çok benziyor. Bu bölge bağımsızlıktan önce hıristiyanların mukim olduğu bir yermiş. Ancak şehrin diğer tarafları kırdan kente göç eden halkın yaptığı gecekondular tarafından işgal edilmiş durumda. Şehrin bu kısımları çok daha kapalı ve doğulu bir kültürü içinde barındırıyor.

Bir Türk müzisyenle, Barbaros Erköse ile çalmak istemenizin sebebi nedir?
Ben küçüklüğümden beri Türk müziği dinliyorum. Özellikle Türk müziğinde klarinetin kullanılışı beni derinden etkilemiştir. Benim bildiğim kadarıyla hiçbir Arap ülkesinde, yani makam müziğinin yapıldığı yerlerde bu anlamda klarinet kullanılmıyor. Bu yüzden bir gün bir Türk klarinetçisiyle çalmak benim gençlik hayalimdi diyebilirim. Barbaros ile 1985 yılında Tunus'ta yapılan Kartaca festivalinde tanıştım. Tunus devleti benden Tunus müziğini çağdaş anlamda tanıtacak bir proje geliştirmemi istedi. Ben de Tunuslu müzisyenlerin yanısıra Avrupalı cazcıları ve bazı Türk müzisyenlerini Tunus'a davet ettim. Festivalde çok güzel bir konser verdik ve Avrupa'da küçük bir turneye çıktık. Daha sonra da birlikte bir albüm yaptık. Barbaros Erköse hem müzik bilgisi hem de hissiyatı açısından büyük bir müzisyen. Üstünde fazlaca konuşmadığımız halde benim müziğimi anlıyor. Çok büyük bir teknik kapasiteye sahip ve klasik geleneğe saygılı bir müzisyen. Onla çalmaktan gurur duyuyorum.

"World music" tabiri hakkında ne düşünüyorsunuz?
Bu, Batılı plak şirketlerinin ve müzik basınının Batılı olmayan müziklere yapıştırdığı genel bir etiket. Ne demek "dünya müziği"? Yani Klasik Batı Müziği dünyalı bir müzik değil mi? Avrupalılar başka bir gezegende mi yaşıyorlar? Bu terim tamamen Batılı pop müzik sektörünün kendisi için "egzotik" ve "yabancı" olan müziklere verdiği genel bir addır. Yani ticari bir sınıflandırma, bir mağaza etiketi... Ancak ne yazık ki estetik ve sanatsal bir anlam ifade etmiyor. Birbiriyle alakasız birçok müzik bu etiketin altında pazarlanmaya çalışılıyor. Rock, caz ya da Klasik Batı Müziği içerisinde de birçok farklı türden ve ekolden bahsedilir. Ancak bunlar hep sanatsal ve estetik bir ayrımı işaret eder. Oysa "world music" teriminin böyle bir derdi yok. Lütfen bana söyleyiniz bu "world music" kaça ayrılır?

Sizin çağdaşlarınız, belki de bu world music piyasası tarafından "rakipleriniz" olarak lanse edilen Rabih Abou Khalil ve Hamza El Din hakkında ne düşünüyorsunuz?
Hiçbir zaman çağdaşım udiler hakkında konuşmak istemem.

Benim kastettiğim teknik yeterlilik değil, müziğe yaklaşımları...
Rabih Abou Khalil'i pek tanımıyorum, müziğini dinleme fırsatım olmadı. Hamza El Din'i ise dinledim. Sudanlı bir sanatçı. Bana nazaran daha halk müziği kökenli ve Afrikalı bir gelenekten geliyor. Bu anlamda benim müziğe yaklaşımım çok daha klasik.

Söyleşi: **Salih Nazım Peker**

Kip Hanrahan

Bir acayip adam Kip. Çantasında Nâzım, elinde Kulüp rakısı. New York'un Bronx'undan. Hindistan'a gidip tabla çalmayı öğrenmiş. Ama, çalmıyor. "Benim ana dilim Latin" diyor. Anne tarafından İrlandalı, baba tarafından Özbek. Tango'nun piri Piazzola'nun son üç albümünün prodüktörü. Jack Bruce'un kankası. Galatasaray'ın eski kalecisi Friedel'den ötürü Cim Bom'lu. Hagi'ye hayran, Ali Sami Yen'in ambiyansına vurgun. Adorno'ya, özellikle "Minima Moralia"ya tav. Akbank Caz Festivali'nde sahne aldı. Daha doğrusu, adeti olduğu üzre, sahne kenarındaki yerini aldı ve bir teknik direktör misali ekibini yönetti. Kâh kenardan taktik verdi, kâh sahaya girip müzisyenleri uyardı ve ruh okşayan bir Latin meltemi estirdi. Konser öncesinde ve sonrasında da Roll'la tatlı tatlı muhabbet etti.

Bir insanın kim olduğu, öfkesine bakarak anlaşılır

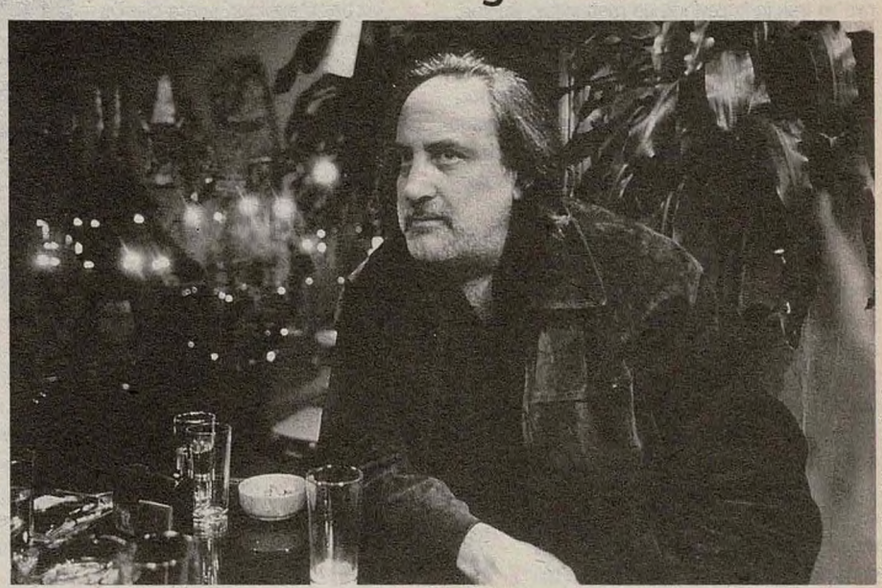

Fotoğraflar: Şahan Nuhoğlu

İstanbul'da nerelere gittiniz?
İlk önce Balat'a gittim, çok merak ediyordum. İstanbul'da İspanyol Yahudilerinden kalanlar sadece orada yaşıyor galiba. Ertesi gün de Türk-İslâm Eserleri müzesine gittim, fakat maalesef kapalıydı. Sonra da Yeni Cami'ye gittim, çok güzeldi. Bunların dışında günlerim hep Tünel'le Taksim arasında geçti, İstanbul'un en Avrupai yeri. Bazı binalar Paris'tekilerden çok daha güzel, bazıları da berbat. Yüz yıl önce İstanbul nüfusunun yarısının Türk olduğunu okumuştum, yarısı da Ermeniler, Rumlar... Son yirmi yılda da kırsal alandan büyük bir göç olmuş galiba. İstanbul'da dolaşırken sık sık değişik aksanlar duydum, tahmin ediyorum Güneydoğu aksanı çok baskın. Birkaç tane Kürt arkadaşım var, o yüzden ayırt edebiliyorum... Üç tane Türk arkadaşım vardı Bronx'ta, üçünün de adı Orhan'dı. İkisi Kıbrıslıydı.

Bronx nasıl bir yer? New York denince, Manhattan ve Brooklyn'le birlikte ilk akla gelen semtlerden biri...
Etnik ağırlıklı, mavi yakalı işçilerin semtidir Bronx. Bol miktarda Romen, Polonyalı vardır.
60'larda, 70'lerde Bronx'a büyük bir göçmen akını olmuştu. Doğu Avrupa'dan, Latin Amerika'dan ve başka birçok yerden. Bronx, göçmenler için bir duraktı, asıl gitmek istedikleri yere yollanmadan önce konaklayabilecekleri, az paraya ihtiyaçlarını temin edebilecekleri, birkaç kuruş kazanıp yeniden yola koyulmadan önceki uğraktı. Bronx, yaşamak için pek matah bir yer değil, 1920'ler altın devriymiş, öyle anlatırlar.

Bronx'un kendine has bir dili, şivesi var, öyle değil mi?
Bronx şivesi, yani benim konuştuğum İngilizce artık tarihe karışıyor. 70'lerde bitti aslında. Bronx şivesinde kelimenin sonundaki sessiz harf düşürülür, telaffuz edilmez. Ayrı-

ca çok hızlı konuşur Bronx'lular. İrlanda - Doğu Avrupa etkisi altında bir İngilizcedir. Latin etkisi de çok yoğundur. Bronx önceleri musevi-İrlanda kırması bir semtti, sonra Latinleşti.

Siz de İrlanda - Rus melezisiniz, öyle değil mi?

Babam İrlandalıydı, annem yarı Rus, yarı Özbekti, kısmen de musevi. Anne tarafından dedem Buhara yahudisiydi, musevi bir Özbekti. Ama "Özbekim" dediği görülmemiştir. Özbeklik onun için bir iftihar vesilesi değildi. "Özbek değilim, işçiyim" derdi. Komünistti, hatta Troçki'yle yakın dosttu. 1920'lerde Troçki'yle birlikte gelmişti Bronx'a. Silah arkadaşıydılar. Ayrı düştüklerinde mektuplaşırlardı. Özbekistan'dan yazdığı mektuplarda, dedem Troçki'ye yakınıyor, "burası çok geri, sokaklar köpek dolu, etler açıkta..." filan diye. Troçki'nin de, Özbekistan'ı gördükten sonra yazdığı bir mektup var. Diyor ki, "haklıymışsın, burası çok boktan bir yer". Ama, İstanbul'dan yazdığı mektuplarda, Troçki hiç şikayetlenmez. Uzun uzun Sultanahmet Camii'ni anlatır. Ben İstanbul'u Troçki'den ötürü tanıyordum. Dedemden kalan bir fotoğraf var, Troçki'nin Büyükada'da kaldığı evin önünde çekilmiş siyah-beyaz bir fotoğraf. O ev hâlâ yerinde duruyor mu?

Duruyor... Dedeniz Amerika'daki komünist harekette yer almış mıydı?

Tabii. Amerikan Komünist Partisi üyesiydi. Ben de o ortamda büyüdüm. Ortaokuldayken Troçki okumaya başlamıştım.

Nasıl bir izleniminiz var Troçki hakkında?

Bana kalırsa, o iktidar savaşını Troçki kazanmış olsaydı, yine aynı şey olurdu, birçok insan öldürülürdü; farklı sebeplerle elbette, ama sonuç değişmezdi. Stalin paranoyak bir manyaktı; ama Troçki de, Kronştadt denizcileri ayaklandığında onları gözünü kırpmadan kurşunlattı. Oysa, vaktiyle o denizciler Troçki'yi desteklemişlerdi. Troçki'nin otobiyografisini okudum. Öyle bir romans ki... İktidara geldiğinde insanları öldürmekten çekinmeyecek bir romans. Mesela, Bronx günlerine dair bölümde şöyle bir hikaye anlatıyor: Bir pansiyonda, mal sahibinin getir-götür işlerini yapan bir zenci, kiraları topladıktan sonra ortadan toz oluyor. Fakat sonra, bu kiraların o işçilerin parası olduğunu düşünerek geri geliyor ve parayı iade ediyor. Bu bir karikatür. Böyle bir şeyin olmasına imkan yok...

Neden olmasın?

Olduğunu sanmıyorum. Uydurmuş. Romantik bulduğu için uydurmuş. Bu tür bir romantizm insanları öldürmekten kaçınmaz.

"Exotica" albümünün sonunda ilginç bir sözlü bölüm var: "We knew that history wasn't a straight line..." (Tarihin düz bir çizgi olmadığını biliyorduk) diye başlıyor...

O dize, "Exotica"nın en güzel dizelerinden biridir. Çok duygusal olduğum bir dönemde yapmıştım o albümü. Jack (Bruce) ve ben sosyalizm üzerine hem duygulu, hem de net bir şeyler söylemek istiyorduk. Jack de sosyalisttir, komünist bir aileden geliyor; annesi-babası komünistti. Jack için de, benim için de komünizm bir aile geleneğidir aynı zamanda. İnsan ailesine başkaldırsa da, aile geleneğini defterden silemez. Ben marksistim, hâlâ, şu anlamda: Marksizm kapitalizmin en iyi eleştirisidir.

"Exotica"nın tarihle başlayan o sözlü bölümü şöyle bitiyor: "Filistin'in haritadan silinmeyi reddedişi gibi, sosyalizm de kalbimden silinmeyi reddediyor."

Öyle gerçekten. Ayrıca, güzel bir dize değil mi? Hem güzel hem gerçek.

Bir de "Red Star" diye de bir şarkınız var...

O şarkıyı aslında Jack (Bruce) için yazdım. Bir daha "Red Star" gibi bir şey yazacağımı, kızıl yıldıza güzelleme yapacağımı sanmıyorum. Ama, o şarkıyı yazdığıma pişman değilim, mahcubiyet duymuyorum. Çünkü o söylediklerime inanıyorum. Bazı dizeler gerçekçidir, bazıları ise duygusal.

Size Jack Bruce'u sorabilir miyiz?

Lütfen! Gelmiş geçmiş en iyi, en tutkulu müzisyenlerden biridir.

Eric Clapton neyse, Jack tam tersidir. Clapton'ın gülümsemesinde "merhaba, seni tanımıyorum, senden nasıl faydalanabilirim" okunur; önemli biri değilsen, elini sıkar ve sırtını döner. Jack ise "selam dostum" diye lafa girer ve devam eder.

Jean-Luc Godard'a asistanlık yapmışsınız... Godard nasıl biri?

Asistanlık yaptım denemez. Bir projesine katıldım sadece ve adamın başının etini yemekten başka bir şey yapmadım. Bir ay evinde yaşadım ve kafasını ütüleyip durdum. Onun ilgisini, dikkatini çekmek, onayını almak istiyordum. Çocuktum daha, 21 yaşındaydım. Onun en basit, en sıradan, en gündelik kararlarını bile sorguluyordum; bunu niye böyle yaptın, şunu niye öyle yaptın diye başına ekşiyordum. Bir ay tahammül edebildi bana. Ama, yine de kovmadı. O bir ay içinde ondan çok şey öğrendim, benim tek katkım ise tek bir cümle oldu...

Rock'un ritmi basittir, rahattır, insan kendisini kaptırır, takılır gider. Algınızı, sezginizi sorgulama ihtiyacı duymazsınız. Özeleştirel olmanızı gerektirmez. Halbuki, Adorno'da öyle bir rahatlık yoktur, Adorno okurken kendinizi bırakamazsınız, tetiktesinizdir, özeleştirel olmak mecburiyetinde hissedersiniz kendinizi.

Neydi o cümle?

Bir gün, bir aşkınlık lafı açılmıştı, aşkınlık üzerine bir şey söyledi, ben de –21 yaşındaydım ya– şöyle bir tirad attım: "Sen aşkın değilsin, kimse aşkın değildir, budistler de aşkın değildir, ressamlar da aşkın değildir, kimse aşkın olamaz, aşkınlık diye bir şey yoktur, sadece bir şeyleri değiştirmek vardır..." Bir zaman sonra, bir filminde –neydi adı– şu sözlerle karşılaştım: "Kimse bağımsız değildir, budistler bağımsız değildir, soyut ressamlar bağımsız değildir..." Ve sonra onu aradım, "bana telif ücreti ödemeyecek misin?" dedim. "Hayır" dedi. Benim tek katkım buydu.

Sizi Godard'a çeken neydi?

Ona hayrandım, tapıyordum. Şaşaası vardı. Bir öyküyü meydana getirmeyi çok iyi biliyordu. Meydan okuyuşunda şaşaalı bir şey vardı. Size sirayet eden bir şaşaa. O zamanlar üniversiteydeydim. Genelde, şatafatlı şeylerden hoşlanmazken, hatta tepki duyarken, Avrupalı bir şaşaa, ama meydan okuyan bir şaşaayla karşılaşmak çok heyecan vericiydi. Onun kadar kendine güvenen bir sanatçı hiç görmedim.

Sartre'la da teşriki mesainiz olmuş...

Sartre'la bir arkadaşımın –Michel Contat'ın– vasıtasıyla tanışmıştım. Michel, Sartre'ın yakın ve sadık dostuydu. 70'lerin sonlarında, Sartre Michel'le birlikte Fransız TV'sine ekonomi üzerine bir film hazırlıyordu. Ben de, Michel Contat'tan ötürü projeye katılmıştım. Fakat Sartre ne benim İngilizcemi, ne de mizah anlayışımı anlıyordu. Dolayısıyla pek verimli bir ilişkimiz olamadı. Zaten o proje de gerçekleştirilemedi. Sonradan, o film için yapılan söyleşilerin bir kısmı "Sartre Remembers" adıyla yayınlandı... Sartre büyük insandı. Ya da şöyle: Büyük bir isimdi ve bu büyük isimle arasındaki mesafeyi korumayı bildi. Çok etkileyiciydi. O zamanlar ne kadar heyecan verici olduğunu hatırlıyorum, fabrikalardaki grevlerde oynadığı rol... Çok etkileyici, çok romantik bir şeydi. Sartre çok romantik bir imgeydi. Çok severdim. Fakat şimdi geriye dönüp baktığımda, onun yazdıklarından beni hâlâ çarpan bir şey aklıma gelmiyor. Bana hâlâ "hah" dedirten bir şeyi yok. "Diyalektik Aklın Eleştirisi"nde bile bugüne dair pek bir şey söylemiyor...

"Yöntem Araştırmaları" hâlâ güncelliğini koruyor...

Evet, yazdığı en iyi şey "Yöntem Araştırmaları" galiba. Ama, Adorno'nun "Minima Moralia"sı gibi değil. Adorno, şimdi, milyonlarca yıl sonra yeniden okuduğunuzda bile küçük dilinizi yutturuyor, kafasını değiştiriyor insanın. İyi ki lafı açıldı, gidince bir daha okuyayım "Minima Moralia"yı. Buraya gelmeden okumuş olsaydım, tarih üzerine sorduğunuz o soruya doğru dürüst cevap verebilirdim. Aslına bakarsanız, en çok Walter Benjamin temayüz ediyor o isimler arasında galiba. Benjamin'de hâlâ bugün için geçerli şeyler var. Adorno'dan daha iyimser bir kere. Fakat "Minima Moralia" çok edebi yapıt, müzikal bir yapıt.

Greil Marcus, "Adorno neyse Sex Pistols da odur" diyor, siz ne dersiniz?

(kahkahalarla gülüyor) Yok ya!.. Şahane referans! Niyeymiş? Nasıl bir alaka varmış aralarında?

"Düzeyler farklı olsa da, duygu aynı duygu" diyor...

Hayır. Yanlış. Bu durumda, sorgulamamız gereken şey algının, sezginin ne olduğu... Rock'un ritmi basittir, rahattır, insan kendisini kaptırır,

takılır gider. Kendinizi öyle bırakırsınız, algınızı, sezginizi sorgulama ihtiyacı duymazsınız. Özeleştirel olmanızı gerektirmez. Halbuki, Adorno'da öyle bir rahatlık yoktur, Adorno okurken kendinizden emin olamazsınız, kendinizi bırakamazsınız, hep tetiktesinizdir, özeleştirel olmak, kendinizi sorgulamak mecburiyetinde hissedersiniz kendinizi.

Bir yerde müziğinizi şöyle tarif etmiştiniz: "Koyu renkli, dikenli; kendisiyle çelişen bir müziktir, kırılmış cam parçacıkları gibidir..."

İlk kısmı hep söylediğim şeyler, ama o cam kırıklarını nereden çıkarmışım, anlamadım. Diken lafını hep kullanırım, çünkü gül dikeniyle birliktedir. Bu da öyle derin bir şey değildir, ama ne bileyim, dikeni hatırlatmak hoşuma gider hep. Kırık cam parçalarıyla da herhalde kaosu, bir yapının bozulmasını, parçalanmasını anlatmayı, ifade etmeyi düşünmüşüm galiba. Gerçi kolaycı bir imge bu, ama tamamen yanlış değil.

Peki, "kendisiyle çelişen"le ifade etmek istediğiniz ne?

O sözün arkasındaki fikir şu: İnsan bir cümle kurduğunda, realiteyi birebir ifade etmiyor, yaklaşık olarak ifade ediyor. Zaten dilin doğası bu, realiteye mümkün olduğunca yaklaşmak. İnsan bir cümle kurduktan birkaç saniye sonra, aynı cümlenin başka türlü kurulabileceğini görüyor; aynı cümle başka türlü kurulabilir ve aynı anlamı verir. Öte yandan aynı sözcükleri öyle bir kararsınız ki, bu sefer o cümle de bir öncekiyle tamamen zıt manada olabilir. Müzik de bir dil, dolayısıyla müzikal cümleler için de aynı şey geçerli. Benim ilgimi çeken de bu: Bir yapı kurmak ve sonra o yapıyı bozmak... Ayrıca, tıpkı konuşurken yaptığımız gibi, yanlışlar yapmak, o yanlışların ortaya çıkmasına müsaade etmek. Çünkü sonuçta, yanlışlar bazen çok ilginç olabiliyor...

Cazla aranız nasıl?

Bizim yetişme çağımızda, cazın imajı "asil başkaldırı"ydı. Caz demek iktidarın dışında olmak demekti. Afili bir şekilde iktidarın dışında olmak... Fakat sonra, 80'lerden itibaren imajı değişti cazın. Zengin işi oldu, bir tür yuppie'lik haline geldi. Halbuki eskiden meydan okuyan asaletti. Sanırım, bu imge –ve sonraki değişim– Türkiye için de geçerlidir... Benim açımdan cazla rock aynı uzaklıkta, eşit mesafede...

Spin Doctors'dan Eric Schenkman da grubunuzda. Eski kuşak rock'çular Spin Doctors'u çok beğenir. Mesela, Ian Anderson. Sizi Eric'le buluşturan ne oldu?

Spin Doctors'ın ilk iki albümleri hit oldu. İlki milyon sattı, şarkıları Eric yazmıştı. Sonra Eric ayrıldı, ikinci albüm yüzbinler seviyesinde sattı. Sonrakiler onbinlere indi. Eric'e "bir an evvel kendi albümünü çıkar" demiştim. "Daha hazır değilim" demişti. "Spin Doctors sakata gelirse, bu seni de etkiler" demiştim. Sonrası tahmin ettiğim gibi oldu. Spin Doctors az satan bir grup haline geldi, Eric en nihayet kendi albümünü yapmaya hazır olduğunda ise müzik endüstrisi, "ha, sen Spin Doctors'da değil miydin, son albümleri çok az sattı, dolayısıyla bir Spin Doctors üyesine yatırım yapamayız" dedi. Eric, asil ve enayi; Spin Doctors'ı bırakıp bize katıldı. Milyonları tepmiş oldu...

Sizce Spin Doctors'ın ilk iki albümü nasıl oldu da hit oldu? Ya da, bir albüm nasıl hit olur, niye olur?

Bu işte büyük bir muamma. Bir şarkı nasıl ve niye hit olur? Bu benim aklımın almadığı bir şey.

Bir formülü var mı?

Bir formülü yok. Bir formulü olması gerektiği söyleniyor ama... En azından benim aklımın alabildiği bir formülü yok... Sting'le kısa bir ahbaplığım oldu. Aslında severim o herifi. Tuhaf bir şekilde hâlâ da severim. Onunla çok garip bir iş ortaklığımız da oldu. Ve acaip bir kazık yedim. Öyle böyle bir kazık değil, imanım gevredi. Bu tamamen onun sorumlu olduğu bir kazık değil tabii. Neyse, Sting çok hoş, çok cazibeli ve marifetli bir herif. Ve sevdim onu. Aslında sevmemek istiyordum, hakkında çok şey duymuştum, çok manipülatif, çok tezgahçı olduğunu... Karşılaşınca bunu görüyorsunuz, Sting bir politikacı. Fakat tuhaf bir şekilde politikacılığından hoşlanıyorsunuz. Cazip bir şey var o politikacılığında... Bir gün konuşurken, "bir hit yapmak istiyorsan şöyle yazman gerekir" diye başladı anlatmaya. En bariz olanı yapacaksın demeye getiriyordu. Mesela caz tipi bir şeyse, yediliye gidiyorsun, öteki akora geçerken onu tekrarlıyorsun... Hassiktir. Demek ki bir formülü varmış. Formülün temel unsuru da tekrar. Ama ben bunu anlamıyorum. Bir duyduğum şeyi bir daha duymak istemiyorum, aptal değilim ki, aynı şeyi niye iki kere dinleyeyim? Tamam anladık işte. Tam kulağın tekrarı beklediği anda, tekrarı patlatmak, formül bu.

Bizim yetişme çağımızda, cazın imajı "asil başkaldırı"ydı. Caz demek iktidarın dışında olmak demekti. Afili bir şekilde iktidarın dışında olmak... Fakat sonra, 80'lerden itibaren imajı değişti cazın. Zengin işi oldu, bir tür yuppie'lik haline geldi. Halbuki eskiden meydan okuyan asaletti.

Ama, Sting'in epeydir hiti yok, eskisine kıyasla...

Evet, ama bir şöhret, öyle değil mi? O formül, her zaman hit yaratmıyorsa da, her zaman para kazandırıyor, buna hiç şüphe yok.

Basın bildirisinde Hindistan'a gidip tabla çalmayı öğrendiğiniz söyleniyor. Hint müziğine ilgi duymanız nasıl oldu?

Sırf onun için gitmemiştim Hindistan'a. Aslında Asya'ya başka sebeplerle gitmiştim, Kandahar'a, İsfahan'a... Afganistan'da bir Hint ailesinin yanında kaldım ve Hint olayına sardırdım, özellikle de tablaya... Ve ders almaya başladım. Fakat tabla, başlı başına bir ilim. Enstrümana elini değmeden önce bir sürü şey öğrenmek gerekiyor, makamları, ölçüleri, tablanın aritmetiğini... Tabla çalmayı öğrendim, ama bu başka bir dili öğrenmek gibiydi. Tabla çalmayı biliyorum, ama çalmıyorum, çünkü o benim dilim değil, tercüme yapıyormuşum hissine kapılıyorum. İnsan kendisini en iyi biçimde ana dilinde ifade edebilir. Sonradan öğrendiğin bir dilde kendini ifade edemezsin. İnsanın üzerine bir taklit duygusu gelir. Hint klasik müziğini taklit edebilirim, ama kendimi o dilde ifade edemem. Hindistan'da bulunduğum süre bana şunu öğretti: Bu harika bir dil, fakat başka insanların dili. O dili öğrenmek çok güzel bir şey, ama o dilde konuşmak başka bir şey. O dilde şiir yazamam mesela, insan ikinci dilde şiir yazamaz.

Şiir deyince... En çok sevdiğiniz şairin Ishmael Reed olduğunu okuduk...

Cüretkâr sözlü geleneği roman formuna sokan Ishmael Reed olmuştur. Güney Amerika'daki "sihirli gerçeklik"in Kuzey Amerika'daki karşılığı Reed'dir. 1960'larda Amerikan kültürü bir arayış içindeydi ve Reed'in şiiri, romanı pervasız, cüretkâr, küfürbaz, küstah bir şeyi temsil ediyordu... Ve birçok müzisyen ona ilgi duydu. Ishmael müthiş bir hatip ve karizmatik bir şahsiyet. Çok radikal bir şahsiyettir; sağ veya sol radikalizm anlamında bir radikallik değil onunki, cüret anlamında bir radikallik. Galiba şimdi yazdıkları eskisi kadar iyi değil, ama 60'larda yazdığı "Mumbo Jumbo" büyük olaydı.

Türkiyeli yazarlar arasında tanıdığınız, okuduğunuz biri var mı?

Orhan Pamuk'u yıllar evvel okumuştum, "Kara Kitap"ı. Şimdi tekrar okuyorum, Haliç'e bakıp bunu yapmak çok güzel. Bunu da yıllar evvel okumuştum. *(çantasından Nâzım Hikmet kitabı çıkarıyor)* Türkçesinin, müziğinin nasıl olduğunu bilmiyorum tabii. Galiba İngilizcesinde o melodi düzeyini tutturamamışlar.

Deminki anadil - ikinci dil meselesine dönersek... Müzikal anlamda sizin ana diliniz ne?

Benim ana dilim Latin, Bronx'lu olduğum için... Bronx bir Latin mahallesiydi ve ben orada, o müzikle büyüdüm. Bronx önceleri musevi-İrlanda kırması bir semtti, sonra Latinleşti. Arkadaşlarım Porto Rikolular, Kübalılardı. Okulda, mahallede Latin müziği çalıyor, Latin müziği dinliyorduk.

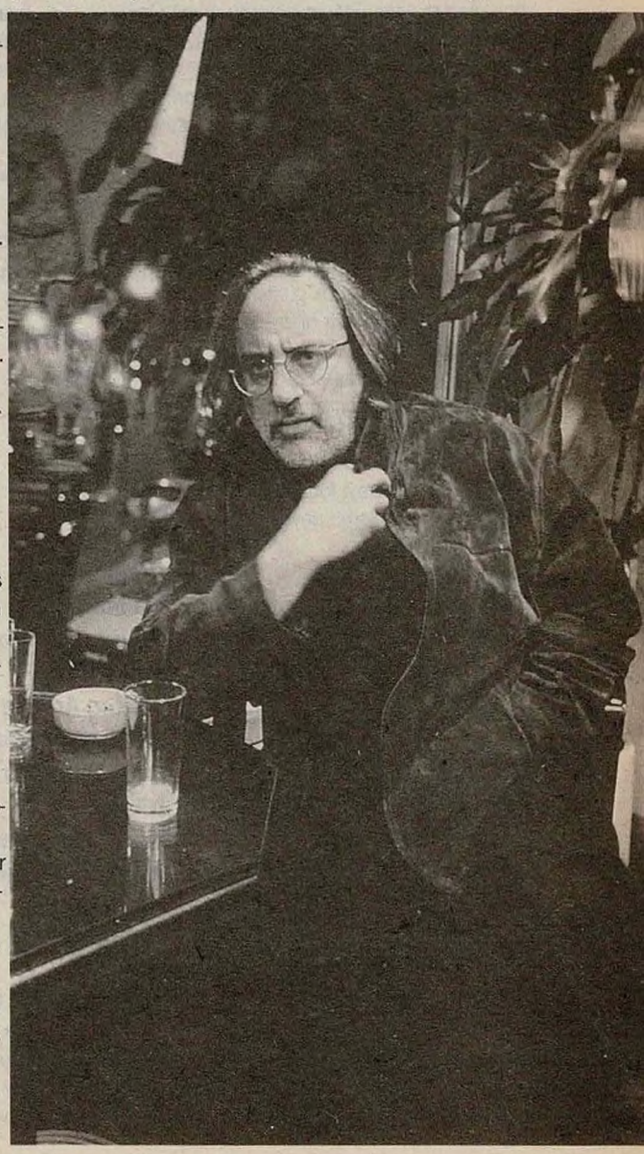

Tango üstadı Astor Piazzola'nın son üç albümünün prodüktörlüğünü yaptınız...
Astor spektaküler bir olay. Onu baba kabul ettim. Onunla çalışmak müthiş bir tecrübe. Astor'un çok tanımlı bir metodu vardır; şarkı yapısı vesaire, her şey yerli yerindedir. Kristalleşmiş bir mantığı vardır: Tango geleneğini, tango dilini kullanarak yepyeni bir şey söylemeyi başarmıştır. Geleneğin araçlarını kullanarak geleneğin dışına çıkmayı ve yeni, farklı şeyler söyleyerek geleneği sürdürmeyi becermek her yiğidin harcı değildir. Astor eski kuşaktan olduğu için –1943'te başlamış sanıyorum– kayıt stüdyosunda panik yapıyordu, çünkü kayıt tamamlanınca artık dönüşü yok, tarihe öyle geçiyorsun. Dolayısıyla, stüdyoya girince –işin teknik boyutunu da bilmediğinden– eli ayağına dolanırdı. Onunla çalışabilmek için huyunu suyunu bilmek gerekiyordu. İlk iki denemeden sonra konsantrasyonu bozuluyordu. Eğer Astor dünkü konserde olsaydı beğenmezdi, çünkü onun nefret ettiği şeyi yapıyoruz. Sahnede riske girmeye illet olur. Ona göre, riske provada girilir, kağıt üzerinde çalışırken girilir, ama sahnede asla riske girilmez. Sahneye çıkıp nasıl bitireceğini bilmediğin bir şarkıya başlayamazsın. Bense bunu yapmayı seviyorum.
Dün Galatasaray - Leeds maçına gitmişsiniz, Amerikalıların futbolla yakından ilgilenmeleri pek aşina olduğumuz bir şey değil...
Ben çocukluğumdan beri futbolu çok severim. Ve yakından takip ederim. Galatasaray'a özel bir sempatim var, çünkü kalesinde Friedel vardı.
En çok beğendiğiniz Amerikalı futbolcu kim?
Casey Keller. Harika bir oyuncu. İlk müthiş Amerikalı futbolcu. İspanya'da oynuyor, Rayovallecano'da. Fakat gel gör ki, Bush cumhuriyetçisi bir herif. Oynadığı takım ise komünizan, tabii sahipleri değil, taraftarları... Bir de Lendon Donovan var, Leverkusen'de oynuyor, 17 yaşında, mükemmel bir orta saha oyuncusu.
Dünkü maçta en çok kimleri beğendiniz?
Hagi... Adını ilk duyurduğunda 80'lerin ortasıydı. Hayranıydım, ilk gördüğümde Doğu Avrupa'nın gelmiş geçmiş en iyi on numarası demiştim. Saf 10 numara, şutu, pası, çalımı... Şimdi 34 yaşında, öyle diyorlar, bana kalırsa en az 37, ama hâlâ şahane, hâlâ müthiş pasör, oyunu nefis okuyor.
Hakan Şükür'ü nasıl buldunuz?
Hakan Şükür'ü İtalya'da seyretmiştim, o kısa İtalya macerasında. O günden beri seyretmemiştim. Dün de öyle aman aman oynamadı, ama Hagi'den sonra takımın en iyisiydi. Taffarel'i de övmek gerekir, öyle ahım şahım bir kaleci değil, ama hiç de fena değil. Bir de iki ufaklık vardı, adlarını hatırlayamıyorum, onlar çok iyiydi. Aslında bütün takım iyiydi. Fakat atmosfer müthişti, çok duymuştum ama, görmek başka oluyor, içinde olmak çok başka. Bazı stadlar öyledir, mesela Rio'da Fullfa, Boca Junior'ın, Independiente'nin, River de Plata'nın stadları böyledir. Koordinasyon müthişti. Şunu da söyleyeyim, Leeds'den nefret ederim, hep nefret etmişimdir, Machester United'dan da, Everton'dan da nefret ederim. Aa, unutuyordum, Everton'da çok iyi bir Amerikalı futbolcu var, forvet oynuyor, fakat Everton'dan nefret ediyorum yine de.
İngiliz takımlarından bu nefret niye?
Stillerini sevmiyorum. Çok boktan bir orta saha futbolları var.
Peki ya Bremner? Leeds'in eski kaptanı?
Evet, ne özelliği vardı ki onun?
Müthiş bir oyun kurucuydu. Ayrıca, Britanya futbolu kanat futboludur ki, futbolun güzelliği kanatlardadır.
Hadi canım, o "koş tazı koş" mantığı! Arjantinliler de kanat futbolunu seviyor, ama yaratıcı orta sahaları var. Klasik açık futbol değil. Leeds'in en iyi oyuncusu sol açıklarıydı. O takımın tek elle tutulur tarafı da oydu zaten. Allahtan Galatasaray'ın Britanya sitiliyle bir alakası yok, o sayede aldı maçı. İngiliz futbolu çok sıkıcı.
Gascoigne'nu nasıl buluyorsunuz?
Gascoigne kafadan kontak.
Ama çok iyi...
Evet, en ilginç İngiliz futbolcusu...
Eskilerden George Best, Nottingham Forest'in sol açığı Robinson, West Ham'in beyni Brooking'i...
Ama, bu isimler istisnalar. Bu adamlar zaten İngiliz stili olmayanlar. Huddle mesela, egzantrik bir heriftir. İngilizlerde rastlanmayan egzantrik bir stili vardır. Harika bir pasördü. Fakat berbat bir antrenör oldu. Britanya futbolu şimdi bizzare, çünkü artık Britanyalı değil. Evet, Britanya liginde Britanyalı futbolcular da var! *(gülüyor)*
Exotica'daki şarkılardan birinin adı "Bir insanın kim olduğu öfkesine bakarak anlaşılır"...
O şarkıya bayılırım. Üç dakikada çıkmıştı.
"Bir insanın kim olduğu öfkesine bakarak anlaşılır" derken ne kastediyorsunuz?
(Oturduğumuz yerin ilerisinde piyanonun başından alkışlar yükseliyor) Bu çalan Negro. Bizden sonraki kuşaktan. Küba'da bir rock topluluğunda çalıyordu. Onun kuşağı tekniğe önem vermiyor, bir şey kanıtlamaya lüzum görmüyor, oturur punk çalarım diyor.
"Buena Vista Social Club"ı nasıl buldunuz?
"Buena Vista"dan iki kişi de bizim grupta, ama buraya gelemediler. O tür müzikal şarkılarından çok hazzetmem, ama çok iyi adamlar onlar. Küba'yla New York iki ayrı ülke. Biz Küba'yı zamanda donmuş gibi tasavvur ediyoruz, hiç haber de alamıyoruz zaten. Küba müziği de sanki 1959'dan bir adım ileri gitmemiş gibi geliyor bize. Ama işte Negro gibiler de var... *(garson rakı getiriyor)* New York'ta Kulüp rakısı bulunabiliyor, Yeni Rakı'dan daha güzel o. Gerçi bana fazla içirmiyorlar, sarhoş olmamdan korkuyorlar. Aslına bakarsanız, biraz haklılık payı var. Karım ve kızım ayyaşın biri olduğumu söylüyorlar. İnsanlar ben coşkuya kapılınca, heyecanlanınca sarhoş olduğumu sanıyorlar, halbuki değilim. Ama gerçekten sarhoş olunca da kimse değişimi anlamıyor, kızım hariç...
"Bir insanın kim olduğu öfkesine bakarak anlaşılır"la ne kastediyorsunuz?
O cümlenin çözümünü size bırakıyorum... Noam Chomsky'yi biliyor musunuz? Amerika'da hiçbir televizyona çıkarılmıyor, o sanki yokmuş gibi davranılıyor. Bir kere çıktı televizyona, meşhur bir hikayedir, sansürlediler, sonra da çılgının biri olduğunu söylediler. Amerikan medyası "öldürün onu, tıkın hapishaneye" demez, onun yerine "boşverin, kafayı yemiş" der; bizim oralarda basın böyle çalışır. "O Marslı, biz dünyalı arıyoruz" derler. Noam Chomsky gibiler istediklerini söylerler, ama varolmazlar.

Noam Chomsky'yi biliyor musunuz? Amerika'da hiçbir televizyona çıkarılmıyor, yokmuş gibi davranılıyor. Bir kere çıktı televizyona, meşhur hikayedir, sansürlediler, sonra da çılgının biri olduğunu söylediler. Amerikan medyası "öldürün onu, tıkın hapishaneye" demez, "boşverin ona, kafayı yemiş" der; bizim basın böyle çalışır. Chomsky gibiler istediklerini söylerler, ama varolmazlar.

Rage Against The Machine'in en sevdiği yazar Noam Chomsky... İkisi de Seattle'daki olaylara tam destek verdi...
Bir de Disposable Heroes Of Hiphoprisy var. Chomsky okuyan tek hiphop grubu... Seattle'dan önce kartel basınında Dünya Bankası ve IMF asla sorgulanmıyordu, komünistlere, sosyalistlere salak muamelesi yapılıyordu. Haftaya da Washington'da olaylar var, bakalım neler olacak. Washington polisler için düzenlenmiş bir şehirdir, caddeler düzdür, birbirine bağlanır, müdahale kolaydır. Washington'da yolda yürürken bir tarafınızda Dünya Bankası, bir tarafınızda IMF vardır, gerçek değil gibi, berbat bir film gibi. Oradaki gösterinin daha büyük olmasını umuyoruz, ben de çoluk çocuk gidiyorum.

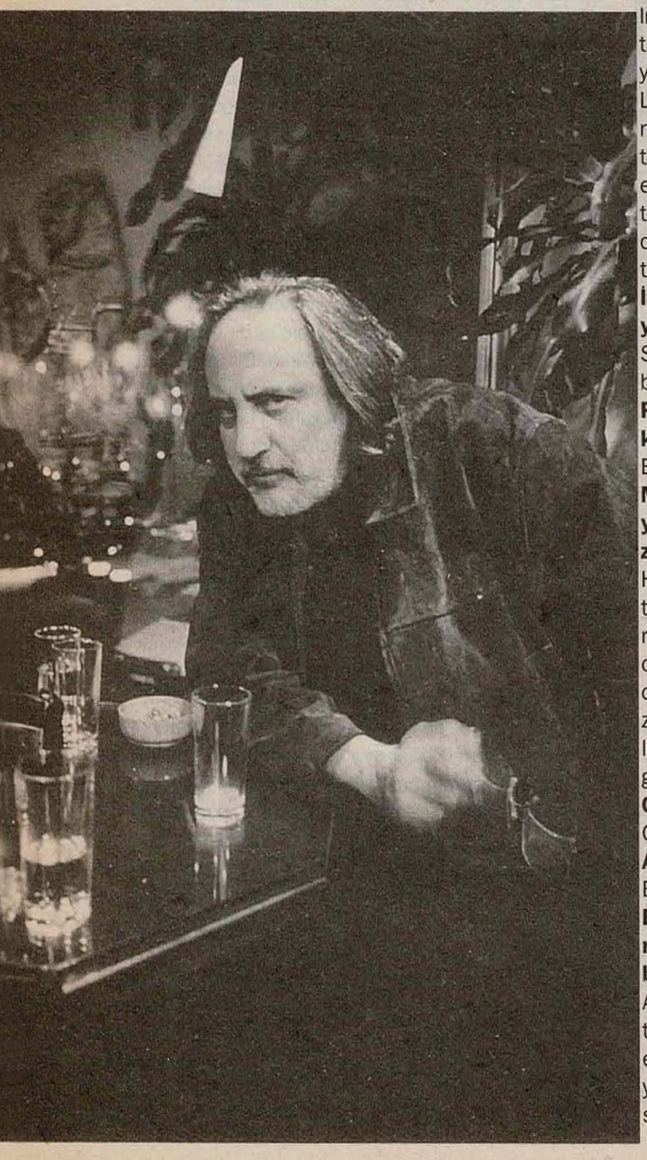

Söyleşi: **Yücel Göktürk - Merve Erol**

Şahturna

Yıllarını "bozuk düzen"le kavgaya vermiş bir halk ozanı Şahturna. Küçük yaşta kaybettiği gözleriyle göremediklerini hep kendi türkülerine döken bir ozan... Ama türkülerinde savunduklarıyla hep ceza almış, hapishelerde yatmış, işkenceler görmüş bir ozan... Babası göz isterken kendisi saz isteyen, Veysel maaş isterken kendisi sözlerini söylemek isteyen bir ozan... Almanya'da yaşayan Şahturna'yı telefonda yakaladık, çocukluğuyla başladık söyleşiye...

Babam göz istiyordu, ben saz istiyordum

Ben halk ozanı Şahturna dostlar. 1950 yılında Sivas'ın Gürün ilçesine bağlı Kaynarca köyünde doğdum. Doğduğumda ben de doğa ve insanları görebiliyordum. Üç yaşımda çiçek ve kızamık karışımı bir hastalığa yakalanarak her iki gözümü de kaybettim. Yedi yaşımda bağlamaya ilgi duydum. Ailemde bağlama çalan yoktu. Ama Alevi kökenli olduğumuzdan köyümüze bağlama çalan dedeler gelirdi. Cemlerde, muhabbetlerde saza ilgi duydum.

İlk sazınızı nasıl aldınız?

Gözlerim görmediğinden babam hep göz istiyordu, bense saz istiyordum. Sonunda bana bir saz aldı. Babam bana kitaplardan hep Pir Sultan'ın, Virani'nin, Harabi'nin şiirlerini okurdu. Bu kitaplardan çok etkilendim. Orada duyduğum şiirleri sazımla müziklendiriyordum.

Yörenizde sizin gibi saz çalan kız çocukları, kadınlar var mıydı?

Hayır, yoktu. Bizim töremizde daha çok erkekler saz çalar. Sazın sesine, sazla çalınan deyişlere hayrandım. Sesim de güzeldi. Sazla böyle ilişki kurdum. O dönemde sürekli radyo dinlerdim. Ama küçük yaştan bu yana yöresel türküler çalmak yerine hep kendi ezgilerimi üretmeye çalıştım. Kendi türkülerimle çevre köylerde tanınmıştım. Saz çalıyordum, türkü söylüyordum ve cemevlerinde cem yürütüyordum. "Ermiş" bir kız çocuğu olarak da nitelendiriliyordum. Ama şu bir gerçek: İlk etkilendiğim şey Alevilik olsa da, hiçbir zaman bunun sömürüsünü yapmadım. O dönemde insanların duygularını sömürüp "ermiş"lik rolü yapabilirdim. Ama bunu asla yapmadım.

Konserlere çıkıyor muydunuz o yıllarda?

İlk olarak o yıllarda Sivas çevresinde yapılan bir festivale katıldım. Aşık Veysel de oradaydı. Başka âşıklar da vardı. Veysel şakacı bir insandı. Gözü görmüyor, özü görüyordu. Hasretinden olsa gerek, doğayı o kadar iyi anlatıyordu ki... Bu festivalle adım daha da duyuldu. İlk plağımı yaptığımda 14 yaşımdaydım.

Nasıl yaptınız ilk plağınızı?

Babamla Ankara'ya geldik. Gözümü tedavi ettirecektik. Ama ben sazımla, sözümle o yaşta pek çok insan tarafından tanınıyordum. Nida Tüfekçi, Osman Özdenkçi, Muzaffer Sarısözen o yıllarda radyodaydılar. Ben o yıllarda cura çalıyordum. Osman Özdenkçi bana büyük bir saz aldırdı ve radyoya gittik. Radyoda ilk programım soloydu. "Turna'yla sohbetteyiz bakalım..." diye başladı program. Neriman Altındağ sunuyordu. "Ağlıyor gözlerin gör turna turna / Derununda yaran yoktur tabibin / Erinme yareni sar turna turna // Turna yarelendi akıyor kanı / Yaralı yaralı gezer cihanı / Yıkılsın feleğin çarkı devranı / Her gün işin ahu feryat zar turna turna // Şahturna'nın felek yaktı özünü / Üç yaşında aldı iki gözünü / Göremedi ay güneşin yüzünü / Dünya başına dar turna turna" türküsünü orada söyledim. Programın konusu turnalardı ve konuk Şahturna'ydı.

Bizim töremizde daha çok erkekler saz çalar... Küçük yaştan bu yana yöresel türküler yerine, hep kendi ezgilerimi üretmeye çalıştım. Çevre köylerde tanınmıştım. Saz çalıyordum, türkü söylüyordum ve cem yürütüyordum. "Ermiş" bir kız çocuğu olarak nitelendiriliyordum.

İlk plağınızda hangi türküler vardı?

Karaborsa satılan ilk plağım dört şarkılık 45'likti. "Gezer mecnunların Ali diye diye", "Muhterem sadık erenler", "Şaha aşığım" ve hayatımla ilgili yazdığım "Şahturna'nın felek yaktı özünü" türküleri vardı plakta. Daha sonra pek çok satan plak yaptım. İlk plaklarımda ve türkülerimde kaderci bir yaklaşım vardı. Felek yaktı, yıktı diye düşünüyordum. "Rahmet yağmaz güneş doğmaz aşkın olmadığı yerde" gibi şiirlerimde hem gerçek felsefemin özünü yansıtıyordum hem de aşkın, sevdanın her yönünü anlatıyordum. Ondan sonra devamı geldi. Benim etkileyici yanım şuydu: Yavaş yavaş feodal yapıyı kırmam, şehre taşınmam, şehirle köy arasındaki farkı görerek insanların sosyal sorunlarını işlemem herkesi etkilemişti. İnsanlar arasında uçurumları görerek 70'li yıllarda "köyü de yok şehri de yok / yoksul olan nerede olsa sürünür / köyü de yok şehri de yok fakirin..." ve "çiçek kızamıkla kör oldu gözüm / okulu yok yolu yok köyümün", "yıllar yılı boyun eğdin ağaya / ezildiğin yetmiyor mu vatandaş" şiirlerini yazmıştım. 12 Mart döneminde bu gibi şiirlerimde bir takım sosyal konuları işlediğim için tutuklandım.

Nasıl tutuklandınız?

Tüm yurdu kapsayan bir turneye çıkmıştık. Tunceli'deki konserimden sonra Kars'a geçtim. Kars'ta bir otelde kalırken kapım çalındı. Bir komiser tarafından Emniyet'e götürüldüm. Sıkıyönetim vardı o dönem. Orada bana "Şahturna, sen komünizm propagandası yapıyorsun" dediler. Ama ben türkülerimi söylerken insanların barış, dostluk ve kardeşlik içinde yaşamalarını istiyordum. Bunun komünizm propagandası olduğunu bilmiyordum. Tabii o zamanlar 20 yaşında bir genç kızım. Komünizmin ne olduğunu bilmiyordum. Ama duygularım benden bu şiirleri söylememi istiyordu. Radyoda ise "gamlı gönlüm neşelenip gülemez / ne diyeyim ne söyleyim dostlar oy / tabipler derdime derman bulamaz / ne diyeyim ne söyleyim dostlar oy" gibi türkülerim söyleniyordu. Herkes tarafından sevilen, popüler bir ozandım. Özümle, sözümle insanlara bir şeyler vermek istiyordum. Emniyette komisere "komünizm propagandası nedir bilmem, ama söylediğim sözler gerçek. Bunlar ülkemizde var" dedim. Orada üç-beş gün kaldım. Annem de Kars'taydı. Kars halkı da bana destek oldu. "Şahturna'yı isteriz" diye sahip çıktılar. Daha sonra beni Diyarbakır'a götürdüler. Orada komünizm propagandasından bana ceza verdiler. Gözümü de sorun ettiler. "Madem gözün görmüyor, bu eserleri nasıl yapıyorsun?" dediler. "Vur patlasın çal oynasın" sözleri yazmamı istediler hep benden. Diyarbakır'da çok işkence

yaptılar. Aynı günlerde İbrahim Kaypakkaya da cezaevindeydi. Onun işkence seslerini bizlere duyuruyorlardı. Bizden daha çok acı çektirdiklerini sesinden anlıyorduk. 12 Mart döneminde benim tutuklandığımı duyan ozan arkadaşlarımın çoğu beni unuttular tabii. Uzun bir süre yattıktan sonra serbest bırakıldım. Çıkar çıkmaz "Felsefenin Temel İlkeleri"nden dünya klasiklerine kadar pek çok kitabı okudum. Ben bir halk ozanıydım. Sadece Türkiye'deki insanlara değil, tüm dünyaya, gelecek nesile vermem gereken şeyler var benim. Bu yüzden temel bilgileri bilmeli, kitaplar okumalıydım. Daha sonra gördüm ki, Alevi deyişlerinde de başkaldırılar var. Pir Sultanlar, Şeyh Bedrettinler... Harabi, "Daha Allah ile cihan yok iken / Biz onu var ettik" demiş. Ama şimdi bizim felsefemizi güdükleştirdiler, belli kalıplara sıkıştırmaya çalışıyorlar. Bütün bunları araştırdım. Eserlerimde çocuklardan doğaya, kadınlardan sosyal konulara pek çok konuyu işleme kaygısına girdim. O güne kadar hep felek felek demiştim, ama sonunda feleği ben yakaladım: Felek bozuk düzendi. Sazımı, sözümü ona doğrulttum.

Peki neydi sistemden, bozuk düzenden istediğiniz?

Benim istediğim, insanların fikirlerinin yasaklanmamasıydı. İnsanlar ayrı da düşünse, bir arada bu düşüncelerini açık açık konuşabilsinler istiyordum. Kimse kimseye baskı uygulamasın istiyordum. Alevi, Sünni, Kürt, Türk, Ermeni kültürünü yaşasın istiyordum. İnsanca yaşayalım istiyordum yani. Yoksa benim kimseyle bir sorunum yoktu. Para kazanıyordum, radyoda türkülerim çalınıyordu. Hatta İsmail Cem döneminde radyoda kadrolu sanatçı olarak çalışmam bile istenmişti. Ben bunların hiçbirisini istemedim. Bugün bakıyorum, insanlar televizyonda kadrolu olabilmek için her şeylerini veriyorlar. Benim vermiş olduğum mücadele, bedeller benim onurumdur. Hapiste yattım, sürgünde yaşadım, ömrümün yarısından fazlası baskı altında geçti. Hâlâ öyle. Maraton gibi bir mücadele...

Bugüne kadar pek çok yerde tutuklandınız değil mi?

Yattıklarımı toplarsak beş sene eder. İzmir, Adana, Diyarbakır, Tunceli, Mersin, Aydın, Nazilli, Sivas, Fatsa cezaevlerinde yattım. Ama bunlar hiçbir zaman beni yıldırmadı. Daha çok bileylendim. Bir halk ozanı önderlik üstlenmelidir diye düşünüyorum. Sistemle barışık olamaz halk ozanı, halklarla barışık olabilir ancak. Çünkü sistem, yönetenler, her dönem halkımıza zulüm uygulamışlardır. Aydınlar, halk ozanları bunlara dur demesini bilmelidir. O bakımdan benim yapıtlarım genellikle bunları işler.

O yıllarda diğer ozanlarla aranız nasıldı?

İhsani, Nesimi, Feyzullah Çınar gibi pek çok halk ozanıyla beraber olduk, konserlere, turnelere katıldık. Şunu söylemek isterim: Geçmişte bir takım ozanlarımız bazı işler yaptılar. Halk onları ileri sanıyordu. Ama şimdi bu ozanlar bırakın çağı yakalamayı, halkın gerisine düştü. Hâlâ dünün mirasını yiyen ozanlar var. Peki onlar bugün nerede? Bir şeyleri yıkmak gerek. Ozanlık budur. Güle, bülbüle şiirler yazmak gerekir elbet, ama gülün arasındaki dikeni de yazacaksın.

Emniyette komisere "komünizm propagandası nedir bilmem, ama söylediğim sözler gerçek. Bunlar ülkemizde var" dedim. "Madem gözün görmüyor, bu eserleri nasıl yapıyorsun?" dediler. Diyarbakır'da çok işkence yaptılar. O günlerde İbrahim Kaypakkaya da cezaevindeydi. Onun işkence seslerini bizlere duyuruyorlardı.

Âşık Veysel'le aranız nasıldı?

"Hacca gitti Süleyman'ın babası / Yerde sürünüyor kirli abası / Harman savuruyor yoktur yabası / Tarlasını, ökü-zünü satar gider hacılar" şiirimi veya sistemi eleştirdiğim şiirlerimi söylediğim bir konserden sonra, Aşık Veysel bana şunları söyledi: "Bizim gözümüz görmüyor, böyle şeylerle uğraşmayalım Şahturna. Bak, ben ayda 500 lira maaşımı alıyorum. Sen de maaşını al. N'apacaksın, vur patlasın çal oynasın. Bir gün zalimin taşına gidersin, gözlerin görmüyor" dedi. Ben de, "Veysel usta, zalim zalimliğini devam ettirirse, göreni de görmeyeni de taşlar" dedim. Ben hiçbir zaman göz istemedim. Babamın göz istediği yıllarda ben saz istiyordum. Onurla, gururla, feodal bir köyde başkaldıran bir kadınım ben.

Yurtdışına ne zaman çıktınız?

70'li yıllarda cezaevindeyken, Belçika'daki Uluslararası Af Örgütü yazarlara, müzisyenlere, aydınlara çağrı yapıyor. Türkiye'den de Yaşar Kemal'i, Abidin Dino'yu ve beni çağırdılar. Tabii cezaevinde olduğumdan gidemedim. Yaşar Kemal'e "Şahturna niye gelmedi?" diyorlar. O da cezaevinde olduğumu ve yaşadığım süreci uzun uzun anlatıyor. Yurtdışında ve Türkiye'de binlerce imza toplandı benim için. Cumhurbaşkanına gönderildi tüm imzalar. O dönemde 12 yıl ceza verilmişti bana. Yine türkülerimden, şiirlerimden dolayı yargılanmıştım. Adana cezaevindeydim. Bir gün cezaevi müdürü yanıma geldi. "Şahturna, türkülerini seviyorum, biraz çalsana" dedi. "Biz halk için hapisteyiz / Zulüme boyun eğmeyiz" türkümü söyleyince, müdürün hoşuna gitmedi. Müdür hapisanedeki diğer kadınlarla işbirliğine girdi. Koğuşlardan yemekhaneye inilen merdivenlerden birisi düşse ölebilirdi. Müdür kadınlara "Şahturna'yı düşürün" demiş. Tabii hemen yayıldı bu haber hapishanede. Cumhuriyet gazetesinden Mustafa Ekmekçi'ye hemen bir yazı gönderdim. Birkaç gün içinde Ekmekçi'nin yazısı yayınlandı: "Şahturna'ya Adana Cezaevi'nde suikast düzenlemek istiyorlar" diyordu. Cezaevinin önü insan-

SALI 22.30 ÖNDER FOCAN HAMMOND TRIO
ÇARŞAMBA 22.30 NEŞET RUACAN QUARTET
CUMA 22.30 KERİM ÇAPLI TRIO
CUMARTESİ 23.00 YAVUZ ÇETİN GRUP
PAZAR 23.00 HASAN CİHAT ÖRTER

SHAFT
BLUES&JAZZ CLUB

KONSERLER
4 MAYIS PERŞEMBE İSTANBUL BLUES KUMPANYASI
12 MAYIS CUMA MOE JOE

Saat 11.00/04.00 arası açıktır

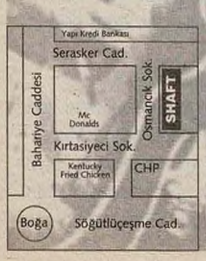

Serasker Cad. Osmancık Sok. No: 13 Kadıköy / İstanbul Tel: 0216 349 99 56 - 0216 349 48 65

larla doldu. Basın geldi. Müdür apartopar görevden alındı. Gönüllü avukatlığımı yapan ellinin üstünde avukatım vardı. Deniz Gezmiş'lerin avukatı Mükerrem Erdoğan da avukatımdı. Bu haberleri duyan CHP senatörü Uğur Alacakaptan da yurtdışı gezisini iptal etmiş, Türkiye'ye dönmüştü. Cezamın bitimine altı yıl kala yoğun baskıyla serbest bırakıldım. Yurt çapındaki konserlerime devam ettim. Ama baskı hiç eksilmiyordu. Yurtdışına çıkmam için engeller vardı. Yine uluslararası örgütlerin, aydınların, halkın desteğiyle yasağı kaldırdık. Pasaport aldım. 1978'de yurtdışına çıktım. Berlin'e geldim.

Yurtdışında bu kadar uzun süre yaşamayı düşünüyor muydunuz?

Göz tedavimi de yaptırmak istiyordum. Bir süre bir klinikte yattım. Sağ gözüm birkaç kez ameliyat oldu, ama başarısız oldu. Bu sırada 12 Eylül geldi. Türkiye'ye dönme imkanım kalmamıştı. Artık Avrupa'da yaşayacaktım. Türkiye'den gelirken bir kitap hazırlığım vardı. Ama şiirlerimin çoğu toprak altında kaldı. Orada bıraktığım bütün şiirlerim imha edildi. 12 Eylül döneminde bana dönmem için çağrı yapıldı. Köln radyosunda yurttaşlıktan atıldığımı öğrendim. Rapor gönderdim, ama kabul edilmedi. Ben de dönmedim. Yurtdışındaki yıllarımda pek çok eserim albümlerde okundu.

Kimler okudu mesela? İsminiz albümlerde geçiyor muydu?

Benim "doktor değme, bozuluyor gözlerimde yarelerim" türkümü Mahzuni Şerif "doktor değme bozuluyor yaralarım yaralarım" diye çevirdi. Şahturna nasıl olsa yurtdışında diyerek, Ahmet Kaya, Ferhat Tunç gibi pek çok sanatçı benim eserlerimin gözlerini, kulaklarını kopararak sözde şarkılar yazdılar. İsmimi hiçbirisi kullanmadı. Bunların dışında TRT arşivlerinde yüzlerce türküm kaldı. Hatta TRT INT'te Turan Engin'i izliyordum. Benim bir türkümü söyledikten sonra "Maraşlı Şahturna'ya yaşıyorsa selam ederim, öldüyse rahmet dilerim" deyince çok üzüldüm. Düşünebiliyor musunuz, bu ülke için uğraşan bir halk ozanıyım. Kendi çıkarını hiçbir zaman düşünmeyen bir halk ozanıyım, ama türkümü söyleyen bir sanatçı benim yaşayıp yaşamadığımı bilmiyor. Oysa bu ülkenin yaşadığı her şeyi burada aynen yaşıyorum ben. Acı çektim, toprağıma hasret kaldım.

Oradaki günleriniz nasıl geçiyordu?

İlk gittiğim günlerde büyük bir konsere çıktım. İnanılmazdı. Gündüz ve gece dopdoluydu. Ondan sonra konserlere aralıksız devam ettim. Avrupa ülkelerini gezdim. Hemen hepsinde konserlere katıldım. O dönemde evimiz okul gibi olmuştu. Yılmaz Güney'den Abidin Dino'ya pek çok sanatçı, müzisyen, âşık, ressam geliyordu, sohbetler yapıyorduk. Bir kültür yuvası kurmuştuk. Hem de aşevi gibi çalışıyorduk. Misafirimiz hiç eksilmiyordu. Bugün insanlarımız için bedenini ortaya koymuş sanatçıların, aydınların hepsi evimize en azından uğramıştır. Onlarla dostluğum, yoldaşlığım olduğu için gurur duyuyorum. Ben buraya geldiğimde aileme çok baskı yapmışlardı. Şiirlerimi imha etmişlerdi. Ama ben yasal yollarla çıkmıştım yurtdışına. Resmi kanallarla gelmiştim. Benim nereye geldiğimi, nerede kaldığımı da biliyorlardı. Çünkü ben kaçmadım. Yerimi yurdumu bildikleri halde çevremdeki insanlara çok baskı yaptılar.

Eşinizle nasıl tanışıp evlendiniz?

Eşim Ozan Şiar'la Ankara'da 70'li yıllarda tanışıyorduk. Yozgat'a bir konsere gidecektik, o da bizimle geldi. Bir süre görüştükten sonra ben yurtdışına çıktım. O dönemlerde şiir yazan, sanata düşkün bir insandı Şiar. Edebiyat mezunuydu, gazetecilik yapıyordu. Tanıştığımız günlerde benden hoşlanmıştı. Neyse, bir süre sonra o da Almanya'ya gelmişti. Bir gün tren istasyonunda karşılaştık. Onu sesinden hemen tanıdım. Görüşmeye devam ettik. 1987 yılında evlendik. İki kızımız var, Şafak ile Şirin. Eşimin bana çok yardımı, desteği var. Her yerde beraberiz. Burada pek çok televizyon programına katıldık beraber.

Sistemi eleştirdiğim şiirlerimi söylediğim bir konserden sonra Aşık Veysel bana dedi ki: "Bizim gözümüz görmüyor, böyle şeylerle uğraşmayalım. Bak, ben ayda 500 lira maaşımı alıyorum. Sen de maaşını al. N'apacaksın, vur patlasın çal oynasın. Bir gün zalimin taşına gidersin, gözlerin görmüyor" dedi. Ben de, "Veysel usta" dedim, "zalim zalimliğini devam ettirirse, göreni de, görmeyeni de taşlar".

Almanya'da da bozuk düzenle savaşmaya devam ettiniz mi?

Elbette. Mesela benim Almanya'da çocuklarımın vizesi var. Ama vizesi olmayan başka ülkelerin çocukları için üç yıl önce Alman cumhurbaşkanının konutunun önünde çadır açıp açlık grevine başladım. Mide kanaması geçirdim, hastanede yattım. Sadece kendi ülkemin değil, şu anda yaşadığım ülkenin haksızlıklarına karşı da savaşırım. Almanya'daki yabancı düşmanlığını yapıtlarımda da işledim. "Auslander'dir (yabancı) adımız / Artık kalmadı tadımız" türküsü bunu anlatıyordu. Burada da zulme karşıydım ama burada değişik olan şuydu: Alman cumhurbaşkanı beni tutuklamak yerine bana bir mesaj gönderdi. Mesajda "sizi kutlarım, çünkü bizi uyardınız. Haksızlıklarımızı bizim yüzümüze söylediniz" yazılıydı.

Türkiye'ye o yıllardan sonra ilk kez ne zaman geldiniz?

1991 yılıydı. Bir yaşındaki küçük kızımız Şafak'ı da yanımıza almıştık. Ama gitmeden önce burada bir basın açıklaması yapmış, pek çok yere haber salmıştık. Baskıların çok olacağını bile bile uçağa atladık ve geldik. İnsanlar haber almışlardı geleceğimizi ve havaalanına toplanmışlardı. Tabii hemen gözaltına aldılar. 1. Şube'ye götürüldük. Eşimin gözlerini bağladılar. Birisi gelip "sen türkücü Şahturna'sın" dedi yaşlı bir ses tonuyla. O sesi hemen tanıdım. Yıllar önce bana Diyarbakır Cezaevi'nde işkence yapanlardan biriydi. Ona kendisini tanıdığımı söyledim. İrkildiğini hissettim. Bu arada emzirmem için kızımı yanıma getiriyorlardı. Emzirdikten sonra geri alıyorlardı. Orada gözaltında tutulmamın sebebi, daha önce yatmış olduğum davaları buzdolabına koyup tekrar dondurmaktı. Eskiden kalan 15 ilde tutuklama kararımın olduğunu söylediler. Eşime de baskı yaptılar. Neden benimle evlendiğini, başka kadın bulmadığını sordular. Alman vatandaşı olduğum için ve insanların emniyete yaptığı baskıdan dolayı serbest bırakıldım. Orada da bir mücadele verdik. Her zaman şunu söylemek isterim ki, yanımda hep beni sevenler oldu. Mücadelemde onların desteğini çok gördüm. Ankara'da yine bir suikast girişimi oldu eşimle bana. Yolda giderken sıkıştırıldık. Ama yanımızda halktan insanlar vardı, bir şey yapamadılar.

Daha sonra Türkiye'ye rahat girip çıkabildiniz mi?

Biraz daha rahat oldu tabii. Ama nerede olursak olalım, benim gibi insanlara karşı hep baskı var. Ben sadece halk ozanı olarak değil, tüm dünyada savaşlara karşı olan, doğayı seven, açlığa karşı olan bir insanım. İnsan hakları, demokrasi insan olarak beni ilgilendiriyor. Hayatımı bunlar üstüne kurdum ben. Bütün bunları halkın içinde yaptım. Tepeye çıkıp "gel halk!" diye elimi sallamadım. Bugün halk ozanı diye geçinen ve konser başına binlerce mark alan insanlar var. Altı üstü, halka gidip bir-iki türkü söyleyecekler. Elbette herkesin ihtiyacı vardır. Ama bir düşünceyi, bir fikri sömürü aracı haline getirmemek gerekir. Bu bir kültürdür. İnsanın iliğini, damarını sökmenin kültürle alakası yoktur. İnsanın görevi nedir? İnsanın görevi "yaymaktır". Size bir olay anlatayım: Çorum'da bir cemevinde bir kadın çocuğunu bana uzatıp "Şahturna, şu çocuğun ağzına tükür de sesin gibi olsun" dedi. Çocuğu okşadım, ama tükürmedim. Gel oldu, git oldu, bir gün Danimarka'ya gittim. Orada konser sonunda bir eve gittik. Baktım kucağıma yine bir çocuk getirdiler. "Şahturna, senin okşadığın çocuk elektrik mühendisi oldu, bunu okşa, bu da olsun" dedi kadın. İnsanların inançlarına bakar mısınız? Ben bu inançları sömürmedim işte. Şimdi sahte analar, dedeler, babalar türedi. Sahte ozanlar bile var. Ama benim hiçbir zaman bunlarla ilgim olmadı.

Son olarak, "Şahturna" adı nereden geliyor?

Benim önceki adım Meryem'di. Ebemin seferberlikteki kocası ölmüştü, "sende şanssızlık olmasın" dedi, adımı Münire'ye çevirdi. 1964 yılıydı. Hacı Bektaş'ın ilk açılışını yapıyorduk. Aşık Veysel, Davut Sulari, Aşık Daimi oradadaydı. Beni seven bir dede verdi bu adı. O gün bugün Şahturna'yım.

30→

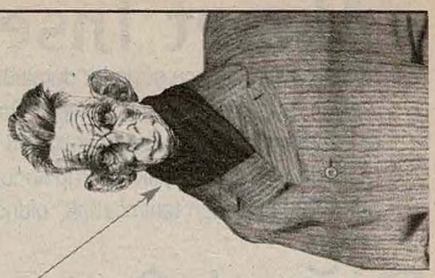

ROLL KİTAPLIĞI

Edgar Morin Aşk Şiir Bilgelik (Om)
E.M. Cioran Çürümenin Kitabı (Metis)
Georg Lukacs Tarih ve Sınıf Bilinci (Belge)
Herbert Marcuse Karşıdevrim ve İsyan (Ayrıntı)
Hıfzı Topuz Parisli Yıllar (Bilgi)
Jean-Paul Sartre Yöntem Araştırmaları (Alan)
Jean-Philippe Toussaint Fotoğraf Makinesi (Ayrıntı)
John Zerzan Gelecekteki İlkel (Kaos)
Julian Barnes Flaubert'in Papağanı (Can)
Karl Marx 1844 El Yazmaları (Sol)
Milan Kundera Yavaşlık (Can)
Nâzım Hikmet Son Şiirler (Adam)
Noam Chomsky Kader Üçgeni (İletişim)
Ömer Sami Coşar Troçki İstanbul'da (Arba)
Roland Barthes Camera Lucida (Altıkırkbeş)
Samuel Beckett Malone Ölüyor (Telos)
Serge Halimi Düzenin Yeni Bekçileri (Evrensel)
Theodor Adorno Minima Moralia (Metis)
Walter Benjamin Son Bakışta Aşk (Metis)
Wilhelm Reich Dinle Küçük Adam (Öteki)

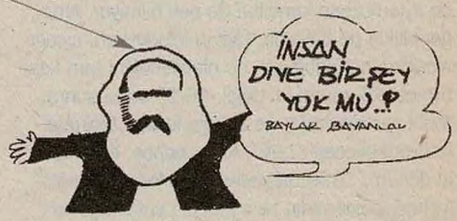

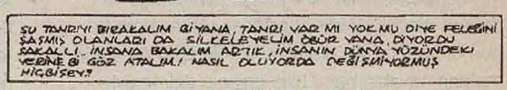

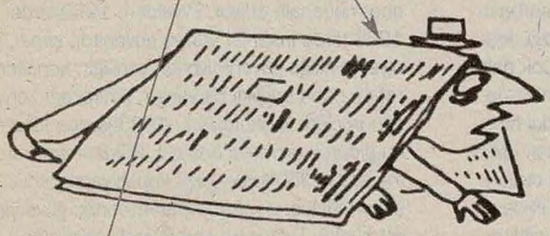

Anla ya da anlama,
gazeteler ne yazarsa inanıyorsun!

Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz,
ben yurt hainiyim, ben vatan hainiyim.
Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,
vatan, soğukta it gibi titremek ve sıtmadan kıvranmaksa yazın,
fabrikalarınızda al kanımızı içmekse vatan,
vatan tırnaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa,
ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerika üsleri, Amerikan bombası, Amerikan donanması topuysa,
vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığınızdan,
ben vatan hainiyim.
Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla:
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.
28. 7. 1962

O akşam Nâzım ile Vera'yı nereye götüreceğimizi Avni (Arbaş) ile uzun uzun tartıştık. Nâzım, Türk yemeklerinin özlemi içindeydi. Paris'te daha o yıllarda daha tek bir Türk lokantası yoktu. Ermeni ağırlıklı Cadet'de Diamantèrs lokantasını, Quartier Latin'deki Sophie'yi ve Rum lokantası Acropole'ü düşündük. Ama buralara vatandaşlarımız sık sık giderlerdi, rahat konuşamayacaktık. Avni'nin aklına Pantheon yakınlarında Coq d'Or adlı eski bir Rus lokantası geldi. Oraya çarlık döneminden arda kalan eski Rus soyluları ve sanatçılar giderdi. Hatta bir gece orada Brigitte Bardot ve Serge Gainsbourg ile karşılaşmıştım. Brigitte Bardot şef garsondan şiş kebap istemişti, garson da "bizde şiş kebap yok, şaşlık kebap var" demişti. Brigitte Bardot bu iki kebap arasındaki ayrımı anlayamadığı için de şef garson bir türlü siparişi alamamıştı: Coq d'Or'da bir Ermeni aşçı olduğu için bizim yemekleri bulabiliyorduk. Biz güya Türk yemekleri ısmarlayarak Nâzım'a sürpriz yapacaktık. Nâzım, Vera, Avni, Henriette ve Nezihe hep birlikte Coq d'Or'a gittik. Nâzım garsonların Rusça konuştuklarını duyunca,

"Yahu çocuklar" dedi; "bula bula Rus lokantasını mı buldunuz. Ben bıkmışım zaten Rus yemeklerinden!.."

"Yok öyle değil" dedik, "burada bizim yemekleri yiyeceğiz."

Nâzım'la Vera aralarında Rusça konuşuyorlardı. İkisi de çok zevkli giyinmişlerdi. Garsonlar aralarında bir şeyler konuştular, sonra maître d'hotel'e gidip haber verdiler. Az sonra restoranın patronu büyük bir nezaketle gelip Nâzım'la Vera'yı selamladı ve Rusça "restoranımıza hoş geldiniz, şeref verdiniz ekselans" dedi. "Bu akşam sizlere ne yapabilirim, emredin! Orkestramız da şimdi gelecek. Size özlemini çektiğiniz Rus havalarını dinleteceğiz."

Belli, Nâzım'ı Çarlık döneminden kalma bir Rus soylusu sanmışlardı. Biz kırılıyorduk gülmekten. Nâzım hiç bozuntuya vermeden ağır ağır teşekkür ediyordu.

Patron gider gitmez,

"E... çocuklar" dedi, "bana bunu da mı yapacaktınız? Bir Rus asilzadesi olmadığım kalmıştı."

Hıfzı Topuz, *Parisli Yıllar*

Ahmet İnsel

Kitabın adını görünce şöyle bir duraladık. Açmaya elimiz varmadı bir süre. Mantra misali adını tekrarlamak ve meditasyona "yatmak" yeterli geldi: Solu Yeniden Tanımlamak... Solu tanımlamak. Yeniden tanımlamak. Yeniden solu tanımlamak. Solu yeniden tanımlamak... Önce, antrenman kabilinden "eski" metinleri karıştırdık biraz. Ve sonra başladık İnsel'in kitabına. Evet ve hayırlar, acaba ve belkiler geldi peşisıra. İyisi mi dedik, karşılıklı oturup konuşalım. İki seans yaptık, aşağıdaki metin çıktı ortaya. Ama en az iki seans daha yapmamız gerekiyor. Konu "solu yeniden tanımlamak" olunca, başka türlüsü mümkün değil zaten. Yani, görünen o ki, birkaç sayılık bir maraton başlıyor...

Diğerkâm diyebileceğimiz bir tavır

Önce Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü'ne, ardından da Washington'da IMF ve Dünya Bankası'na karşı 600 küsur örgüt bir araya geldi, geniş çaplı protesto eylemleri oldu. Bu olaylar yeni bir dönemin başlangıcı mı?

Ahmet İnsel: Bir şey başladı. Ne olduğunu bence eylemcilerin kendileri de pek bilmiyor. Ama, genellikle de böyledir; tarihin içindeyken, sıcağı sıcağına ne olduğunu, ne olabileceğini tam kestirmek pek mümkün değil. 10-15 sene sonra, tarihi yazdığımızda, ne olduğunu açık biçimde izah edebileceğiz belki. Ama, bence, önümüzdeki dönem, 1990 başlarındaki geleceğe yönelik iyimser beklentinin tam tersinin yaşandığı bir dönem olacak. Berlin duvarının çökmesi ve bunun ardından bilgi değişiminin, iletişim mekanizmalarının hızlanması, bilgi çağının gelmesiyle dünyaya bir demokrasi dalgasının yayılacağı beklentisi ortalığı sarmıştı. Ve bu beklentinin arkasından, gerçekler kendini göstermeye başladı. Bilgilenme serbestisinin ciddi bir bilgi tekeli yaratma kabiliyeti olduğu, bilenler - bilmeyenler arasındaki ayrımın eskisinden çok daha güçlü bir sınıf ayrımına, ama sosyolojik anlamda bir sınıf ayrımına yol açtığı görüldü. Ayrıca, yeni iktisadi düzenin, daha çok sermaye tarafına, işletme, patron tarafına güç olanakları veren bir düzen haline geldiği ortaya çıktı. Çevre kirliliğine, genetik değişime uğramış mamullerin piyasaya çıkmasına, fakirlikle mücadele programlarındaki sahtekarlığa karşı bir tepki oluştu. Bir tarafta çok ciddi bir zenginlik yoğunlaşması yaşanırken, diğer tarafta, göreli bir fakirlik yoğunlaşması yaşanmasına karşı bir etik-ahlaki tepki gelişmeye başladı. Bütün bunlar zannediyorum üst üste geldi. Ortaya çıkan şu: Sadece ve sadece malların dolaşımının serbestleşmesi ve malların dolaşımıyla beraber sermayenin dolaşımının serbestleşmesi olarak algılanan bir ticari serbestleşme, klasik liberalizmin ifade ettiği özgürleşmeyi ve zenginleşmeyi getirmeyecek. Çok daha ciddi bir sermaye yoğunlaşması, zenginleşme yoğunlaşması getirecek. Buna karşı ciddi bir tepki var. Toplumların içinde, unutmamak lazım, ister dini nedenlerle olsun, ister başka nedenlerle, insani sorumluluk olarak kendini ifade eden bir etik duruş, diğerkâm diyebileceğimiz bir etik tavır da var. Zaten bence de sol, esas olarak bu etik duruş üzerinde kendini ifade eder.

Yeni iktisadi düzenin, daha çok sermaye tarafına, işletme, patron tarafına güç olanakları veren bir düzen haline geldiği ortaya çıktı. Buna karşı insani sorumluluk olarak kendini ifade eden bir etik duruş, diğerkâm diyebileceğimiz bir etik tavır da var. Zaten bence sol, esas olarak bu etik duruş üzerinde kendini ifade eder.

Fotoğraflar: Şahan Nuhoğlu

Ama, neo-liberalizmden ağzı yanan, doğrudan zarar gören insanların tepkisi de söz konusu...

Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü'ne, Washington'da IMF ve Dünya Bankası'na karşı verilen mücadelede harekete geçen grupların yüzde 80'i, 90'ı kalkınmış ülkelerden; sivil toplum örgütleri ya da siyasi örgütler, sendikalar. Kalkınmış ülkelerde de artık bu büyüme biçiminin, bu sermaye biçiminin uzun dönemde sürdürülebilir olamayacağı bilinci artık yerleşmeye başlıyor. Denetimsiz piyasa mekanizması insanların doğrudan günlük hayatlarına, yaşamlarına, sağlıklarına müdahale ediyor. Evvelden, 1950'lerde, 1960'larda insanlar yeniye güvenirdi, şimdi, yeniye, yeniliğe güvenmiyorlar, yeniliğin kendilerine refah, daha sağlıklı bir yaşam getireceği konusunda ciddi kuşkuları var. 1980'lerden itibaren bu giderek artmaya başladı. Nükleer santral mesela, 1950'lerde gözü kapalı yapılıyordu, şimdi nükleer santral yaptıramıyorlar, güvenilmiyor çünkü. Bence bu çok önemli: Yeni olana karşı, yeni olanın arkasında tamiri mümkün olmayan zararlar olabileceği konusunda kuşku, kaygı çok gelişti, çok yaygınlaştı. Bir taraftan bilimin AIDS'e, kansere çare bulacağına dair bir inanç da var. Fakat, özellikle bilimin amacının, dürtüsünün kâr olmaya başladığı andan itibaren insanlık için tehlike olacağı kaygısı, nükleer santraller, genetik müdahaleler gibi, bazı somut olaylardan da hareket ederek gelişmeye başladı. Burada tabii, modernizme olan güvenin kaybolmasının da etkisi var. Post-modern anlamında söylemiyorum ama, modernizme, aydınlanmaya olan mutlak güven de yıpranmaya başladı iki asrın sonunda. Oradan da büyük tahakküm unsurları çıkabileceği görüldü. Globalleşme, sadece sermayenin globalleşmesi değil, sanayi üretiminin bütün sonuçlarının da küreselleşmesini getiriyor, küresel çevre kirliliği gibi. Örneğin, –eğer gerçekten varsa öyle bir şey– ozon tabakasının insani faaliyetten dolayı incelmesinin, dünyadaki insanların tümünün yaşamlarını doğrudan etkileyen sonuçları söz konusu... Seattle'a Fransa'dan giden Joseph Bowe adında bir çiftçi var, Seattle olaylarının Fransız liderlerinden, simge adamlarından biri, Asteriks gibi oldu orada. Onun yazdığı son kitabın adı çok anlamlı, "Dünya Bir Meta Değildir". Liberal ekonomideki meta ilişkisine, her şeyi, her ilişkiyi parayla alınıp satılır hale döndürmeye bir tepki bu. Seattle ve Washington'daki olayları bu anlamda, insanın insani tarafını korumaya yönelik bir tepki olarak değerlendirebiliriz.

"İnsanın insani tarafını koruma"yla ne kastettiğinizi ve liberal ekonominin her şeyi meta ilişkisine çevirmesini biraz açabilir misiniz?

Pazar ekonomisinde şöyle bir açmaz var: Pazar ekonomisi kendini yeniden üretmek dinamiğine

sahip değil. Her şeyin, bütün insan ilişkilerinin metalaştığını düşünelim, ideal pazar ekonomisinin mantığı bu değil mi: Her şeyin, bütün toplumsal ilişkilerin metalaşması. Bütün toplumsal ilişkilerin metalaşması, anne ve babamın çocuklarını büyütme ilişkisinin de metalaşması demektir. O zaman, anne de diyecek ki: "Ben bu kadar emek harcıyorum, bu emeğimin karşılığının ücret olarak verilmesi lazım. Benim ömrüm kısıtlı, 60-70 sene yaşayacağım, bu zaman zarfında ben en fazla faydayı elde etmek istiyorum. En fazla faydayı elde etmenin karşılığında da bir bedel var, ben varlığımı, keyif alacağım zamanımı çocuklara hasretmek yerine kendime hasretmek istiyorum. Çocuklara hasredeceksem, bana bir bedel verin." İşte tam, piyasa ekonomisinin mantığında bir iktisadi ilişki. Peki ne yapacaksınız? Bir bedel verdiğiniz zaman, bu iktisat yapısının kaldıramayacağı yükseklikte bir ücret vermeniz lazım. Bedel vermediğiniz zaman, bunu meta türü bir bakışla değerlendirmemeniz lazım. Bu tür bir meta yaklaşımının egemen olduğu toplumlarda insanların çocuk yapma sayısı düşüyor. Bu ülkelerde, pazar ekonomisinin kendisini yeniden üretecek işgücünü yaratma imkanı daralıyor. 2040 yılında 30 ila 40 milyon işçi açığı olacak Avrupa toplumlarının. Bir toplumun kendini yeniden üretebilmesi için, kadın başına 2.1 çocuk lazım. İstatistik olarak böyle. 2.1 çocuğun altına düşülürse ve bu uzun bir trende oturursa, toplumun kendini yenileme süreci tıkanmış oluyor. Pazar ekonomisi için çok ciddi bir açmaz bu. Emeğin kendisini ailecek üretmesini değer kavramı içine almamaya çalışıyor piyasa ekonomisi. Çocuğun var mı, yok mu diye bakılmıyor, tek çocuklu adam da, üç çocuklu da aynı ücreti alıyor. Ücretli için rasyonel olan çocuksuz olmak. Çocuksuz olduğunuz zaman daha fazla geliriniz var. Bunu düzeltmek için getirilen çocuk yardımı, verginin farklı bölüşülmesi gibi mekanizmalar, pazar ekonomisi tarafından getirilmiyor, toplumsal dayanışma mekanizmaları içinde sübap olarak üretilmeye çalışılıyor. Dolayısıyla, pazar ekonomisi, "ideal" durumunda kendini yeniden üretme dinamiğine sahip değil. Bütün toplumsal ilişkileri metalaştırmaya çalışması pazar ekonomisinin açmazı. Washington'da ve Dünya Ticaret Örgütü'nün kasım toplantısındaki tepkinin kaynağında yatan şey de bu: Pazar ekonomisi mekanizmalarının klasik mal üretiminden kültür ve diğer toplumsal alanlara yaygınlaştırılmasına karşı büyük bir tepki. Hizmetler sektörü, mal –maddi anlamda mal– sektöründen çok daha hassas bir alan. Çünkü hizmetler sektöründe giderek insanilik vasfına yönelik faaliyetlere de giriyorsunuz; eğitim, sağlık, kültürel üretim gibi insanların kendi varlıklarıyla, kimlikleriyle ilgili üretimlere giriyorsunuz. Bir insanın Levi's pantolon veya kumaş pantolon giymesi öyle pek fazla bir kimlik sorunu değildir, ama bir ülkede bütün sinemalarda –Türkiye'de böyle– sırf Amerikan filmlerinin gösterilmesi, bayağı ciddi bir kimlik yeniden tanımlanmasını getiriyor. Bu, Levi's pantolondan, McDonald's'dan çok daha ciddi. Aynı şey, kitap için, müzik için, televizyon yayını için de geçerli. Bunların ticari anlamda mutlak serbestisi gündeme geliyordu Seattle konferansında ve buna karşı çok büyük bir tepki gelişti.

Peki, bu tepki ne tür siyasal - toplumsal sonuçlara yol açabilir?

90'lar bence dönüşüm açısından çok önemli, bütün gelişmiş ülkelerde, –üçüncü dünya ülkelerini başka bir tarafa bırakalım, çünkü orada başka bir dinamik var– bir sol tınının, daha doğrusu, ortak yararın ve kamu düzenlemesinin gereklerinin üstünlüğünün yeniden kabul edilmesi anlamında bir sol tınının vurgulandığını görüyoruz.

Bireysel çıkarların toplamı, biliyorsunuz, kamu çıkarı veya toplumsal çıkarı vermez; bireysel çıkarların toplamı, bireysel çıkarlarda kalır genellikle. Dolayısıyla, toplu yararın alanı olan eğitim, sağlık, altyapı gibi alanlarda gerilemeler başlayınca, insanların, en azından bir kısmının, kamu yararı merkezli bir düşünceye yönelmeleri söz konusu... Bu süreçte, bir başka önemli faktör de insan hakları kavramı. 70'lerin sonuna kadar, sol pek fazla insan hakları temasını işlemezdi. Daha çok, "siyasi devrim, insan hakları sorununu çözecek" temasını işlerdi. Sovyetler Birliği merkezli ülkelerde insan haklarının kalıcı biçimde ihlali konusundaki bilinçlenmeyle beraber, 70'lerden sonra, insan hakları teması solun gündeminde çok daha fazla yer almaya başladı. Sol, insan hakları temasıyla bayağı ciddi sıkıntılar da yaşadı. İnsan hakları, bir cephesiyle bakarsanız, siyasal değil, çünkü herkes insan haklarına dahil. Dolayısıyla, solun alıştığı sınıfsal analizi insan haklarına dayatmak mümkün değil. Herkes için geçerli olduğu için zaten insan hakları kavramı var. Fakat insan hakları kavramı giderek sadece klasik negatif anlamda değil, eğitim hakları, özgürleşme hakları gibi pozitif anlamda da hakların olabileceği ve bunların da insan haklarına dahil edilebileceği şekilde daha kapsamlı bir kavrama dönüşmeye başlayınca, solun önündeki ideolojik engel yıkıldı. Ve sol, Sovyet merkezli dünyanın sırtına yüklediği kamburdan kurtuldu. Gerçek bir kamburdu o, çünkü orası solun idealinin tam tersini, fakat sol adına ifade ediyordu. Dolayısıyla, sol her zaman ideolojik alanda savunmada kalmak zorundaydı. Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle, sol büyük bir şaşkınlık yaşadı, fakat bence büyük bir özgürleşme sürecine girdi. Bundan sonra, kendisinin ve sadece kendisinin söylediği ve yaptığından hesap verir duruma geldi. Amerika'da örneğin, 1990'larda solun yeniden yükselmesinde en önemli faktörlerden biri Sovyetler Birliği'nin çökmesi oldu.

İtalyan Komünist Partisi'nin lideri Occhetto'nun düşündürücü bir saptaması vardı, İKP isim değiştirdiği sırada: "Biz komünist sıfatını onurla taşıdık ama, başkaları öylesine kirletti ki, artık biz de taşıyamıyoruz" dedikten sonra, gelecek hakkında iyimser olduğunu, çünkü Sovyetler'in çökmesiyle Amerikan solunun serbestleşeceğini ve dünya soluna çok önemli bir dinamizm getireceğini söylemişti...

Hakikaten, Amerika'da solun güçlenmesi kısmi olarak doğru, Seattle'da gerçekten de uzun yıllardan sonra ilk defa, Amerikan solunu gördük. 1929 krizinden sonra, 1930'larda, Amerika'da sol, düzen taraftarlarını korkutan büyük bir patlama yaşadı. O patlamanın aynısı olmamakla beraber, o türden bir tepki Amerika'da gelişiyor. Ve bence Amerika'da hakikaten güçlü, tutarlı, Amerikan siyasi hareketini etkileyebilecek bir sol hareket olduğu zaman dünya dengeleri, dünya solunun dengeleri çok daha farklı olacaktır. Moskova merkezli bir sol dünyadan Amerika merkezli bir sol dünyaya geçeceğiz ve daha iyi olacak anlamında söylemiyorum bunu. Dünyanın en güçlü ülkesinde solun dikkate alınır halde olmaması çok büyük bir kamburdu dünya solu açısından.

Seattle'daki, Washington'daki grupların yüzde sekseni, doksanı kalkınmış ülkelerden; sivil toplum örgütleri, sendikalar. Bu büyüme biçiminin, bu sermaye biçiminin sürdürülebilir olamayacağı bilinci artık yerleşmeye başlıyor.

Şu anda Amerika'da kendini gösteren nasıl bir sol?

Gözlemleyebildiğim kadarıyla, iki-üç şey var oluşan: Biri, Amerikan üniversitelerinde son on yıldan beri, çok ciddi bir şekilde Marx'a dönüş var. Bu, evvelden mümkün değildi. Sosyal bilimlerde, siyaset bölümlerinde, uluslararası ilişkilerde, Marx anlamlı, önemli bir düşünür olarak algılanıyor. Marx'ın ve marksist yazarların dikkate alınmasıyla beraber, toplumun çatışmalarla, farklı sınıflarla beraber varolan bir olgu olduğu daha fazla kabul görüyor. Amerika'daki o klasik "melting pot" fikrinin, insanların "aynı pota" içinde eritildiği, "herkes eşit ve birdir" fikrinin cidden kırıldığını, yıkıldığını görüyoruz. İkinci olgu, Amerika'da sol, yerellik ve çok-kültürlülük fikri üzerinden hareket ediyor. Amerikan solu, pozitif ayrımcılığı destekleyerek, çok-kültürlülüğü, çok-kimliklilik olarak da tanımlayarak vurguluyor. Üçüncüsü ise bir dayanışma kültürünün oluşmaya başlaması.

Zannediyorum Dünya Bankası bunu 90'ların başlarında hissetmeye başladı ve ona göre politikasını değiştirdi. Amerikan merkezli dünyaya bakış açısı, dünyanın önemli bir kesiminin hem kültürel anlamda, hem iktisadi anlamda fakirleşmesini getiriyor. Buna karşı, Dünya Bankası, 1990'lardan itibaren fakirlikle mücadele programlarına ağırlık vermeye başladı. Bunu uygun biçimde mi yapıyorlar tartışılır, ama en azından, artık pazar ekonomisinin veya kalkınmanın kendiliğinden fakirliği ortadan kaldıracağı ideolojisinin geçerli olmadığını kabul ediyorlar. Bu çok önemli, çünkü klasik neo-liberal tezin ana noktasıdır bu: Sosyal politikalara gerek yoktur, tek yapılacak şey kalkınma hızını yükseltmektir, kalkınma hızı yükselirse, her şey herkes için daha iyi olur, kimisi için çok daha iyi olur, kimisi için daha az iyi olur, ama herkes için daha iyi olur. Halbuki, bir kesim için çok daha iyi olurken, diğer bir kesim için daha kötü olmaya başladığı ve zenginleşen kesim için de bunun bedelinin çok yüksek olduğu ortaya çıktı. Devlet kamu alanında eğitim veremediği için, varlıklı kesimler kazandıkları parayı özel eğitim okullarına veyahut fakirlerden kendilerini korumaya harcamak zorunda kaldılar ve dayanışma fikrinin ortadan kalkmasının toplumsal dayanışmanın getirdiği refah etkisini yok ettiğini fark ederek bir dönüşüm yaşadılar. Seattle'daki patlamayı organize edenlerin yüzde 80'i, Amerikan soluyla beraber, Amerikan solunun mobilize ettiği ve küreselleşmeden rahatsız olan kesimler. Bunlar arasında, mesela çiftçiler gibi, Amerikan solu içinde yer almayan kesimler olmaya başladı. Ayrıca, anti-komünizmin etkisini kaybetmesiyle, Amerikan sendikaları sendika olmaya başladı. Amerikan sendikalarının Seattle'daki organizasyon gücü inanılmazdı, taşıyıcı, vurucu güçler de onlardı.

Amerikan solunun küreselleşmeye bakışı na-

sıl?

Seattle'da ve Washington'da çoğunluk tarafından oluşturulmaya çalışılan hareket küreselleşmeyi geri dönüşü olmayan bir olgu olarak görüyor. Sorun, bu geri dönüşü olmayan olguyu, dışında kalarak değil, içine girerek nasıl bloke ederiz veya başka yöne çekeriz. Zaten Seattle'daki organizasyonun gücü de oradan geliyordu. Dünya Ticaret Örgütü'nün kapatılmasından ziyade, üçüncü dünya ülkelerine, sivil toplum kuruluşlarına ağırlıklı olarak yer verilmesi talebi egemendi. Yani daha fazla müdahaleci bir Dünya Ticaret Örgütü talep ediliyordu aslında. "Sermayenin serbest dolaşımını sınırlandıran müdahaleler de yapsın" arzusu, talebi vardı. Örneğin, Fransa'da Seattle'a karşı oluşan hareketin asıl taşıyıcı örgütü, Pierre Bourdieu'lerin de içinde olduğu ATAC adlı bir örgüt. Bu ATAC örgütünün çıkışındaki slogan Tobin vergisi dedikleri vergidir. Tobin vergisi, 1970'lerde Nobel iktisat ödülü kazanmış olan liberal iktisatçı Tobin'in önerisi. Tobin vergisi, dünyada sermaye hareketlerinin serbest dolaşımında spekülatif hareketleri engellemek için, her sermaye hareketinden, yani bir paradan bir paraya döviz hareketinden 0,1 oranında vergi alınması ve bu paranın fakirlikle mücadele programlarında kullanılmasına dayanıyor. ATAC hareketi de bu talebi gündeme getirerek ortaya çıktı, giderek de küreselleşmeye karşı Avrupa bazında ciddi bir network oluşturdular.

Kitabınızda vurguladığınız "yurttaşlık geliri" kavramı bununla bağlantılı mı?

Yurttaşlık geliri fikri, aslında, iki türlü yorumlanabilir. Birincisi çok ultra-liberal bir yorum. Bu, negatif vergi dedikleri olgu: "Bütün sosyal güvenlik sistemini kaldıralım; onun yerine, bir gelir seviyesinin altında olanlara sübvansiyon verelim, bir gelir seviyesinin üstünde olanlardan vergi alalım." Çok kaba hatlarıyla böyle, ne işsizlik sigortası, ne aile yardımı, ne emeklilik sigortası, sadece negatif vergi. Bu, sosyal devletin köküne dinamit koyacak bir şey aslında, çünkü herkes aynı ihtiyaçlara sahip değil. Örneğin, bir emeklininkiyle, bir öğrencinin veya 20 yaşındaki birinin ihtiyaçları farklı olacaktır. İkinci yorum ise, bunu, sadece iktisadi bir sosyal politika aracı olmaktan çıkartıp iktisadın siyasallaşması aracı haline getirmek. O da şu: Toplumda üretkenliğin üç kaynağı vardır. Birincisi ben üretkenimdir, çalışırım ve o yüzden daha fazla üretirim, ama sadece ben değilimdir orada üreten, bir de toplumun bana sağladığı üretkenlik imkanı vardır. Örneğin, iyi eğitilmişimdir, elektrik kesilmiyordur çalıştığım yerde, yolda az zaman harcıyorumdur... Başkaları da benimle beraber üretime etkili biçimde katıldıkları için ben üretkenimdir. Dolayısıyla, bir topluluk etkisi söz konusu. Bir de geçmiş kuşaklar etkisi vardır. Ben bugün burada bir üretim yapıyorsam, geçmiş kuşakların yatırımlarının, emeğinin de etkisi var. Sıfırdan başlatmıyorum her şeyi. Dolayısıyla, üç faktör var. Geliri sadece, bugünkü sistemde olduğu gibi, insanların bireysel verimliliğine göre, yani "çok çalışan, çok üreten, çok kazanır" temeline göre kurduğunuz zaman, aslında iktisadi yapının bir cephesine ve bence de çoğunluğu oluşturmayan cephesine vurgu yapmış olursunuz. Halbuki verimlilik de giderek daha az bireyleşiyor. Daha fazla globalleştiği için de insanların iktisadi yaşamdan bir ortaklık payı alması gerekir. Yurttaşlık hakkı, yurttaşlık geliri dediğimiz şey de bu. Herkes Türkiye toplumunda üretimden pay alma hakkına sahiptir, geri alınmaz bir hakka sahiptir.

Bütün gelişmiş ülkelerde, bir sol tınının vurgulandığını görüyoruz. Anti-komünizmin etkisini kaybetmesiyle, Amerikan sendikaları da sendika olmaya başladı. Seattle'da taşıyıcı, vurucu güçler Amerikan sendikalarıydı.

Bunun iki sonucu olur: Birincisi, kimse kimseye ne siyasi ne iktisadi anlamda boyun eğmek zorundadır. Bir asgari gelir hakkı vardır, yaşama hakkıdır bu. İkincisi, bu bir siyasi karar olduğu için, iktisadi yaşamın giderek daha fazla siyasi, toplumsal kararlara tabi olmasının yolunu açar. Karl Polanyi'nin söylediği anlamda, iktisadın toplumsalın içine oturmasıdır. Halbuki kapitalist düzende en büyük sıkıntılardan biri, iktisadın toplumsaldan bağımsızlaşmaya başlamasıdır. İktisat toplumsal hedeflerden bağımsızlaştığı zaman, insani olmayan bir devinim içine girer ve daha fazla kâr için her şeyi yapmak mümkün olabilir. Yurttaşlık geliri, iktisadın toplum içindeki hükmedici konumundan çıkması ve insanların özgürleşmesindeki bir adım bence. Mademki refah toplumu diyoruz, o zaman herkesin indirgenemez bir yaşam hakkı vardır. Yurttaşlık gelirinin yanında, tabii konut hakkı ve eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçların asgarisinin sağlanması gerekir.

"Bireysel çıkarların toplamı, kamu çıkarı veya toplumsal çıkarı vermez; bireysel çıkarların toplamı, bireysel çıkarlarda kalır" demiştiniz. Ama tersi geçerli. Zaten, ancak bireysel yararlara dönüştüğünde bir yararın kamusallığından söz edilebilir. Aslında solun amacı bireyin özgürleşmesi, donanım kazanması değil mi?

Tabii, çok doğru. Solun hedefi kamu yararından hareket ederek bireyin yararını yükseltmek... Sonuç olarak, hem popülist sol, devletçi sol, hem de liberalizm bir açmaza soktu solu. Ya devlet tarafını tutacaksınız ya da birey tarafını tutacaksınız. Yani ya bireyin özgürlük alanı olarak pazar ekonomisini savunacaksınız ya da toplumun özgürlük alanı olarak devleti savunacaksınız. Özgürlükçü sol için esas olan, bireyin önündeki insani zenginleşme unsurlarının genişlemesi, güçlenmesi. Kağıt üzerinde bir özgürlükten ziyade, insanların özgürlük imkanlarından yararlanabilmeleri için özgürlük talep ediyoruz. Eğer diyorsak ki, toplumun içinde insanlar sadece bireysel teşviklerle, bireysel yöntemlerle özgürleşemezler, diğerleri toplumun içinde fakirleşirken, daha zor duruma düşerken, yoksunlaşırken ve yoksullaşırken insanın elinde tuttuğu maddi zenginleşme kendi özgürleşmesinin aracı olamaz, çünkü o da bir yerde yoksunlaşacaktır. Bu durumda, sol için yöntem, bireyi liberallerden daha fazla savunmaktır. Ama bireyi mutlaklaştırarak savunmak değil, somut bireylerin özgürlük haklarını savunmak ve liberallerden çok daha fazla savunmak. Somut bireylerin özgürlük haklarının toplumsal dayanışmadan, toplumsal süzgeçten geçtiği zaman gerçekleşebileceğini vurgulayarak savunmak. Sol için birey mutlak değildir, sol için birey toplumsallığı içinde varolan somut insanlardır. O anlamda, sol bir Robinson Crusoe modelini hiçbir zaman benimsemez. İktisat modelleri hep Robinson Crusoe modelleridir. Özgürlükçü sol için esas olan, kişilerin –birey yerine, kişi demeye çalışıyorum, çünkü "kişi" kimlikleri içinde bireyler anlamına geldiğinden, bana sola daha uygun geliyor– bir dış örgütten, kurumdan, devlet merciinden himmet alır konumunda olmamasını sağlamak. Bizim sürekli sıkıştırıldığımız nokta bu oldu; bir tarafta, pazar ekonomisi içinde bireylerin –herkesin elde edemediği– özgür zenginleşme olanakları, diğer tarafta, devlete veya siyasi iktidara tabi olarak elde edilmiş sosyal haklar. Halbuki, özgürlükçü solun önüne koyması gereken hedef bir bölüşüm mekanizması değil sadece. İnsanların bu eşitsizlik toplumunda farklı donanımlarda olduklarını dikkate alarak, altta kalan, donanımsız olanların donanımlarını arttırabilecek olanakların önünü açabilmek. Kimse sadece annesi ve babası zengin olduğu için iyi okula gidip dolayısıyla, iyi donanımlı olup, dolayısıyla, iyi donanımlı çocuklar yapma hakkına sahip olmamalı... Burada çok Bourdieu'cü bir analizim var, donanımlı insanların donanımlı insanları yeniden üretmesine dayalı... Bence esas eşitsizlik bu:

Bugün bir insanın gelirinin 100 milyar, öbürünün 50 milyon lira olması bir eşitsizlik, tamam ama, esas eşitsizlik, bu 50 milyon geliri olan insanın çocuğu da büyük ihtimalle, 50 milyon gelirli bir konumda olacak, 100 milyar gelirli insanın çocuğu da büyük ihtimalle yine aynı gelir düzeyinde bir konumda olacak. Esas eşitsizlik, solun isyan etmesi gereken eşitsizlik bu. Asıl bizim kırmamız gereken, eşitsizliğin kendini yeniden üretme mekanizmaları. Bugün herkes aynı ücreti alacak diye bir söylem, bir kere gerçekçi değil, ikincisi doğru değil. Farklı donanımlar içinde herkesin aynı verimliliğe gelmesi söz konusu olamaz. Donanımı da açmak lazım, donanım sadece, eğitim, sağlık vb. değil. Donanım daha psikolojik bir şey belki, bir insanın kendini bir şeyi yapmaya muktedir addetmesi, baştan kendine onu yapmak konusunda izin vermesidir. Siz ne kadar bedava eğitim verseniz, bedava sağlık hizmeti verseniz, kültür hizmetleri de verseniz, eğer bir toplumun bir kesimi kendini onu hak eder durumda görmüyor, kendini ondan dışlıyorsa, bu sosyal politikanın sonuç alması mümkün değil.

Kitabınızda, özgürlükçü solu tanımlayan üç temel ilkeden söz ediyorsunuz: Kurulu düzene başkaldırı, öz belirleme ve eşdeğerlilik...

Birincisi zannediyorum açık: Düzene karşı bir duruş, varolan düzenin doğal bir düzen olmadığı, dolayısıyla düzenin insanlar tarafından üretildiği, insanlar tarafından üretildiği için de insanlar tarafından da değiştirilebileceği inancı. Dolayısıyla, dini olmayan bir inanç. İkinci ilke, öz belirleme ise birincisini tamamlayan bir şey. Dini veya metafizik söylemlerdeki vurgu, toplumun belirleyeninin toplum dışında bir merci, tanrı olduğudur. Veyahut çok mekanik bir marksist analizde toplumun belirleyeni üretim ilişkileri veyahut üretim güçlerinin gelişme seviyesidir; pozitivist yaklaşımda da doğa kanunlarıdır. Bütün bunlara biz bir şey yapamayız. Oysa, toplumsal düzen insanların tahayyül dünyalarından, bilgilerinden, konjonktürden etkilenen ve insanların yarı bilinçle yarı bilinçsiz bir şekilde kendi aldıkları kararlarla, yaptıkları eylemlerle oluşturdukları bir şeydir. Toplumsal düzen insanların eylemlerinden veya eylemsizliklerinden türer; burada eylemi praxis anlamında kullanıyorum. Somut insanlar, somut tarihi koşullar içinde yapar tarihi. Öz belirleme bilinci, tarihi biz yapıyoruz bilincinin ifade edilmesidir, yani bizim tarihsel gidişata bilinçli bir şekilde sahip çıkmamızdır. Öz belirleme bilinci bence solun sağdan, dini ideolojiden, muhafazakâr ideolojiden farkını getiren bilinçtir. Üçüncü olarak da, eşdeğerlilik kavramı var. Sol eşitlikçi olarak tanımlanır, fakat bence sol eşitlikçi olmamalıdır. Çünkü her şeyin bir olana, benzer olana indirgenmesiyle eşitlik denklemi kurulabilir. İnsanlara eşitlik getirdiğiniz zaman onların bir özelliği üzerinden eşitlik sağlayabilirsiniz. Örneğin, insanlar eşittir, herkes bir oy veriyor diyebilirsiniz. Orada seçmen statüsünden eşittir. Veya insanlar eşittir, herkes aynı parayı alıyor diyebilirsiniz. Orada para, gelir eşittir.. Veyahut insanlar eşittir, herkes –Çin örneğinde olduğu gibi– aynı elbiseyi giyiyor dersiniz. Orada insanlar gene eşit değildir aslında, elbiseleri üzerinden eşitlenmişlerdir. Başka türlü eşitlenemezler. Ve bu tabii çok fakirleştirici, çok daraltıcı bir eşitlik kavramı ve tahakküme çok açık. Dolayısıyla, eşitlik, ortak paydayı belirleme yetkisini elinde tutanın kararına tabi bir eşitlik mekanizması. Halbuki, eğer biz insani zenginleşmeden bahsediyorsak, insanların bir noktada birleşmeleri, aynılaşmaları üzerinden değil, farklı zenginlikleri içinde denk olmalarını ön plana çıkartmalıyız. Aynı ücreti vererek bunu sağlayamazsınız, bu çok saçma. Onların toplum nezdinde eşdeğerde olmalarını sağlayacak mekanizmalar getirmek lazım. Toplumsal ideoloji anlamında, eşdeğerliliğin önemli olduğuna inanıyorum, çünkü özgürlükçü sol bakıştan baktığımızda, insanların bir vasıflarının, bir kimliklerinin hakim olması değil, farklı kimlikleri aynı zamanda içlerinde taşıyabilmeleri ve bunun birinin diğerine indirgenmemesi önemlidir.

Kitabınızda vurguladığınız kavramlardan biri de bu "çoğulluk"... Bu kavramı biraz açabilir misiniz?

Herkes gibi olmama hakkıdır çoğulluk, çoğulculuktan ziyade, çoğulluk. Çoğulluk ilkesi, benim birden fazla kimliği içinde barındırdığımın kabul edilmesi ilkesidir. Ben sadece, siyasi anlamda yurttaş, veya iktisadi anlamda tüketici ya da üretici veyahut sosyal anlamda anne-baba olmak gibi sadece bu bölünmüş kimliklerin değil, bütün bu kimliklerimle, bütün bu kimliklerimin çoğulluğuyla toplumda bir yer almak istiyorum.

Sol, Sovyet merkezli dünyanın sırtına yüklediği kamburdan kurtuldu. Çünkü orası solun idealinin tam tersini, fakat sol adına ifade ediyordu. Sovyetler'in çökmesiyle, sol büyük bir özgürleşme sürecine girdi.

Sol, insanların toplumsal yönleriyle ilgilenir, ama insanları sadece toplumsala indirgememelidir. Soldan baktığımız zaman önemli olan, insanların toplumsal ilişkileri içinde eşdeğer addedilmeleridir. Eşdeğerlilikte, karşılıklılık ilişkisi çok önemli... Karşılıklılık derken bir şey anlatmak istiyorum. Geçenlerde, ÖDP'nin Kağıthane ilçesinde kitapla ilgili bir söyleşiye çağırdılar, işçiler vardı, üç saat bayağı zorlayıcı sorularla karşılaştım, beni de düşünmeye sevkeden sorulardı. Bunlardan biri farklılıklar üzerine, rekabet üzerineydi. "Sosyalizm modeline rekabeti nasıl sokacağız? Rekabeti sokmadan mümkün değil" dedi işçilerden birkaçı. "Rekabeti sokacağız ama, bu, piyasa mekanizmasındaki gibi rekabet mi olacak?" Bunu cevaplandırmaya çalışırken geliştirdiğim argüman üzerine düşünüyorum son günlerde. Biz farklılıkları niye vurguluyoruz? Bir kişinin bir başkasını anlamlı bulabilmesi için, bir karşılıklılık ilişkisi olabilmesi için, ondan biraz farklı olması lazım. Herkes aynı olduğu, aynılaştığı zaman, başka insanlara duyulan ilginin nedeni ortadan kalkar. Paradoksal bir şekilde, Sovyetler Birliği, görünüşteki eşitliğin en yüksek olduğu –parti üyelerini kastetmiyorum– toplumdu, bir cephesiyle bir eşitlik toplumuydu. Ücret farkı göreli olarak azdı, kadınlarla erkekler aynı işleri yapıyordu, konut sorunu yok, sosyal güvenlik herkesi kapsayacak şekilde düzenlenmişti... Ve o Sovyetler Birliği, duvar yıkılmadan önce, bireyciliğin en had safhada olduğu toplumdu, çünkü herkesin aynı olduğu eşitlik noktasına gelindiğinde, toplumsallığın anlamı kayboluyor, herkes kendi alanına çekiliyor. Sovyetler Birliği'nde ortak alanlar çok azdı. "Devlet engelliydu" denebilir; devlet de engelliyordu. Fakat diğer taraftan, örneğin, devlet sanatçısı olgusu... Devlet sanatçısı bir norm üzerinden sanat yapıyor; bir sanatçının bir başka sanatçıdan öğreneceği pek bir şey olmuyor, çünkü standart bir kalıp var. Herkes o kalıp üzerinden üretiyor. Bir de "aynı"ların rekabeti çok vahşi bir rekabettir, diğerini yok etmeye yöneliktir. Farklı olduğumuz zaman, ben sizin önünüze geçebilirim ama, siz de kendi kulvarınızda devam etme imkanına sahipsinizdir.

Demin özgürlükçü solun üç temel ilkesini anlatırken, "eylemi praxis anlamında kullanıyorum" dediniz. Sol düşüncenin anahtar kavramlarından biri olan praxis'i nasıl tanımlıyorsunuz?

Praxis, insanların toplumsal eylemlerinin bütünü. Yani insanların toplumu kurar ve yeniden kurarken –çünkü toplum sürekli kuruluş ve yeniden kuruluş süreci– bu süreçteki eylemlerinin bütünü. Bu bütün, toplumun tarihiyle, teknolojiyle değişen ve insanların o toplum içindeki yerlerini anlamlandıran ilişkiler bütünü. Sol düşüncenin Marx'tan beri praxis'e vurgu yapmasının esas nedeni, toplumun bir eylemler alanı olduğunu vurgulamak için. Çünkü ondan önceki yaklaşımlarda toplum, bir eylem alanı değil, varolan, önceden çizilmiş, veya toplumun dışında bir kesimin, bir merciin tespit ettiği, doğru ve yanlışlar anahtarı çerçevesinde toplumun pasif bir şekilde onu gerçeğe çevirme alanıydı. Bir yaratıcılık alanı olarak düşünülmezdi toplumsal alan. Yaratıcılık Allaha mahsustur! Praxis'te o yaratıcılık alanı, insana atfedilmiştir... Praxis kavramı, solun, toplumun insanlar dışında bir varedici gücü, dinamiği, enerjisi olmadığını vurgulamak için kullanılan bir kavram. Öte yandan, insanlar eylemlerini körlemesine yapmazlar, ilişkilerine anlam vererek yaparlar. İnsanları hayvan dünyasından ayıran en önemli fark bu. İnsan, eylemini bir şekilde tahayyülünde tasarlar, o tasarımdan hareket ederek eylemini oluşturur. Dolayısıyla, yaptığı eylemin bir anlamı vardır, bu anlam da tahayyül dünyasından türeyen bir anlamdır. Dolayısıyla bu anlam doğrudur, yanlıştır, yanlış bilinçtir, doğru bilinçtir denemez.

Marx'ın ünlü arı örneği geliyor akla... Arının güdüsel olarak yaptığını insanın tasarlayarak yapması...

Şu anda aynı şeyi düşünüyordum, arıda praxis yok, eylem var. O örneği Marx, bilinç için verir. İnsanlar bilinçlerinde tasarlayarak eylem yaparlar, hayvanlar doğal içgüdüyle. İnsanlık, önce bilinçte bir tasarımdır, önce kafalarında varoluşlarını, eylemlerini tasarlarlar ve ondan sonra yaparlar. İnsani yaratıcılık kavramını ifade ederken kullandığı örnektir Marx'ın.

90'ların ortasından bu yana, siyaset sahnesinde "sivil toplum örgütleri" başrolde, en azından söylem düzeyinde. Sendikalarsa pek rağbette değil, ya "sivil toplum örgütlerinden biri" muamelesi görüyorlar ya da yok sayılıyorlar. En muhafazakâr politikacılar bile her fırsatta sivil toplum örgütlerinden dem vuruyorlar, ama en demokrat geçinenler bile sendika lafını ağızlarına almamaya özen gösteriyor... Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Doğru mu yanlış mı, bilmiyorum, sendikalar da, literatürde sivil toplum örgütleri içinde kabul ediliyor. Çünkü sendikalar da sonuçta, dernektirler. İşçilerin, emekçilerin, daha doğru tabirle ücretlilerin kendi haklarını korumak için oluşturdukları dayanışma örgütleridir sendikalar. Kelimenin kökeni olarak bakıldığında, çok yanlış bir tanımlama değil sendikaların da sivil toplum örgütü olarak tanımlanmaları. Belki, önümüzdeki dönem-

de sendikaların üstleneceği işlevleri işaret ediyor. Sendikalar, ücretlilerin üretim yerinde geçirdikleri zamanın örgütlenmesi üzerinden varolan kuruluşlar. Üç tane iş zamanı azaltma yöntemi var: haftalık, yıllık veya ömür boyu. Bu üçünü aynı zamanda yapabilirsiniz, ayrı ayrı da olabilir. Her durumda, emekçilerin, ücretlilerin üretim yerinde geçirdikleri zaman azalıyor demektir. İş zamanı, 19. yüzyılda çok büyük bir dilimdi, yılda 3000-3500 saat çalışılıyordu. Şimdi çoğu yerde yıllık çalışma süresi 1700, 1800, bazı ülkelerde 1500 saate düştü. Haftada 50-55 saat çalışılırken, bu süre 40 saate, bazı yerlerde 35 saate indi. Yıllık izinler bazı ülkelerde beş-altı haftaya çıktı. Dolayısıyla sendikalar, ücretlilerin işyerindeki sorunları üzerinden bir dayanışma şebekesi kurmaya kendilerini hasrederlerse, zaman içinde o ücretlilerin dünyasında çok ikincil bir yere sahip olacaklar. Çünkü, o insanların esas zamanı işyeri dışında geçen bir zaman olacak. Dolayısıyla, sendikalar belki önümüzdeki dönemde, diğer sivil toplum kuruluşları gibi, ücretlilerin işyeri dışındaki toplumsallıklarının da taşıyıcısı olacaklar. Örneğin, onların mahallelerindeki kültür faaliyetlerinin bir kısmını da üstlenecekler... Şimdiden Batı Avrupa sendikaları emekli ücretlilerin sağlık hizmetlerini kısmıyor, gönüllü sağlık sigortaları, turizm kuruluşları oluşturmaya çalışıyorlar. Sendikalar, eğer fabrikanın, işyerinin içine hapsolmaktan kurtulurlarsa, sadece orada varolmayı kendilerine misyon olarak kabul etmezlerse, giderek sivil toplum kuruluşları gibi çalışacaklar. Bence de o sayede sendikalar önümüzdeki dönemde ücretlilerin asli dayanışma kurulu olma vasfını koruyacaklar. Evvelden sendikalar ücretlilerin asli dayanışma kuruluydu, çünkü dayanışma esas olarak işyerinde gerçekleşiyordu, arkadaşlıklar işyerinde oluşturuluyordu. Toplumsallık işyeri içinde kuruluyordu, ama insanlar da hayatlarının büyük bölümünü işyerinde geçiriyordu. İş zamanının kısalmasıyla birlikte işyeri toplumsallıkları da dağılmaya başladı. Ve işçi sınıfının klasik dayanışmasındaki büyük kırılma noktalarından biridir bu. Dolayısıyla, sendikaların sadece ve sadece işyerinde olmaktan çıkmaları lazım.

Gerek demokrasi tanımı yapılırken, gerekse toplumsal muhalefet odaklarından söz edilirken, sivil toplum örgütlerinin vurgulanıp sendikaların es geçilmesinin ardında, sendikaların kendi zaafiyetlerinin dışında bir takım siyasal, toplumsal sebepler var mı sizce?

Devlet denetim ve yönetiminde olmayan ve ticari amaçlı olmayan bir işletme illa sivil toplum kuruluşu değildir. İnsanların dayanışma için olsun, bir ideal için olsun, bir hobi için olsun, ortak bir beraberlik, ortak bir şey yapmak için oluşturdukları kurumlardır sivil toplum kuruluşları. Bu sivil toplum kuruluşları içinde ırkçı kuruluşlar da olabilir, örneğin Ku Klux Klan çetesi de bir sivil toplum kuruluşudur. Bu anlamda, sivil toplum kuruluşu olmak, kendiliğinden bir üstünlük getirmiyor. Dolayısıyla, toplumun apolitizasyonu cephesinden bakanların, toplumu apolitize etmek için sivil toplum kuruluşlarına bir üstünlük atfetmeleri mümkün. "İdeolojiler bitti, insanlar arasında sınıf çatışmaları kalmadı, fakiri de zengini de depremzedelere yardım cemiyetinde beraber oluyorlar. Bakın ne güzel, toplumsal birlik ve beraberliği oluşturduk sivil toplum kuruluşları aracılığıyla." Böyle bir yorum mümkün. Hakikaten o apolitizasyon sürecinin taşıyıcı ideolojisidir, ideoloji her zaman vardır toplumda, toplum varoluşuna, eylemine bir anlam veriyorsa, bu bir ideolojidir. Bir de, ikinci tür bir sivil toplum kuruluşu kavramı geçerli, o da siyasi iradenin merkezileşmesi ve toplumun üstünde, toplumun ulaşamadığı bir yere çekilmesine karşı, bürokrasiye, teknokrasiye, bu tür merkezileşmeye, bilgiyi, siyasi karar alma mekanizmalarının tekeline alan yapılara karşı toplumun kendi öz örgütlenmelerini oluşturması. Şimdi toplumun öz örgütlerini oluşturması kavramına girdiğimizde, diyeceksiniz ki, sonuçta devlet de toplumun öz örgütlenmesi. Ama o kendi için varolan bir örgütlenme haline geldiği için –örneğin Türkiye'de bu çok açık– sivil toplum kavramı, toplumdan yabancılaşmadan, uzaklaşmadan o öz örgütlenme faaliyetlerini sürdürme çabası. O anlamda demokrasiye açık. Ama demokrasinin içinde herkesin demokrat olması gerekmiyor.

Sivil toplum hareketleri aslında bir arayışın ifadesi. Bu arayıştan daha özgürlükçü, daha eşitlikçi bir toplumsal varoluş, örgütlenme, kurumlaşma biçimi de çıkabilir, bu kuruluşlar çok daha vahşi bir kapitalizmin taşıyıcısı da olabilir.

Büyük siyasi, toplumsal merkezi kurumlar çeşitli nedenlerle iktisadi etkinliklerini kaybettikleri için, siyasi olarak giderek kendileri için kurum olmaya başladıkları için, 1970'lerin sonundan itibaren, o büyük neo-liberal dalganın da etkisiyle elbette, meşruiyetlerini ve etkinliklerini kısmen yitirdiler. Bunun ardından oluşan o sivil toplum hareketleri aslında bir arayışın ifadesi. Bu arayıştan daha özgürlükçü, daha eşitlikçi, dayanışmacı bir toplumsal varoluş, örgütlenme/kurumlaşma biçimi de çıkabilir. Çok daha vahşi bir kapitalizmin taşıyıcısı da olabilir. Sivil toplum kavramı o anlamda bir imkana işaret ediyor. Geçmişteki sendikaların da bu iki cephesi vardı. Foucault'nun tespitlerinden, o tür bir hafif anarşist bakıştan bakarsak, sendikalar neydi? Sendikalar, işçileri iş disiplinine sokmak için bulunmuş araçlardı. Çünkü herkes tek başına mücadele verdiği zaman elbette sermaye karşısında zayıftı, ama aynı zamanda, sermaye tarafından düzenin içine çekilen sendikalar, işçilerin disipline edilmelerini, daha verimli olmalarını sağlayan kurumlar olarak da algılanıyordu. Sendikacılık sadece direniş örgütü değildi, aynı zamanda sermayeyle işçilerin arasındaki ilişkinin, o ilişki çarkının yağdanlığıydı. Anarko sendikalistler 19. yüzyılın sonunda bu tür bir sendikalaşmaya karşı direnirlerken esas olarak bunu vurguluyorlardı. Dolayısıyla, egemen düzen içinde yapabileceğimiz her türlü örgütlenmenin egemen düzen tarafından da kullanılma ihtimali hep var. Zaten bu ihtimal olmasa, böyle bir düzen içinde olmazdık. Tam bir kopuş mümkün değil. Her yaptığımız şey, parti de kursak, dernek de, sendika da olsa bu, bir cephesiyle başka bir toplumun hülyasının taşıyıcısı, bir direnişin örgütleyicisi olacak, ama bir şekilde de o düzenin kurumlaşması içinde bir yeri olacak.

Söyleşimizin başında, "tarihin içindeyken, sıcağı sıcağına ne olduğunu, ne olabileceğini tam kestirmek pek mümkün değil" demiştiniz. Ama, yine de soralım: İçinde bulunduğumuz süreç nereye doğru evriliyor sizce?

Önümüzdeki dönemde, ulus-devletlerin zayıflamasıyla beraber, metropol kentler oluşacak ve bu metropollerin belediye meclisleri bir şekilde o sivil örgütlenme olacak diye bir söylem var. Böyle bir yere gidebilir, eski feodal düzene dönüş gibi olabilir, ulus-devletlerden daha güçlü metropol kentler oluşabilir; hem bir özgürleşme, bir özgürlük kaybı, ikisi birden... Diğer taraftan, büyük bir ihtimalle, merkezi bölüşüm mekanizmasının etkinlik sınırlarına ulaştığımız için, toplumsal dayanışmanın gerçekleştirildiği kurumlar oluşacak. Şunu kastetmek istiyorum: Vergi vermek bir dayanışma, ama vergi verip de o verginin fakir fukara fonu tarafından kullanılmasına yabancısınız. Vergilendirme önemli bir dayanışma, Fakir Fukara Fonu'na kullanılacaksa. Sivil toplum örgütlerinin bence olumlu tarafı şu: Dayanışma yetkisini de paylaşmak istiyoruz. Hep tartışılır ya, doğrudan demokrasi - dolaylı demokrasi diye... Sivil toplum örgütleri belli alanlarda, özellikle bu dayanışma alanlarında yetkinin bütünüyle bir siyasi iradeye devredilmesine karşı, toplumun yetki paylaşımı istemini ifade ettiği alandır. Bu anlamda, toplumun bir şekilde devletin bu yetki tekelini alarak kendine siyasi meşruiyet üretmesine karşı, toplumun kendi kaynaklarını kullanırken başka bir gücün, kendine yabancı gördüğü bir gücün, devlet gibi bir gücün o kaynaklar üzerinden kendine bir meşruiyet sağlamasına karşı bir direniş aslında. Orada ciddi bir siyasi çatışma var. Bu çelişkiyi, bu vuruşmayı diyelim, bu çatışmayı deprem örneğinde çok açık biçimde gördük.

Konu geniş, vakit dar. Devamını gelecek sayıya bıraksak... "Feurbach Üzerine Tezler"in onuncusundan, "eski materyalizmin alanı, konusu sivil toplumdu, yeni materyalizminki toplumsallaşmış insanlık olacaktır"dan başlayarak devam edelim mi?

Memnuniyetle...

Söyleşi: **Yücel Göktürk - Siren İdemen**

Ve efsane geri dönüyor!

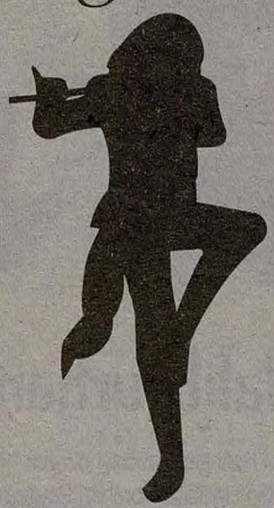

JETHRO TULL

Harbiye Cemil Topuzlu

Açıkhava Tiyatrosu

İstanbul 13 Mayıs 2000 Saat 20:30

Ön Grup

METROPOLİS

Bilet Satış Yerleri:

Vakkorama Taksim	(0212) 251 15 71
Vakkorama Suadiye	(0216) 360 90 90
Vakkorama Akmerkez	(0212) 282 09 65
Vakkorama İzmir	(0232) 421 65 90
Pentagram Shop	(0216) 349 22 68
Shades Müzik Shop Ankara	(0312) 426 59 00

Müzik Organizasyon MAJOR

ROVER HOTEL ARMADA İSTANBUL KentFm 101.1 –"Açık Radyo." 94.9

Teknik Prodüksiyon: STARAS Bilgi İçin: (0212) 236 75 60 www.majormusic.com.tr

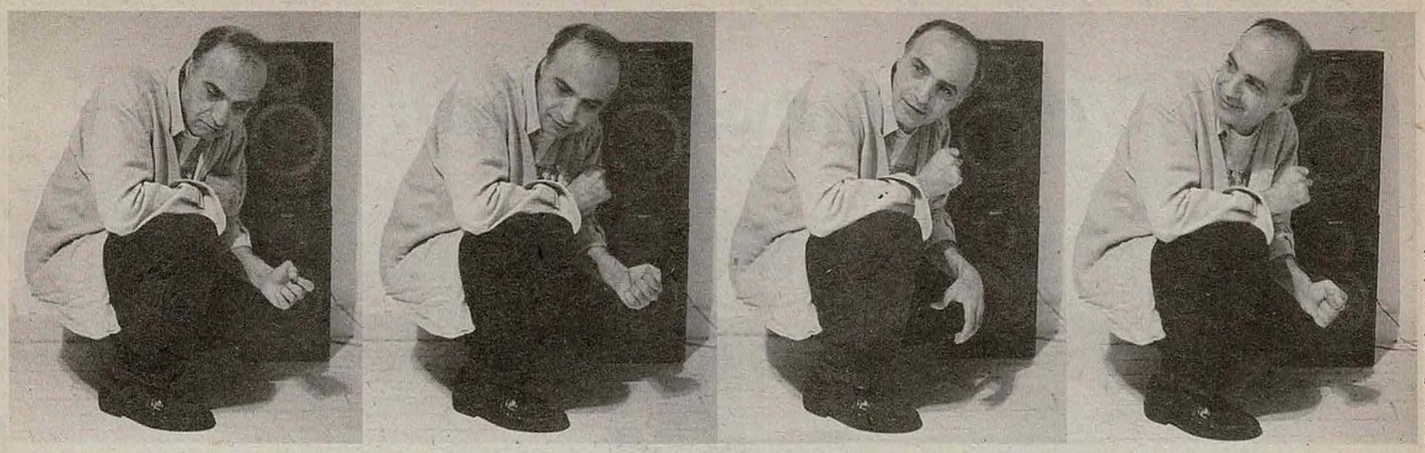

Fotoğraflar: Şahan Nuhoğlu

Halil Turhanlı

Halil: İçten, sadık dost, sevgili. Ve putkıran. "Halil gibi putkıran olmadı." İsmiyle müsemma derler, sanki Halil için demişler. Büyük Larousse'un dediği gibi, içten. Neyzen Tevfik'in Halilullah İbrahim Peygamber için dediği gibi putkıran. Yeni kitabı "Bir Erdem Olarak Sapkınlık"ın yayınlanmasını vesile bilip on şarkı dinlettik Halil'e. Ve söyleştik. Esasında zıtlaştık. Sair zamanlardaki gibi zıtlaşa zıtlaşa bir hal olduk. Fakat sonunda yine sulh olduk, hemhal olduk. Çünkü Halil, hem ismi, hem kendisi.

Bana Sting dinletmeyecek misiniz allahaşkınıza?

Iggy Pop - No Shit *(Avenue B)*

Kim olduğunu çıkaramadım.

Iggy Pop.

Çok değişik bir Iggy Pop albümü, dinlememiştim daha önce. Iggy Pop'la ilişkim kesilmişti benim aslında. Sesini de yakalayamadım. Hâlâ severim. Ama artık, Stooges dönemindeki, iguana olduğu dönemlerdeki Iggy değil gibi geliyor bana. Ben hep onun fallus gibi, çıplak, mikrofonu kapan, yerlerde yatan, vücudu kesikler içinde, kendisini sahneden atan halini bekliyorum. Yine de gerçekten çok önemli bir adam. Popun içindeki en entellektüellerden biri... Çok da olgunlaştı. Bu, galiba artık onun olgunluğunun zirvesi.

Parçanın sözlerine ne diyorsun?

Yaşamının büyük bir bölümünü şöyle ya da böyle geride bırakmış herkesin hissedeceği şeyler. Hayatında hem bir denge arıyorsun, hem de bulamıyorsun. *(şarkının sözlerini tekrar dinliyor)* Çok hüzünlü bir başlangıç oldu: Hazla haysiyet arasında denge kurmak istemek... Kolay kurulacak bir denge değil aslında. Marianne Faithfull için birisi söylemiş, "she was a lady even disgrace", yani en utanç verici hareketleri yaparken bile başı dik, asil.. Ama bu asalet sınıfsal kökeninden gelen bir şey değil. Hayattaki duruşundan kaynaklanan bir şey. Iggy Pop da belki öyle bir adam. Çok yakından tanımıyorum ama, hazla haysiyet dengesini kuran adamlardan biri belki de. Kim olursa olsun, o denge çok önemli. Bizim de sormamız gerek, hele özellikle de benim. Yaşı fazla takma diyorlar ama, takıyorum.

Buradan kitabının adına gelsek, "Bir Erdem Olarak Sapkınlık"a...

Sapkınlık, bütün güçlüklere karşı, yalnız kalma pahasına doğru yoldan sapmak. Bu bir erdem. Tarih boyunca, yalnız kalan adamları, heterodoksları taşlamışlar, falakaya yatırmışlar, darağacına çıkarmışlar, ama en erdemli insanlar da onlar. Dönüp geriye baktığımızda, bir resmi tarih var, bir de yenilmişlerin tarihi. Bunu yenilgiyi kutsamak, yüceltmek anlamında söylemiyorum. Ama altta alternatif bir tarih var, henüz günışığına çıkmamış ve dahası, alternatif tarih yazanların bile henüz günışığına çıkaramadığı insanlar var. Hayatımı onlar gibi yaşayabilir miyim, bilmiyorum. Hem sapkın olmak hem de hayatını bir ermiş gibi yaşamak. Ermişler de sapkın olabilir, sapkın ermişler var.

"Sapkınlığı" heterodoksi anlamında kullanıyorsun galiba.

Kendin siyah olmadığın halde siyahları tutmak, kadın olmadığın halde kadınları tutmak, hayvan olmadığın halde hayvanları savunmak, eşcinsel olmadığın halde eşcinselleri savunmak... Benim için önemli olan her koşul altında, ezilenlerden yana tavır almak, bunu bir etik değer olarak görmek.

Evet, heterodoksi tabii. Normlarla kendini bağlı saymamak, kendi değerlerini yaratmak. Normal olandan sapan, ayrı bir yol izleyenler sapkınlar.

"Sapmak" başlı başına bir erdem olabilir mi? Önemli olan "nereye" saptığın, "hangi yol"da yürüdüğün değil mi?

Sapmak bir politik duruş. Sana dayatılan yol, çoğunluğun yolu. Örneğin, Hitler'i sapkın sayamazsın. Belki çok aykırı görüşlerle ortaya çıktı ama, sonuçta, milyonları peşine takabiliyor. Sapkınlar kalabalıkları peşlerine takamazlar. Bu yüzden de sadece bir aile olarak kalıyorlar. Sapkınlık biraz da hayatın sana sunduğu ya da doğuştan içinde bulunduğun ayrıcalıkları elinin tersiyle itmektir. Kendin siyah olmadığın halde siyahları tutmak, kadın olmadığın halde kadınları tutmak, hayvan olmadığın halde hayvanları savunmak, eşcinsel olmadığın halde eşcinselleri savunmak... Sapkınlar her çağda ateşe atılmışlar, aforoz edilmişler. Politik eylemlilik var bunda. Yeni toplumsal hareketlerin de böyle bir yanı var. Bireyciliği aşan, Stirner'ci, Nietzsche'ci bir yönü var. Ama Stirner'cilikle de çok özdeşleştirmemek lazım. Stirner'in özgeci olabilen, özgeciliğe dönüşebilen yönü de var aslında. En eylemciler, küreselleşmeye de en fazla karşı çıkanlar anarşistler oldu mesela.

Stirner anarşist değil ki, hegelci...

Genç hegelciler arasında en çok anti-hegelci olan Max Stirner'dir. Yine de Stirner'in birey vurgusu çok önemli. Bizimki gibi, bireyselliğin gelişmediği bir toplumda belki fazla gibi düşünülebilir. Ama ben çok önemsiyorum. Bir de şu var, Nietzsche'de Diyonisosçu bir coşkuyla hayatı yaşamak, karnaval yapmak var. Devrim karnaval gibi olur. Hayatı büyük bir taşkınlık, büyük bir coşkuyla yaşamak... Seattle'dakiler ne diyordu? "Bu, kapitalizme karşı bir karnavaldır." Bu coşkuyla eylemi gerçekleştirebilmen için de hiçbir partinin olmaması lazım. Anti-parti, anti-örgüt olman lazım. Sendikaların da olmaması lazım. Hep bireylerden oluşan bir şey lazım.

John Lennon - Working Class Hero *(Wonsaponatime)*

Tabii ki John Lennon. Ve "Working Class Hero". En çok sevdiğim Lennon şarkılarından biri. Bütün zamanların da en iyi şarkılarından bir tanesi aynı zamanda. Bu şarkıyı ilk dinlediğimde, o zamanlar radyo hastasıydım, çarpmıştı beni gerçekten. Ne zaman dinlesem aynı etkiyi uyandırıyor. Böyle şarkıların sayısı fazla değildir. Marianne Faithfull versiyonunu da severim. Philip Larkin'in bir sözü geldi aklıma: "İngilizler, D.H. Lawrence'ın

38→

'Lady Chatterley'siyle ve Beatles'ın ilk albümüyle cinselliği açıkça konuşmayı öğrendiler." Gerçekten öyle. Çok iyi şarkı, çok da iyi geldi.

Şarkının politik içeriğine ne diyorsun?

John Lennon'ın çok içten olduğuna inanıyorum. Ben artık işçi sınıfının devrimci olduğuna inanmıyorum. Benim için önemli olan yoksul, ezilen insanlar, her zaman, her koşul altında, ezilenlerden yana tavır almak, bunu bir etik değer olarak görmek. Mazlumlar diye mi çevrilir bilmem ama, "underdogs" sözcüğü benim hoşuma gider. **Yoksullar, ezilenler, mazlumlar... Peki, John Lennon'ın sözünü ettiği "sınıf" için ne diyorsun?**

İşçiler çok gerici de olabilirler. İşçiler dünyanın son derece gerici, otoriter rejimlerinin de insan malzemesi oldu sonuçta. Marx'da biraz karşı olduğum nokta o: işçi sınıfı. Öyle bir işçi sınıfı kalmadı gibi geliyor bana. Bu tartışılabilir. John Lennon bunu söylediğinde, salt işçi sınıfı için değil, "underdogs"lar için söylüyor. Onun için seviyorum. Mazlumlar, ezilenler ve ezilmeyi yazgı olarak kabul etmeyen insanlar. Ayağa kalkan, ayakları üzerinde dikilen insanlar. Sistemle barışık olarak yaşamayan insanlar. Bunların sadece işçi olması gerekmiyor. İşçiler de olabilir, işçiler mutlaka gerici bir sınıftır demiyorum, ama, mutlaka ilerici bir sınıf da değil. Proletarya diktatörlüğü bana ters geliyor.

Proletarya diktatörlüğü ayrı konu. Ama, işçi sınıfının kendiliğinden devrimci olduğu gibi bir iddiası yok Marx'ın... Marx, işçi sınıfının devrimci bir potansiyele sahip olduğunu, bu potansiyelin de ancak örgütlülük ve eylemlilikle "kuvveden fiile" çıkabileceğini söylüyor...

O sınıfın politik potansiyeli yok demiyorum, ama o potansiyeli abartmamak gerek. Ezilen bir insan tabii ki bilinçlenebilir. Bu, işçi sınıfı için olduğu kadar, tabii ki lumpen proletarya için de geçerli. Ama salt üretim sürecinin içinde işçi olmak insanı devrimci yapmıyor. Otoriter, en sağ, faşist rejimlerin insan malzemesini oluşturacak potansiyel de var... Askıda bir bilinç hali var o insanların. Seattle'dakiler, Washington'dakiler işçi mi? Değil. Orta sınıflardan ve üst orta sınıflardan gelen insanlar. Ama ayaklanmanın mesajını yayıyor adamlar. Oradaki anarşistlerin çoğu çok iyi eğitim görmüş, iş sahibi olabilecek insanlar. Bill Gates'in şirketine de girebilirlerdi. Ortada yıkıcı bir güç var. Küreselleşmeye karşı belki bir dünya devrimi falan olmayacak ama, bir network, bir şebeke, dünyanın her tarafına sızıyor. Eğer orada çatlaklar açılacaksa, bunlar yapacaklar. Çatlakları, kafadan çatlak olanlar açacak. İşçi sınıfı kafadan çatlak değil, ayakları biraz fazla yere basıyor... Emek-sermaye çelişkisi yok oldu demiyorum, ama dünyanın dönüşümü tek bir çelişkiye endeksli değil ki. Bu adamlar da emeğin sömürüldüğünü söylüyor. Hatta 70'lerdeki üçüncü dünyacıların söylemlerine yakın şeyler de söylüyorlar.

77 1 Mayıs'ında, Taksim'deydim. Kurşun sesleriyle birlikte kürsüye doğru sürüklendiğimi biliyorum. Orada rahmetli hocamı gördüm, hiç unutmam: Herkes yere yatmıştı. Kürsüde hiç kimse yok... Murat Sarıca o iri gövdesiyle ayağa kalkmış, yumruğunu havaya kaldırmış, otele doğru bağrıyor, "kahrolsun faşizm!" diyordu. Murat Sarıca'yı gördükten sonra, ben de doğrulduğumu hatırlıyorum. Hiç unutmadığım bir şeydir.

Mine Koşan - Garipler Yakar *(Ayrılık Çeşmesi)*

Kim olduğunu bilemeyeceğim. Ama arabesk bir şarkı.

Mine Koşan.

Benim dinlediğim bir müzik değil. Eskiden arabeske önyargılıydım, şimdi çok farklı bakıyorum. İşçilerden de devrimci olur, bu müziği dinleyenlerden de. Çok dinamik bir müzik aslında arabesk. Eşikteki insanların müziği. "İki arada bir derede"ki insanların, köyden gelip kentin kıyısına yerleşenlerin müziği. İyi müzik kötü yerlerde doğmuştur, saygın olmayan, toplumun kıyısında yaşayan insanlar yaratmıştır. Rembetikoyu Pire limanındaki esrarkeşler yarattı. Fadoyu Lizbon'un esrarkeşleri ve denizcileri. Tangoyu yaratanlar da bunlar. Caz hele, hiç saygın yerlerde büyümemiş. Bütün bu liminal bilinçli insanların yarattıkları müzikler süreç içerisinde nötrleştiriliyor. Sistem büyük ölçüde reddediyor bir müddet, ama daha sonra içine çekip asimile ediyor ve nötrleştiriyor.

Arabeskin, köylerden gelip kentlerin kıyısında yaşayanların, "ne kentli ne köylü" olanların müziği olarak tanımlanması genel kabul görüyor, ama realite pek öyle değil galiba. Orhan Gencebay'ın kentli olması bir yana, arabesk başlangıcından beri Anadolu'da şehirlerde olduğu kadar köylerde de popüler...

Orhan Gencebay kentli olabilir. Tıpkı Bob Dylan'ların da kentli olup kırsal müzik yapmaları gibi. Bu gayet normal. Arabesk tıpkı rap gibi otantik bir müzik. Ama rap'in de nötrleşmesi söz konusu... Arabesk lumpenlerin müziği olabilir. Ama ben lumpenleri seviyorum.

Son zamanlarda çok konuşuldu, lumpenin tanımı ne sence?

Marx'ın tanımına bağlı kalabilirim: İşi gücü olmayanlar, kentin kıyısında yaşayanlar, yoksullar. Fahişeler de bunun içinde, pezevenkler de... Sistemle uzlaşabilirler de. Bütün olumsuzluklarına rağmen seviyorum bu adamları. Bu adamların ayağa kalkıp direnebileceklerine de inanıyorum.

Yılmaz Güney lumpen miydi ?

Hayır, Yılmaz Güney lumpen değil. Ama lumpenleri yücelttiği bir yönü var. Lumpenlere bilinç aşılama yanı var. Filmlerinde devrimci proletaryadan çok lumpenler öne çıkar. Mesela, "Zavallılar"a bakarsanız... Yılmaz Güney'in sevdiğim yanı da burası zaten. Baklava çalan çocuklarla ilgili ne zaman bir haber okusam, Yılmaz Güney'in "Zavallılar" filmindeki baklava çalma sahnesini hatırlıyorum. O filmde kalenin içinde esrar çekenler... Lumpenlerin hayatıdır bu. Ama lumpenlere, "bu sefil hayatın içerisinde direnebilirsiniz" diyor. Bu da çok önemli bir şey.

Mine Koşan'ın şarkısına, arabeske dönelim...

İki arada bir derede insanların müziği derken, olumsuz bir şekilde söylemedim. Popüler müziğin en dinamik örneklerini yaratanlar da liminal bilinçli insanlar. Orası özerkleştirilebilir bir alan. Sisteme oradan karşı konulabilir.

Şarkının adı "Yakarsa Dünyayı Garipler Yakar", sence doğru mu?

Dünyayı ezilenler yakar anlamındaysa, doğru. Tabii ki ezilenler yakar. Gariplerin de dünyayı yakabilmeleri için bilinçli olmaları, ayağa kalkmaları lazım. Boynu bükük insanlar dünyayı yakamazlar. Ateşe vermek için bireyselliğe kavuşabilmek lazım. Boynu bükük, feodal ilişkileri aşamamış, şuna buna abi diyen, baba diyen... Arabeski, liminal bilinçli insanların yarattığı son derece dinamik müziği, çok genel anlamda popüler kültürün asimile etme olasılığı çok fazla. Eğlence endüstrisi onu nötrleştiriyor. Asimilasyona direnebilmesi için avantgarde duyarlılıklarla birleşmesi gerekir. Avantgarde'lık seçkinci bir şey değildir. Sanatın birinci amacı, ütopyayı göstermektir. Varolan, yaşadığımız gerçekliğin mümkün olan tek gerçeklik olmadığını bize göstermektir.

Müslüm Gürses - Benim Meselem *(Benim Meselem)*

Bana Sting dinletmeyecek misiniz allahaşkınıza!.. *(gülüyor)* Kim? *(albümün kapağına bakıyor)* Müslüm müydü? Müslüm Gürses'in arabeskin hangi yerinde durduğunu bilmiyorum. Egemen kültüre, resmi kültüre eklemlenen bir çizgi midir, bilmiyorum. Arabesk üzerine yazanlar, üç aşağı beş yukarı aynı şeyleri söylüyor. Arabesk konusunda benim söylediklerim de çok üstünkörü şeyler. Ancak bazı genel doğruları söyleyebilirim.

O genel doğrular ne?

Lorca Amerika'ya gittiğinde, siyahları caz dinlerken gördüğünde, "sanki 10-15 yıldır ben onlarla beraber yaşıyorum gibi" demiş. Onları, İspanya'daki çingenelerle aynı görüyor. Caz şimdi Amerika'nın ulusal kültürü olarak görülüyor. "Çok-kültürlülük aşamasına geldik, Amerikan toplumu her şeyi kabul etti, caz da Amerika'nın ulusal kültürünün bir parçasıdır" deniyor. Bu, cazın nötrleştirilmesi demek. Şimdi de, sistem arabeski sahipleniyor.

Hanif Kureishi'nin güzel bir sözü var: "Asıl mücadele alanı popüler kültürdür..."

Doğru. Popüler kültür dediğimiz, bir mücadele alanı. Kültürel hegemonya kurmak isteyen sınıflarla direnen sınıfların mücadele ettikleri bir alan.

Öyleyse, Müslüm Gürses ve dinleyicilerinin yanında olmak gerekmiyor mu?

Sistemin asimile etmesine karşı onları savunmak zorundayız. Karşı koyucuysa, kafa tutucuysa, elbette ki ona sahip çıkacaksın.

Arabesk dinliyor musun?

Benim çok dinlediğim bir müzik değil. Ama bu, o müziklerin nasıl şartlarda doğduğunu anlamama engel değil. O müziğin yaratıcılarıyla benim bir empati ilişkim var. Hem empati ilişkim var, hem de sempatim var.

Kendini jiletleyen Müslümcüleri gördüğün zaman ne düşünüyorsun?

Bilemiyorum tabii. Tasvip edilmez bir şeydir de diyemeyeceğim. Henüz hedefini görmemiş bir isyan, dışsallaşan bir öfke var orada. Onu kendi bedenine yansıtıyor. Şiirsel bir şiddete dönüşebilir o insanların öfkesi.

Rap'te o şiirsel şiddet var mı sence?

Var, kesinlikle var. Rap, siyah müziğin geldiği en önemli yer. Arabeskin rap'le kaynaşması gerekir aslında. Rap'in içinde atonal bir şey de var, çok ileri bir müzik. Pop müziğe atonaliteyi getiriyor, melodiyi yok ediyor. Sistemin temelini dinamitleyen bir şey. Bir de, premodern bir yönü var, siyah vaizlerin vaaz verme şekline benziyor. Rage Against The Machine'in söyleyiş tarzında da rap var. Öfkeyi çok şiirsel bir şekilde ifade ediyor.

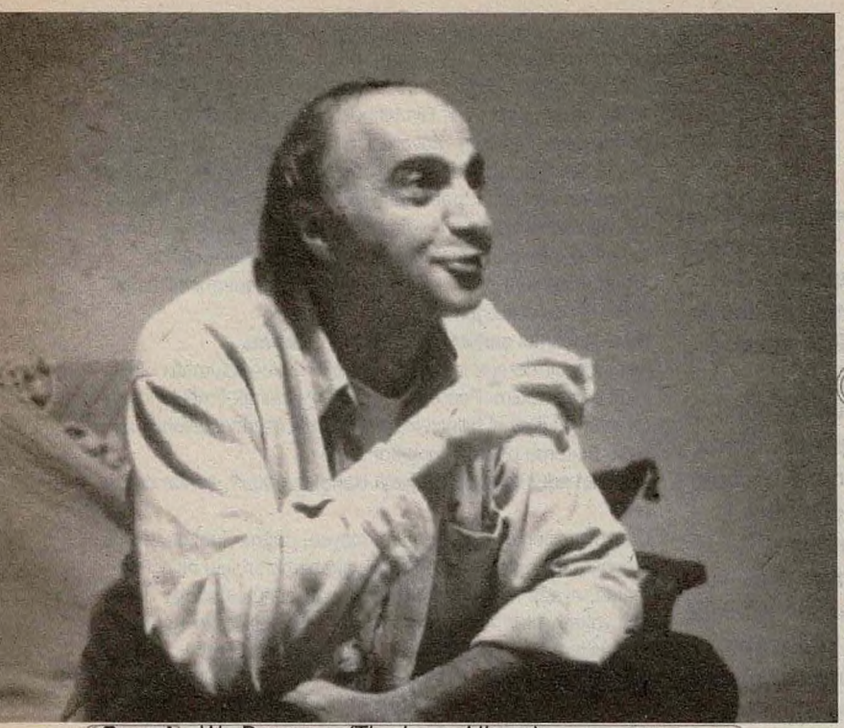

Crunch - We Progress *(The Love Album)*

Rage mi?.. *(gözleri parlıyor, yüzüne neşe geliyor)* Tam benim müziğim. Çok iyi bildiğim bir müzik, ama tanıyamadım.

Crunch.

Bu arkadaşlar için çok övücü şeyler yazmıştım, biraz abartıya kaçtığım da söylendi. İki senedir dinlemiyorum. Ama çok çok iyiler. Daha önce ne dediysem, aynısını söylüyorum. Çok çok iyi bir müzik, sert bir müzik. "Neden İngilizce söylüyorlar" diye taktınız. Türkçe de olabilir. Ama İngilizce söylemelerinin de hiçbir sakıncası yok. Bence albümün tek kusuru İngilizce söylemeleri değil, İngilizcenin biraz daha düzelmesi, şarkı sözlerinin daha iyi yazılmış olması lazım.

Crunch üyeleri bir şeye kızdıkları zaman İngilizce mi küfrediyorlar, ya da sevgililerine İngilizce mi ilan-ı aşk ediyorlar?

Şöyle belki meşrulaştırabilirim ya da bir açıklama getirebilirim: Varoşlardaki insanın öfkesini daha geniş bir dünyaya duyurmak için İngilizce söylüyorlar. Kendi dilinde çok ısrar etmek Heidegger'de vardır, "dil insanın içinde yaşadığı yuvadır" der. Dil yerleşik olmayla, toprağa bağlılıkla da ilgili bir şey. Bu biraz faşist ideolojiye de yatkın. O kadar ileri gitmeyeceğim ama...

Gazi Mahallesi'nde polis takır takır insanları taradığında, Crunch'çılar buna "fuck you" diye mi tepki gösteriyorlar?

Belki söz o kadar çok önemli değil. Müziğin kendisi çok önemli. İlle ingilizce yapacaklar diye bir şey yok. Ama ille Türkçe yapmaları gerek diye bir şey de yok bence.

Arabeskle rap nasıl kaynaşacak sence?

Bir sonraki albümü Türkçe deneyebilirler. Ve ayrıca, rap'le arabeski buluşturan adam da İngilizce söyleyebilir.

Şimdi istersen 70'lerden bir Türkçe rap dinleyelim...

Aşık İhsani - Balta *(Aşık İhsani)*

Ruhi Su tarzı.

İhsani.

Bence savunulması gereken bir şey. Ruhi Su'yu severim. Nasıl ki, Sinan Çetin'e, Mustafa Altıoklar'a karşı Yılmaz Güney'i savunuyorum, Ruhi Su'nun açtığı çizgiyi de her zaman savunurum. Zülfü Livaneli'lere ve diğerlerine karşı... Ama benim çok çok dinlediğim bir müzik de değil. Müzik benim için şu: Bir şey yaparken zihnimi açmalı, beni başka bir gerçeklik düzeyine taşımalı. Yaşadığım hayatın dışında başka bir hayatın mümkün olduğuna beni inandırmalı. Bu müziği çok fazla dinlemiyorsam, sevmediğim anlamına da gelmiyor. Bilgi eksikliğim var. Şu kadarını biliyorum: Ruhi Su'nun bir mihenk taşı olduğunu.

Rap için "siyah vaizlerin geleneğinden" bahsettin. Yerli rock'un, rap'in bakacağı yer de aşık geleneği olamaz mı?

Kültürel muhalefet geleneğinin bir parçası olarak kabul edilebilir. Çok farklı gibi görünen iki şeyin yan yana durabileceğini düşünüyorum. Hem bu tür halk ezgilerinin, hem de Rage Against The Machine gibi, Seattle'dakileri harekete geçiren, onları elektriklendiren, galvanize eden toplulukların yan yana gelebileceklerine inanıyorum. 70'lerde de, Türkiye'deki sol hareketin içinde, sempati duyduğum grupların içinde bunu anlatmaya çalışıyordum. Halk ozanlarıyla Grateful Dead'in yanyana gelebileceğini söylemeye çalışıyordum. Bugün de ona inanıyorum ben. Ama sadece gelenekle yetinirseniz, çok güdük bir kültür olur. Gelenekle hesaplaşmadan, gelenekten bir şeyler ödünç almadan yeni bir şeyler yaratmak mümkün değil. 20. yüzyılın en büyük müzisyeni Schönberg, Wagner'i iyice bilmeseydi, Wagner'le hesaplaşmasaydı, Wagner'den etkilenmeseydi, Wagner etkisinde eserler yazmasaydı, müziğin tonalitesini ortadan kaldırabilir miydi? Gelenekten ister istemez, elinde olmadan etkilenirsin. Bir müddet sonra reddedeceğin gelenek, bir süre için senin müziğinin tamamlayıcı ögesi de olabilir.

Eskiden arabeske önyargılıydım, şimdi çok farklı bakıyorum. İşçilerden de devrimci olur, bu müziği dinleyenlerden de. Çok dinamik bir müzik aslında arabesk. Tıpkı rap gibi otantik bir müzik. Arabesk lumpenlerin müziği olabilir. Ama ben lumpenleri seviyorum.

The Clash - I Fought The Law *(From Here To Eternity-Live)*

Tabii ki Clash. Bütün zamanların en çok sevdiğim topluluklarından birisi. Siyah müzikle, reggae müziğiyle diyolojik bağlantı kurabilmiş bir topluluk. Daha önceki mod'lar da mesela, Teddy boy'lar da, ırkçı olmalarına rağmen, siyah müzik kullanıyorlar. Clash'de böyle değil, siyah olanın dünyasına açılıyor, empatiyle yaklaşıyor. İngiliz punk'ıyla Amerikan punk'ı arasında biraz fark vardır, biliyorsunuz. Amerikan punk'ı elitisttir, çıkışı itibariyle. İngiltere'deki punk da elitist, biliyorsunuz, modacılar öne sürdü: Vivien Westwood, Malcolm McLaren... Modacıları aşmıştır ama. Amerikan punk'ı iyi bir punk'tır. New wave dediğimiz, Television'lar, hatta Patti Smith'ler... Ne kadar iyi niyetli olsalar da, orta sınıf kökenli Amerikan punk'ı. İngiliz punk'ı, biraz daha sınıf temeline oturmuştur. Ana-babaları gibi gidip çalışmak istemeyen işçilerin çocuklarıdır. Punk'ın o dönemde, en radikal yanı, rastafarianlarla ilişki kurmuş olmaları. Rastafarianlar ne kadar metafizik olsalar da, ne kadar ters gelseler de, bir ütopyaları var: Babylon. Babil. Punkçıların bir ütopyaları yok, nihilistler, no-future diyorlar, ütopyaya yönelik bir müzik değil. Punk'ın çıkmazı bu aslında. Ama bazı politik topluluklar var tabii punk'ın içinde. Müslüm'deki gibi çok self-destructive olanlar da var. Önlerinde bir ütopya olmadığı için, kendilerine, bedenlerine yönelen bir şiddet var. Sid Vicious'la Müslüm'ün konserlerinde kendilerini jiletleyen insanlar arasında çok da büyük bir fark yok. Ama Clash daha radikal ve çıkış yolu bulan bir topluluk. Joe Strummer bayağı anarşist bir adamdır. Bir parantez açayım, Greil Marcus'un "Lipstic Traces"de söylediği tezler büyük ölçüde aşılmış aslında. O kitap 1989'da, 90'lara adım atılmadan çıktı. Ondan sonra yazılan birçok kitapta, Greil Marcus'un öne sürdüğü tezlerin, sitüasyonistlerle ilgili söylediklerinin, kurduğu bağlantıların zorlama olduğu söyleniyor. Sex Pistols'la ilgili yazarken Adorno'yla bağlantı kurması, ama Johnny Rotten'ın, Public Image Limited'dan sonraki aşamada, kendi kendini, punk'ı inkar etmesini değerlendirmemesi örneğin, çok eksik. Ama Clash'le Sex Pistols birbirinden çok farklı.

Greil Marcus, "Sex Pistols müziğin Adorno'sudur" diyor. Sex Pistols Adorno'ysa, Clash kim sence?

Herbert Marcuse tabii. Frankfurt ekolünün en radikali. Adorno, Herbert Marcuse'ün yanında çok tutucu kalıyor bence. Herbert Marcuse, en önemli filozoflardan bir tanesi, en eskimemiş olanı. Marksistlerden ziyade, anarşistlere çok yakın bir adam. Amerikan yeni solunda, Amerika'daki öğrenci hareketleri içinde Herbert Marcuse çok önemlidir. Bugün kültürel sol, marihuananın yasallaşması için ortaya çıkıyorsa, yani fikirler hayat pratiği haline getirilmişse, bunda onun çok büyük bir rolü var. Bence iki M yanyana gelecekse, Marx'la Mao değil de, Marihuana ile Marcuse yanyana gelmeli.

Marcuse'ün bütün kitapları Marx alıntılarıyla dolu ama... Üstelik, kendi tezlerine dayanak yaptığı alıntılar bunlar...

Kapitalizmi çözümleyebilmek ve anlayabilmek için Marx vazgeçilmez hâlâ, doğru. Ama, sosyalizm çok yaralar aldı. Bütün bu aldığı yaralar için "bu reel sosyalizmdir, bunların Marx'ın söylediklerileyle hiç ilgisi yoktur" diye işin içinden sıyrılmak bana biraz ters geliyor. Daha da ileri gideyim, ezilenlerin, mazlumların geleceğinde umut olarak marksizmi görmüyorum. Sosyalizm tekrar ezilenlerin umudu olmayacak. Çok daha başka bir şey olacak, benim görüşüm bu.

Patti Smith - Gung Ho *(Gung Ho)*

Patti Smith, hemen sesinden tanıdım. Bu albümü dinlememiştim ama, gerçekten çok çok iyi. Politik. Patti Smith'e yakışır bir şekilde. Şiirsel. Politik. Slogancı değil. Başka türlü olması düşünülemezdi de. Sözleri de çok çok güzel. Her zaman Patti Smith'i sevdim. Yalnız bir şey söyleyeceğim, Patti Smith'le ilgili galiba Türkiye'deki ilk yazıyı ben yazdım, bunu söyle-

40→

memde sizce bir sakınca var mı? Hayatımda yazdığım en kötü yazılardan bir tanesiydi. Janis Joplin'le kıyaslamıştım. Aptalca bir şey, aptalca bir yazı. Sonra, çok pişman olmuştum o yazıdan. Patti Smith'i anlayamadığım bir dönemdi. Patti Smith'i şiir yazmaya öykünmüş, beceremeyiş, Rimbaud'yu taklit etmiş, daha sonra işi şarkıcılığa dökmüş gibi görüyordum... O yazıdan pişman olduğumu söylemek isterim.

İstanbul'da basın toplantısında, "ben işçiyim" demişti.

Olabilir. Müziği bir işçi ruhuyla yaptığını söylüyor, müzik işçisi... Müzik endüstrisi içerisinde, bir işçi olduğunu söylüyor. Sistemle hiçbir zaman uzlaşmamış bir kadın. Bence, REM de sistemle uzlaşmış bir topluluk değil, çok satmış olmalarına rağmen. Ne söyledikleri çok önemli. Patti Smith de keşke daha da fazla satsa, keşke daha da fazla tanınmış olsa.

Şarkının sözlerine ne diyorsun? "Nothing was more beautiful than Vietnam", hiçbir şey Vietnam'dan daha güzel değildi...

Doğru. Dünyanın en onurlu insanlarından olduklarını söylemişti bir arkadaşım Vietnamlıların. Gerçekten de öyle. Çok sınırlı olanaklarıyla direndiler, her şeye karşı direndiler.

Bu şarkı aynı zamanda Ho Şi Minh'e bir güzelleme. Ho Şi Minh için ne diyorsun?

Hobsbawm'a, "niçin hâlâ marksistsin?" diyorlar, "marksizm her yerde çöktü, tarihin çöplüğüne atıldı." O da, "ben hâlâ marksistim, çünkü bu biraz da insanın kendi gençliğine bağlılığıdır" diyor. Ho Şi Minh de benim gençliğimden geliyor. 70'li yıllarda Türkiye'de yaşamış, üniversitede okumuş herkes için Che Guevara da, Ho Şi Minh de hep romantik bir kahramandı. Ondan vazgeçemezsin. Romantik olması da çok güzel bir şey. Biraz da romantik olsun, idealist olsun, romantize edilsin, çok güzel bir şey, ben de o yönüyle seviyorum Ho Şi Minh'i.

Hiç sokaklarda "Ho, Ho, Ho Şi Minh, 1, 2, 3, daha fazla Vietnam, Ernesto'ya bin selam" sloganını attın mı?

Kesinlikle attım. 1970'li yıllarda Hukuk Fakültesi'ndeydim. Bir şey daha anlatayım: 1977 1 Mayıs'ında, ben de Taksim'deydim. Anarşistler yoktu ama, bir grubun içerisindeydim, o grubun ismini söylemeyeceğim. O zaman Taksim'de duraklar vardı, ben durakların önündeki bir grubun içerisindeydim. Yani anlayacağınız, Saraçhane'den gelen o Maocu gruplardan birinde değildim. *(gülüyor)* Kurşun sesleriyle birlikte kürsüye doğru sürüklendiğimi biliyorum. Orada rahmetli hocamı gördüm, hiç unutmam: Murat Sarıca. Çok iyi bir adamdır aslında. Herkes yere yatmıştı. Kürsüde DİSK'liler falan, sendikacılar, hiç kimse yok... Murat Sarıca o iri gövdesiyle ayağa kalkmış, yumruğunu havaya kaldırmış, otele doğru bağrıyor, "kahrolsun faşizm!" diyordu. Murat Sarıca'yı gördükten sonra, ben de doğrulduğumu hatırlıyorum. Hiç unutmadığım bir şeydir Murat Sarıca'nın o anki hali. 1 Mayıs marşını çok severim, biliyor musunuz? Ama Cem Karaca'nın o marşı söyleyişini hiç sevmem. Hiçbir zaman sevmedim o adamı. Bana sahici gelmemiştir, sakallarıyla, çizmeleriyle... 1 Mayıs marşını yazan Sarper Özsan'ı çok sonraları tanıdım. O marşı severim. Yani, o kadar işçi karşıtı da değilim. *(gülüyor)* Barbaros bulvarında 1 Mayıs marşını söylüyorduk biz.

Bu sene de gidecek misin 1 Mayıs'a?

Anarşistlerin yanında gidebilirim. Ama bir sendikanın yanında ya da ÖDP'yle yürümem. ÖDP gibi bir partiye kesinlikle oy vermem.

Patti Smith'e dönelim: William Burroughs "şaman" diyor Patti Smith için...

Doğru. Patti Smith'in de William Burroughs'u çok sevdiğini biliyorum.

Sen bu şaman mevzuuna takılıyorsun, biraz anlatır mısın, şaman nedir, ne yapar, Burroughs niye şaman diyor Patti Smith'e?

Sex Pistols Adorno'ysa, Clash Herbert Marcuse'dür. Adorno, Herbert Marcuse'ün yanında çok tutucu kalıyor. Bence iki M yanyana gelecekse, Marx'la Mao değil de, Marihuana ile Marcuse yanyana gelmeli.

Şaman aslında büyüyle çok ilgili bir şey, biliyorsunuz, çocuksu bir yanı da var şamanın. İnsanların doğadaki neden-sonuç ilişkilerini çözemedikleri bir dönemde, doğaya egemen olma isteğiyle ilgili. Doğada yağmur yağdırabilme ya da ölenleri tekrar diriltebilme... Doğal düzeni değiştirebileceğini zannediyorsun. Paul Feyerabend de "geleceğin bilim adamları, şamanlar, büyücüler olacaktır" diyor. Anarşistlerin şamanı çok sevmelerinin de şaşırtıcı bir yanı yok. Düşüncenin evriminde büyü var ki, şaman bunun bir yanı. Şaman hem büyücü, hem şifa veren, hem de ölüler dünyasından haber getiren, onlarla iletişim sağlayan bir kişi. Arada din var, arada bilimsel düşünce var. Ama, büyüyle bilimsel düşünce birbirlerine daha yakınlar. Aralarında çelişen bir şey yok. Din adamıyla şaman birbirinden çok farklı. Din adamı, "tanrının düzenini kur" diyor, "tanrının emirlerini kabul edeceksin." Şaman o düzene meydan okuyor, bunu bilinçsizce yapıyor ama, doğanın seyrini, doğadaki olayları değiştirebileceğine, bu gücün olacağına inanıyor. Özellikle de, şaman kendi deneyimine kabilesini, klanını katmak ister, komünal olarak, hep birlikte yaşamayı ister. Rock şarkıcısı da şamandır, o ekstazı, o coşkuyu hep birlikte yaşayalım ister. Patti Smith'in şamanlığına dönersek... Patti Smith'de cinselliğin kategorilerini aşan bir şey de var. Eskiden sadece koltukaltındaki kılları vardı, şimdi dudağının üstünde de bıyıkları, kılları var. Şamanlar, biliyorsunuz, androjen. Androjen olanların sezgilerinin çok daha farklı olduğu söylenir. Maço bir insan şaman olamaz, kabilede öyle kabul ediliyor. Camille Paglia da öyle söylüyor, hatta "onun hamile halini gördüğümde, biraz düşkırıklığına uğramıştım" diyor. Patti Smith cinsel kategorilerle oynayan bir kadın aslında. Bu yüzden de Burroughs öyle söylemiş olabilir. Böyle deneyimini paylaşmak isteyen, bir mesaj ileten, coşkuyu trans halinde ortaklaşa yaşatmak isteyen bütün şarkıcılarda bir şamanlık vardır. William Burroughs bütün şarkıcıları şaman olarak görmek istiyor. "Bob Dylan'a ne hediye edersin 55. yaşgünü için?" diye soruyorlar. "Bir şaman davulu vermek isterdim" diyor.

Tom Waits - The Black Rider *(The Black Rider)*

Tom Waits, ve biraz William Burroughs da var değil mi? "Black Rider"dan değil mi? Burroughs edebiyatta en çok sevdiğim yazarlardan bir tanesi. Bütün kitaplarını defalarca okudum. Zaman zaman Burroughs'un kendini tekrara düşerek bıkkınlık verdiği de oldu, hatta, karanlık bir labirentin içerisine götürdüğü zamanlar da oldu, dünyası böyle. Ama bence, 20. yüzyılın edebiyatında Burroughs'u bilmemek olmaz. Burroughs edebiyatçıdan da öte. Şizofren bir adam aslında. Burroughs'un hayatı beni ağlatmıştı, biliyor musunuz? O kadar soğuk bir adam; çocukluğundan beri hiçbir zaman sevilmez. Hiçbir arkadaşı olmayan bir çocuk düşünsenize. Arkadaşları onu evlerine götürdüklerinde, misafir gittiği çocuğun annesi "bu çocuğu bir daha getirme" dermiş, "bu çocukta uğursuz bir şeyler var, bu çocuğu evimize sokma." Burroughs bunu duyarmış. Londra'da geçirdiği yılları okudum, parklarda dolaşıyor, tek bir insan kuluyla iletişim kuramıyor. Burroughs kendi hayatını yazmıyor aslında, bir roman yazıyor, romanı yazma sürecinde dönüşüyor kendisi de. Giderek dönüşüyor, giderek dönüşüyor, giderek yalnızlaşıyor. Bu kadar yalnız bir hayat olamaz diye düşünüyorum. Çok soğuk. Kertenkele gibi. Soğuk. Onun hayatında, o kadar insansız dünyasında, ya da metamorfoza uğramış insanın dünyasında, insanın içine oturan bir şey vardır. Çok acıklı, çok trajik bir şey vardır Burroughs'un kitaplarında. Daima, hayatı boyunca o çirkin ruhtan kurtulmaya çalışmış. Meksika'da o cinayeti işlemesinin nedeni o içindeki çirkin ruh. Kendi ken-

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval - Mey

Ram-Ses Müzik Atölyesi Kulübü
• Konser, söyleşi, imza günü, panel ve çeşitli organizasyonlar
• Her perşembe "plak günü"
• Her cumartesi "video gösteri günü"
• Her türlü müzik materyali (nota, şarkı sözü, cd, kaset, cd-rom...)
• Enstrüman alımlarında indirim
• Özel organizasyonlarınıza yardım edilir
• Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

dini egzorsize edebilmek için yazmaya başlıyor. Hayatının son dönemlerinde bir şamana gidiyor. "Bendeki kötü ruhu görüyor musun? Herhalde artık kovmuşumdur onu" diyor. Şaman "hayır" diyor, "kötü ruhtan kurtulamamışsın ve her tarafında görüyorum kötü ruhu, her yerinde o kötü ruh senin."

Burroughs'un küçükken tecavüze uğradığına dair bir rivayet var.

Hayır. Küçüklüğünde tecavüz diye bir şey yok. Ama şöyle bir şey var: Dadısı, Burroughs'u da alarak gezmeye çıkıyor ve sevgilisiyle buluşuyor; "sen burada çimenlerde oyna" diyorlar. Dadısıyla sevgilisi ortadan kayboluyor. Burroughs onları arıyor, bir bakıyor, çalılıkların arasında sevişiyorlar. Erkeğin organını görüyor. Dadı hiç oralı olmuyor, "baksana Will" diyor, "ne kadar güzel organı var." Burroughs organa bakıyor, gözlerini alamıyor, o anda eşcinsel olduğunu kabul ediyor. Burroughs'un eşcinselliği seçim değil, doğuştan.

Ruhi Su'yu severim. Nasıl ki, Sinan Çetin'e, Mustafa Altıoklar'a karşı Yılmaz Güney'i savunuyorum, Ruhi Su'nun açtığı çizgiyi de her zaman savunurum. Zülfü Livaneli'lere ve diğerlerine karşı... 70'lerde halk ozanlarıyla Grateful Dead'in yanyana gelebileceğini söylemeye çalışıyordum. Bugün de ona inanıyorum.

Burroughs eşcinsel değil ama, biseksüel.

Bir döneme kadar. Karısını öldürdükten sonra, kadınlarla hiçbir ilişkisi kalmıyor. Burroughs'un hiyerarşilerin yok olduğu bir ütopyası vardır. Hep baba öldürülür orada. Oğlancılar ırza geçerler, vahşi bir şekilde öldürürler, ama oğlancılar da öldürülür, birbirlerine karşı kıyıcıdırlar. Babayı öldürür. Otoriteyi öldüren, erkekleri öldüren bir ütopyası vardır.

Burroughs'un anarşist olduğunu söylemeyeceksin herhalde.

Burroughs anarşist, köküne kadar anarşist, kesinlikle anarşisttir. Burroughs anarşist değilse, kimse anarşist değildir. Ama Burroughs'un anarşizmi farklı bir anarşizm. Marksistlerin pek kabul edebilecekleri bir anarşizm değil. Uyuşturucularla çok içiçe bir anarşizm.

Peki seni Burroughs'a çeken ne?

Beat yazarlarının hepsini severim ama, zaman bana çok azının aslında iyi yazar olduğunu gösterdi. Burroughs'un onların içinde farklı bir konumu var. Cinselliği bana çok yakın gelen bir şey değil. Onun kadar uyuşturucu da kullanmadım ben hiçbir zaman. Hiçbir zaman canki de olmadım. Cank çok korktuğum, kaçındığım bir şeydir. Ama herkes Burroughs gibi cank da kullanamaz, o da başka bir mesele. Canka çok karşıyımdır. İnsanların tuvaletlerde falan ölmesi bana çok aptalca geliyor. Onurlu bir hayat yaşayacaksın, onurlu öleceksin. Cank, militanca direnen bir insanın yapacağı şey değil. Burroughs'da çok eleştirilecek yan da var. Çocukları cinsel nesne olarak görmesi, gittiği yerlerde, Güney Amerika'da, Kolombiya'da, yerli çocuklarla ilişki kurması... Cinsel turizmi başlatanlardan biri André Gide'se, biri de Burroughs'dur. Burda sömürgeci bir yan da var: Beyaz adamın gittiği yerlerde küçük çocukları cinsel nesne olarak görmesi. Ama bütün bunlara rağmen, artılarıyla, eksileriyle Burroughs 20. yüzyılın en büyük yazarlarından biri.

Peki bunu "bir erdem olarak sapkınlık"a bağlarsan...

Burroughs tam sapkın gerçekten. Bireyci karşı koyuşu var. Burroughs'u anarşist yapmayacağım da, ben kimden yapacağım anarşist? *(gülüyor)* 50'lerin Amerikasında eşcinsel yaşamak, bunu savunmak ve çok köklü bir aileden gelip yeraltında yaşamayı seçmek başlıbaşına anarşist bir sapmadır. Amerika'ya karşı en ağır eleştiriler yönelten yazarlardan bir tanesi. "Amerika çoktan kirliydi" diyor. Yalnız, kafası biraz karışık.

Deniz Tek Group - Imaginary Man *(Le Bonne Route)*

Ben rock'n'roll diye buna derim işte. Kim bu?

Deniz Tek.

Avustralya'da yaşamış galiba bir süre. Orada müzik yapmış olması ilginç. Amerikan ordusunda pilotluk yapmış galiba, sonra.

Nasıl olabiliyor bu? MC5'cılarla da takılmış halbuki...

Garip bir şey. MC5'cılar da müzik dünyasının gelmiş geçmiş en anarşist adamları. Hâlâ da sorsan, "ben anarşistim" derler.

MC5 anarşist değildi ki, Maocu değiller miydi?

Onları örgütleyen adam anarşist. Neyse, peki, Maocu olsun... Deniz Tek hakkında çok da fazla bir şey bilmiyorum. Tıp eğitimi de görmüş galiba...

Amerikan ordusunda savaş pilotluğu yapmasını nasıl açıklıyorsun?

Deniz Tek'in müziğini dinlerken, zaten hiçbir zaman çok politik açıdan da bakmadım açıkçası. Bana ilginç gelmişti. Hâlâ da ilginç buluyorum.

Sen ne zaman, nasıl keşfettin Deniz Tek'i?

80'lerden beri ismi belirli çevrelerde, İstanbul'da yaşlı rock kuşağı arasında geçerdi. Bu son çalışmalarından biri herhalde. Bence gayet iyi. Sadece rock'n'roll. Amerikan ordusunda pilotluk yapmış olması, Amerikan ordusunun emperyalist amaçlarının temsilcisi olduğu anlamına gelmeyebilir. Biraz iltimas geçeceğim ona.

Niye?

Çok fazla bilmiyorum, biraz sempati de var. MC5'la çalışmış olması, çok da kötü bir adam olmadığının başlı başına bir göstergesi herhalde. Affedilmez bir şey gibi gelmiyor bana, sadece bir kaza işte.

Çok ağır bir kaza...

Hiçbir yeri bombalamamış ama, değil mi?

Bilmiyoruz, ama sonuçta, Amerikan ordusunda savaş pilotu.

Evet, kötü aslında, gidip Irak'ı da bombalayabilirdi. Ama bilmiyorum. Ben yapmam. Kimse kusursuz değil aslında.

Bu hoşgörüyü başkalarına göstermiyorsun ama. Mesela Erkin Koray'a... Kavga çıkmasın diye çalmadık ondan bir şarkı.

Erkin Koray'a çok hoşgörüsüz olduğumu sanmıyorum. Bunca yıldır Türkiye gibi bir yerde yaşayıp, müzik yapınca daha politik olmasını isterdim. Bir şey söyle yaa!.. Bir şey daha ol!.. Hep o eşikte kaldı. Orayı geçemedi, politikleşemedi. DYP'nin kapısını çalmış olması da bağışlanamaz... Ona karşı çok acımasız davranıyorum.

DYP meselesine "anlık bir şuur kaybı" diyelim. Deniz Tek'e kıyasla çok masum bir şey... Öte yandan, kızını da okuldan aldı, beynini kirletiyorlar diye. Daha âlâ anarşizm olur mu?

Deniz Tek'in de yaşam tarzı, rock'n'roll'cu olması bir duruş.

Savaş pilotu adam. Hangi duruş?

Bir dönem olmuş.

Erkin Koray en fazla bir kere DYP'nin kapısını çaldı, o kadar... Sonra da hemen çark etti ama. Senin Deniz Tek...

Bilmiyorum, emin değilim. Olabilir. Evet, Deniz Tek'e açıkça biraz iltimas geçeceğim. Politik olmamasına rağmen, iyi bir müzik. Ben rock'n'roll diye tam da buna derim işte.

Demin 1 Mayıs'tan bahsederken, altını çizerek "Maocular arasında değildim" dedin... Bu söyleşide birkaç sefer Mao'yu andın ve her seferinde olumsuzladın, yoksa geçmişinde Maocu bir dönemin mi oldu?

Mao'yu seviyordum. Aynı zamanda şair olduğunu düşünüyordum. Halbuki Mao'nun nesi şair? Kültür devrimi çok hoşuma gidiyordu.

Castro, Mao için, "büyük devrimciydi, ama eliyle yaptığını ayağıyla yıktı" diyor...

Başka türlü de nasıl olabilirdi ki? Onları da öyle yargılamamak lazım. Mao başka türlü nasıl yapabilirdi? Onu da bilemiyorum. Fakat, Mao da romantik. Galiba işçi sınıfını çok devrimci bulmamam Mao'dan geliyor, köylü yığınlarını sevmek, işçi sınıfından daha değerli bulmak... Benim sol hareketlerde bulunduğum zamanda, hep köy kökenliler Maocu hareketlerin içerisindeydi. Halkın Kurtuluşu falan... Halkın Kurtuluşu iyi harekettir aslında... Neden ÖDP en soldaki parti olsun ki? Emek Partisi daha solda. Ben oy verecek olsam ya HADEP'e veririm ya da Emek Partisi'ne... Arada oy verdiğim birini de söyleyeyim size, çok saygı duyduğum bir adam: Mehmet Ali Aybar.

Hela!

En yürekli çıkışları yapmış adamdır. Demokrat bir adamdır. Leninizmi reddeder. Hayatımda iki defa oy verdim: Biri Sosyalist Devrim Partisi'dir, bir de anayasaya hayır dedim. Referanduma gittim, çok saçma gelmişti, oy pusulasının içine bir tane Tarot kartı koydum, asılmış adam, öyle atıverdim... Sosyalist değilim ama, her zaman mazlumlardan yana olacağım. "Onlar için ne yapabilirsin? Onlardan yana olup da ne yapıyorsun?" diyebilirsin. Ama bu bir seçim. Sadece bir duruş. Onlardan yana olmak... Bu ülkede bir insan nasıl gurme olabilir ki? Nasıl gidip bir yerde karnını doyurabilirsin aç insanların olduğu bir ülkede? Gurme olacaksın da, "yediklerimi gazete ödüyor benim için" diyeceksin. İnsanların 50 bin liraya ekmek alabilmek için sabahın köründe kuyruğa geçtiği bir ülkede nasıl gidip de Boğaz'daki lokantada yemek yiyebilirsin? Bu çok önemli bir şey. Böyle bir şeyi reddetmek, bu da bir erdem. Çok pahalı bir vejateryan restorana gidip yazacaksın: O yemeği yersen, Yılmaz Güney'i falan sevmen de hava. Onu yersen, tinerci çocuklara, baklava çalan çocuklara ihanet etmiş olursun. Onları yazarsan, ayaklarının bastığı hiçbir zeminin kalmaz. Bütün söylediklerini sil o zaman...

Söyleşi: **Y.G.**

Geldiler

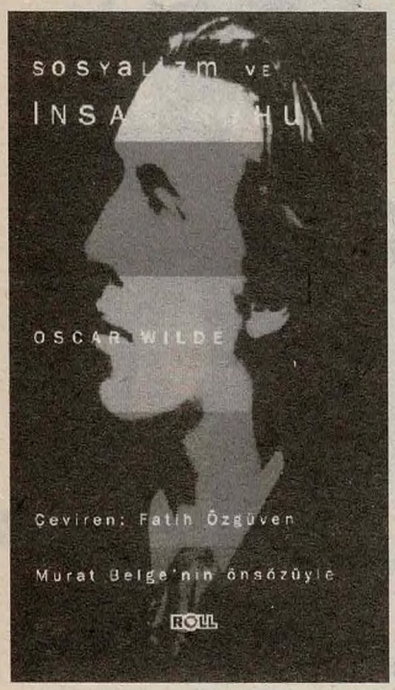

Sosyalizm ve İnsan Ruhu
Oscar Wilde

"Oscar Wilde adıyla 'sosyalist' kavramının yanyana gelmesi, hele Türkiye gibi bir ülkede, insanları şaşırtabilir. Wilde denince Dorian Gray akla gelecektir; oyunları, masalsı öyküleri akla gelecektir, ama sosyalizm üstüne ne düşündüğünü bilen fazla kişi çıkmayacaktır. Kendini sosyalist görenlerin bu yazıda söylenenleri ciddiye alarak düşünmesi gerekir. Çünkü Wilde gelişkin bir bireysellik çerçevesinde bakıyor sosyalizme. Dolayısıyla söyledikleri, bir hayli yakın Marx'ın sosyalizm anlayışına. Oscar Wilde kitleler adına bireyselliğe karşı manevi şantaj uygulayacak 'ahlakçılık' biçimlerinden hoşlanmıyor. Marx da sosyalizmi bir 'ahlakçılık' olarak görmekten hiç hoşlanmamıştı. Hatta bunu sık sık abarttığı ve dolayısıyla bir 'bilimcilik' yanıltısına yaklaştığı görülür.

Dünyanın pek çok yerinde sosyalist hareketlerde gelenekçi 'ahlakçılık' biçimleri sosyalist ahlaka karışmış, hatta onun yerine geçmişlerdir. Bu bakımdan Oscar Wilde'ın tavizsiz söylemi bir panzehir işlevi de görebilir."

Murat Belge

Köpan Avı
Lewis Carroll

Söz gelimi "kızgın" ve "çılgın" sözcüklerini alalım. Şimdi bu iki sözcüğü birden söylemeyi tasarlayın, ama hangisini önce söyleyeceğinize karar vermeyin. Şimdi ağzınızı açıp konuşun. Eğer düşünceleriniz azıcık olsun "kızgın"a yatkınsa, "kızgın - çılgın", yok eğer kılpayı "çılgın"a yatkınsa "çılgın - kızgın" dersiniz. Yok eğer, o çok ender rastlanan yeteneğe, kusursuzca dengeli bir zihne sahipseniz, "kızgılcın" diyeceksiniz.

Bir düşünün Pistol o ünlü sözlerini söylediğinde:

"Hangi Kral Bezonyalı? Konuş, yoksa öleceksin!"

Justice Shallow bunun ya William ya da Richard olduğuna emin, fakat hangisi çıkaramıyor ve böylece bir adı öbüründen önce söylemek elinden gelmiyor olsaydı, öleceğine "Rilchiam" diye haykırmaz mıydı?

Kitabevlerinden sükûnetle isteyiniz

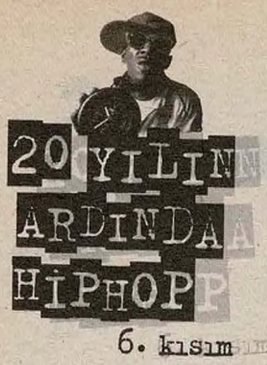

6. kısım

50'lerden gelen solcu geleneğini harekete geçiren Rock The Vote kampanyası, MTV'nin gücünü kullanarak gençliğin 92 seçimlerinde sesini duyurmasına katkıda bulundu. İstatistikler, Cumhuriyetçiler'in zaferiyle sonuçlanan 88 seçimlerinde 18-24 yaş arası gençliğin sadece yüzde 32'sinin oy kullandığını saptarken, 92'de bu rakamın yüzde 43'e fırladığını gösteriyordu. Rock The Vote başarılı oldu ve 2.5 milyon genç oyu politize etti. Rap, 90'ların başında popüler arenada boy gösterdiği sırada 80'lerin tersine her şey lehine işlemeye başlamıştı... Tefrikamız olanca hızıyla sürüyor. Bu ayki konularımızdan bazıları "rock the vote" kampanyası, rap-rock buluşması ve sample olayının şirazesinden çıkması...

Yüksek gerilim hattı

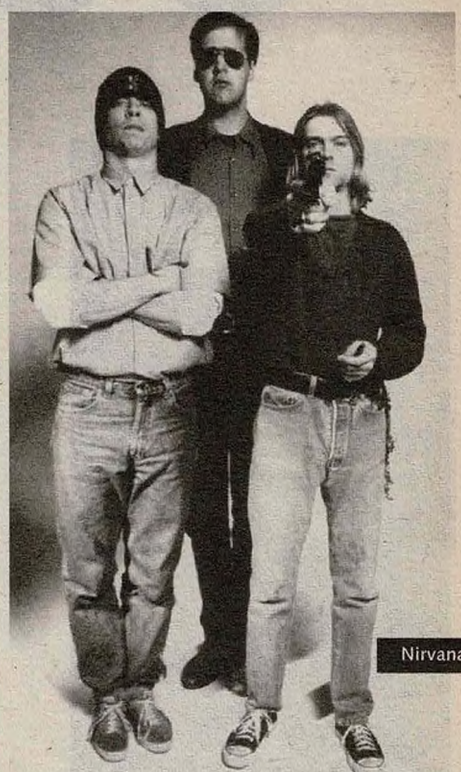
Nirvana

90'larla birlikte uluslararası medyanın gündeminde "generation-X" diye bir kavram dolaşıma girdi. İleri endüstri toplumundan ileri teknoloji toplumuna geçiş döneminde büyüyen ilk gençlik kuşağı ortaya çıkmıştı. Generation-X, titiz bir bilimselliğin nesnesi haline geldi, yönelimleri, ilgileri, davranışları dikkatle izlemeye alındı. Anne-babaları cinsel devrim kuşağından gelen bu "kobay" gençlik, AIDS-sonrası muhafazakâr toplumda doğmuş, bilgisayarsız bir dünyayı tahayyül bile etmeden yüksek teknoloji kullanmaya başlamıştı. Medyaya tam anlamıyla kapalı kutu olarak yansıyan X kuşağı, kendi kendini ifade etmeye grunge kültürün oluşumuyla başladı. Microsoft imparatorluğunun başkenti Seattle'dan gelen Nirvana, 1991 sonbaharında çıkan "Smells Like Teen Spirit" adlı single'ıyla pop listelerini beklenmedik bir biçimde vurdu. Grunge müziğin miladı kabul edilen bu güçlü çıkışın ardından gelen "Nevermind" albümü, dünya çapında bir ilgi görerek yılın en önemli müzik olayı haline geldi. Nirvana'nın gürültülü post-postpunk anarşizmi, yeni gençliğin tam desteğini aldı.

1991'in bitiminde Nirvana, Pearl Jam ve Red Hot Chili Peppers bir araya gelerek West Coast'u kuzeyden güneye kateden bir turneye çıktılar. Turne tamamlandığında rock'un yeni gündemi de deklare edilmiş oldu. Bu tam da West Coast gangsta rap'in ortaya çıktığı döneme denk düşmüştü. Los Angeles'lı Red Hot Chili Peppers funk'tan yetişme bir gruptu, ilk albümlerinin prodüktörlüğünü bizzat George Clinton yapmıştı. 1992'de çıkan rock şaheseri Red Hot albümü "Blood Sugar Sex Magik" rap çağıyla uyum gösteren bir funk tavrı taşıyordu. Red Hot gibi Los Angeles'lı olan Rage Against The Machine bu süreçte ortaya çıktı ve hardcore punk-rock ile rap elementlerini rock zemininde bir araya getirdi. Rage Against The Machine, West Coast turnesini LA'ın gangsta rapçileri House of Pain ve Cypress Hill ile birlikte gerçekleştirdi. Rap-rock koalisyonlarının oluştuğu bu dönemde Ice-T, kuruluşuna önayak olduğu Los Angeles'lı trash-metal grubu Body Count ile çalışırken, Public Enemy önce İngiliz alternatif rock grubu Sisters of Mercy, sonra da trash metalin ağır topu Anthrax ile turneye çıktı. Hiphop'a giriş yaptığı sıralarda rap'in 90 bpm dolayında gezinen temposunu 110 bpm'e çıkaran Public Enemy, Metallica ve Slayer'ın da katıldığı New York konserinde Anthrax'la birlikte "Bring The Noise"un cehennemî bir versiyonunu yorumlayarak 130 bpm'e ulaştı.

Rage Against the Machine

Jimi Hendrix'in şehrinden çıkan Nirvana'nın başlattığı grunge, Los Angeles mozaiğinin Red Hot Chili Peppers, Porno For Pyros, Rage Against The Machine gibi renkleriyle ve tabii gangsta rap ile birleşerek uluslararası indie rock'un gündemine bir West Coast fenomeni soktu. 90'lara çehresini veren bir karşı kültür hareketi olarak grunge, hiphop kültürün oluşumu sırasında gelişen elementlere sahip çıktı, graffiti estetiğini yeni alanlara kavuşturdu. Bugün "urban" genel başlığıyla anılan bu toplumsal dalga marjinal kesimlerde sitüasyonizme kadar vardı. Grunge sonrası gençlik rock'u, rap'i, techno'yu bir arada dinliyordu. Bu son derece geniş bir yelpazeye tekabül ediyordu ve popüler plandaki karşılığı direkt olarak MTV'ydi. 1992'de ağırlıklı olarak beyaz gençlik tarafından seyredilen MTV'nin en çok izlenen programı "Yo! MTV Raps" oldu. Los Angeles ayaklanmalarının yaşandığı süreçte ortaya çıkan ve rock dünyasının 50'lerden gelen solcu geleneğini harekete geçiren Rock The Vote kampanyası, MTV'nin gücünü kullanarak gençliğin 1992 seçimlerinde sesini duyurmasına katkıda bulundu. İstatistikler Cumhuriyetçiler'in zaferiyle sonuçlanan 1988 seçimlerinde 18-24 yaş arası gençliğin sadece % 32'sinin oy kullandığını saptarken, 1992'de bu rakamın % 43'e fırladığını gösteriyordu. Rock The Vote başarılı oldu ve 2.5 milyon genç oyu politize etti. Rap müziği 1990'ların başında popüler arenada boy gösterdiği sırada 80'lerin tersine her

şey lehine işlemeye başlamıştı. Yüzyılın başındaki Harlem rönesansını yüzyılın sonunda hip-hop tamamlıyordu.

Rap'in platin çağı

90'lara girildiğinde Run-DMC'nin açıp LL Cool J, Beastie Boys ve Salt-N-Pepa'nın devam ettirdiği pop-rap çizgisi artık MC Hammer'dan soruluyordu. Black Panther Party'nin doğduğu şehir Oakland, California'dan gelen bu nev-i şahsına münhasır rapçinin ilk albümü "Please Hammer Don't Hurt 'Em", 10 milyondan fazla satarak popüler müzik tarihinde fenomen haline geldi. Bu rakam, o güne kadar rap'in en büyük ticari başarısı olan Beastie Boys'un "Licensed to Ill"inin iki mislinden fazlaydı. MC Hammer albümün smash hit'i "U Can't Touch This"de Rick James'in unutulmaz parçası "Super Freak"in üstüne tamamen özgün bir tarzda rhyme söyleyip, bunu son derece dinamik ve neşeli bir beden diliyle görsel-işitsel bir parodiye dönüştürmüştü. Sample edilen beat'in trampet vuruşlarını zıpırca takip eden sempatik bir dans tutturmuştu. Liriklerdeki Pan-Afrikanist gurur söylemini, rengarenk pullarla işlenmiş funky şalvarlar giyerek daha da pekiştiriyordu. MC Hammer, geniş bir beyaz dinleyici kitlesine ulaşmanın yanısıra, hiphop'a bir türlü ısınamayan ve blues, caz, soul gibi eski moda müzik türlerini dinlemeyi sürdüren yaşlı siyah kuşakların sevgisini de kazandı. Çocukları ve dedeleri bir araya getirerek rap'i siyah Amerika'ya mal etti. Bunda yaşlı kuşakların Rick James nostaljisini ortaya çıkarmasının büyük bir payı da vardı. Funk yazarı Rickey Vincent'e göre Rick James, "George Clinton'dan daha sıcak çalmayı başarmış" yegane funk kahramanıydı. Tabii bu Prince-öncesi funk'a ait bir niteleme. Nitekim MC Hammer da Rick James sayesinde kurduğu optimist atmosferi bir sonraki hiti olan "Pray" parçasında Prince klasiği "When Doves Cry"dan sample'lar yaparak sağlama aldı.

MC Hammer'ın Billboard listelerinin zirvesinde haftalarca süren saltanatı, gene onun gibi alışılmadık bir çıkış yapan beyaz rapçi tarafından yıkıldı. Los Angeles'lı Vanilla Ice'ın "To the Extreme" albümü, MC Hammer'ın yerini alarak 1 numaraya oturdu. Albümün hiti "Ice Ice Baby" Queen ve David Bowie'nin ünlü "Under Pressure"ından alınma sample ile yapılmıştı. Akıcı rhyme söyleme tekniğine sahipti, üstelik rap argoyu çok iyi kullanıyordu, ama Vanilla Ice hip-hop camiası tarafından tamamen reddedildi. Onu MC'den saymak şöyle dursun, bir tür kültür emperyalizmi yapmakla bile suçladılar. Andy Warhol'un "herkes on beş dakikalığına star olabilir" sözündeki gibi, Vanilla Ice da kendi on beş dakikasını almıştı: Nöbetçi seks idolü olarak bir film çekti, gangsta-rap'in patronu "kara bela" Suge Knight tarafından tehdit edildi ve Madonna'yla çıktı. Vanilla Ice vakti dolup da ortadan kaybolduğunda geriye sadece bir olgu bıraktı: Beyaz rap.

90'ların başında beyaz rap'in Beastie Boys dışında iki saygın temsilcisi daha vardı: 3rd Bass ve House of Pain. Brooklyn'li iki beyaz MC, Serch ve Prime Minister Pete Nice ve siyah DJ Richie Rich'ten oluşan 3rd Bass, 1988'de hiphop'a taze fikirleri olan bir underground grubu olarak giriş yaptı. Brooklyn'in multi-kültürel getto yaşamını dillendiren otantik lirikleri, MC Serch'in orijinal dansı ve sahneye

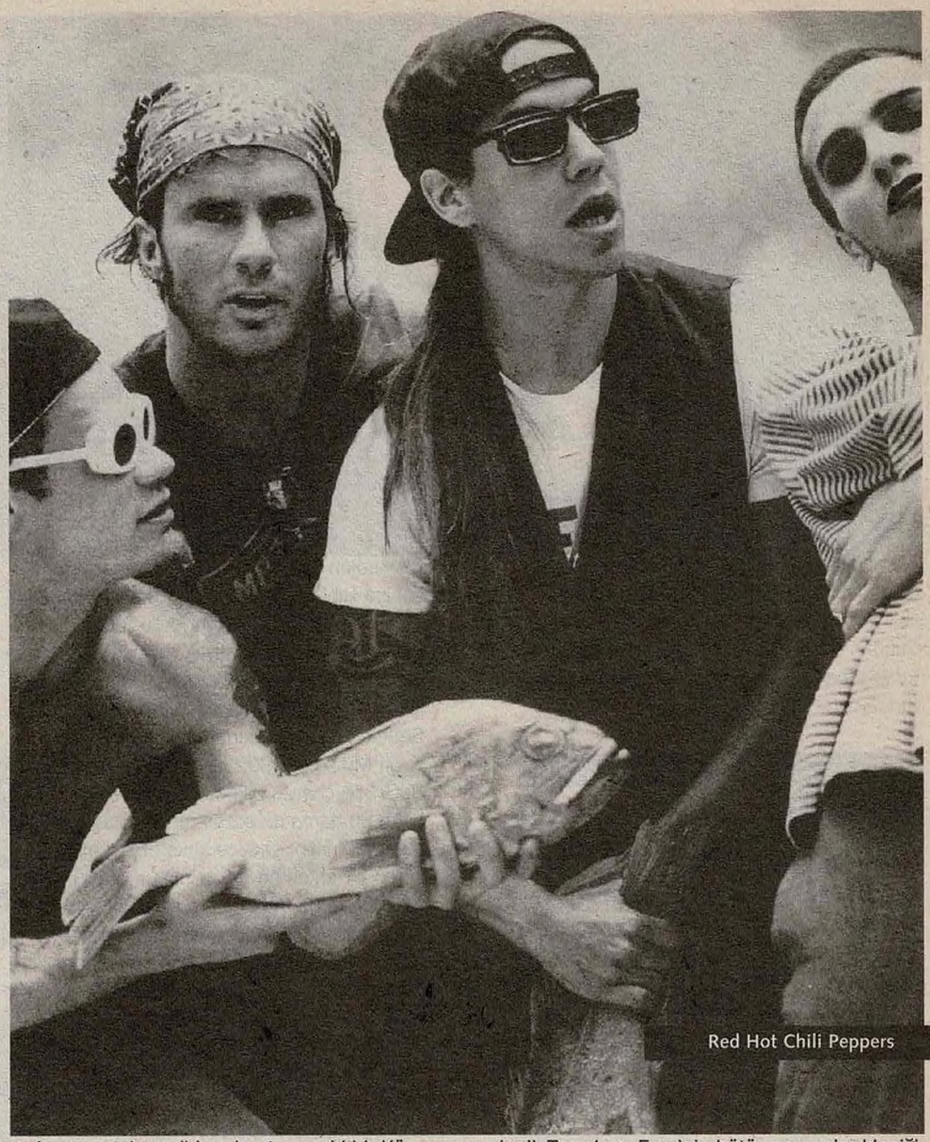

Red Hot Chili Peppers

terzi yapımı takım elbise, baston ve iri bir Küba purosuyla çıkan Başbakan Pete Nice'ın teatral kişiliği onları apayrı kılıyordu. 3rd Bass, 1990'da Vanilla Ice'ı fena halde tiye alan "Pop Goes the Weasel" parçasıyla sürpriz bir ticari başarı yakaladı. Bu, ilk ve son volileri oldu. "Nasıl oldu" sorusunu Pete Nice şöyle cevaplıyor: "Çünkü formülü biliyoruz. Şarkının adını nakaratlarda en az sekiz kere tekrarlayacaksın, bu bir. İkinci olarak da bir hit'ten sample yapacaksın; tamamdır. Artık oradasın..." Gerçekten de bunu yaptılar: Peter Gabriel'in "Sledgehammer"ından sample aldılar ve parçanın adını dadaist bir edayla defaten tekrarladılar. Eski hitlerin birer birer devreye sokulacağı yeni dönem başlamıştı.

Pop rap'ten rap'in popülerleşmesine

Beastie'lerin, 1985'te, AC/DC'nin metal hiti "Back In Black"in gitar riff'leriyle yaptığı "Rock Hard" ile başlayan, Fat Boys'un The Surfaris'in surf-rock klasiği "Wipeout"u yorumlamasıyla bir gelenek haline gelen hit sample'ları Run-DMC'nin break beat klasiği "Walk This Way" ile zirve noktasına çıkmıştı. Run-DMC, Aerosmith sample'ındaki titiz reçeteyi, 1988'de The Monkees'in "Mary Mary" parçasında da tekrarladı. Fat Boys ise daha da ileri giderek Chubby Checker'ın "Twist"ini yeniden icra etti ve MC Hammer ile Vanilla Ice'in açtığı kulvarı genişletti. Gene o sıralarda Los Angeles'lı Tone-Loc, Free'nin bütün zamanlar klasiği "All Right Now"ından sample alarak "Funky Cool Medina"yı çıkardı. Tone-Loc kendisini üne kavuşturan bir önceki single'ı "Wild Thing"de de Van Halen'in gitar riff'lerine başvurmuştu. 90'larda görüntüye giren hip-house grubu PM Dawn, sample konusuna belki de en serbest yorumu getirerek "Set Adrift on Memory Bliss" hitinde Spandau Ballet'nin new wave baladı "True"dan bir hayli geniş tutulmuş sample'lar kullandı. Hiphop'un obsesif funk takıntısının dışında hareket eden, bu yüzden camia içinde hafife alınan PM Dawn'ın lideri Prince Be Softly "benim müziğim temel olarak hiphop, ama dancehall'dan country'ye, rock'a kadar her şeyi kullanıyorum" diyordu: "Led Zeppelin'den bir davul loop'u alıp üstüne Lou Donaldson'dan bir horn pasajı katar, ona da bir Joni Mitchell gitarı ve Crosby Stills & Nash'ten bir vokal riff'i ekleyebilirim."

Eski ekol, hiphop breakbeat ve loop sample'ları yaparken son derece minimal davranıyordu. Çoğunlukla hangi plaktan neyin alındığını anlamak mümkün bile değildi. Afrika Bambaataa'nın "Planet Rock"taki tarihi Kraftwerk sample'ı birkaç saniyeden ibaretti. Ama 90'larda bir çılgınlık haline gelen hit-sample'larında kaynak olarak alınan parçaların niteliği neredeyse rapçinin önüne çıkıyordu. Bu telif hakları konusunda birçok tartışmanın başlamasına neden oldu. Nihayet, 1991'de, Biz Markie, 70'lerin pop starı Gilbert O'Sullivan'ın "Alone Again (Naturally)" şarkısından bir pasa-

→45

Prince

jı izinsiz kullandığı için ağır bir para cezasına çarptırıldı. Böylece, sample yapmak ilk kez hukuk nezdinde "hırsızlık" kapsamına alınmıştı. Bundan sonra, sample kullanan rapçiler telif hakkını parçayı çıkarmadan önce ödemek zorundaydı.

Berber koltuğunda tellal muhabbeti

Hiphop'un popülerleşme sürecinde meydana gelen en önemli olaylardan bir tanesi de 2 Live Crew davasıydı. Miami'de yaşayan gang lideri Luther Campbell'in kurduğu siyah-latino rap takımı 2 Live Crew'un 1990 albümü, "As Nasty As They Wanna Be" müstehcen sözleri yüzünden Florida eyaletinde yasaklandı. Albüm kapaklarında yarı çıplak kadınlarla poz veren 2 Live Crew, bir anda Amerika'nın ilgi odağı haline geldi. Ülke gündeminde yaygın tartışmalara yol açan dava sürecinde grup, Bruce Springsteen'in "Born In The USA" parçasına "Banned In The USA" (Amerika'da Yasak) şeklinde bir nazire yaparak taraftar toplamaya başladı. Başta Springsteen olmak üzere geniş bir destek de buldu. Sonunda jüri tarafından aklandılar.

2 Live Crew'u pop kulvarına taşıyan bu süreç aynı zamanda dikkatleri "pimp-rap"e çekti. Rap dünyasındaki Ice'lara adını veren Iceberg Slim lakaplı pulp-fiction romancısı Donald Goines'ın 1960-70 arasında, bazen Robert Beck imzası da kullanarak yayınladığı onlarca roman hiphop kuşağınca baştacı edilerek siyah yeraltının vazgeçilmez parçası haline gelmişti. Kısa yaşamında pezevenklik de yapan Iceberg Slim, bu romanlarda fuhuş, kumar, hırsızlık ve dolandırıcılığın kol gezdiği siyah gayrimeşru dünyayı anlattı. Iceberg muhabbeti 1988'de çıkan ve hiphop'un en iyi işleri arasında sayılan "The Great Adventures of Slick Rick" albümüyle popülerlik kazanmıştı. Londra'da doğup New York'a yerleşen tek gözü bantlı korsan rapçi Slick Rick'in bura-

MC Hammer

da yeralan "Treat Her Like Prostitute" (Ona Fahişe Gibi Davran) 45'liği, erkek berberlerindeki seks geyiğine dayanıyordu. West Coast'ta ise Ice-T'nin önayak olmasıyla başlayan zampara söylemi, randevuevi işleten MC Too $hort'un uzmanlık alanı haline geldi. Seattle'ı rap haritasına dahil eden usta rapçi Sir Mix-A-Lot 1992 tarihli "Baby Got Back" parçasıyla Billboard'un zirvesine yerleşti. Bu parça da pozitif bir dil tutturmasına rağmen, kadını sadece seks objesi olarak gören bir erkek şovenizminin ürünüydü. Gene o sıralarda, Atlantalı rap grubu Tag Team'in bir striptiz kulübünden esinlenerek yaptığı "Whoomp! (There It Is)" parçası 4 milyon gibi bir satış yaparak bütün zamanların en çok satan single'larından biri oldu. Hiphop'un ilk kadın rap grubu olan Salt-N-Pepa, 1992 albümü "Let's Talk About Sex"te giderek sevimsiz bir manzara alan konuya seksten hoşlanan modern kadın açısından yaklaşarak eğlenceli, samimi ve zekice bir yaklaşım getirdi. Post-AIDS dönemin cinsel soğukluk dalgasıyla taban tabana çelişen bu şehvetli rap parçaları, aslında gangsta rap'te beliren olguların bir başka tezahüründen başka bir şey değildi. Afro-Amerikan yaşamın taşkın cinselliği şimdi de rap'te çizgi roman gerçekliği halinde beliriyordu.

Sonunda güney de patlar

Kuzeybatıda Seattle ve güneydoğuda Miami, Amerika'nın iki ucu. 90'ların başında sadece batı yakası değil, kuzey ve güney de rap oyununa katıldı. Amerika'daki siyah nüfusun yarısı güneyde yaşıyor. Taşra hayatının hüküm sürdüğü bu eyaletler, hiphop'un büyüme dönemine fazla bir katkıda bulunamadı. Güneydeki siyahlar blues'u terkedecek gibi görünmüyordu. Gene de Reaganizme karşı başlattığı aktif mücadele, hiphop'a yönelik bir sempati oluşmasına yol açtı. Çünkü güney, beyaz ırkçılığın en yoğun olduğu bölgeydi. Los Angeles olayları sırasındaki politize dönemde güney eyaletlerinde yaşayan siyah cemaatler yüksek sesle konuşmaya başladılar. Ama hiç kimse güneyin sesini Arrested Development kadar berrak yansıtamadı. "Tennessee" ve Sly & The Family Stone'un "Everyday People" şarkısına nazire olarak yaptıkları "People Everyday" single'larını art arda dolaşıma sokan Arrested Development, dinleyenleri hemen çarptı. Çünkü rap'te daha önce böyle bir müzik yapılmamıştı. Tamamen yeni ve özgündü, tamamen güneyliydi. Hiphop'un diskjokey tezgahının yanısıra yer yer enstrümanlar kullanıyor, bir rap grubundan çok gospel kökenli kadın vokalistleriyle, dansçılarıyla bir kumpanyayı andırıyorlardı. Yaptıkları müziğe "southern-folk-etnik-rap" diyorlardı. Bob Dylan, Buddy Guy ve Earth Wind & Fire'dan sample'lar kullandılar. Atlanta, Georgia'lı Arrested Development'ın ilk albümünün adı, bu albümü yayınlayabilmek için ne kadar beklediklerinden geliyordu: "3 Years, 5 Months and 2 Days in the Life of..." Blues'un damarından geç de olsa gelen bu ses, "Revolution" parçasıyla Spike Lee'nin "Malcolm X" filminin albümünde büyük prestij kazandı. Grubun kurucusu MC Speech şöyle diyordu: "Bana göre devrim yeniden doğuştur, tazelenmektir. Bugün insanların karşılaştığı

2 Live Crew

sorunlara bakınca, devrim sana umut veren güzel bir kavram diye düşünüyorum." Arrested Development'ın Afro-hümanist optimizmi güneyden gelen rap'in bir yönüyse, Houston, Texas'lı Geto Boys'un hard-rap nihilizmi tam aksi yöndü. Bu dengesizlik uzun süre böyle gitti, güney rap'i arayı bulmak için New Orleans'lı rap starı Master P'nin ortaya çıkmasını beklemek zorunda kalacaktı.

Devlerin nefesi

Rap müziği 1983'te ruhani lider James Brown tarafından vaftiz edildi. Soul'un Godfather'ı Afrika Bambaataa'yla bir araya gelerek "Unity" (Bütünlük) 45'liğini doldurdu. Hiphop kuşağına "tamam çocuklar, arkanızdayım" mesajı gönderdi. Benzer bir mesaj da İngiltere'den "Magnificent Seven" aracılığıyla The Clash'ten gelmişti. 90'ların başında ise hiphop, bu kez siyah müziğin öteki ustaları tarafından kutsandı. Quincy Jones'un 1989 sonunda çıkan hatıra albümü "Back on the Block" siyah müziğin Ella Fitzgerald, Miles Davis, Ray Charles, Sarah Vaughan gibi devlerini Big Daddy Cane, Melle Mel, Kool Moe Dee ve Ice-T ile buluşturdu. Michael Jackson efsanesinin arkasındaki adam Quincy Jones, zamanla yapımcılığın ötesine geçip hiphop içinde daha aktif bir rol üstlendi. 1993'te Vibe dergisini yayınlamaya başladı. Aslında, hiphop underground'ın sesi olan The Source dergisini satın almak istiyordu

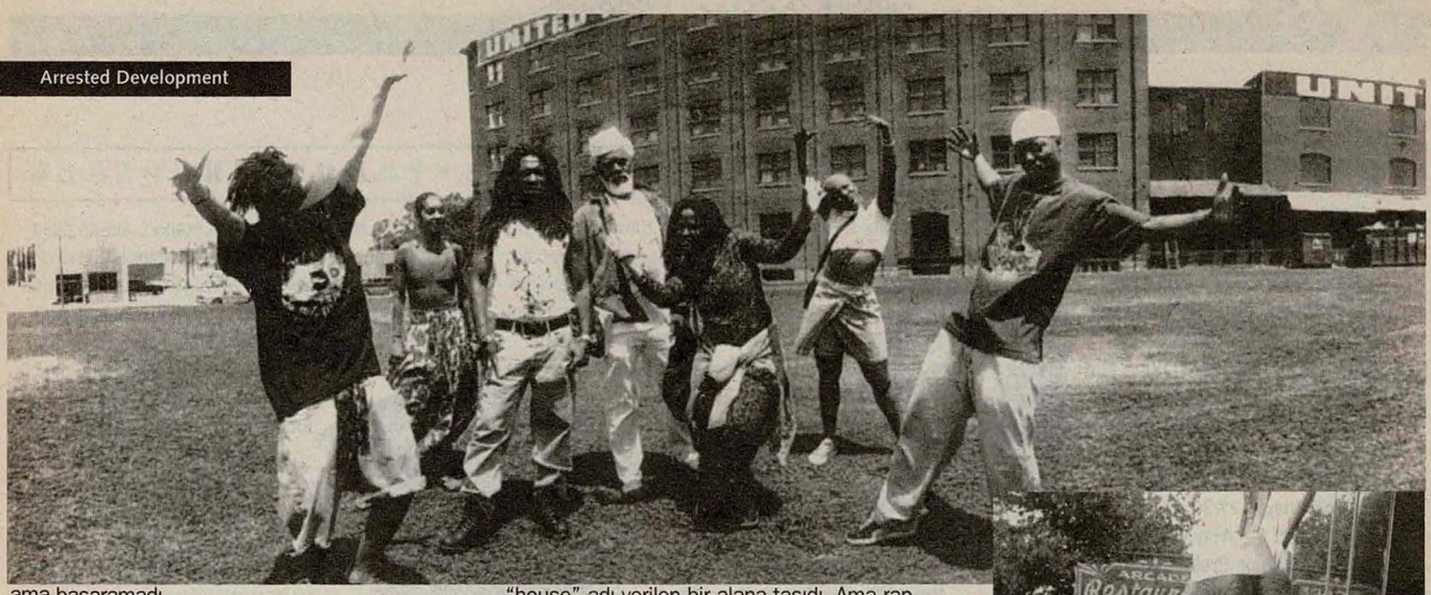

Arrested Development

ama başaramadı.

"New York sokaklarından gelen tuhaf rap sesinin onu hep imrendirdiğini" söyleyen Miles Davis ise, yaşamının son albümünde bir vasiyette bulunur gibi hiphop çaldı. "Doo-Bop" adlı albümün bütün altyapısı MC-DJ Easy Mo Bee tarafından hazırlandı. Miles trompetini bu defa James Brown, Donald Byrd, Chocolate Milk, Kool & The Gang, Slick Rick'ten alınan sample'ların üstüne üfledi. Ne yazık ki, son iki parçayı tamamlayamadan 28 Eylül 1991'de vefat etti.

Miles'ın o sıralarda sıcak temas içinde olduğu Prince ise ilk kez, o yıl çıkan albümü "Diamonds and Pearls"de lanse ettiği yeni grubu New Power Generation'ın daimi kadrosuna Tony M adlı bir MC'yi de ekleyerek rap müziği desteklediğini ilan etti. Eşzamanlı olarak, Parliament-Funkadelic ve War gibi büyük funk müfrezeleri de rapçilerle buluştu.

Hiphop'u mainstream'e taşıyan bu popülerleşme dönemi, aynı zamanda müziğin genel olarak kabuk değiştirdiği, siyah müziğin ise çılgın bir füzyona girdiği bir dönemdi. Kuzeydeki iki önemli nokta olan Chicago ve Detroit'te hiphop her zaman cılız kaldı. Chicago, hiphop diskjokeylerinin öncülük ettiği breakbeat-sample operasyonuna 1970'lerin disko müziği perspektifinden yaklaşarak funk-soul tavrı "house" adı verilen bir alana taşıdı. Ama rap her zaman kullandıkları bir şey oldu. House ile hiphop'un flörtünden new jack swing, hip-house gibi melez türler ortaya çıktı. Rap genel olarak bütün r&b'yi etkisi altına almıştı. Gene bu dönemde özellikle New York bazlı Native Tongue hareketinden A Tribe Called Quest ve Jungle Brothers'ın giriştiği yaratıcı caz deneyleri, Gang Starr'ın da desteğini alarak "acid-jazz" adı verilen bir başka dalganın doğmasına yol açtı. Gang Starr'ın MC'si Guru be-bop dokulu rhyme'lar söylerken, yaratıcı DJ Premiere pikapları solo perküsyon enstrüman olarak kullanıyordu. Miles Davis'in "Birth of Cool" albümüne gönderme yapılarak altı çizilen "Rebirth of Cool" serisiyle kolektif bir çıkış yapan acid-jazz hareketi, Brand New Heavies, Young Disciples, US3, Galliano, The Sandals gibi grupların öncülüğünde gelişti. Bunlardan US3 ilk albümünü efsanevi Blue Note plak şirketinden çıkararak ayrı bir prestij elde etti. İngiltere ve Avrupa'da ise Detroit techno'nun etkisiyle gelişen amorf halinde bir elektro-funk füzyonu başlamıştı. Rave ve acid-house başlıbaşına fenomenler haline gelerek İngiltere'de bir alt-kültür oluşumuna neden oldu. Aynı dönemde popüler alana yönelen Avrupalı techno'nun ilk hitleri arasında kabul edilen KLF'in

(devamı gelecek ay)

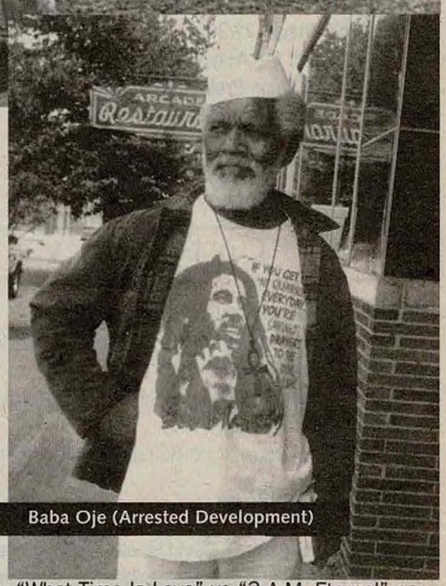

Baba Oje (Arrested Development)

"What Time Is Love" ve "3 A.M. Eternal" parçalarında keskin bir rap kullanılıyordu. Alman grup Snap'in smash hiti "The Power" da technoyu rap ve r&b vokalle birleştirerek zevkli bir sound yaratmıştı. 1990'ların ilk yıllarında dünya müziğini saran bu füzyon, rap'i geleceğin müziğinin vazgeçilmez bir elemanı olarak öne çıkardı. 1992'de U2 ile birlikte "Zoo TV" dünya turnesine çıkan Public Enemy ise bizzat bunun sağlamasını yaptı.

Erdir Zat

1 Harfin 1 Yıllık Öyküsü

Çetin Altan
Kral Öldü, Yaşasın Kral Sobe
2027 Yılının Anıları
Ben Milletvekili İken

Selim İleri
Ay Hala Güzel
Biten (İki) Yüzyıl
Kırık İnceliklerin Şairi: Behçet Necatigil

Mehmet Rifat
Gösterge Eleştirisi
Homo Semioticus

Ahmet Cemal
Okuyan Gençliğe Mektuplar

Aydın Engin
Ben Frankfurt'ta Şoförken

Tarık Günersel
Kumlaşmak

Ahmet Mithat
Karı koca Masalı

Halid Ziya Uşaklıgil
Valide Mektupları

İshak Reyna
Dokuz'dan Sıfır'a

Platon
Gorgias ya da Retorik Üstüne

Jonathan Swift
Alçakgönüllü Bir Öneri

Honore de Balzac
Hazırlayan: Mehmet Rifat

Aleandre Dumas fils
Kamelyalı Kadın

Jules Verne
2890 Yılında

Roland Barthes
Ara olaylar
Göstergebilimsel Serüven

kaf
Büyükparmakkapı Sokak
20/A Beyoğlu
0212 292 0639

BABYLON MAYIS

Héctor René Colón: Colón ve 11 kişilik orkestrası Caribbean Breeze, salsa sahnesinin en eğlenceli, en işinin erbabı ekiplerinden biri. Puerto Rico, Küba havaları, mambo, çaçaça, rumba nağmeleri, danslar, muhabbetler Babylon'da gırla... *2 Mayıs, 21:30*

Laço Tayfa: *3 - 24 Mayıs, 21:30*

Yansımalar: *4 Mayıs, 21:30*

Yıldız İbrahimova: *5-6 Mayıs, 22:30*

Sibel Kasapoğlu Dans Projesi: *8-15 Mayıs, 21:30*

Lawrence "Butch" Morris: *9-16-23 Mayıs, 21:30*

Velvele: *10 Mayıs, 21:30*

Erkan Oğur: *11 Mayıs, 21:30*

The Herbaliser: Jake Wherry bas gitarıyla salonun nabzını belirlerken, DJ Ollie Teeba turntable'ına gömülüp ses ve ritm okyanusuna açılacak. Attığımız her kulaçta trompetten saksofona caz nefesleri duyacağız. İngiliz topluluk Herbaliser, hip-hop'a da gönül sürüyor, cazdan da vazgeçmiyor: Güzel ikili... *12-13 Mayıs, 22:30*

The Herbaliser

Mehpare Aksoy Yiğit - Gölge Tiyatrosu: *18 Mayıs, 19:00*

Cold House: *19 Mayıs, 22:30*

Pasaorto Latino: *20 Mayıs, 22:30*

İlyas Mirzayev International Project: *22 Mayıs, 21:30*

Blueman Quartet: *25 Mayıs, 21:30*

Electrokick Night: *26 Mayıs, 22:00*

Mouse On Mars

Mouse On Mars: İşte mayısın starları: Alman elektroniğinin güzide grubu Mouse On Mars İstanbul'da, Babylon'da... Kraftwerk'in en büyük mirasçısı olarak anılan tekno, jungle, dub, ambient sularının şampiyon takımı, 1993 tarihli "Vulvaland"den geçen senenin "Niun Niggung"una sürekli yükselen bir grafik çiziyor. Kaçmaz... *27 Mayıs, 22:30*

Emre Koyuncuoğlu Dans Gösterisi: *29-30 Mayıs, 20:30*

Nils Wogram: Alman cazının genç ismi Wogram, üç albümlük diskografisiyle bol cazlı bir istikbali müjdeledi. Tromboncu ve besteci Wogram'ın arkadaşları da sağlam müzisyenler. Avrupa cazının genç nesli, bize son haberleri okuyacak... *31 Mayıs, 21:30*

BİLGİ ÜNİVERSİTESİ'NDE SİNEMA

Bir Ustanın Anısına: Robert Bresson

Jeanne D'Arc'ın Yargılanması O: Florence Carrez, Jean-Claude Fourneau *1 Mayıs, 19:00*

Yankesici O: Martin Lassalle, Marika Green, Pierre Leymarie *5 Mayıs, 19:00 / 7 Mayıs, 17:00*

Para O: Christian Patey, Caroline Lang *3-6 Mayıs, 19:00*

Toplu Gösterimler: Nicolas Roeg

Dünyaya Düşen Adam O: David Bowie, Rip Torn, Candy Clark, Buck Henry *2 Mayıs, 19:00*

I Want You

Bad Timing O: Art Garfunkel, Theresa Russell, Harvey Keitel *16 Mayıs, 19:00*

Walkabout O: Jenny Aguter, Luc Roeg *9 Mayıs, 19:00*

Don't Look Now O: Julie Christie, Donald Sutherland *23 Mayıs, 19:00*

Sinema ve Diğer Sanatlar

Round Midnite Y: Bertrand Tavernier O: Dexter Gordon, François Cluzet *10 Mayıs, 19:00*

Semiha b. unplugged Y: Kutluğ Ataman O: Semiha Berksoy *14 Mayıs, 14:00*

Caravaggio Y: Derek Jarman O: Nigel Terry, Sean Bean, Tilda Swinton *24-27 Mayıs, 19:00*

Andrei Rublev Y: Andrei Tarkovsky O: Anatoli Solonitsyn, Ivan Lapikov *26 Mayıs, 19:00 / 28 Mayıs, 17:00*

Dünya Sinemalarından

I Want You Y: Michael Winterbottom O: Rachel Weisz, Alessandro Nivola *6 Mayıs, 17:00 / 7 Mayıs, 14:00 / 8 Mayıs, 19:00*

My Name Is Joe Y: Ken Loach O: Peter Mullan, Luise Goodall *22 Mayıs, 19:00 / 27 Mayıs, 17:00 / 28 Mayıs, 14:00*

Trees Lounge Y: Steve Buscemi O: Steve Buscemi, Chloe Sevigny *15 Mayıs, 19:00 / 20 Mayıs, 17:00 / 21 Mayıs, 14:00*

L'Etat des Lieux Y: Jean-François Richet O: Clement Arco Descat, Cyril Autin *17 Mayıs, 19:00*

İnönü Cad. No: 28 Kuştepe-Şişli, tel: 0212-216 25 27

My Name Is Joe

[konser] ↓

Aphex Twin'den sonra, Mouse On Mars'dan önce, Türkiyeli teknocuların aşina oldukları bir isim daha İstanbul'da: Fransız tekno grubu Pills, "Foundation" ve "Electrocaine" albümlerinden sonra yeni albümleri "Musicsoldia"yı daha yeni piyasaya sürmüşlerken, şarkıların tesirini bizim üzerimizde deneyecekler, yeni şarkılarını teste tabi tutacaklar. Konserin tarihi 13 Mayıs, saati 22:00. Kimi DJ'ler, mesela DJ Dimitri, kendilerine destek çıkacak, esas konserin önünü arkasını ritm sağanağıyla yıkayacak. Konser mekanı güzel bir boğaz havası almaya, denize nazır bir partinin tadını çıkarmaya müsait: İki bina kurup kâr yapacağız, şirketimize adam yetiştireceğiz diye ağaçları utanıp sıkılmadan katleden Koç Üniversitesi'nin Rumeli Feneri kampüsü, bu güzel konsere ev sahipliği yapacak. İyi partiler!

PEYOTE partileri
5 Mayıs **Depeche Mode**
12 Mayıs **The Cure**

[mecmua] ↓

ARAMA MOTORU

Yediden yetmişe allah ne verdiyse internet'e takılıyoruz, bir yerlerden bir takım adresler bulup büyük umutlarla açıyoruz, bakıyoruz. Dergileri, gazeteleri karıştırıyoruz, enteresan yerler keşfetmeye çalışıyoruz. Arama Motoru mecmuası, görebildiğimiz kadarıyla en geniş kapsamlı adres defteri: İlk sayısını nisan ayında çıkaran derginin her sayısında 1500 adres sözü var. Sayfalar sırf adreslerle doldurulmuş değil tabii: Mesela mayıs sayısında ICQ'den mp3 hadiselerine detaylı bilgiler olacakmış. Faydası var...

[kulüp] ↓

MAGMA

Darren Price

Nisan ayını "Unlimited Çocuk Şenliği" ile geçiren Magma Music Club, mayıs ayında da elektronik müziğin itibarlı isimlerini konuk etmeye devam ediyor. Bu ayın yıldızı, 5 ve 6 Mayıs tarihlerinde sahne alacak olan Darren Price. 29 yaşındaki Price, Londra'nın bugünlerde en aranılır isimlerinden biri sayılıyor. NovaMute etiketiyle yayınladığı plaklarla techno müziğin yolunu açan Darren Price, Dave Clarke ile beraber İngiltere'den çıkan en mühim yaratıcı DJ olarak kabul ediliyor. Magma'nın diğer önemli organizasyonu, 12 ve 13 Mayıs gecelerinde Brenda Russell'ın katılımıyla gerçekleşiyor. Alemin en iyi kadın DJ'lerinden biri olarak anılan Russell, bugüne dek katıldığı sayısız rave'deki performanslarıyla adını elektronik müzik tarihine kazımış bir isim. Yetenekli DJ, bu kez İstanbul semalarından özgürlük melodileri yayacak. Magma ayrıca 20 Mayıs'ta İsviçre'den Banggoes ve 27 Mayıs'ta yine İsviçre'den Martin Comini'yi ağırlayacak. Eğer siz de "elektronik iyidir" diye düşünüyorsanız, Magma'ya ara sıra uğramayı ihmal etmeyin.

[televizyon] ↓

KANAL E
Mayıs Ayı Müzik Programı

3 Mayıs **Cassandra Wilson**
4 Mayıs **The Pretenders**
8 Mayıs **The White Room**
10 Mayıs **Diana Schuur**
15 Mayıs **The Artist**
17 Mayıs **Tony Bennett**
18 Mayıs **Bryan Ferry**
22 Mayıs **Legends of Rock'n'Roll**
24 Mayıs **Gary Burton / Eddie Daniels**
29 Mayıs **Backstreet Boys**
31 Mayıs **Herbie Hancock**
Bütün programların yayın saati 23:30

MCM'de Mayıs

Le 13' Music
(her gün 13:30 ve 20:00)
4 Mayıs **Beth Orton**
11 Mayıs **Embrace**
18 Mayıs **Rita**
26 Mayıs **Macaristan özel günü** (Fresh Fabrik, Sub Bass Monster, Sugarloaf...)

Event (7 Mayıs, 22:00)
Metallica konseri

L'Intégrale
(cumartesi 14:30, pazartesi 21:30, çarşamba 17:30, perşembe 21:30)
1-3-4 Mayıs **Whitney Houston**
6-8-10-11 **Pink Floyd**
13-15-17-18 Mayıs **The Fugees**
20-22-24-25 Mayıs **Zazie**
27-29-31 Mayıs / 1 Haziran **Iron Maiden**

Chorus
Bijou'nun hazırladığı programın konuğu **Geoffrey Oryema**; tarih 24 Mayıs, saat 02:30...

Beth Orton — Fugees

FESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVAL

KADIN FİLMLERİ FESTİVALİ

Kadınlar tarafından kadınlar için kurulan Uçan Süpürge oluşumunun en önemli, en faydalı organizasyonlarından Kadın Filmleri Festivali bu yıl üçüncü sene-i devriyesini idrak ediyor. Talihli izleyiciler, bu sene de Ankara'dan çıkıyor. 4-11 Mayıs tarihleri arasında Kavaklıdere ve Kızılırmak sinemaları 84 kadın filmiyle dolup taşacak. Değil konularını, filmlerin isimlerini ve yönetmenlerini bile bu sayfaya sığdırmamız zor, ama bize sorarsanız, şu filmleri kaçırmayın deriz: **Bu Gidişle Evde Kalırsın** (Monica Pellizzari), **Günaha Davet** (Barbara Sass), **Şeytanlar Şeytanlar** (Dorota Kedzierzawska), **Moğolistan'ın Jan Dark'ı** (Ulrike Ottinger), **Sessizliğin Ötesinde** (Caroline Link), **Sıçan Avcısı** (Lynne Ramsey), **Tenin Altında** (Carine Adler), **Bayan Dalloway** (Marleen Gorris), **Gloria** (Manuela Viegas), **Aşk Oyunları** (Olga Malea), **Satılık Hayat** (Fotini Siskopoulou), **Mayıs Kadını** (Rakshan Bani-Etemad), **İki Kadın** (Tahmine Milani), **Kuzey Varoşları** (Barbara Albert), **Agnes Brown** (Angelica Houston), **Güneşe Yolculuk** (Yeşim Ustaoğlu)... Her filmin geliri, kadın davasına gidecek: Arkadaşlarınızı da salonlara sürükleyin...

12. ULUSLARARASI İSTANBUL TİYATRO FESTİVALİ

Bu yıl İstanbul Tiyatro Festivali, senenin en güzel festivallerinden biri olmaya aday. 18 Mayıs - 4 Haziran tarihleri arasında tiyatroseverleri okkalı bir panayır bekliyor. Mesela koca Robert Wilson İstanbul'a arz-ı endam ediyor: Caz Festivali'ne Lou Reed'i beklerken, mesai arkadaşı Wilson İstanbul'un havasını suyunu şöyle bir koklayacak, Reed'e izlenimlerini aktaracak, kendisini iyi karşılayalım. Robert Wilson'ın projesi "Önceki Günler: Ölüm, Yıkım & Detroit III"te Umberto Eco'nun metni, Christopher Knowles'un şiirleri, "Son İmparator", "Küçük Buda" gibi filmlerin soundtrack'inden tanıdığımız Ryuichi Sakamoto'nun müzikleri bizi karşılayacak. "Önceki Günler"in oyuncularından biri de Isabella Rossellini. Oyunda "Liebestod" aryasını ise Semiha Berksoy'dan dinleyeceğiz... Fassbinder filmlerinin fetiş oyuncusu Hanna Schygulla da festivalin önemli konuklarından.

Hanna Schygulla

Kurt Weill'ın doğumunun yüzüncü, ölümünün ellinci yıldönümü münasebetiyle vereceği konser, "Brecht Burada ve Şimdi" adını taşıyor ve Kurt Weill besteleri üzerinde turluyor... İngiltere'nin meşhur Royal Shakespeare Company'si de İstanbul'a gelecek: Onlardan, Lindsay Posner'in rejisiyle "Hırçın Kız"ın modern bir yorumunu izleyeceğiz... Festivalin ağır toplarından Pina Bausch da "Masurca Fogo" ile sahne alacak... Murathan Mungan'ın kaleminin hediyesi "Dumrul ile Azrail" de, Mustafa Avkıran'ın rejisiyle festivalde prömiyerini yapacak. Edafos Dans Tiyatrosu'nun "Medea"sı, Tiyatro Stüdyosu'nun "Lillian"ı, Şehir Tiyatroları'nın "Aşk Hastası", Tiyatro İstanbul'un Oscar Wilde'dan "İdeal Bir Koca"sı, Dostlar Tiyatrosu'nun "Can"ı, Kent Oyuncuları'nın "Hep Aşk Vardı"sı, Ortaoyuncular'ın "Fişne Pahçesu" da festivalin diğer ayakları... Sinemayla müzik arası, bu sefer de tiyatronun keyfini çıkaralım...

[internet] ↓

http://www.ideefixe.com

Diyelim ki Samuel Beckett yazıyorsunuz: Türkiye'de yayınlanan Beckett kitapları karşınıza fotoğraflarıyla, arka kapak bilgileriyle, künyeleriyle olduğu gibi çıkıveriyorlar. Kaç zaman uğraşmışlar, ne var ne yok bütün kitapların bilgisini tastamam girmişler. Ideefixe elbette sadece böyle bir amme hizmeti için kurulmamış: Elektronik ticaret yapıyorlar, internet'ten kitap satıyorlar, üç aydır müzik ve video ürünlerini de sayfalarına eklediler. Biz girip baktık: Çok düzenliler, özellikle kitapta türleri çok ince ayrıntılarla belirlemişler. Bir dolaşın, büyük bir dükkanda geziyor gibi olacaksınız...

http://www.bluestarenterprises.net/

Bu adreste bulabileceğiniz 'müzisyenler için işinden kazanç sağlama kılavuzu' isimli 172 sayfalık metinde, sahne performansını geliştirme, sağlam ticari planlar yaratma, sanatçı promosyon teknikleri gibi konular incelikleriyle anlatılmış. Ne yazık ki müzisyenlere ücretsiz yardım amaçlayan bu sitenin gidişatı pek iyi değil. Geçen ay sitenin girişine konulan bir mektupta, banner veren şirketlerin yavaş yavaş bu getirisiz 'sponsorluk' pozisyonundan sıkıldıklarını, ve tüm çabalara rağmen bir anlaşmaya varılamadığından, kılavuzun artık bedava yayınlanamayacağı açıklanıyordu. Her şeye rağmen 22 bölümlük kılavuzun 10'u hâlâ ücretsiz okunabilmekte. Beğenen sipariş verebiliyor. Eh, bu da hiç fena değil...

http://www.musictheory.halifax.ns.ca/

'Kolay muzik teorisi' adlı site, müzikle uzaktan ve yakından ilgilenenleri temel kavramlarla tanıştırmak amacıyla kurulmuş. Bu ücretsiz derslerin etkili olup olmadığına siz karar verin. Şayet beğenmezseniz... **http://www.hcc-online.org/** sitesinden 'courses'a tıklayarak, bu sefer ücretli olmak üzere online İngilizce müzik dersleri almanız mümkün.

"Şu barbunyayı burada bu akşam beraberce yiyebilmemiz için kaderin asırlarca çalışmasını düşün. Evvela Yahya Kemal'in dediği gibi Don ve Volga, Tuna suları Karadeniz'e akacak. Dedelerimiz kalkıp Orta Asya'dan gelecek, İstanbul'a yerleşecekler. Sonra İkinci Mahmut, Nuran'ın dedesini bektaşidir diye İstanbul'dan Manastır'a nefy edecek; orada Merzifonlu zengin bir binbaşının kızıyla evlenecek. Benim dedem, karısı kaçtıktan sonra kendisini teselli için yazdığı, sonra bilmem hangi paşaya hediye ettiği bir Kur'an'ın parasiyle bu köşkü alacak... delikanlı anlıyor musun? Yediyüzelli altına bir Kur'an-ı Kerim... Yani bu köşk ve aradaki arazi... Sonra Nuran'ın babası çocukken hastalanacak, annesi Aziz Mahmut Hüdai efendiye adayacak, büyüyünce pirin dergahına girecek, orada babamla dost olacaklar. Nuran doğacak... Siz doğacaksınız..." Mümtaz, barbunyanın bu etnik ve sosyal macerasına bayılmıştı. **AHMET HAMDİ TANPINAR**, Huzur

PATTI SMITH

Gung Ho

(BMG Türkiye)

Patti Smith: Punk'ın taçsız kraliçesi, gecikmiş Beat şairi, punk şamanı. Böyle bilir ve severdik kendisini. Uzaktan takip eder, müziği bırakışını, kocası öldükten sonra tekrar müziğe dönüşünü ve adına yaraşır yeni albümler yapışını takip ettik ve sevmeye devam ettik. Ta ki İstanbul konserine kadar... Rock tarihini ve rock efsanelerini bizim gibi uzak diyarlardan, metinlerden ve kulaktan bilgilerle takip etmek zorunda kalan insanlar için her zaman bir tehlike vardır: Efsane ya gerçekten daha büyük bir hale gelir ya da gerçek artık efsaneyi taşıyamayacak kadar yaşlanmıştır.

Patti Smith'in sahnedeki halinin herkesi şok etmesinin nedeni, rock'ın en temel tarifinin belki de ilk defa canlı olarak karşımızda duruyor olmasıydı: Enerji aktarma sanatı. Smith için yakıştırılan şaman tarifinin abartma olmadığını da orada anladık. Şamanların da işlevi cemaate enerji aktarmak değil midir nihayetinde... Patti Smith o gece kimsenin unutamayacağı bir ders verdi. O gece, müziğe ve enerjiye kendini adamışlığın dersiydi ve belki de Patti Smith'in bugünkü kariyerini tek cümlede tarif eden şey bu olabilir.

Yeni albümü "Gung Ho"yu, sahnedeki Patti Smith'i gözünüzün önüne getirmeden dinlemek imkansız olduğu için anlattım bunları. Bu yalın tarifi gözden kaçırdığınız zaman Patti Smith'in 60'larda, 70'lerde takılmış gibi görünen temalarını, çocuksu iyimserliğini ve idealizmini yerli yerine oturtmak zorlaşabilir. Oysa Patti Smith'in müziğinde bunlar hiç de sırıtmıyor ve eskimiş görünmüyor, çünkü Smith bunları inançla ve enerjiyle dillendiriyor. Nüvenin tekrar tekrar dillendirilmesi gerekiyor ki, unutulmasın. Patti Smith de bu yolda üstüne düşeni yapıyor.

"Gung Ho" en basit tarifiyle bir rock'n'roll albümü. Lou Reed'in "bas, davul, gitar ve vokali hiçbir şey yenemez," formülünü izliyor, enerji aktarımının en doğrudan yolunu. Albümün geneline hakim olan, Patti Smith'in her şarkıda değişen ama sürekli trans halinde kalan sesi ve rock'n'roll ritmleri. "Persuasion" şarkısındaki bir dizede dediği gibi bu albümde de 'gençlik parlıyor, olgunluk ise biliyor'. "Gung Ho"da ikisi bir arada olduğu için neşe de eksik değil. Her şarkıdan sızan enerji ve trans halinde çalıp söyleyen grup "Gung Ho"yu bu yılın en iyi albümlerinden biri yapıyor. 70'lerdeki klasik Patti Smith albümleriyle karşılaştırıldığında albümle ve Patti Smith'in müziğinin gidişatıyla ilgili bir genel yorum daha yapılabilir: Müziğin ağırlığı 'müziğin üzerine söylenmiş şiir' tarzından uzaklaşarak 'şarkı' formatında karar kılmış gibi görünüyor. Albümü rock'n'roll albümü yapan özelliklerden biri de bu zaten. Bu formatın dışına taştığı söylenebilecek tek parça Ho Şi Minh'e ithafen yazılmış olan ve albüme de adını veren "Gung Ho" parçası. Bu parçada da daha çok bir kabare şarkıcısı gibi davranıyor Patti Smith. Bu uzun parçada Patti Smith sanki alttan alta Marlene Dietrich'le düet yapıyor. "Gung Ho" da zaten Brecht/Weill elinden çıkmış gibi... Ho Şi Minh'in nezdinde 'toprağın altında uyumakta olan devrim tohumunun' tekrar, bir kere daha filizlenmesini düşlüyor Smith, Vietnam'dan Amerika'ya yayılan bir devrim titreşimini özlüyor, özlemekle kalmıyor, hemen, şimdi, tekrar istiyor dünyayı. Albümün politik damarını "Gung Ho"yla birlikte tamamlayan diğer parçalar, siyah kölelerin tarihin derinliklerinden özgürlük için seslendiği "Strange Messengers" ve Kızılderilileri avlamaya giderken avlanan General Custer'ın karısı ağzından yazılmış "Libbie's Song". Ama bu şarkılara bakarak şarkı sözlerinin tamamen devrim ve politika üzerinde döndüğünü düşünmemek gerekir. Patti Smith, "Lo And Beholden" başta olmak üzere birçok şarkıda üstü kapalı bir şekilde aşktan, hatta biraz magazinel konuşmak gerekirse, gitaristi Kaye'le yaşadığı kişisel aşkından bahsediyor. Benden duymuş olmayın ama, bu şarkı sanki yaşadığı aşk dolayısıyla ölmüş olan kocasıyla bir hesaplaşma gibi geldi bana. "Boy Cried Wolf", Bob Dylan'ın "Isis"ine bir nazire gibi duruyor. "Persuasion" ve "Glitter In Their Eyes" gibi şarkılarsa albümün 'oynak' rock'n'roll'ları. Zaten şarkıların arasında gezindikçe, kariyeri boyunca Patti Smith'in kahramanları olmuş Dylan, Rolling Stones, Jim Morrison gibi isimlerin hepsinin yerli yerinde durduklarını ve hâlâ Smith'e esin kaynağı olduklarını hissediyorsunuz.

Dönüp tekrar albümün tamamına baktığınızda elinizde kalan, başta da söylediğim gibi iyi, çok iyi bir rock'n'roll albümü olduğu. "Gung Ho"nun rock'n'roll'u öyle geniş ki, bugünün içinden yorumlanmış bir rock'n'roll tarihi resmi geçidi havası yaratıyor. Müzik camiasındaki bazı isimlerin son yıllarda yakalamaya çalıştığı esnek ve geniş yelpazeli rock'n'roll müziği bu albümde fazlasıyla mevcut. Bu müziğin üzerine bir de Patti Smith'in vokali eklendiğinde elimizde bir rock'n'roll klasiği kalıyor. *Ogan Güner*

LOU REED

Ecstasy

(WEA/Balet)

"Shakespeare olamazsın, Joyce olamazsın / E ne kaldı geriye?.." "Magic and Loss"un bu sözleri üzerinden Lou Reed sonraları da konuştu: "Rock'un Dostoyevski'si olmak istiyorum..." "Mistrial"den itibaren, "New York" ve "Magic and Loss"da doruğuna vararak, ne hikmetse pek beğenilmeyen "Set The Twilight Reeling"de sesin ve sözün üzerine giderek kurduğu "perfect sound" ve acı şiirin Reed'i 57 yaşında taşıdığı yer, –en azından rock özelinde kesinlikle andığı isimler ayarında– büyük bir başyapıt. Reed'i kağıdın, kalemin, gitarın başına oturtan kem duygu, albümün bütününe yayılan buruk gurur en iyi belki şu dizelerle özetlenebilir: "Koca bir delik var yüreğimde bir kamyon iriliğinde / bir gecelik sikiş kâr etmez onu doldurmaya..." Albümün omurgası, Reed'in "bugüne kadar yazdığım en iyi şarkı" dediği "Ecstasy". "Vecd" duygusuna, hayatın temel bilgisine, özsuyun bilincine, egoyu aşıp tabiata dahil olmaya, yaşama sevincine adanmış bir aşk şarkısı "Ecstasy". Ama zannetmeyin ki "Perfect Day" gibi hoş duygular bırakıyor: Bilakis, şimdiye kadar hiçbir rock şairinin beceremediği kadar yıkıcı biçimde, insanın içinde olanı da alıp götürüyor. Şimdi Lou Reed'i bir başka yazı adamıyla eşleştirebiliriz işte: Küçücük paragraflara sığdırdığı kapkara ömür pişmanlığıyla, avuç dolusu fırlattığı şüphe tohumlarıyla, buz gibi sorularıyla Cioran... "Vecd"in, hayatın sürdürülebilmesi için kan kadar lüzumlu şifanın yitirilişinin şarkısı "Ecstasy": Gerçekten de Reed'in şarkı yazarlığının doruğu galiba ama, hele ki sürpriz –belki de değil– finaliyle, en az Cioran metinleri kadar tehlikeli bir "wild side" türküsü. Gırtlağa sapladığı hançeri derinleştirmek için de elinden geleni yapıyor Reed: 18 dakikalık elektro gitar güzellemesi "Like A Possum", modern sanat tarihinde okkalı bir haneyi hak eden benzersiz bir yabancılaşma klasiği... "Ecstasy"yi sırasıyla dinlememizi, şarkıdan şarkıya atlamamamızı söylüyor Lou Reed, haklı: Daha ilk dinleyişte, şarkıların haybeye bu halde sıralanmadığı farkediliyor, güçlü bir matematik duygusu uyanıyor zaten. "Paranoia Key of E" başta olmak üzere birkaç şarkıyı zerafetle fetheden bakır nefeslilerden Laurie Anderson'ın elektrikli kemanına, yürek yakan çellodan "Ecstasy"nin hüzünlü finalini ağırlaştıran Erkan Oğur usûlü perdesiz gitara, "Tatters"da parçalanmış ilişkilere Lou Reed'le beraber ses yükseltip ağlayan, "Future Farmers of America" gibi şarkılarda cayır cayır haykıran, lastik gibi uzayan elektro gitara kadar yetmiş dakikalık bir rock şöleni "Ecstasy"... Ama sözlere kulak kabartmazsanız da, dinlememiş olursunuz.

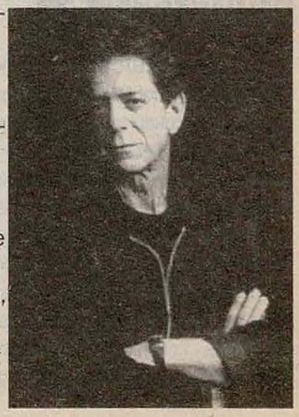

Hem, aynen Cioran'da olduğu gibi, hiç bulaşmamak daha hayırlı belki de: Hele bu güzel mayıs günlerinde, değil sadece gençlere, 57 yaşındakilere de tavsiye etme kötülüğünü yapamayacağımız boğuntulu, varoluşçu bir şahyapıt, bir aşk susuzluğu "Ecstasy"... *Merve Erol*

Ecevit'in sözleriyle Türklük "yüzyıllar boyunca değişik ülkelerden, değişik etnik kökenlerden gelen insanların, hiç ayrımsız kaynaşmasından ortaya çıkmış bir milletin adı." Ecevit bu 'milleti' gerçekten böyle tanımlıyor olabilir; ama ya Kürtler olayı böyle algılamıyorlarsa?.. Ecevit hâlâ "Batı öyle istiyor diye Kürt mü diyeceğiz" diyor; ama aklına "Kürtler kendilerine nasıl denmesini istiyor" sorusu gelmiyor. **ETYEN MAHÇUPYAN**	Sıfırın en ufağı bile hiçlikle dolu koskoca bir delik, dünyayı içine almaya yetecek kadar büyük bir daireydi. **PAUL AUSTER**, Şans Müziği	Tanrı'nın bir şey olması gerekseydi, bir sanat olurdu. **LAWRENCE DURRELL**, Justine	
		Geçmiş bir zamanı kalbim bulmak üzeredir. **AHMET MUHİP DRANAS**	Her insan herkes karşısında her şeyden sorumludur. **DOSTOYEVSKİ**

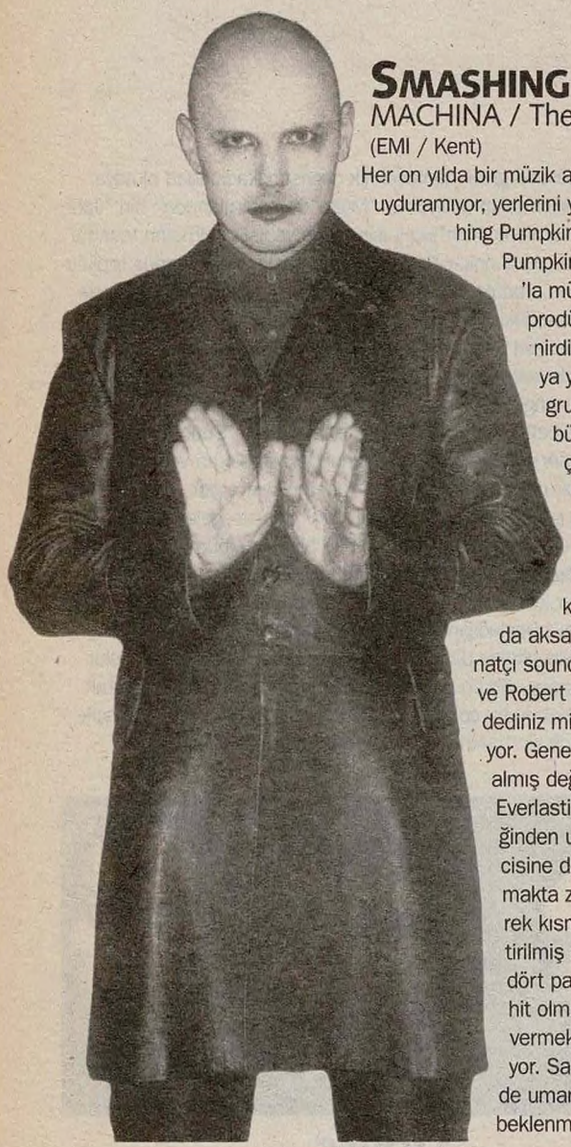

SMASHING PUMPKINS

MACHINA / The Machines Of God

(EMI / Kent)

Her on yılda bir müzik alemi kan değiştiriyor diyebiliriz. Onyıla damgasını vurmuş çoğu şarkıcı ve topluluk çağın ritmine ayak uyduramıyor, yerlerini yeni tutuşmakta olan ruhlara bırakıyor. "Her daim alev alev" sanatçılar işin istisnası elbette... Smashing Pumpkins ya da açıkçası Billy Corgan da şu sıralar "ikinci onyıl sendromu"yla yaşayanlardan... Smashing Pumpkins, birçok grunge topluluğunun pıtırak gibi bitiverdiği meş'um 1991 yılının patlayanlarından... Grunge-'la müzik ya da duruş açısından bir benzerlik taşımasalar da, ilk –ve kimilerince en iyi– albümleri "Gish"in prodüktörü Butch Vig'di ve Butch Vig henüz Garbage'a atılmamışken "Nevermind"ın prodüktörü olarak bilinirdi. Grubun o günden bu yana yaptığı toplam dört stüdyo albümünün satış ve beğeni ivmesi hep yukarıya yönelik oldu. Albüm kapakları gibi müzikleri de daha ince elenip sık dokunmaya başlandı. Bu arada grup içinde kopmalar, geri dönmeler, bir daha dönmemeler vak'ayı adiyeden sayılır hale geldi. Önceki albümleri "Adore"u davulcusuz yaptılar, farkeden pek fazla bir şey olmadı. Farkettiğini farkeden kimse de çıkmadı. "MACHINA / The Machines of God" gibi yakışıklı bir isme sahip yeni albümlerinde grup yeniden toparlanmış durumda. Corgan bir şekilde "arkadaşları topluyorum, tıpkı eski günlerdeki gibi..." mesajı veriyor olmalı... Ama elbette Smashing Pumpkins, Billy Corgan demek... Her ne kadar James Iha hep yanında olsa da, elmanın çekirdeği de, içi de hep Corgan'ın kırmızı kabuğunun rengini taşıyor. "MACHINA..." kuralı bozan bir albüm değil. Gene uzun bir albüm yapılmış. Gene sıradışı bir kapak tasarlanmış. Gene şarkılar içten içe birbirine teğellenmiş. Tüm bunlarda "gene" sözcüğü dışında aksayan bir şey yok. Belki "grup sound'u" denen şey de budur. Ama bazen "müzikal sound"dan çok "sanatçı sound'u" daha önemli olabiliyor. Örneğin seksenlerden doksanlara transfer olmayı başaramayan The Cure ve Robert Smith gibi... Onyıl aradan sonra "yaa bizim bir sound'umuz varmış, artık bu sound'la albüm yapalım" dediniz mi söndünüz gitti... Çünkü "müzikal tutarlılık"ın devreye girdiği çoğu yerde "sanatçı duyarlığı" çöpe gidiyor. Gene de belirtelim ki; en azından şimdilik Smashing Pumpkins ya da Billy Corgan için durum vahim bir hal almış değil... Biz olası bir geleceğe dikkat çekiyoruz, o kadar... Billy Corgan da albümün açılış parçası "The Everlasting Gaze"e "Biliyorsunuz şimdilik ölü değilim" diye giriyor. En azından şimdilik... Ama albüm mü gereğinden uzundur, yoksa her Smashing Pumpkins albümü mü bize uzun geliyordur ne, onbeş parçanın onbeşincisine dek iyiniyetimizi muhafaza etmekte zorlanıyoruz. İlerledikçe albümün başında neler olduğunu hatırlamakta zorlandığımız gibi... Albümün altına ortak prodüktör olarak elini koyan Flood, arka planı seslerle kirleterek kısmi hafıza kaybımızın mimarı konumuna da yükseliyor. Bir de albümün kaymağı, albümün dibine yerleştirilmiş durumda. Erken cayıp vazgeçerseniz tatlı kısmı kaçırıp yediklerinizin saman tadıyla kalıyorsunuz. Son dört parçadan üçü "The Crying Tree of Mercury", "Age of Innocence" ve özellikle "Blue Skies Bring Tears", hit olmayacak en iyi Corgan parçaları arasında yerini şimdiden alıyor. Şansımız mıdır, şanssızlığımız mı karar vermek zor ama, Billy Corgan her albümde olduğu üzre gene "sağ" gösterip "ölü" toplara vurarak golünü atıyor. Sanırız biraz zorlayarak da olsa "sanatçı sound'u" gibi bir "dinleyici sound'u"ndan da söz edebiliriz. Bir de umarız ki tutarlı bir dinleyici olmak adına "iyi olan her Smashing Pumpkins albümünü dinlerim" dememiz beklenmiyordur bizden... *Atilla Aydoğdu*

KİTAP
DERGİ
PLAK
ÇAY - KAHVE...
VE ARTIK İNTERNET!

KİTAP

İstiklal Caddesi, Süslüsaksı Sokak
(Vakko'nun karşısı, sokağın dibi),
12/1 Beyoğlu - 0.212.292 71 43-44.

Hayatımızı kullanmak zorunda olduğumuz ya da çok beğendiğimiz için kullandığımız markaların başkalarınca nasıl algılandığını her seferinde değerlendirerek mi düzenlemeliyiz? Kendi adıma cevap vereyim. Belki giyim kuşamda buna dikkat ederim, nispeten 'nötr' şeyleri tercih ederim, ama otomobiller söz konusu olduğunda, hele hele cipler söz konusu olduğunda, kimse kusura bakmasın ama imaja filan bakmam, beğendiğimi alırım. Hayatımı ve zevklerimi başkalarının yaptıklarına göre değil, kendi isteklerime göre düzenliyorum. Range Rover'ım var, gururluyum. **İSMET BERKAN**

Başkalarının aşkıyla başlıyor hayatımız / başkalarının düşünceleriyle değil.
İSMET ÖZEL

Herkesin herkesi terkettiği bir yer
LALE MÜLDÜR

MUSE
Sunburn
(Universal)

Kısır döngü bizde midir nedir, hangi yeni İngiliz kökenli grubu dinlesek ilk çağrışım Radiohead olmaya başladı. Ama bu kez paranoyamız gerçek; gerçekten takip ediliyoruz. "Muse"un anlamlarından biri "ilahi ilham"... Muse elemanlarının da, anıldıkları her cümlede "ilah"larını isimlerine yapışık bulmaları tesadüf olmasa gerek. Muse elemanları dediklerimiz de üç delikanlı... "Klasik Rak Üçlüsü" yani... James topluluğu U2'yla onca benzerliğinin üstüne bir de U2'nun prodüktörü Brian Eno'yla nasıl çalışmıssa, Muse da gitmiş, ilk Radiohead albümü "Pablo Honey"nin prodüktörü John Leckie ile gerdeğe girmiş. "Showbiz" de bu izdivacın ilk meyvesi... Muse Radiohead benzeri falan ama hakkını teslim etmek gerekir ki, "iyi" bir benzer... İlham kaynaklarını ilahlarında değil de kendi içlerinde ararlarsa, sonraki albümlerinde içlerindeki hazineyi keşfedebilecek kapasitedeler. Yeni single "Sunburn"le başlıyor albüm ve ilk dile gelen "tanrım bir depresif grup daha" cümlesi oluyor elbette. (Yalnız belirtmekte fayda var; "Sunburn"un "radiolive" kayıtlarından akustik versiyonunu dinlemişler varsa bilirler, o yorumun lezzeti albüm versiyonunda yok.) İkinci sırada da single olarak yayınlanmış bir parça olan "Muscle Museum" yer alıyor. Albümün en sarsıcı parçalarından bu da... "Fillip" ve oldukça ağdalı gelişen "Falling Down" sonrası gelen "Cave" kanımıza yüksek tempo acı zerk eden bir şarkı ve ardından gelen "Showbiz"le birleşip albümün patlama noktasını oluşturuyor. Sonrası sessizlik, bu sessizlikte akıp giden "Unintended" ve albümün zirvesini işaret eden "Uno"... Cefanın sefasını sürebilenler için birebir... Yükseklik korkunuz yoksa elbette... Geriye kalan dört şarkı da radyo bağlantısını unutmaya başladığınız anda içinizi kasıp kavuran yakıcılıkta şarkılar... Solist Matt Bellamy'nin sesi albüm boyunca gitgide derinleşiyor, genişliyor ve kararıyor. Şarkılar dönüyor, dolaşıyor, kendi peşlerinden gidip yokoluyor. Albüm boyunca her parça sonunda varılan ortak nokta şu: "Bu çocuğun bi sorunu var"... Gerçekten de bu çocuğun, bu grubun bir sorunu var ama açıkçası iyi ki var. Yoksa yaralarımıza böyle acımasızca tuz basmayı becerebilirler miydi? *Atilla Aydoğdu*

EMBRACE
Drawn From Memory
(EMI / Kent)

Yine Manş Denizi'ni aşıp gelen soğuk hava dalgaları, yine "ada yerlileri"... Yine birbirine benzeyen anlarda, aşağı yukarı benzer hallerle su yüzüne çıkan ve yine pek farklı olmayan bir ses-seda ile ifade edilen hisler... Embrace, hemen her dönem birilerinin sınıf başkanı seçildiği İngiliz prömiyer liginin şu andaki en gözde ekiplerinden biri. Beş kişilik kadronun basın fotoğraflarında özenle ön sıralara yerleştirilen ileri adamlarıysa, sakin bir "abi-kardeş": Richard ve Danny McNamara... Biri gitarda, öbürü vokalde, geriye kalanlar da malum enstrümanların (bas-davul-klavye) başında tane tane, temiz temiz çalıp söyleyen, sahnede gitar kırma ihtimali taşımayan bir grup. Doğrusu ilk albümleri "The Good Will Out"ta da, bu yeni albümlerinde de, dibe veya kulağımıza batacak iniş çıkışlar yaşatmıyor Embrace. Fakat hayatımıza bir nebze coşku, belli belirsiz bir renk katma ümidi de vermiyor. Elbette onlar da başkalarıyla mukayese edilmekten ya da aynı cümleye yerleştirilmekten hiç hazzetmiyorlar, bununla birlikte her attıkları adımda Oasis'in sıçrattığı çamura bulaşmadan da edemiyorlar. Karşılıklı dokundurmalar, hatta aleni sataşmalar... Kim daha uzağa gidecek, kim horozlar meydanını kapacak... Embrace'i aynı adayı paylaşan akran gruplardan biraz farklı bir konuma yerleştirmek istersek, şarkılarına kırptıkları hafif elemli, hafif tebessümlü anlar, "Drawn From Memory"den geriye kalan en koyu vesikalar. Allah için, kuru gürültüden,

yaş iddialardan uzaklar. Fakat bir süre sonra kabuğun altına inelim dediğinizdeyse, bu sefer albüme yayılan o şekersiz tatlı kıvamından kaçmak mümkün değil. Hatta bu hafiflik, ivmesizlik, kimi zaman dayanılmaz bile olabiliyor. Sonunda o koyu anlar, tortusuz, yeni zaman aşklarına yaraşır hafif bir eleme dönüşüyor; tebessüm, gönül teline nüfuz etmiyor. Herhalde "hatıralarından bitap düşenler"i diriltecek doza varmak için biraz daha kavrulmak gerekiyor. *Gökhan Pamuk*

DOVES
Lost Souls
(EMI / Kent)

Senenin başlarında sinyaller gelmişti, bu gruba dikkat, diye. Doves'u Manchester vatandaşı üç adam, Jimi Goodwin, Jez ve Andy Williams bir araya getirmiş. Aslında senelerdir ipin ucunu bir yerlerden yakalamaya çalışıyorlarmış, arada tutturmuşlar da, ama esas çıkış bu günlere nasipmiş. İlk kontratları 93'de bir indie-label ile, devamında da biriki single gelmiş. Büyük patlamanın zeminini hazırlayansa, yakın bir geçmişte Tricky ve Bernard Sumner'la yaptıkları kayıtlar...
Kendi ifadelerine göre, ekstasi kültürünün içinden çıkmış bir grup Doves. Resimlerde daha belirgin çıkmasına özen gösterilen ve ilk adam olduğu her halinden belli Jimi Goodwin, kalbinde Doves'un yeni Echo And The Bunnymen olduğunu söylüyor. Gördüğümüz kadarıyla, doksanların başlarından beri çığ misali birikenler bugün onları karanlıklar içinde, depresif ve üzgün bir ses seda alemine götürüyor... İlla link kuralım derseniz; Jeff Buckley'i, Talk Talk'ı göğe erdiren yolun eteklerinde bir yerlere gideriz. Tabii başlangıç değil ama "ilk albüm" için fazlasıyla ümit verici bir mertebe bu.
Ve işte o ilk albüm "Lost Souls": Dediğimiz gibi, depresif, karanlık fakat üşütmeyen bir saykodeliayla, geceyarılarına mahsus melankoli arasında dağılan oniki ince ok... Belki içindeki her şarkıya güller dökmek gelmeyecektir içimizden ama bütününe seve seve kalbimizde yer vereceğimiz türden. Kaldı ki o "kayıp ruhlar"ın peşinde gitmeye karar verdiğinizde, zaten albüm yerini bulmaya başlayacaktır. *Gökhan Pamuk*

52→

Sözcüklerin bir zorbalığı yok değildir: O da, yalan söylemek, gizlemek, örtbas etmektir. Ama orada artık edebiyat ortamında değil, propaganda ya da reklamcılık ortamındayız. Bir yapıtın güzel olmasını istiyorsak, özgürlüğe zor kullanmadan seslenmek istiyoruz demektir... Yazar edebiyat ortamındaysa, yani yazıyorsa, özgürlüğün hep tehlikede olduğu bir dünyada, özgürlüğü belirtme ve ona seslenme görevini üstüne almış demektir. **JEAN PAUL SARTRE**

Olgun meyvelerde bir hüzün vardır
FAZIL HÜSNÜ DAĞLARCA

İnanma kuşlar bu yalanı
Her bahar söyler
İnanma ceketim inanma
ORHAN VELİ

Ucuz
insandan
pahalı lakırdı
çıkar

"Üstümde yıldızlı gök" demişti Königsberg'li / "içerimde ahlâk yasası". / Yasa mı? Kimin için? Neyi berkitir yasa? / İster gözünü oğuştur, istersen tetiği çek / idam mangasındasın içinde yasa varsa
İSMET ÖZEL

Her insanda insanlığın bütün halleri vardır **MONTAIGNE**

Boss Hog

Whiteout

(City Slang/Kent)

Mekanımız, en "underground" hücrelerinden en yüksek binalarına, içinde ne varsa ona kendi karmaşasını şırınga eden kent, New York. Kahramanlarımız, senelerdir "blues" mefhumunu atölyelerinde ilmek ilmek ayırıp punk'ın içine mozaik gibi döşeyen Jon (burada Jonathan) Spencer, hayat arkadaşı Cristina Martinez ve onları tamamlayan Mark Boyce / Jens Jurgensen / Hollis Queens üçlüsü. Konu başlığımıza gelince, çok seneler önce ilk albümlerini yayınlayan Boss Hog ve geçen aylarda çıkardıkları yeni albümleri "Whiteout"...

Çıkmayan kısmın özeti deyip biraz araya girelim: The Jon Spencer Blues Explosion'ın memleketimizde takipçileri az değildir, biliyoruz, ama sözü Boss Hog'a bağlamadan önce "esas-grup" Blues Explosion'ı (JSBX diyelim) selamsız geçmek içimize sinmez: Jon Spencer ve artık doksanların sonuna yaklaştıkça kendi halesini yaratan grubu JSBX, "konvansiyonel" blues'u parçalıyor, hani neredeyse kübizme yaklaşan bir üslupla yeniden biçimlendiriyordu. Bir tarafta vadesi dolmuş ve baygın bir halde yatan, öbür tarafta tilkilere yaraşır sinsilikte, dipdiri bir blues...

Jon Spencer'in mevcudiyetiyle Boss Hog ve JSBX, ilk bakışta "kardeş" intibaı bırakan gruplar ama ikisi aynı kulvarın kalemi değil. Boss Hog'u JSBX'dan ayıran, hatta besleyen, damarlarındaki kırmızı femme-fatale iksiri. Doğal olarak Cristina Martinez de bunun en başat aktörü. Martinez onlara hem bir yan-proje görüntüsü veriyor, hem de sesiyle sözüyle, JSBX'de rastlanmayacak bir "pop" dili konuşuyor. Herhalde "profesyonel" sanatçı olduktan sonra Jon Spencer'ın yer aldığı ilk renkli albüm "Whiteout". Önceleri "koyu mavi" çalıp söylerken, şimdi eşi gibi onun da yüzüne gece kulübü kırmızıları çarpıyor. Albüme yansıyan da, grupla birlikte yazdıkları onbir şarkının hemen hepsindeki bu baharatlı tat: "Nursery Rhyme"ın, Itchy&Scratchy"nin davetkar yivleri; Spencer'ın baştan sona dolaşan yılankavi gitarı; Martinez'in "Jaguar"daki pervasız vokali, "Fear For You"daki masum ama enikonu alevli tempo... Dans pistlerinde en az Garbage kadar şansı var Boss Hog'un.

Gayet anlaşılır nedenlerle ön planda görünen Spencer/Martinez çifti ve onlara kıyasla objektiflere daha uzak duran diğer Boss Hog elemanları, JSBX ile bir konuda birbirini tamamlıyor: İkisini de hayata bağlayan "periler", New York'tan, aşklardan ve tabii ki bütün gelgitleriyle "tendeki en kuytulardan" geçiyor. İlk göz temasına sahne olan albüm kapağında bile Martinez'in minimum örtünmüşlükteki resmi (ilk albümün kapağında çırılçıplaktı), Boss Hog'un istikametine bir işaret.

Bahsi geçmeyen kim kaldı; prodüktör Andy Gill. Kıta Amerika'sından çıkan en dehşetli gruplardan Gang Of Four'un as adamı Gill, isminin geçtiği her yerde olduğu gibi burada da kendisine olan hürmet ve sevgimizi pekiştiriyor. Yine Boss Hog'a dönecek olursak, geçmişte Gang Of Four veya JSBX ile bağlantımız olup olmadığı pek de önem arzetmiyor aslında. Bu tehlikeli bahar havalarında hayatınıza ritm katmak için ideal bir ekibin sizi beklediğini farkedin, yeter. *Gökhan Pamuk*

Steely Dan

Two Against Nature

(BMG Türkiye)

Yıllar önce çıkardığım fanzinde bir arkadaşım Donald Fagen'ın solo albümü "Kamakiriad" üzerine yazarken, altı yıl sonrasında yeni bir Steely Dan albümü dinliyor olacağımızı ummazdım. Yanılmışım. İşte 1981'deki "Gaucho"dan neredeyse yirmi yıl sonra "Two Against Nature"... Açıklayıcı, kısa ve ilginç bir cümle belki şu olabilir: Steely Dan'de pek bir değişiklik yok. Daha doğrusu, Fagen'ın 94'teki solosunda Steely Dan'in de bir anlamda yaşadığı söylenebilir. İşte bugün de grup kendi adıyla, "Kamakiriad"la da bağlantılı ve aslında beklenebilecek bir sound ile karşımıza çıkıyor. 70'li yıllarda grubun yakaladığı sound için "olağanüstü" diyebilirdik, ama bunca zaman sonra aynısını söyleyemeyiz. Ama güzel olan da bu belki. Hâlâ onu koruyor olabilmeleri. Walter Becker'ın gitarları, parça yürüyüşleri, vokaller, arka vokaller, saksofon soloları, hepsi Steely Dan takipçileri için aynen bildikleri gibi. Sound yine parlak ve berrak...

Fagen ve Becker beş yıl önce yeniden konserler için bir araya gelmişti ve o kayıtlarından oluşan "Alive In America" adında bir albüm yayınlamışlardı. Oradaki Citizen Steely Dan Orchestra'nın bazı elemanları "Two Against Nature"da da yer alıyorlar ve grubun sound'unun devamlılığını sağlıyorlar. İlk dinleyişte son parça, yaklaşık dokuz dakikalık "West of Hollywood" ve albümle aynı adlı parça dikkat çekiyor. Özellikle "West of Hollywood"daki beş dakikalık tenor saksofon solosu, Steely Dan'in ne kadar özel bir topluluk olduğunu hatırlatacak kadar güzel, unutanlar için. Albüm, bütününde ferah ve akıcı parçalardan oluşuyor ve insanın aklına güneşli Amerika kıyılarını getiriyor... Gerçekten de, söylenecek fazla bir şey yok bence. Fagen, Becker ve Steely Dan yaşıyorlar, bu güzel. "Two Against Nature", Steely Dan'in müzik dünyasındaki özel konumundan bir şey eksiltmeyecek, belki katmayacak da. Farketmez. Biz hâlâ "o numarayı kaybetmedik" çünkü. *Hilmi Tezgör*

Sevgilim, sen bunu aldığında
-ki mektup denemez buna-
umarım bağışlarsın beni:
yazamadığım mektuplarda biriktirdim
kederimi.
BİRHAN KESKİN

Sevda dedikleri çakır dikeni / Mahveder vücudu çürütür teni **TOKATLI NURİ**

Dünya bir yağlı kuyruk, yiyebilene aşkolsun

İlk büyük sınav inşallah başarılı olur.
(emekleme yarışmasına katılan bebeklerden birinin babası)

Girmem, girmedim mangalara / Yer etmedi adalet duygusu / içimde benim / çünkü ben / ömrümce adle boyun eğdim
İSMET ÖZEL

Kaşınan yeri parmak gözden daha iyi görür
KEMAL TAHİR

CHUMBAWAMBA
WYSIWYG
(What You See Is What You Get)
(EMI Kent)

Sıradan bir anarşist, daha doğrusu anarşistsever toplulukken 1997 albümleri "Tubthumper" ile alakasız bir üne kavuştu Chumbawamba... Belki de Sex Pistols'dan Blur'e kadar EMI'a bağlı olup da, elinden silahı alınarak kendine çevrilmemiş hiçbir topluluğun kalmaması adına geliştirilmiş bir "çok satış" olayı gibiydiler... Sonuçta Amerika'da hatın sayılır bir satış ve isminden aldığı destekle akıllarda yer edici bir topluluk imajı... Hayli kalabalık kadrosundan bir önceki albüm sonunda verdiği tek bir fireyle yoluna devam ediyor Chumbawamba üyeleri... Önceki albümün ortak prodüktörü Neil Ferguson'u da asal eleman yaparaktan... Grupla tanışmamış olanlar onların yaptıkları müziğe ilişkin yanlış bir kanıya varmasınlar diye belirtelim ki, Chumbawamba parçaları hayli neşeli pop şarkılarından ibaret... Ama popun saf ve akışkan hallerinden şarkılar bunlar. Üstelik zehir zemberek sözlerle bezenmişler. Aynı albüm kapakları gibiler... Önde görünen masum bir köpek başıyken, gerisine baktığımızda gördüğümüz, köpeğin düzülmekte olduğu... Herhalde Chumbawamba müziği de bundan daha iyi ifade edilemezdi. 22 kısa parça ya da bir tür Chumbawamba medleyinden oluşan albümde bir Bee Gees şarkısı olan "Newyork Mining Disaster 1941" dışında cover yok. "I'm With Stupid"le başlıyor "Dumbing Down"la bitiyor. Arada bütün pop tarihine selam gönderiyorlar. Çöp tenekesi sıfatını hak etmeseler de biraz yamalı bohça sayılabilirler. Biraz da Britanya'nın Amerikan B-52's'una verdiği cevap... Yani "istediğiniz neyse onları öyle görün"... Bir şarkılarında dedikleri üzre "hiç de özür dilemiyorlar", onlar sadece "biraz eğlenmek istemişler", ötesi berisi dahil hepsi hepsi bu! *Atilla Aydoğdu*

AIR
The Virgin Suicides (soundtrack)
(EMI / Kent)

Paris'te üniversitede tanışan Jean-Benoit Dunckel ve Nicolas Godin 95 yılında Air'i başlattılar. 97 yılında yayınladıkları "Premiers Symptomes" iyi bir şeylerin geleceğini hissettiriyordu. Ve 98 Ocak'ta yayınlanan "Moon Safari" adlı albümleri ile beklentileri boşa çıkarmadılar. İngiltere listelerinde beşinci sıraya kadar yükselen albümden "Kelly Watch The Stars", "All I Need" ve "Sexy Boy" adlı çok başarılı single'lar çıktı. "Moon Safari" albümü çoğu sıralamada yılın albümü seçildi.

Bir sonraki projeleri Sofia Coppola'nın "The Virgin Suicides" adlı filminin müzikleriydi. Film, Jeffrey Eugenides'ın aynı adlı eserini temel alıyor: "Tüm kızları intihar eden Katolik bir aile".

Air'in onca başarısının üstüne, en azından aynı kaliteyi sürdürmelerini bekliyorduk. Ama ne yazık ki "The Virgin Suicides" bekleneni vermiyor. "Moon Safari"deki içiçe geçmiş melodileri, yoğunluğu bulamadık bu albümde. Galiba fazla emek de verilmemiş. Her şey, birkaç motif çevresinde dönüyor. Belki de bunun nedeni filmin motiflerine sadık kalmaktı. 60'ların funk'ının yerini 70'lerin progresive rock'u almış. Pink Floyd'un ilk dönemlerine benziyor biraz. Belki biraz da The Doors'a, bazı parçalarda. O neşeli hava da daha karanlık bir atmosfere bırakmış yerini... Albümden yayınlanan ilk single albümün açılış parçası olan "Playground Love". Belki de dinlediğimizde "işte bu Air" diyebileceğimiz nadir şarkılardan biri. Diğer dikkat çekici parçalar ise "Highschool Lover" ve "Dead Bodies".

Belki film müzikleri olarak başarılı olan bir çalışma ama, bizi bir albüm olarak hiç tatmin etmedi. Artık 2000 sonunda çıkacak Air albümüne saklayalım umutlarımızı.
Özhan Binici

U2
The Million Dollar Hotel (soundtrack)
(EMI / Kent)

REM
Man On the Moon (soundtrack)
(EMI / Kent)

U2 ve REM'in, rock'ta 80 sonrasının bu iki haysiyetli grubunun 2000'leri sinema salonlarında karşılaması enteresan bir tesadüf. U2 ve REM'in yeni işleri, Wim Wenders'in ve Milos Forman'ın filmlerinin soundtrack'lerinde.

Wenders'in Bono destekli yeni filmi "The Million Dollar Hotel" sinemacılar cephesinde pek parlak bulunmadı, ama ortaya çıkan albüm pekala yeni bir U2 albümü kadar ilgiyi hak ediyor. Albümde iki yeni U2 şarkısı var: Birincisi, sözlerini Salman Rüşdü'nün yazdığı "The Ground Beneath Her Feet" (aynı zamanda Rüşdü'nün son romanının adı), diğeri "Stateless". Ayrıca "Zooropa"dan "The First Time" da soundtrack'te kendine yer bulmuş. Film için bir araya gelen Million Dollar Hotel Band'in parmak ısırtan kadrosu albümün geri kalanını sırtlıyor: Vokalde Bono, gitarda Daniel Lanois, tuşlularda Brian Eno, trompette John Hassel, gitarda Bill Frisell, basta Greg Cohen, davulda Brian Blade, synthesizer'da Adam Dom... "Teknik direktör" Hal Willner'ın bir araya getirdiği kadro, iki şarkıda filmin oyuncularına da eşlik ediyor: Lou Reed'in "Satellite Of Love"ını çığlık çığlığa Milla Jovovich, Sex Pistols adaptasyonu "Anarchy In The USA"i ise Tito Larriva seslendiriyor... Ayrıca cazın yeni starlarından Brad Mehldau da "Tom Tom's Room"da piyanosuna dokunmuş. Bono ve Daniel Lanois düeti "Falling At Your Feet" başta olmak üzere bütün parçalar iyi. Doğrusu, bu albüm soundtrack'ten öte bir eser, her halükarda alınmalı, dinlenmeli.

Milos Forman'ın "Aydaki Adam" filminin REM'li soundtrack'i ise pek öyle değil. Ama REM takipçilerinin kaçıracakları gibi de değil. Daha ziyade, filme göre prova edilip dikilmiş müziklerle oluşturulmuş albümdeki iki yeni REM şarkısının adları "The Great Beyond" ve "This Friendly World" (Jim Carrey-Michael Stipe düeti). Ayrıca "Automatic For The People"dan hatırladığımız "Man On The Moon" da bu albümde yer alıyor. Zaten komedyen Andy Kaufman'ın hayatını anlatan filmin çıkış noktası Andy Kaufman'a adanmış bu REM şarkısı... Jim Carrey'in seslendirdiği "I Will Survive", eskilerden Bob James performansı "Angela", yine eskilerden Chinn-Chapman imzalı Exile şarkısı "Kiss You All Over" ve REM'in tema müzikleri, "Man On The Moon" soundtrack'inin diğer parçaları...

Sinema sevgisi, U2'ya da, REM'e de güzel vakitler geçirtmiş, nefes alma fırsatı vermiş. Yarasın.
Derya Bengi

Deniz "öylece" duruyor, orada, yazda. Hayat öylesine caydırıcı ki, korkuyorum Sevgilim... bu dünyayı ben uydurdum desem, sonrasını diyemiyorum
BİRHAN KESKİN

ÖZÜR KÖŞESİ **1.** Geçen ay Pink Floyd girişindeki tuhaflık dikkatinizi çekmiştir: "The Wall"un live kayıtları tabii ki albümden 21, konserden 20 yıl sonra yayınlandı. Tersi doğru değil. **2.** Primal Scream söyleşisinde bilgi eksikliği var. "Kill All Hippies" parçası "Easy Rider"la bağlantılı, ama Dennis Hopper'ın 80'lerdeki filmi "Out Of Blue"yla daha çok bağlantılı, çünkü o filmden ses sample'ları içeriyor.

Okumuş bir deli cahil bir deliden daha delidir. **MOLIERE**

Yıldızlı gökten bana soracak olursanız / kösnüdüm ona karşı / onu hep altımda istedim
İSMET ÖZEL

Sevgiliden gelen her şey sevgilidir **MEKTUPÇU AGAH**

Ben imkânsızın hasretini çeken insanları severim. **GOETHE**

JOE STRUMMER & THE MESCALEROS

Rock Art and the X-Ray Style

(Universal)

Ciddi ciddi öneriyoruz: Joe Strummer için bir tribute-album, bir şükran albümü yapılmalı. Ama öyle Clash şarkılarının değişik yorumlarından meydana gelen bir albüm değil. Öyle remiksler, memiksler de değil. Öyle böyle değil. Dünyanın dört bir yanından insanlar oturup onun için besteler yapmalı, şarkılar yazmalı. Döktürmeli. Sonra bunlar bir albümde toplanmalı. O albümde Türkiyeli bir topluluk, şarkısında muhakkak Can Yücel'in dumanlı sesinden "ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi"yi sample'lamalı. Rock'un bu en büyük Doğrucu Davut'una bin kere, yüz bin kere teşekkür. Clash yılları için, ırkçılığa, adaletsizliğe, zenginlere karşı rock yaptığı için, isyanı bir ahlak biçimi olarak damarlarında taşıdığı için, kendini yenik hissederek ortadan kaybolurken bıraktığı güzel hatıralar için ve bunca yıl sonra bu kadar temiz, bu kadar lekesiz, bu kadar geniş yürekli, bu kadar iyi kalpli bir albümle geri döndüğü için.

"Rock Art And The X-Ray Style" her köşesinden başka bir coğrafyanın fışkırdığı okkalı bir world-punk albümü. Şarkıların yarısını yıllardır biriktirdiklerinden derlemiş Joe Strummer. Grid üyesi arkadaşı Richard Norris'le birlikte kurdukları, ama yarı yolda kalan Machine isimli topluluk dönemine ait parçalar bunlar. Gerisi son yıl mahsülleri, gitarist Antony Genn'le birlikte veya tek başına yazdığı şarkılar... Açılışta Clash stilinde bir reggae punk melezi "Tony Adams" var. İngiltere milli takımının eski kaptanı, Arsenal stoperi için yazılmış bir marş. İngiliz toplumunun kadirbilmezliğini yüzlerine vuruyor, bu adamı harcadınız, yazık ettiniz Tony'ye, demeye getiriyor. O Tony ki, çıkıp insan gibi topunu oynayan, kimseye eyvallahı olmayan, haliyle kimseye yaranamayan, piyano çalan, kitap yazan, kendini bir dönem içkiye vuran, diğer futbolculara benzemeyen bir futbol emekçisi. "Asıl kaptan oydu, ama bunu kimse göremiyordu" diyor Joe Strummer ve ekliyor: "Bu şarkı kaybolmayla ilgili bir şarkı". (Tony Adams'ın rock'taki karşılığı sanki biraz Joe Strummer.) Stad hoparlörlerinden bangır bangır çalınsa, tribünleri anında ayaklandıracak bir şarkı bu. "Tony Adams" ve "Techno D-Day" kardeş şarkılar: Motosiklete atlayıp tozu dumana katarak basıp gidesi geliyor insanın. "Sandpeper Blues", işte o motosikletle çıkılmış bir Arap-Afrika-Meksika seyahati... Ardından, akustik gitar ve dümbelek eşliğinde bir "taş devri" molası "X-Ray Style" var. Yani, albüme adını veren "Taş sanatı ve x-ışınları üslûbu". (Bir gün bir kitapta böyle bir başlık görmüş Strummer: Binlerce yıl önce insanlar mağara duvarlarına hayvan figürleri çizerlermiş, sonra bir dönem gelmiş, –x ışınlarıyla içlerini görürcesine– hayvanları iç organlarıyla, kemikleriyle falan resmeder olmuşlar. Bilim adamları bu dönemden bahsederken "x-ışını üslûbu" tabirini kullanırlarmış... Strummer'ın albümünün kapağını da bu mağara figürlerinden yola çıkarak Damien Hirst yapmış.)

Sıradaki "Road To Rock'n'roll" Johnny Cash'e niyet, Strummer'a kısmet. (Üç yıl önce Johnny Cash, "American Recording" albümünü Rick Rubin'le birlikte hazırlarken, camiaya haber salmış: "Bana uygun şarkınız varsa, gönderin de okuyayım." Strummer da "Road To Rock'n'roll"u postalamış. Ama albümde yer almamış. Johnny Cash sonradan Strummer'a rastladığında şarkıdan sitayişle bahsetmiş, "beni mahçup ettin evlat" demiş.) Amerikan folkunun tarihinde dolanaraktan rock'n'roll'a varan bu parçanın ardından, şaşırtıcı güzellikte Dylanesk balad "Nitcomb" geliyor. Sonraki "Forbidden City", Çinli öğrencilerin Tienanmen meydanındaki direnişine, "yasakkent"lerin fethine adanmış... "Combat Rock"tan fırlamış bir beat şiiri gibi duran, dünya ahvalinden sual eden "Yalla Yalla" ve bir Londra ağıtı "Willesden To Cricklewood", hiç bitmesin istediğimiz albümün son şarkıları...

Joe Strummer turp gibi, The Mescaleros dinamit fitili. "Rock Art And The X-Ray Style"da bir mirasyedinin değil, alçakgönüllü bir punk dervişinin taptaze satırları var. Rock'n'roll dünyası bahtiyar. *Derya Bengi*

311

Soundsystem

(Universal)

Nebraskalı beşli, beşinci albümle çıkageldi: Fazla lafa gelmeyen harika bir rock grubu 311. 1992'den beri Güney Los Angeles'ın sörf alemlerinden skateboard'ların üzerinden düzenli yayın yapan 311'in yegane derdi, tutturdukları müziğin hakkını verip pozitif enerji saçmak, dünyaya bir hoş sada salmak. Eğlenceliler, canlı ve neşeliler, ama tın tın gruplardan değiller: Çok iyi bir rock-hiphop harmanları var, ama kendilerinin de belirttikleri gibi, onlarda "angst" yok, coşku var, yaşama sevinci var. Bir anlamda, hemşerileri Rage Against The Machine'le aynı denize giriyorlar, ama ters tarafa aynı stille yüzüyorlar. Rage yoksul mahallelerinde isyan örgütlerken, benzer müziğin daha pırıltılısıyla, daha cilalısıyla 311, sahillerde gününü gün ediyor. Ağır topla mukayese edip ekibin ayarını düşürmeye çalışıyor değiliz: Ama Rage'in deli rock'u, öfkeli rap'i, 311'in en güzelinden pop nakaratlarından daha iyi geliyor bize açıkçası. Neyse, 311 "Soundsystem"da da ortalamayı düşürmüyor, hatta yükseltiyor. İkili vokalle canavar gibi rap yapıyorlar, gitara abanmaktan kaçınmıyorlar, ritmden de, melodiden de çalmıyorlar. Müzik deseniz güzel, söz deseniz güzel... Bukletteki şarkı sözlerini takip edeyim derseniz, uyarılıyorsunuz ama: "Sadece sözleri takip etme, oynasın bırak bedenini / Ne hissediyorsan onu yap, ne kadar saçmalarsan o kadar iyi..." Rap dozunu bu sefer biraz daha arttırmışlar, bir S.A. giriyor lafa, bir Nicholas Hexum. Racondan olsa gerek, "kimse bu işi 311 gibi yapamaz" gibilerden kendilerine tezahürat yapmayı da ihmal etmiyorlar. Yalan tabii. Ama beyaz yalan. *Merve Erol*

NIGHT ARK

Petals On Your Path

(Universal)

Türkiye'de '98 yazında verdiği konserle popüler olan Night Ark'ın yeni albümü Avrupa'da piyasaya çıktı, Türkiye'de çıkmadı. Şimdilik İstanbul'da ancak bir-iki meraklı müzik mağazasında bulunabiliyor.

Ara Dinkcian, Armen Donelian, Marc Johnson ve Arto Tunçboyaciyan yine kendine has çizgileri üzerinden, farklı kültürler arasında müzikal bağlar kuruyorlar. Amerika'nın cazı, Brezilya'nın salsa ritmleri, oradan Türk Sanat Müziği ve Anadolu ezgileri... "I'm dancing with the devil" Latin ritmlerinin üzerine Ermenice sözleriyle hareketli. Hemen ardından Marc Johnson solo bas ile A. Maliyan'ın "Intz Mi Khntrir" (Benden İsteme) bestesini yorumluyor, hüzünle. Bir de "Anna Tol' Ya" var. Yani ya, "Anna sana söylemişti". Her şey güzel, her şey seni beni anlatıyor, ama biz bizi en son dinliyoruz.

Night Ark müzik yoğurma ustası. Bu ustalığın mimarı da albümün prodüksiyonunu üstlenen Ara Dinkcian. Grubu da Ara kurmuştu zaten. Enstrümanları (ud, kanun, cümbüş, banjo, gitar, sazbüş) ve besteleriyle ağırlığı her an hissediliyor.

Grubun önceki üç albümünü ("Pictures" ve "Moments" tarihi eser oldu, "In Wonderland" piyasada var) dinleyebilenler, gruba yakınlık, çok yakınlık duyanlar için "Yolundaki Yapraklar" tam manasıyla bir 'devam' albümü. Yolculuk devam ediyor. "Müziğim önemli" diyor Dinkcian, Night Ark'a gözü gibi bakıyor. Bir de not düşmüş kapağa ailesine ithafen, albümün adına açıklık getiriyor: "Dilerim ki yaşamın içindeki yolculuğunda, çıplak ayağın sadece gül yapraklarına bassın"... Bu albümde bir yenilik, bir farklılık aramak yersiz. Müdavimlerinden "kendini tekrar", "değişik bir şey yok" gibi eleştiriler geliyor, gelsin, tartışılır. Bildiğini okuyanların elinden çıkan tertemiz "Yolundaki Yapraklar"ın dinlenilesi bir albüm olduğu kesin. Ah bir de piyasada kolayca bulabilsek! *Sevan Ataoğlu*

[5432 10] birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzon

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİ ALBÜM

Beatles Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band
B-52's B-52's
The Clash Sandinista
Ian McNabb Merseybeats
Joan Armatrading Show Some Emotion
Fiona Apple When The Pawn...
Horace Andy Living In The Flood
Jane Birkin A la légère
Joseph Arthur Come To Where I'm From
Kip Hanrahan Exotica
Lambchop Nixon
Lou Reed Ecstasy
Marc Ribot Shoe String Symphonette
Neil Young Ragged Glory
Les Rita Mitsouko Cool frénésie
Ruhi Su Zeybekler
Suicide Suicide
The The Nakedself
Thin White Rope Moonhead
Zen Derya

ONŞARKI

Ahmet Kaya Bir Acayip Adam
Ben Harper Less
Bonny "Prince" Billy Death To Everyone
Cem Karaca Dervişan 1 Mayıs
Ian Brown Babasonicos
Ilham Al Madfai Chel Chel Alyea El Rumman
Natacha Atlas Bahlam
Shellac Didn't We Deserve A Look At The Way You Really Are
Şahturna Dost Yılmaz Güney
Timi Yuro Just Say I Love Him

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **Santana** Supernatural
2. **Moby** Play
3. **Tom Jones** Reload
4. **Westlife** Westlife
5. **Shania Twain** Come On Over
6. **Macy Gray** On How Life Is
7. **Shania Twain** The Woman In Me
8. **Travis** The Man Who
9. **Melanie G** Northern Star
10. **Engelbert Humperdinck** At His Very Best

İNGİLTERE INDIE ALBÜMLER

1. **Elastica** The Menace
2. **Moby** Play
3. **Smog** Dongs Of Sevotion
4. **LTJ Bukem** Journey Inwards
5. **Soulwax** Much Against Everyone's Advice
6. **Oasis** Standing On The Shoulder Of Giants
7. **The For Carnation** The For Carnation
8. **Broadcast** The Noise Made By People
9. **Circulation** Colours
10. **A Silver Mt Zion** He Has Left Us Alone

İNGİLTERE INDIE SINGLE

1. **Lock(N)Load** Blo Ya Mind
2. **Basement Jaxx** Bingo Bango
3. **Steps** Deeper Shade of Blue
4. **Moloko** The Time Is Now
5. **Primal Scream** Kill All Hippies
6. **Crocketts** Host
7. **Mojave 3** In Love With A View
8. **Artful Dodger & Romina Johnson** Movin' Too Fast
9. **Masters At Work** Brazilian Beat
10. **Saint Etienne** The Way We Used To Be

KOD MÜZİK / Atlas

1. **Future Sound of Jazz Vol.6**
2. **µ-Zig** Royal Astronomy
3. **Primal Scream** Xtrmntr
4. **Pizzicato 5** Remix Album
5. **Breakbeat Era** Ultra Obscene

KARGA / Atlas

1. **The The** Nakedself
2. **Patti Smith** Gung Ho
3. **Van Der Graaf Generator** First Generation
4. **Death In Vegas** Dead Elvis
5. **Unbelievable Truth** Almost Here

ZİHNİ / Akmar

1. **Red Hot Chili Peppers** Californication
2. **Dust Brothers** "Fight Club" - soundtrack
3. **Joe Satriani** Engines of Creation
4. **Massive Attack** Singles
5. **Patti Smith** Gung Ho

ÇALINTI / Aznavur

1. **Buena Vista Social Club**
2. **James Taylor Quartet** The Money Spyder
3. **Night Ark** Petals On Your Path
4. **Eric Burdon** Declares War
5. **Eleni Karaendreu** Eternity and A Day

Bitsin artık bu dram, bu fotoroman

SMASHING PUMPKINS

ile aynı site'desiniz...

...yeni...muzik...

www.yenimuzik.com ile sevdiğiniz sanatçılar ve müzik türleri hakkındaki bilgilere 'tık'ır 'tık'ır ulaşırsınız. Satın aldığınız ilk cd'den sonra, diğerlerini birer milyon daha ucuza alırsınız. Keyfiniz daha da 'tık'ır olur! İsterseniz birbirinden ilginç konulu forumlara katılır, isterseniz düşüncelerinizi diğer müzik severlerle paylaşırsınız. Ar'tık' nasıl isterseniz!

Buena Vista Social Club

Önce albüm sökün etti, cümle alemin bel kemiğini sızlattı. Öyle ki, Küba'yı haritadan silmeye yeminli ABD bile kayıtsız kalamadı, saygıyla eğilip Grammy ödülü takdim etti. Derken, Wim Wenders'in zamana meydan okuyan bu abideleri filme çektiği haberi geldi. Ve ardından güzel sürpriz: "Buena Vista Social Club" İstanbul Film Festivali'ne konuk oldu, şimdi de sinemalarda vizyona girdi. Dahası var: "Buena Vista" ekibi, İstanbul Caz Festivali'nin davetlisi; Açıkhava, Ferrer ve Segundo gecelerine hazırlanıyor. Bu arada hoş bir tesadüfle, filmin kitabı, "The Book of the Film" geçti elimize. Wim Wenders'in yazısıyla başlayıp Havana manzaraları eşliğinde "Buena Vista Social Club"ın kahramanlarını tanıtan kitabı, sayfalarımızın elverdiği ölçüde naklediyoruz...

O Müziği Yapan İnsanlar

Daha önce Havana'ya hiç gitmemiştim, hiç belgesel çekmemiştim, hatta konser bile çekmemiştim, tamamen dijital bir çekim yaptığım da vaki değildi. Kalkıştığımız işe hakikaten hazırlıklı değildim. Ve bu iyi bir şeydi.

Ama kesin olan bir şey vardı: Bu müziği seviyordum, ilk duyduğum andan beri, CD olarak çıkmasından çok önce, miks edilmemiş, tamamlanmamış biçimiyle bir demo kaseti olarak dinlediğimden beri.

Şimdi baktığımda, bu film o anda başlamıştı, çekimlere başlamamızdan iki yıl önce, bir gece Los Angeles'da arabayla dolaşırken. O bandı Ry Cooder vermişti, pek bir şey söylemeden, tarzı olduğu üzre, şatafatlı bir girizgah yapmadan, "şuna bir bak" demişti, "Küba'da yaptığım kayıt". Tamamen hazırlıksız bir halde, "Chan Chan"ı ve "Dos Gardenias"ı ve öteki şarkıları ilk kez arabamda dinlemiştim... Bu müzik, o güne dek dinlediğim hiçbir şeye benzemiyordu. Sıcak bir banyo kadar rahatlatıcı, soğuk bir duş kadar diriltiydi. Zeki ve yatıştırıcı olduğu kadar yakalayıcı ve canlıydı. İlk dinlediğimde, bu müziğin hayatıma nasıl nüfuz edeceğini tahmin etmem mümkün değildi. Ama, ona müptela olacağımı anlamıştım. Yıllar sonra, hâlâ hemen her gün o müziği dinliyorum.

Ve işte, bu filmi yapmamın temel sebebi: Bu müziği yapanların nasıl insanlar olduğunu keşfetmek. Ertesi gün Ry'a sordum tabii ki. Fakat Compay, İbrahim, Omara veya Ruben hakkında dinlediklerim tecessüsümü gidermedi, aksine arttırdı. Havana hakkında anlattıkları, daha doğrusu Havana'yı anlatırkenki hali de aklımdan çıkmıyordu. Ne zaman zihninde oraya gitse, sesinde coşku, gözlerinde parıltı hasıl oluyordu...

O şehri ve o müziği, o şarkıları çalıp söyleyenleri keşfetmek, iki yıl boyunca gizli bir rüyaydı benim için. Şubat 1998'de Havana'ya uçtuğumuzda, zihnimde o rüyanın haricinde pek bir şey yoktu. Ry, yolculuğa hazırlanmam için bana bir hafta mühlet vermişti. "Hatırlıyor musun, 'bir daha Küba'ya gidersen ben de gelmek istiyorum' demiştin. Haftaya gidiyoruz, ikinci bir albüm yapmak istiyoruz, İbrahim assolist."

Bir ekip kurmak, bir miktar para toparlayabilmek için bir haftam vardı. Havana'da ne çekmek istediğime dair düşünmek içinse vakit yoktu.

Digi-Beta'nın yanısıra iki Sony Mini-DV almıştım yanıma. Eğer bu "tüketici teknolojisi" profesyonel kamerayla biraraya getirilebilirse, sonuçta... Sonucun ne olacağını kestiremiyordum...

Bildiğim tek şey, "mantra"mdı: Müzik kendisini anlatmalı. Benim o müzik hakkında ne düşündüğümün, tanışacağım o insanlara ilişkin ne hissettiğimin önemi yok. Onlar, o olağanüstü müzikleriyle birlikte kendilerini anlatmalı...

Merida havaalanında eşim Donata'yla birlikte Küba vizelerimizi ve uçak biletlerimizi elden geçiriyoruz. ABD'den Küba'ya ancak Meksika üzerinden gidilebiliyor, çünkü ABD için Küba diye bir ülke yok. Haritadan silmişler. Birkaç hafta önce Grammy'de "Buena Vista Social Club"ın En İyi Latin Amerikan Albümü ödülü alması bayağı bir sansasyon olmuştu. Yeni bir bilincin ilk işareti mi acaba?

Havana'ya indiğimizde, daha havaalanından şehre giden yoldayken farkettik ki, her şeyin başka türlü olduğu bir yerdeyiz. Ortalık karanlıktı bir defa. Sokaklar ve evler gecenin derin karanlığında yitip gitmişlerdi. Yoldaki birkaç arabanın farlarının titrek ışığı altındaki kaldırımlarda gölgeler geziniyor, bir grup bitap köpek karşıdan karşıya geçmeye çalışıyordu.

Los Angeles'dan, gecelerin gündüz gibi aydınlatıldığı bir şehirden geliyorduk. Neonların ve elektriğin, birdenbire gözümüze lüks bir şey olarak gözükmesi çok çarpıcıydı. Derhal aşikâr olan ve fiziksel olarak hissedilebilen bir şey vardı: Burada, başka bir zaman ölçeği geçerliydi. Önümüzdeki bir-iki haftada Küba zamanını daha iyi tanıyacaktık. Bildiğim hiçbir zamana benzemiyordu. Öyle mi acaba? Çocukluğumdan bildiğim bir zaman mıydı yoksa?

50'lerin Amerikan arabaları, mitolojik varlıklar misali cirit atıyordu ortalıkta. Çocukluk rüyalarımın "Amerika"sından fırlamış gibiydiler. Fakat, nihayetinde Amerika'da değil miydik zaten?

Şehrin "eski Havana"sında, "Amerika" adlı sinemanın fuayesinde, Küba'daki her şey gibi tozun altında kalmış devasa bir mozaik göze çarpıyordu. O mozaikte büyük ölçekte bir Kuzey ve Güney Amerika haritası vardı. İki kıtanın ortasındaki büyük koyda, Küba, anne-babasının arasındaki bir bebek veya topraktaki bir tohum gibi yatıyordu. Havana bu haritanın çekim merkeziydi.

Havana şehri, elle renklendirilmiş devasa bir kartpostaldı. Hiçbir yerde böyle renkler görmemiştim.

Çocukken kartpostal biriktirirdim, yabancı ülkelerin yabancı pullu kartpostallarını. Çoğunluğu renkli değildi, sonradan renklendirilmiş siyah-beyaz fotoğraflardı. Havana'nın o elle boyanmış yüzeyi, o dökülen boya tabakaları, şehrin büyülendiğini, dondurulmuş bir zamana çakılıp kaldığını ima ediyordu.

Her şey "mükemmel bir sükûnet" içindeydi. Ve aynı zamanda, sanki bir savaş henüz sona ermiş gibiydi. Bütün sokaklar bombardımana maruz kalmışçasına yıkık dökük tü. Fakat çocukluğumu, unutulmuş zamanları hatırlatan sadece arabalar ve enkaz halindeki evler değildi. Onlar sadece yüzeydi, satıhtı. Şehrin içinden, şehrin kalbinin derinliklerinden gelen bir şey giderek ifşa etti kendisini. Bu şey, gözlerdeydi. Tanıştığımız herkes, hiç gözünü kaçırmadan doğrudan yüzümüze bakıyordu. Bir defa bile karanlık bir bakış, kıskanç veya mütehakkir bir ifade görmedik. Aksine, sabahtan akşama neşe dolu gözlerle karşılaştık: Her gülümsememiz bir gülümsemeyle mukabele gördü. Buradaki dil, gözlerin diliydi ve oyunun kuralları şunlardı: Su katılmamış dostluk, dürüstlük ve doğrudanlık.

Sekiz yaşındaki bir balerin peşimizden koşa koşa geldi, Donata'nın çantasından düşürdüğü 20 dolarlık banknotu vermek için. O ufaklık, babasının o parayı kazanabilmesi için kaç saat çalışması gerektiğini biliyordu. Fakat, karım neredeyse teşekkür etme fırsatı bile bulamadı, çünkü hemen dönüp gitti, yüzünde rahatladığını gösteren bir gülümsemeyle. Donata'yla donup kaldık, gözlerimiz doldu. Bu küçük olay, bu şehir ve insanları hakkındaki duygularımızın özeti sayılır.

Bazen, özellikle de bitip tükenmek bilmeyen montajlar esnasında, şu duyguya kapılıyordum: Havana ve Küba'yı sadece hayal meyal görebiliyordum. Sanki, ekibim ve ben, istediğimiz kadar net göremiyorduk ve sanki her şeyi olduğu gibi görmeyi haketmiş değildik. Biz gelecekten, 1998'den gelmiştik, aşırı-enformasyon çağından... Her şeyi tüketmeye alışmıştık; gözlerimiz ve midelerimiz tıka bısa doluydu.

Her şeye kendi zaman ölçeğimizden ve dijital kameralarımızla bakıyorduk. (Eski Leica'sı ve siyah-beyaz fotoğraflarıyla Donata, Küba zamanına bizden daha yakındı.)

Geriye dönüp baktığımda net olarak gördüğüm ve algıladığım tek bir şey var gibi geliyor –zaten en başta da görmek ve keşfetmek istediğim şeydi bu: O müziği yapan insanlar. Çekimlerin sonunda, her biri, gözümüzde ve kalbimizde, daha da büyümüştü. Çekimler esnasında, çoktan farketmiştim ki, bir belgesel yapmıyorduk... Bir hikaye keşfetmiştik ve onu takip ediyorduk. Compay, İbrahim, Ruben, Omara, Eliades, Pio ve diğerleri bu hikayenin ta kendisiydi, başka bir ifadeyle söylemek gerekirse, hikayenin başrol oyuncuları değil, "asli kahramanları"ydı.

Ne var ki, bu gerçek bir hikayeydi. (Ve dolayısıyla, bu bir hikaye değildi.)

Anlatılan "hikaye", uğradıkları bütün hayal kırıklıklarına, aldıkları bütün darbelere rağmen ayakta kalan bu insanların sarsılmayan maneviyatlarıydı. Teslim olmamışlardı ve bu geç yaşta (filmi yaptığımızda Compay doksanını aşmıştı) gelen başarı ve şöhretin kendilerini baştan çıkarmasına müsaade etmeyeceklerdi.

Wim Wenders

Compay Segundo: Ah, Buena Vista Social Club! Mahallenin eskilerine sormamız lazım. *(Compay etrafına bakınıyor)* İhtiyarlar nerede? Social Club'ı arıyoruz...

Yoldan geçen biri: Buena Vista Social Club mı? Orası çoktan yok oldu.

Bir başkası: Buena Vista Social Club... Buena Vista Social Club... Bir dakika...

Bir başkası: 1944'ten beri buradayım. Social Club'da partiler veren bir herifi hatırlıyorum. Küba'nın en iyi orkestraları orada çalardı.

Compay Segundo (vokal, gitar)

1907'de doğdum, okyanusun kıyısında, Siboney'de. Babam maden trenlerinde makinistti, magnezyum madenlerinde. Dokuz yaşıma kadar, yani büyükannemin ölümüne kadar Siboney'de kaldım. Sonra, Santiago'ya kardeşlerimin yanına geldim. Büyükannem ölene kadar Siboney'de yaşamaya mecburdum, çünkü "ben ölene kadar torunum (o torun bendim) yanımdan ayrılamayacak" demişti. Onun purolarını ben yakardım. Beş yaşındaydım. "Hadi, bir puro yak bana" derdi, ben de yakıp verirdim. Yani, 85 yıldır puro içtiğim söylenebilir...

İçkiyi fazla kaçırıp akşamdan kalma olunca ne yiyorum biliyor musunuz? Cocoqueta çorbası. Tavuk suyuna çorba. Bir tavuk boynunu kızartıyorsun, tamamen kansız hale gelince, dövülmüş sarımsağa buluyorsun ve kaynatıyorsun. Onu yedin mi, ne ağrın kalır, ne sızın. Akşamdan kalma durumundan nefret ederim. Zindeliğimi böyle koruyorum.

Damarlarımda kan dolaştıkça kadınları sevmeye devam edeceğim. Çünkü hayatta kadınlar, çiçekler ve aşk çok hoştur.

Aşka, bir gecelik bile olsa, biçilmez paha... Tadını unutmuş değilim. 90 yaşındayım, beş çocuğum var. Ama altıncısı üzerinde çalışıyorum. Altı çocuğum olsun istiyorum. Yani bir tane daha istiyorum.

İbrahim Ferrer (vokal)

Santiago de Cuba yakınlarındaki San Luis adlı küçük kasabada dünyaya geldim. Aurelia Ferrer'in gayrımeşru çocuğuyum. Annemi 12 yaşında kaybettim. Babam zaten hiç olmadı. Kimsem yoktu. Mecburen okulu bıraktım. Hayat bugünkü gibi değildi. Ekmek aslanın ağzındaydı...

Bir gün Juan de Marcos geldi. O sırada ayakkabılarımı boyuyordum. Juan, "ne yapıyorsun şu anda" dedi. "Hiç" dedim, "ayakkabılarımı boyuyordum". Juan, "seni arıyorduk" dedi. "Niçin?" dedim. "Gel benle" dedi. "Hayır" dedim, "artık şarkı söylemek istemiyorum." Juan, "hayatta olmaz, senin sesine ihtiyacım var" dedi. "Ne zaman peki? Yarın mı?" dedim. "Hemen, şimdi" dedi. "Dur, bari bir duş alayım" dedim. "Olmaz, hemen gidiyoruz" dedi. O kadar ısrar etti ki, sadece yüzümü yıkayıp ellerimdeki boyayı silebildim. Stüdyoya girdiğimde Eliades Ochoa'yı gördüm. Compay ve ötekiler de oradaydı. Ruben piyanodaydı. Beni görür görmez bir şarkı çalmaya başladı. Bu, "Candela"ydı, benim söylediğim ve vaktiyle çok popüler olan bir şarkıydı. Faustino Oramas "El Guayabero"nun bestesi. Hemen söylemeye başladım: "Bir sıçan başladı dansa / Dopdolu coşkuyla / Bir fare teneke davulu çaldı / Günboyu canlandırdı ortalığı / Derken bir kedi geldi / İyi akşamlar arkadaşlar dedi"... Böyle giden bir şarkı. Ry kabindeydi ve şarkıyı kaydetmeye karar verdi. Ben de, "iyi" dedim, "no problem". Ve böylece "Candela"yı kaydettik.

Ruben Gonzales (piyano)

1919'da, Santa Clara'da doğdum. Yedi yaşında piyano çalmaya başladım. Eve bir piyano alınmıştı, çok nefis bir aletti, bir John Stowers. Harikulade bir sesi vardı. Aklım başımdan gitti. Çok sevdim, çalmaya başladım. Çalıştım, çalıştım. Potansiyelim olduğu görülünce, annem Cienfuegos'lu bir piyanistten özel ders aldırttı. İlkokul birinci sınıftayken başlamıştım derslere, sekizinci sınıfa kadar devam ettim. İşte o zaman, hocam dedi ki, "Ruben, çok iyi bir piyanist olacaksın. Ellerin çok mahir." Ve Santa Clara'dan Havana'ya taşındım. Fakat, kendimi fuzuli hissettim orada. "Havana'da ne çok piyanist var" diye düşünmüştüm. Arsenio (Rodriguez) diye bir komşum vardı. Benim piyano çaldığımı biliyordu. Büyük bir grup kurmuştu. Âmâydı. Doğuştan değil, bir kaza geçirmiş ve gözlerini kaybetmişti. Her neyse, işte o Arsenio bir gün bana "Ruben, benim grubumla birlikte çalmak ister misin?" dedi. "Evet, tabii" dedim. Grubun piyanisti bir yere gitmişti, Avrupa'ya filan. Arsenio'yla dört yıl çaldım. Birçok hit parçam oldu.

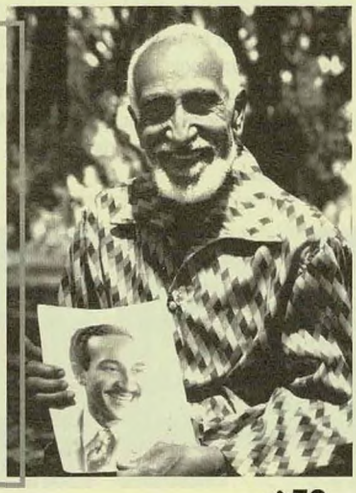

→59

Manuel Mirabel Vazquez (trompet)
Müzik aleminde "El Guajiro" derler bana. 18 yaşında trompet çalmaya başladım, demek ki 47 yıldır çalıyorum. Eski dostlarla çalmak çok güzel oldu. Bu adamlar unutulmuştu, eğer Buena Vista ortaya çıkmasaydı, İbrahim Ferrer'i, Ruben'i, Compay Segundo'yu kimse hatırlamazdı. Compay'ı 90 yaşında ayakta görmek, tres'ini öyle güzel çalması... Ruben'in piyanosunu öyle güzel çalması... Bu grubun başarısında onların payı büyük.

Joachim Cooder (perküsyon)
Perküsyonun Mekke'si Küba'dır. Perküsyon Küba'da saf müzikal enerji olarak görülür. Herkes perküsyoncudur. Fakat en iyi perküsyoncular, perküsyoncu olmayanlardır. Yani, hafif dokunuşu becerenlerdir. Ve öylelerini bulmak zordur. Bu işi öğrenmek için Kübalılardan daha iyi öğretmen yok. O kadar hafif, yumuşak, sakin ve bir o kadar da güçlü çalıyorlar.

Omaro Portuondo (vokal)
Havana'da, bu mahallede, Caye Hueso'da doğdum. Annem ve babam öğle yemeğinden dinlenmeye çekilirler ve şarkı söylerlerdi. Düet yaparlardı. Küba müziğini sevmeye o zamanlar başladım. Örneğin "La Bayamesa"yı genecik bir kızken söylerdim; şantör babamdı, ben ona back-up yapıyordum. Grammy kazanan albümdeki "Veinte Anos"u (20 Yaş) çocukluğumdan beri bilirim.

Amadito Valdes (perküsyon)
Babamın ismini kullanıyorum, çünkü onun izinden gidiyorum. Perküsyon sahasında, timbal çok mahdut bir enstrümandır. Dolayısıyla, onu çalan müzisyenin hayal gücünü dansettirmeyi bilmesi gerekir. Fiziki tasarımı açısından çok sınırlı bir enstrümandır, çok evcildir. Ama, hiç kuşkusuz popüler dans müziğine çok canlı bir renk katıyor.

Eliades Ochoa (tres)
22 Haziran 1946'da Santiago de Cuba'da doğdum. Annem Jacoba Bustamante tres çalardı, babam da tres çalardı. Müzikal bir aileydik. Sabah gözümü açar açmaz müzik dinlemeye başlardım. Müzik benim kanımdaydı, sabahtan akşama kadar müzik dinlerdim. 1958'de, boyum gitar kadardı. Ve Santiago'nun Kırmızı Fenerler mahallesinde gitar çalmaya başlamıştım. Gelip geçenlere şapka uzatırdım: "Kübalı müzisyenlerle dayanışma adına" derdim. Aileme yardım etmek için böyle para kazanırdım.

Pio Levya (vokal)
Manuel Licea "Puntillita" (vokal)
- Ben Pio Levya'yım, Küba dağlısı.
- Ben Manuel Licea, "Puntillita".
- Al işte: Domino! Haberin yok mu, ben bir fenomenim. Sana söylüyorum Puntillita, beni hayatta yenemezsin. Çünkü dominonun kralı benim. Şarkı söylemede en iyi sen olabilirsin, ama dominoda üstad benim.

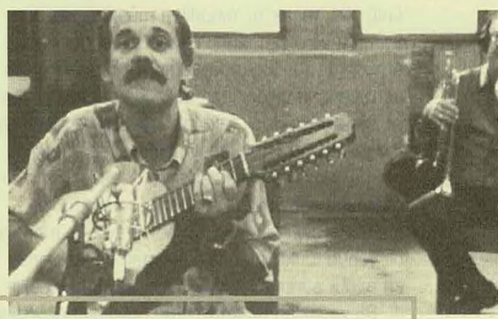

Orlando Lopez (bas)
Müziğe başladığımda dokuz yaşındaydım. 11 yaşındayken halamın, Coralia Lopez'in orkestrasında çalıyordum. Dedemin babasından başlayarak bizim aile başçıdır. Aslında keman çalmak istiyordum, fakat dedem "bas çalmalısın" diye diretti. Benim stilim konsantrasyondur. Müziği öyle seviyorum ki... Klasik müzik ve öteki türlerde de çalarım. Bilmiyorum, müzik yapmak bana göre oyun oynamak gibi bir şey.

Barbarito Torres (lavta)
Benim adım Barbaro Alberto Torres Delgado. Ama, müzik aleminde "Barbarito" derler bana, Barbarito Torres. 10 yaşından beri Küba köy müziği yaparım. Lavta diye bir enstrüman çalıyorum. Arap kökenli bir alet, Emeviler götürmüş onu İspanya'ya. İlk metamorfozunu o zaman geçirmiş. Orada daha uzun bir boyun yapmışlar ona. Lavtayı Küba'ya trubadurlar, gezgin müzisyenler getirmiş. Ve böylece ikinci metamorfozunu geçirmiş. Sonuç, Küba lavtası. Benim çaldığım o işte.

Ry Cooder (gitar)
World Circuit Records'dan arkadaşım Nick Gold arayıp onunla Küba'ya gitmek isteyip istemeyeceğimi sormuştu. Bir Küba müziği albümü yapmak istiyordu, campesino (köy) müzisyenleri ve Batı Afrikalı müzisyenlerle birlikte. Çok iyi bir fikir gibi geldi bana, bugüne kadar hiç denenmemiş bir şeydi. 70'lerde, eşimle birlikte gitmiştim Havana'ya. Sağda solda dolaşmış, bir arkadaşımın bana verdiği kasetin izini sürmeye çalışmıştım. O kasette, o güne kadar hiç duymadığım güzellikte şarkılar vardı. Dolayısıyla, Küba'ya gidip etrafı biraz eşelemiştim, hatta bazı eski tüfekleri dinleme fırsatı da bulmuştum. Fakat, bütün bunlarla ne yapacağımı, neresinden tutacağımı, nasıl bir yol izleyeceğimi bilemiyordum o günlerde. Fakat o müzik o günden beri kafama takılı kalmıştı.
Bu gidişimizde Nick karşıladı bizi havaalanında ve dedi ki, "Batı Afrikalılar gelemiyor, ne yapacağız?" Çareyi, olaya balıklama dalmakta bulduk, sağa sola sormaya başladık. Juan de Marcos olayı çözdü. Kısa bir süre içinde, bir oda dolusu müzisyen vardı karşımızda. Compay Segundo, Eliades Ochoa, İbrahim Ferrer, Armadito Valdes, Pio ve Puntillita, Ruben, Cacho ve Barbarito Torres, lavtacı... Meğer, yıllar önce Küba olayına sardırmama sebep olan o kasette Barbarito çalıyormuş. Bu insanlar yıllarca plaklarda dinlediğim müzisyenlerdi, onların sağ olup olmadıklarını bile bilmiyordum. Ruben Gonzales'in on yıldır piyanosu bile yoktu. Damar sertliğinden muzdarip olduğu için artık çalamadığı söyleniyordu, ama tabii bu doğru değildi.
İşte, insanın başına talih kuşu konması bu: Bu insanların birçoğunun hayatta olduğunu, unutulmuş olmalarına rağmen mutlulukla müzik yaptıklarını, yetenekleri ve bilgileri hususunda çok cömert ve samimi olduklarını görmek... Harikulade bir şeydi. Şöyle dersem mübalağa olmaz: Bu, hayatım boyunca kendimi hazırladığım bir şeydi. Çok nadir rastlanan bir şey. Oğlum Joachim'e diyorum ki, "bu, hayatta bir kere olur".

b→

BUHARA YAHUDİLERİ

2000 yıl önceki "Büyük Göç" sırasında dünyaya yayılan yahudilerin bir kolu Orta Asya'yı mesken tutmuştu. Bunların bir kısmı Özbekistan'ın Buhara eyaletinde yoğunlaştı ve onlara Buhara Yahudisi dendi... İşgal öncesi Orta Asya hanlıklarında yaşayan yahudiler, vatandaşlık haklarından mahrumdu. Üzerlerindeki baskının en çarpıcı kanıtı ünlü "21 Yasak"tı. Yahudileri müslümanlardan ayırmak ve onları İslâm'ı kabule mecbur etmek amacıyla yahudilere dayatılanlar arasında siyah astragandan dikdörtgen şeklinde şapka giymek ve sarı-siyah kuşak takmak mecburiyeti, ipek giyme yasağı, ata ve arabaya binme yasağı, yolda bir müslümanla karşılaşırlarsa eşekten inme zorunluluğu gibi şeyler vardı. Yahudilerle müslümanlar arasındaki ayrım o boyuttaydı ki, mesela bir yahudi dükkanı, bir müslüman dükkanından en az 71 santimetre uzakta ve aşağıda olabilirdi. Bu yasakları tanımayanlar, hayatlarını kurtarabilmek için din değiştirmek mecburiyetindeydiler. Eğer bir müslüman iknayla veya zorla bir yahudiyi dininden döndürürse, halk arasında o kişi kahraman ilan edilir, ödüllendirilir ve nihayet öldüğünde cennete gideceğine kefil olunurdu. Dininden dönenler, müslümanların yararlandığı bütün haklara sahip olur, öldüğünde cenneti hakederdi. Bir kere müslüman olan bir daha eski dinine dönemezdi, dönerse ölüme mahkum edilirdi. Yahudiler tüm bu baskıların yanısıra, mesela maddi yönden zora düşmüş bir müslümana yardım etmek mecburiyetindeydiler. Bunların yanında, çoğu zaman sebepsiz yere dövülürler ve horlanırlardı.

h→

HIRST, DAMIEN

"Beyaz takım elbiseli tavuğa ne denir?"

Q okurlarından biri, "bir bilmece sor" deyince Damien Hirst'e, o da bunu sormuş. Cevap: Tavuk.

Chumbawamba'nın şarkısına konu olan "Köpekbalığı heykeli" (fotoğrafı yukarıda), Blur'ün "Country House"unun klibi, Fat Les adlı grubuyla çıkardığı "alternatif milli marş" namlı single "Vindaloo" marifetlerinden bazıları. Leeds'li. Dazlak düşmanı. Joe Strummer'ın ahbabı. Oasis'e kıl. ("Onlarla ilginç bir şey yapmaya imkan yok, çünkü ödlekler. Akılları fikirleri statü".) "Country House" klibine rağmen Blur'den de hazzetmiyor. ("Damon Albarn, klibi berbat etti. Benny Hill'vari olmasını istemiştim, ama Albarn, entellektüel kız

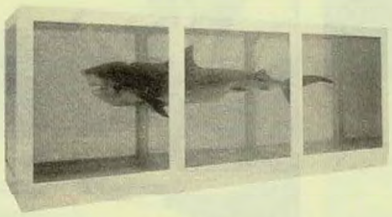

hayranları bozulur diye klipteki memeleri makasladı, memesiz Benny Hill olur mu!") Peter Greenaway'e "uyuz". ("İçimi döndürüyor, çünkü görselliğin bokunu çıkarıyor. Hele o 'Aşçı, Hırsız, Karısı ve Aşığı'ndaki tuvalet sahnesi yok mu! Kadın beyaz elbiseyle giriyor, kırmızı elbiseyle çıkıyor.") Goya ve Picasso'ya hayran. "Britart" akımı hakkındaki görüşü şöyle: "Konserve kutusunun içine edip sergiliyorlar, buna da sanat diyorlar. Ama, bence en büyük kalpazanlar, üç kuruşluk kağıt parçasının üzerine Kraliçenin resmini basıp üzerine 20 Sterling yazanlar." İki yeni girişimi, "Eczane" (Pharmacy) adlı bir restoran ve "Balıkçıyaka Kazak" adlı plak şirketi. Yedi kedisi, bir köpeği ve Lottie ve Morag adlı iki domuzuyla Devon'da bir çiftlikte yaşıyor.

S→

SATYRICON

Federico Fellini'nin 1969 tarihli filmi, kendi tabiriyle "bir geçmiş zaman bilimkurgusu". Genç iki öğrenci olan Enkolpius ve Askiltus, hedonistçe arzuların peşinde, Neron dönemi Roma'sının kibir ve zulüm dolu dünyasında gezerler... Gaius Petronius'un aynı adlı oyununun bir bölümüne dayanan (ve o dönemin başka yapıtlarından da esinlenerek eklemeler içeren) "Satyricon", bir uyarlamadan çok, özgün yapıtın temaları üzerine serbest bir fantezi. Fellini'nin filmlerini dolduran garip karakterler ve durumlar, sefahat alemleriyle ifadesini bulan zevk düşkünlüğü, antik Roma'nın bu düşsel, sanrısal anlatımında en uç biçimde sergilenirler. Bu uzun yeme, içme, zulüm ve çiftleşme alemi; odalıklar, nemfomanlar, hermafroditler, sadizm, mazohizmle doludur. "Satyricon", Fellini'nin en büyük başarıları arasında yer alır...

Ama "Satyricon" Eski Roma'da konaklıyor ve oradan ayrılmıyor değil; bugünle, bugünün dünyasıyla da dirsek teması olduğuna Fellini'nin bizzat kendisi şahit olmuş:

"Filmin ilk gösterimi, Amerika'daki Medison Square Garden'da, bir rock konserinden hemen sonra yapılmıştı. Onbinlerce genç vardı. Salonun havası eroin ve haşhaş kokuyordu. Küçük lambalarla aydınlatılmış rengarenk arabalarla ve inanılmaz motorlarla gelmiş bu masalsı hippi ordusu, olağanüstü bir görünüm oluşturuyordu. Kar yağıyordu ve Manhattan'ın gökdelenleri tümüyle aydınlatılmıştı. Gösteri heyecan vericiydi. Çocuklar her planda alkışlıyor-

lardı; bazıları uyuyor, ötekiler sevişiyorlardı. Bu keşmekeş içinde film, salonda olup bitenin görüntüsünü yansıtıyora benzeyen dev bir perde üzerinde hiç sekmeden akıp duruyordu. Hiç akla gelmedik bir yerde, bu çevrede 'Satyricon' gizemli biçimde doğal mekanını bulmuşa benziyordu. Belleğin eski Roması ile geleceğin bu fantastik izleyicisi arasında, böylesine ince ve hiç kopmamış bağlar, böylesine gizli bir anlaşma bulunduğunu birden açığa vuran film artık benim olmaktan çıkmış gibiydi."

SETH, VIKRAM

İlk romanı çıktığında "işte yeni bir Tolstoy" denilen Vikram Seth 1952 Kalküta doğumlu. Oxford Üniversitesi'nde okumak üzere Hindistan'ı terk ediyor. Üniversitede edebiyat okumak kendi deyişiyle "anlamsız" geldiği için matematik, fizik, politika ve ekonomi dersleri alıyor. 1975'te doktora yapmak için Stanford Üniversitesi'ne giriyor. Doktorayı alamıyor ama Kaliforniya'da geçirdiği yıllarda nedense hiç aksatmadan "Hanedan" dizisini seyrediyor ve bu arada bir de kitap

yazıyor: "The Golden Gate". 1986'da basılıyor kitap ve biseksüel edebiyatın baştacı romanlar listesine yerleşiyor... Bu başarının ardından, iki yıl Çin'de yaşayarak Çin dili ve şiirini inceliyor... Hindistan tarihiyle ilgili kısa bir deneme yazmak üzere masa başına oturduğunda, bu iş ona neredeyse bir on yıla mal oluyor. İlk birkaç yüz sayfasını bitirdikten sonra bakıyor ki, içerik zayıf ve konu hakkında sandığı kadar bilgili de değil. Hindistan'a dönüyor. Sonuç: 2000 sayfalık "A Suitable Boy". Ancak bu haliyle kitap yayımcılara cazip gelmiyor, bunun üzerine Seth kolları sıvayıp romanı 1349 sayfaya indiriyor.

1950'lerin Hindistan'ı ve Hindu-Müslüman çatışmaları arasında, bir annenin kızına münasip bir Hindu delikanlı arayışı, kızınınsa müslüman bir kriketçiye aşık olması etrafında gelişen roman, İngiliz dilinde basılmış en uzun tek bölümlük eser. O kalınlığına rağmen bir milyondan fazla satıyor. Seth de jenerasyonunun en başarılı yazarı olarak görülüyor. Tekniğin ve stilin de ötesinde bir şeylerin sırrına vakıf olduğuna hükmediliyor. Arkası, ödüller, röportajlar...

"Yazarın sesini fazla yükseltmediği, ya da okuyucuyu bir dünyaya itelemediği romanları seviyorum" diyor Seth, "bu kadar fazla karakterin olduğu yerde de güçlü bir ses fazla gelirdi". (Kitabının başına da Voltaire'in "sıkıcı olmanın sırrı her şeyi söylemektir" sözünü yerleştirmiş.) Kendisine gösterilen ilgiden bir süre sonra sıkılıyor, durumunu "atlı karıncaya bindirilmiş bir yazar"a benzetip "iyi güzel de bu kadar yeter, en iyisi unutmak" deyip dönüyor Yeni Delhi'ye. Ailesi birlikte oturuyor, anne-babası alt katta, Seth ve kardeşi üst katta.

Grafik: Mengü Ertel (Zübük)

Müzikle haşır neşir öteden beri. İkibuçuk yaşındayken annesine, "sen söyleme, teyzem gelsin söylesin" dediğini hatırlıyor, çünkü hevesle ninni söyleyen anne ne yazık ki detone oluyor. Klasik Hint müziği eğitimi alıyor küçüklüğünde, biraz Hint flütü ve tabla çalıyor, ama esas dalı şarkı. "A Suitable Boy"u yazarken klasik Batı müziğine merak sarıyor, Schubert lied'leri söylemeye başlıyor. Müzik çok önemli onun için. Eğer seçmek zorunda kalsa, kelimelere tercih edecek. Üçüncü romanının sonlarında da "müzik bana sözden daha dosttur" diyor.
Üçüncü romanı "An Equal Music" bir aşk hikayesi. Bir kuartette ikinci keman olan Michael ve on yıl önce izini kaybettiği sevgilisinin yeniden karşılaşmaları etrafında, bütün müzisyen dünyasını, yaratmanın zevkini ve sancısını anlatıyor. Yazarlardan ziyade, genellikle müzisyenlerle arkadaşlık kuran Seth iyi tanıyor bu dünyayı: Birbirlerini bir kaşık suda boğacak gibi olup bir yandan tutkuyla bağlı müzisyenler, birbirleriyle evlenen müzisyenler, birbirlerini müzisyenlerle aldatan müzisyenler, "tek yaptığımız müzikten konuşmak" diye yakınan müzisyenler...
Müzik hakkında yazılmış en güzel roman denilen "An Equal Music" kitabının da, müziğin kendisi gibi trankilizan etkisi olup olmadığı sorulduğunda, Seth, "evet!" diyor, "bir hafta boyunca günde iki kere alınması uygundur."

SONDHEIM, STEPHEN

Kompozitör ve söz yazarı, Amerikan modern müzikalinin babası, Broadway'in kralı. 1930'da New York'da doğdu. İlk etkilendiği isim, aile dostları Oscar Hammerstein II'ydi; 15 yaşında yazdığı "By George" müzikalini gururla ona gösterdiğinde aldığı cevap "bu hayatımda okuduğum en berbat şey" oldu, nedenlerini de o gün öğrendi. Kendi ifadesiyle Sondheim, o öğleden sonra, şarkı yazarlığı hakkında birçok insanın hayat boyu öğrenemediği şeylerden fazlasını belledi. Sondheim, Hammerstein'ın ardından, kompozitör Milton Babbitt'in tedrisatından geçti. Gözü Broadway'deydi ama kariyerine Hollywood'da senaryo yazarlığıyla başladı. Arthur Laurents ve Leonard Bernstein'la tanışınca Broadway'e geçti ve 1957'de ilk unutulmaz eserini, "West Side Story"nin şarkı sözlerini yazdı. Ertesi yıl "Gypsy" müzikalinin şarkılarının hem sözlerini hem müziklerini yazdı ama yönetmene sadece sözleri beğendirebildi. "Genellikle deneysel, umulmadık şeyler yazarım" diyen Sondheim'ın beslendiği kaynaklar da, Yunan trajedilerinden Avrupa komedi filmlerine, Viktorya dönemi romantik eserlerinden empresyonist resimlere kadar uzanan geniş bir alanda turluyor. Sözle müziğin ideal buluşması olarak anılan Sondheim, klasını "Stavisky", "Reds", "Dick Tracy" gibi filmlerde de konuşturdu. Yine de esas sahası müzikaller oldu. İşte başlıca eserleri: "Company", "Assassins", "Into The Woods", "Sunday in the Park with George", "Merily We Roll Along", "Sweeney Todd", "The Frogs", "A Little Night Music", "Follies", "Anyone Can Whistle"...

T→

TROÇKİ İSTANBUL'DA

Troçki, sürgünde bulunduğu Alma Ata'dan 12 Şubat 1929'da İstanbul'a geldiğinde, önce Rus konsolosluğunda, ordan kovulunca Tokatlıyan otelinde, bir süre de Bomonti'de takılmış, nihayet güvenliği açısından en emin yer olan Büyükada'ya postu sermişti. Arab İzzet Paşa'nın, Konstantinos İliasko'dan gayrimeşru yollarla elde ettiği konak kiralandı. (Fotoğrafta, konağın denize bakan cephesi görülüyor.) Troçki, sevgilisi Nathalie, oğlu Leon ve iki yardımcı toplam beş kişiydiler.

Adanın en sevdiği tarafı tenhalığı, sessizliği oldu. Hatıra defterine "adanın mezarlığında eğri taşlar altında yatanlar, üzerinde yaşayanlardan daha fazla" diye yazmıştı. Köşkün üst katındaki bir odayı çalışma yeri olarak seçmişti. Perde diye bir şey yoktu. Üç pencereli ve Marmara sa-

hillerine bakan odanın tam orta yerinde uzun çalışma masası duruyordu. Üç adet gıcırdayan iskemle. Tek süs eşyası da duvarda asılı Asya haritasıydı. Binbir güçlükle temin edilen daktilolar da buradaydı...
O yılın kışı korkunçtu. Karadeniz'den Boğaz'a sürüklenen buzlar limanları kaplamıştı. Ama yaz gelince Troçki'nin keyfi de yerine geldi. Balıkçılığa başladı. Bunun için koruması sivil polisler güvenilir bir balıkçı aramışlar ve Davulas Haralambos'u getirmişlerdi. Balığa çıkılırsa iki lira yevmiye alacaktı. Devamlı olmayan iş Haralambos'un hoşuna gitmedi. Birkaç kere denize açıldılarsa da, sonradan yan çizmeye başladı. Sonunda uzlaştılar; Haralambos maaşa bağlandı. Troçki artık ağ serperken yanlış yapmıyor, oltayı dolaştırmıyor, ıstakoz sepetinin üstüne oturmuyordu. Haralambos ağları toplarken, Troçki küreğe geçiyor, sivil polis de dümen tutuyordu. Balıkçılığı ta Moskova'da bile duyulmuştu. Hatta kulaktan kulağa şu fıkra anlatılıyormuş: Bir gün Troçki balık avlarken öyle dalıp gitmiş. Ne oldu diye sorulunca, "Düşünüyorum da... Lenin sağ olsaydı şimdi burada beraber balık avlayacaktık" demiş. Stalin tasfiyeciliğini ima eden bu fıkranın cezası ise Sibirya'da üç yıl sürgünlükmüş...
1 Mart 1931'de sabah dörde doğru, bahçedeki müştemilatta kalan polislerden biri köşkün çatısından alevler yükseldiğini görüp alarm verdi. Ancak yirmi bavul eşya ve kitap kurtarılabildi. Köşk artık oturulacak halde değildi. Geçici olarak Savoy oteline yerleştiler.
Üç hafta sonra bir ev bulundu, ancak Ada'da değil, Moda'da; Şifa sokağında bahçeli bir evdi bu. Troçki burada da kara avına merak sardı. Alemdağ, Samandra, Şile, Gebze, Tuzla gibi yerlerde avlanıyordu. Yine Moda'da yaşadığı sıra bir kere de sinemaya gitmişti. Taksim'de Artistik sinemasında Şarlo'nun "Şehir Işıkları"nı seyretti. Çok sık sokağa çıkmaya başlamıştı. Bu da polisi endişelendiriyordu. Tekrar Büyükada'da ev aranmaya başlandı. Bu defa Nizam mahallesi, Hamlacı Sokak'taki Yanaros'un (Con Paşa) köşkünün yanındaki köşk kiralanmıştı. Troçki, yaklaşık dört buçuk yıl yaşadığı İstanbul'dan 17 Temmuz 1933'te Fransa'ya gitti. İki yıl sonra da korkunç akibetini yaşamak üzere Meksika'ya... Büyükada'da Troçki iyi bir sürgün yaşamı sürdü. T.C. onu hiçbir zaman taciz etmedi, itibarına gölge düşürecek dayatmalardan kaçındı. Onu bu sürede iki olay çok üzdü: önemli belgelerini yitirdiği yangın ve kızının intihar haberi... Daima bakımlı, temiz giyimliydi. Zeki, keskin mavi bakışlı Troçki o sıralar 50 yaşını sürüyordu. Saçları kırlaşmaya başlamıştı. Ancak henüz yıkılmamış, yılmamış görünüyordu. Bu sürgün sırasında yedi de kitap yazdı. "Hayatım" adını verdiği biyografisi de bu kitaplar arasındaydı.

W→

WILLIAMS, HANK

Hüzünlü country şarkılarının şarkıcısı ya da çok sonradan eleştirmenlerin ona yakıştırdığı isimle "Hillbilly'nin Shakespeare'i". Hank Williams country müzik içinde tamamen kendine has, daha soul'vari bir tarzı temsil ediyordu. Hayatı ise alkolizm, zalim bir anne, iki korkunç evlilik ve her an kendisinden para talep eden iki kadın, morfin bağımlılığı, parasızlık ve hastalıklarla örülmüş ayrı bir şarkı. Country'yi rock'a en çok yaklaştıran adam olarak da Hank Williams gösterilir, üstelik rock-'n'roll Bill Haley'le birlikte kapıdan içeri girmeden bir yıl önce öbür tarafa göçmesine rağmen. Hank Williams'ın şarkıları Tony Bennett ve Frank Sinatra gibi üslup olarak kendisinin tam zıddı olan olan isimlerin parlamasında da rol aldı. Tony Bennett, bir Williams bestesiyle ilk çıkışını yaptı. Bütün country'ciler gibi Hank Williams, yontulmamış, bol hüzünlü ve bir o kadar samimi, kentli olmayan bir tarzın temsilcisiydi ama özellikle kadın dinleyiciler tarafından bir country'ci gibi değil de, bir rock star gibi karşılandı. 1953 yılında bir arabanın arka koltuğunda, konsere giderken öldü. Henüz 29 yaşındaydı. Tam bir rock'n'roll ölümü.

Yavrularını yitiren dişi maymunların çektikleri acı öylesine büyüktür ki, belirli maymun çeşitlerinde hep ananın ölümüne yol açmıştır. Ve öbür maymunlar, hem dişiler hem de erkekler, öksüz yavruları her zaman benimseyip özenle korumuşlardır. Dişi bir babuin öylesine yufka yürekli çıkmıştır ki, yalnız öbür maymun türlerinin yavrularını benimsemekle kalmamış, yavru kedileri ve köpekleri aşırıp hep öteye beriye taşımıştır. Edindiği kedi enniklerinden biri, bu sevecen babuini tırmalamıştır. Söz konusu babuinin ince bir zekası olduğu besbellidir, çünkü tırmalanmasına çok şaşmış ve eniğin ayaklarını çabucak inceledikten sonra, ses çıkarmadan tırnaklarını ısırarak koparmıştır.

■

Köpeğin, korkudan başka, utanç ve pek sık yiyecek istediğinde, sıkılganlığa benzer bir şey duyduğundan şüphe edilemez sanırım. İri bir köpek, ufak bir köpeğin hırlamalarına aldırmaz; buna gönül yüceliği denir.

■

Köpeğin emzirip büyüttüğü iki kurt türü, bazen çakalın da yaptığı gibi, havlamayı öğrenmiştir. Dureau de la Malle, bir kedinin emzirip büyüttüğü bir köpeğin, tıpkı kedi gibi, pençelerini yalayıp, sonra kulaklarını ve yüzünü silmeyi öğrendiğini anlatmaktadır; ünlü doğa bilgini Audouin de buna tanık olmuştur. Bana, bunları doğrulayan başka örnekler de bildirildi. Bunların birinde, bir köpek bir kedinin yanında, kedi enikleri ile birlikte büyümüştü. Ve bundan ötürü, yukarıda sözü geçen alışkanlığı kazanmış ve on üç yıllık ömrü boyunca da hiç bırakmamıştı. Dureau de la Malle'in köpeği ise, kedi enniklerinden, topla oynamayı öğrenmişti; topu ön pençeleri ile yuvarlıyor, sonra topun üzerine atılıyordu.

■

Prof. Möbius, balık dolu bir akvaryumdan bir cam levha ile ayrılmış turna balığı ile ilgili dikkate değer bir örnek vermektedir: Turna balığı, öteki balıkları yakalamaya çalışırken, cam bölmeye hızla, sık sık ve öylesine zorlu çarpmıştır ki, bazen baygınlık geçirmiştir. Turna balığı bunu üç ay sürdürmüş, ama sonunda böyle yapmaktan vazgeçmiştir.

■

Atların, köpeklerin, koyunların vb., arkadaşlarından ayrılınca ne kadar mutsuz olduğu, hiç değilse, ilk iki türün arkadaşlarına yeniden kavuşunca ne kadar büyük bir karşılıklı sevgi gösterdiği herkesin gözüne çarpmış olmalıdır.

■

Atlar birbirlerinin kaşınan yerlerini hafifçe ısırır, sığırlarsa yalar; maymunlar birbirlerinin dış asalaklarını ayıklar; Brehm, bir küme saba maymunu, dikenli bir alandan geçtikten sonra, her maymunun bir dala uzandığını ve başka bir maymunun onun yanına oturup kürkünü "özenle" incelediğini ve dikenleri birer birer çıkardığını anlatmaktadır.

■

Aynı doğa bilgininin tanık olduğu başka bir sahneyi anmadan edemeyeceğim. Bir kartal, genç bir uzun kuyruklu maymunu yakalamıştı, ama bir dala sarılan o hayvanı alıp götürememişti. Maymunun bağırarak yardım istemesi üzerine, kümenin öbür üyeleri büyük bir gürültü ile onu kurtarmaya koştular; kartalı kuşatıp o kadar çok tüyünü yoldular ki, kartal artık avını değil, nasıl kaçacağını düşünüyordu.

■

Bay Buxton, Norfolk'ta başıboş yaşayan macaw'larının, yuvası olan bir çifte "aşırı ilgi" gösterdiğini anlatmaktadır. Dişi macaw ne zaman yuvasından ayrılsa, bir küme macaw onun çevresini alıyor ve "şerefine korkunç çığlıklar atarak gösteri yapıyordu". Hayvanların başka soydaşlarının acılarından dolayı duygulanıp duygulanmadıklarını kestirmek çoğu zaman güçtür. Cançekişen ya da ölmüş bir arkadaşlarının çevresinde gözlerini ondan ayırmadan bekleşen sığırların ne duyduğunu kim söyleyebilir?

■

Hayvanların bazen duygudaşlık göstermedikleri de kesindir; çünkü yaralı bir hayvanı sürerek ya da tartaklayarak öldürürler.

■

Hayvanlar, sevgiden ve duygudaşlıktan başka toplumsal içgüdülerle bağlantılı başka yetkinlikler de gösterirler. Bunlara bizde ahlak denir; ve ben Agassis'le birlikte, köpeklerde vicdana çok benzer bir şey bulunduğunu kabul ediyorum. Köpeklerde bir "kendini tutma" gücü vardır; ve bu tümüyle korkudan ileri gelmemektedir.

■

Aslanlar ve kaplanlar, kendi yavrularının acılarını elbette paylaşmakta, ama başka hayvanların acılarına aldırmamaktadır.

■

Bazı alışkanlıkları bırakmanın ya da değiştirmenin güç olduğunu kendimizden biliyoruz. Bundan ötürü, farklı içgüdüleri olan hayvanlarda bir içgüdü ile herhangi bir alışkanlık hali arasında bir savaş olduğu sık sık gözlemlenebilir; nitekim, tavşan kovalarken azarlanan bir köpek durur, ne yapacağını bilemez, ya yeniden tavşanın ardına düşer ya da utanarak efendisinin yanına döner; dişi bir köpek, enniklerine olan sevgisiyle efendisine olan sevgisi arasında bocalar, sanki efendisi ile birlikte gitmemekten yarı utanıyormuş gibi enniklerinin yanına sıvışır.

■

Hume şöyle demektedir: "Başkalarının sevincinin ve üzüntüsünün umursamadan seyredeceğimiz şeyler olmadığını itiraf etmek zorunlu görünüyor. Ama sevinci görmek, gizli bir sevinç getirir; üzüntünün görünüşü, hayal gücüne bir üzünç gölgesi düşürür."

■ Charles Darwin, *İnsanın Türeyişi*

5 Nisan akşamı, Taksim meydanında katliam: Kevin Speight ve Christopher Lotus adlarında Leeds United taraftarı iki İngiliz, bıçak darbeleriyle hunharca öldürüldü.